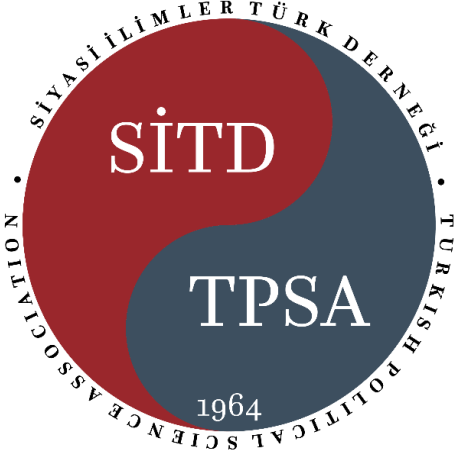

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

V.

ULUSAL

SİYASET

BİLİMİ

KONGRESİ

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
19-20 EYLÜL 2026

ÖZET KİTAPÇIĞI

Siyasi İlimler Türk Derneği Ulusal Siyaset Bilimi Kongreleri Serisi V-2026

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ
V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ 2026
BİLDİRİ ÖZETLERİ

Hasret Dikici-Bilgin, Mine Eder, Berk Esen, S. Barış Gülmez, İlkim Büke-Okyar, Tunahan Yıldız, Taşkın Toprak İpek
(Yayına Hazırlayanlar)

Yayın Yılı : 2026
Yayıncı : Siyasi İlimler Türk Derneği
Yayın Türü : E-Kitap
E-ISBN : 978-625-92241-3-8
Dizgi : Tunahan Yıldız

İLETİŞİM : SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ
Eski Silahtarağa Elektrik Santrali Mah. No:2/13
PK 34060 Eyüpsultan/İstanbul
bilgi@sitd.org.tr

Bu kitaptaki her bir sunum özetinde yazılan görüşler yazarlarını bağlamaktadır.
Siyasi İlimler Türk Derneği hakem sürecinden geçerek kabul edilmiş sunumların içeriğinden
sorumlu tutulamaz.

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Hasret Dikici Bilgin, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Prof. Dr. Mine Eder, *Boğaziçi Üniversitesi*

Doç. Dr. Berk Esen, *Sabancı Üniversitesi*

Prof. Dr. S. Barış Gülmez, *KIMEP Üniversitesi*

Doç. Dr. İlkin Büke-Okyar, *Yeditepe Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Tunahan Yıldız, *ODTÜ*

Taşkın Toprak İpek, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Prof. Dr. Harun Arıkan, *Çukurova Üniversitesi*

Prof. Dr. Marella Bodur Ün, *Çukurova Üniversitesi*

Prof. Dr. Aslı Ilgıt, *Çukurova Üniversitesi*

Doç. Dr. Özhan Demirkol, *Çukurova Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Burcu Sarı Karademir, *Çukurova Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Sevinç Öztürk, *Çukurova Üniversitesi*

Dr. Ayşe Duygu Tanrıverdi, *Çukurova Üniversitesi*

Arş. Gör. Taha Kalaycı, *Çukurova Üniversitesi*

Bilim ve Danışma Kurulu

- Prof. Dr. Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Doç. Dr. Can E. Mutlu, Acadia Üniversitesi, Kanada
Doç. Dr. Diğdem Soyaltın-Colella, Aberdeen Üniversitesi, Birleşik Krallık
Doç. Dr. Emmanuel Szurek, EHESS, Fransa
Doç. Dr. Işık Özel, III. Carlos Üniversitesi, Madrid, İspanya
Doç. Dr. Şebnem Gümüşçü, Middlebury College, ABD
Dr. Alp Yenen, Leiden Üniversitesi, Hollanda
Dr. Öğr. Üyesi Lisel Hintz, Johns Hopkins Üniversitesi, ABD
Dr. Pelin Ayan-Müsil, Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Çekya
Prof. Dr. Aylin Güney, Yaşar Üniversitesi
Prof. Dr. Aylin Özman, TED Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe Ayata, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Bahar Rumelili, Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Berrin Koyuncu-Lorasdağı, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Birol Yeşilada, Portland State University, ABD
Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. E. Atilla Aytekin, ODTÜ
Prof. Dr. E. Zeynep Suda, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Emre İşeri, Yaşar Üniversitesi
Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Feride Acar, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Filiz Başkan, İzmir Ekonomi Üniversitesi
Prof. Dr. Füsün Türkmen, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Galip Yalman, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. İlter Turan, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Koray Tütüncü, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Meltem Müftüler-Baç, Sabancı Üniversitesi
Prof. Dr. Menderes Çınar, Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya, İstanbul Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Serpil Çakır, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Sultan Tepe, University of Illinois Chicago, ABD
Prof. Dr. Şebnem Oğuz, Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Şule Kut, SİTD Eski Başkanı
Prof. Dr. Tarık Oğuzlu, İstanbul Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Umut Korkut, Glasgow Caledonian Üniversitesi, Birleşik Krallık
Prof. Dr. Üstün Ergüder, Boğaziçi Üniversitesi Eski Rektörü
Prof. Dr. Yaprak Gürsoy, London School of Economics, Birleşik Krallık
Prof. Dr. Zeynep Somer-Topçu, University of Texas at Austin, ABD
Prof. Dr. Ziya Öniş, Koç Üniversitesi

Siyasi İlimler Türk Derneği

Siyasi İlimler Türk Derneği'nin kökeninde 1952'de kurulan Türk Siyasî İlimler Derneği yer almaktadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yavuz Abadan'ın Türkiye'de çağdaş siyaset bilimi yaklaşımlarını yaygınlaştırma çabasının bir sonucu olarak kurulan bu derneğin kurucuları arasında, Abadan'ın yanı sıra siyaset bilimi, hukuk, iktisat ve maliye alanlarının önde gelen profesörleri yer almıştır: Zeki Mesud Alsan, Sadun Aren, A. Suat Bilge, Fethi Çelikbaş, Ahmet Şükrü Esmer, Turhan Feyzioğlu, Bedri Gürsoy, Aziz Köklü, Seha L. Meray, Bahri Savcı ve Fadıl Hakkı Sur. Dernek 1961'den itibaren yoğun bir kitap yayın faaliyeti içinde olmuştur. Karşılaştırmalı siyaset, siyasal düşünceler tarihi, siyaset sosyolojisi ve uluslararası siyaset gibi çeşitli alan ve konularda yayınlanan kitapları, aralarında Nermin Abadan Unat, Mete Tunçay, Baskın Oran, Ünsal Oskay, Mümtaz Soysal, Özer Ozankaya, Ülker Gürkan, Türkkaya Ataöv, Emre Kongar, Erdoğan Güçbilmez, Taner Timur ve Arif Payaslıoğlu gibi 1960'lı yıllarda Ankara Üniversitesi SBF'de öğretim üyesi ya da asistan olarak görev yapan, sonraki yıllarda da siyaset biliminin çeşitli alanlarına katkılar yapmaya devam edecek olan isimler Türkçeye çevirmiştir.

1973'te Siyasi İlimler Türk Derneği adıyla tescil edilen dernek 1970'li ve 1980'li yıllarda yayın faaliyetine devam etmiş, İlter Turan, Ergun Özbudun, Deniz Baykal, Tuncer Karamustafaoğlu ve Ersin Onulduran'ın çabalarıyla siyasal davranış ve demokrasi teorisi alanlarında yoğunlaşan eserlerin Türkçe çevirileri yayınlanmıştır.

Derneğin merkezi 2000 yılında Ankara'dan İstanbul'a taşınmıştır. Bu yeni dönemde derneğin yönetim kurulu başkanlığını sırasıyla Prof. Dr. İlter Turan, Prof. Dr. Şule Kut, Prof. Dr. Füsün Türkmen, Prof. Dr. M. Sabri Sayarı ve Prof. Dr. Hasret Dikici Bilgin yürütmüştür. Dernek genç araştırmacıları teşvik etmek ve genç nesille deneyimli akademisyenleri bir araya getirmek amacıyla 2003'ten itibaren yıllık periyotlarla SİTD Lisansüstü Konferansları düzenlemektedir.

V. Ulusal Siyaset Bilim Kongresi

Siyasi İlimler Türk Derneği kuruluşundan bu yana siyaset bilimi alanında ulusal ve uluslararası araştırma ve çalışmalarını teşvik etmeyi, çalışma sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmayı hedeflemiştir. Bugün, değerli ev sahibimiz Çukurova Üniversitesi'nde siyaset biliminin geniş yelpazesini yansıtan farklı konularda çok sayıda sunumun yer aldığı beşinci büyük ulusal kongremizi düzenlemekten büyük onur duyuyoruz. Siyaset bilimi alanının önde gelen isimlerini genç araştırmacılarla buluşturan ve böylece alandaki tartışma ve fikir alışverişı ortamına katkıda bulunmasını arzu ettiğimiz bu beşinci kongremize beklentimizin çok üstünde bir katılımın olduğunu görmekten ayrıca mutluluk duyuyoruz.

Önümüzdeki dönemde, köklü bir tarihten beslenen derneğimizin genç araştırmacılar arasındaki tanınırlığını artırmaya yönelik attığımız adımlarda V. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi'nin önemli bir aşama teşkil edeceğini umuyoruz.

Siyasi İlimler Türk Derneği

Yönetim Kurulu

PROGRAM AKIŞI

19 Eylül 2026

09.00-09.30: Kayıt (İİBF Dekanlık Binası Girişi)

09.30-10.00: Açılış Konuşmaları (Amfi VII)

10.00-10.15: Ara

10.15-11.45: I. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

11.45-12.00: Ara

12.00-13.30: II. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

13.30-14.45: Öğle Arası

14.45-16.15: III. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

16.15-16.30: Ara

16.30-18.00: Ana Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

18.00-20.00: Kokteyl (İİBF Dekanlık Binası)

20 Eylül 2026

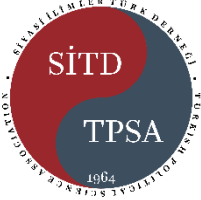
10.30-12.00: IV. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

12.00-13.15: Öğle Arası

13.15-14.45: V. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

14.45-15.00: Ara

15.00-16.30: VI. Oturum (İİBF Dekanlık Binası)

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

I. OTURUM (19 EYLÜL 2026, CUMARTESİ, 10.15-11.45)

Panel 1 (10.15-11.45, Amfi VI)

Demokratikleşme ve Otoriterleşmenin İç ve Dış Dinamikleri

Panel Başkanı: Müge Aknur (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Murat Somer (Özyeğin Üniversitesi), Demokratikleşme İçin Muhalefetler Kutuplaştırmayı mı Depolarizasyonu mu Öncelemeli? Teori ve Kanıtlar

Bu bildiri; baskı sürecinde bir kitaba (*How to Depolarize Democracies: Choice, Courage Politics Today*, with Jennifer McCoy, Princeton University Press) ve Sırbistan, Türkiye, Polonya, Macaristan, Moldova ve Sri Lanka gibi örneklerden karşılaştırmalı verilere dayanarak, kutuplaşmış ve demokratik gerileme yaşayan ülkelerdeki demokrasi savunucularının iki kritik alanda tercih yapmaları gerektiği tezini işleyecek. Buna göre, demokrasi savunucuları ya siyasetin depolarizasyonuna odaklanabilirler ya da (bildirinin yapıcı ve dönüştürücü olarak tanımladığı) bir repolarizasyon stratejisine yönelebilirler. Demokrasiler, kutuplaşma kötücül boyuta ulaşmamış ise eğer, sorunu mevcut kurumlar, kısmi reformlar ve kutuplaşma eritici siyasal koalisyonlarla çözebilirler. Ama eğer toplum kötücül kutuplaşma düzeyinde kilitlenmişse, o zaman devleti yeniden yapılandırmak üzere toplumu farklı bir fay hatı üzerinde geçici olarak yeniden kutuplaştıracak siyasetler gerekebilir. Bu senaryoda depolarizasyon başarılı bir reform süreci sonrasında gerçekleşebilir.

Müge Aknur (Dokuz Eylül Üniversitesi), Demokrasinin Yerleşmesi ve Dış Politika

Bir ülkede demokrasinin yerleşmesi, sağlamlaşması veya pekişmesi (democratic consolidation) 1990 ve 2000'li yıllar arasında pek çok çalışmanın konusu olmuştur. Bu konuyu çalışan akademisyenler demokratik sağlamlaşmayı incelerken daha çok ülkelerin iç siyasetlerine bakmışlardır. Diamond, Plattner vd. (1997) bir ülkede demokrasinin sağlamlaşması için demokratik bir devlet anlayışının olması, devletten bağımsız güçlü ve özgür sivil toplum örgütlerinin bulunması, askerin sivil yönetimin altında olması, güçlü bir sosyo-ekonomik gelişmenin gerçekleşmesi ve uluslararası örgütlerin de dahil olduğu dış aktörlerin olumlu etkisi olması gerektiğini öne sürmüştür. Merkel (2004) ise bir ülkeye demokrasinin tam anlamıyla yerleşmesi için özgür, adil ve rekabetçi seçimlerin gerçekleşmesi, halka siyasi hakların ve kişisel özgürlüklerin tam anlamıyla verilmesi, kuvvetler ayrılığının uygulanması gerektiğini belirtip, halk tarafından seçilmiş hükümete içeriden ve dışarıdan herhangi bir müdahale olmamasında söz etmiştir. Levitsky ve Way (2012) ise benzer faktörlerin yanı sıra hükümetin ve muhalefetin eşit haklar ve imkanlarla mücadele etmesi üzerinde durmuşlardır. Ancak tüm akademisyenler

bir ülkede demokrasinin sağlamlaşması ve tam anlamıyla yerleşmesi konusunda ülkelerin iç siyasetlerine bakmakla kısıtlı kalmışlardır. Ülkelerin dış siyasetlerini incelememişlerdir. Demokrasisi sağlamlaşmış veya yerleşmiş ülkelerin izledikleri dış politika demokrasilerinin güçlenmesi için gerekli faktörler içerisinde dahil edilmemiştir. Bazı ülkeler kendi ülkelerinde demokrasilerini güçlendirirken, kendi halklarının siyasi haklarına ve bireysel özgürlüklerine saygı gösterirken, başka ülkelerin halklarının siyasi haklarına ve bireysel özgürlüklerine saygı göstermemektedirler. Diğer bir ifadeyle bazı ülkeler izledikleri dış siyaset yoluyla veya askeri operasyonlarıyla diğer ülkelere zarar verirken kendi halklarına karşı adil oldukları ve çeşitli özgürlükleri verdikleri sürece demokratik kabul edilmişlerdir. Benzer şekilde demokratikleşmeyi ölçen Freedom House, V-Dem ve Economist Intelligence Unit gibi düşünce kuruluşları da raporlarında genelde ülkelerin iç faktörlerine odaklanarak bu ülkelerin izledikleri dış politikalarının ahlaki olup olmadığını ve başka ülkelere zarar verip vermediklerini incelememişlerdir. Bu ülkelerin başında ABD ve İsrail gelmektedir. Ülkelerin demokratikleşmesini siyasi haklar ve bireysel özgürlüklerle ölçen Freedom House raporlarına göre her iki ülke de “tam özgür” diğer ifade ile demokratik ülkeler kategorisinde gözükmemektedirler. Ancak ABD’nin Ocak 2026’da Venezuela iç siyasetine müdahalesi ve Şubat 2026’da İran’a başlattığı saldırı ve İsrail’in uzun yıllardır gerçekleştirdiği Gazze’ye ve Lübnan’a yönelik saldırıları ve günümüzde İran’a yönelttiği saldırıları bu ülkeleri demokratik yapmamaktadır. Başka bir ülkenin bağımsızlığını ihlal eden ve halkına ekonomik veya silahlı yöntemlerle saldıran bir ülkenin tam anlamıyla yerleşmiş güçlü bir demokrasiye ulaştığı söylenemez. Bu sunum demokrasinin yerleşmesi ve sağlamlaşması (democratic consolidation) literatüründe sadece iç dinamiklere odaklanılıp, dış politikanın dikkate alınamamasının ciddi bir eksiklik olduğu üzerinde ülke örnekleri ile duracaktır. Bu bağlamda, çalışma demokrasinin yerleşmesi ve sağlamlaşması literatüründe gözden geçirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Bu literatürde iç siyasetin yanı sıra dış siyasetin de dikkate alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Yetkin Başkavak (Yıldız Teknik Üniversitesi), Teoriden Metodolojiye Demokrasi ve Uluslararası Siyaset

Günümüz dünyasında siyasetin tüm boyutlarını etkileyen iki temel trendden bahsedebiliriz: dünyanın farklı bölgelerinde ve farklı rejim tiplerinde ortak olarak gözlenen bir demokratik gerileme ve otokratikleşme dalgası ile uluslararası siyasal sistemde norm ve kurumların zayıflamasıyla birlikte çatışma ve gerilimlerin artışı. Bu trendlerden birincisi karşılaştırmalı siyaset çalışmaları alanını meşgul ederken, ikincisi de uluslararası ilişkiler alanının temel tartışma başlığını teşkil ediyor. Öte yandan bu trendler arasında güçlü bir ilişkinin olduğu da aşîkar; nitekim demokratik gerilemeyi uluslararası siyasal iktisat, demokratik rejimlerin uluslararası itibar kaybı ve güçlenen otoriter rejimlerin başka ülkelerdeki otoriterleşme eğilimlerine desteği boyutlarıyla inceleyen bir literatür de mevcut ve gelişiyor. Bu çalışma da iki trend arasındaki ilişkiye dair çalışmalara katkıda bulunmayı hedefliyor. Uluslararası göç konusundan Gazze’de yaşanan soykırıma ya da ABD’nin Venezuela ve İran’a yönelik müdahalelerine uzanan bir dizi olayda yerleşik liberal demokratik rejimlerin hem ülke içinde temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı politikaları hem de dış politikada uluslararası hukuku ve temel normları yıpratıcı davranışları, bu ülkelerin demokratik niteliğinde gerilemenin bir

parçası olarak da gözleniyor. Öte yandan ülkelerin demokratik niteliğini ölçme ve değerlendirme girişimlerinde ve bu girişimlerin dayandığı demokrasi kavramlaştırmalarında dış politika ve uluslararası siyasete yer verilmiyor. Dış politikanın siyasal rejimlerin niteliğini belirlemede dikkate alınacak bir unsur olarak görülmemesi uluslararası ilişkilerdeki hakim anlayışlarla da uyumludur. Ancak bu çalışmada, uluslararası hukuka saygı, uluslararası örgütlerin demokratikleşmesine destek ve demokratikleşme süreçlerine destek gibi başlıkların da siyasal rejim gibi başlıkların da siyasal rejimlerin ölçüm ve değerlendirmesinde dikkate alınması gereken başlıklar olduğu savunulacak. Öncelikle mevcut demokrasi endekslerinde ABD, İsrail, Almanya gibi ülke örneklerinde bu uluslararası boyutun ihmalinin siyasal rejimlerin ölçümünde çelişkili sonuçlara yol açtığı tartışılacaktır. Ardından demokrasinin uluslararası boyutunun bir demokrasi değerlendirme çerçevesine dahil edildiği tek örnek olan ve 2000'li yıllarda bir grup ülkede uygulanmış olan IDEA örgütünün Demokratik Denetim projesi gözden geçirilerek, bu boyutun karşılaştırmalı demokrasi çalışmalarında tekrar dikkate alınması gerektiği savunulacaktır.

Uygar Altınok (Bilkent Üniversitesi) ve Özen Baş (Bilkent Üniversitesi), Risk, Belirsizlik ve Siyasal İfade: Türkiye’de Dijital Otoriterlik Altında Otosansür

Dijital veya şebekeli otoriterlik üzerine yapılan güncel araştırmalar, bu yönetim biçiminin kamusal tartışmayı ve bilgiye erişimi düzenlemek için propaganda, katılımcı ve seçici sansür ile hedefli baskı mekanizmalarına dayandığını göstermektedir. Bilgi ve ifade alanının stratejik biçimde yönetilmesi, siyasal olarak etkili grupların ya da bireylerin kriminalize edilmesine veya baskıya maruz bırakılmasına, buna karşılık diğer gruplara yönelik eleştirinin sınırlı ölçüde tolere edilmesine yol açan seçici sansür pratiklerini ortaya çıkarır. Bunun yanı sıra, literatür otosansür, akran gözetimi ve algoritmaların yarattığı caydırıcı etkiler gibi katılımcı sansür yöntemlerinin toplum içinde geliştiğini göstermektedir. Otosansürün bu katılımcı boyutu, düzenlenmiş platformlar, altyapısal kontrol ve bilinçli olarak sürdürülen belirsizlik aracılığıyla dijital etkileşimleri yöneten bu otoriterlik biçimi içinde anlaşılabilir. Bu çalışma, Türkiye’deki otosansür dinamiklerini bu çerçevede incelemektedir. Türkiye’nin son dönemde yaşadığı demokratik gerileme, ülkeyi rekabetçi otoriterliğe doğru taşımış; yaygın medya kontrolü ve özellikle 5651 sayılı Kanun ile getirilen dezenformasyon düzenlemeleri üzerinden güçlenen dijital baskı mekanizmaları, siyasal ifade üzerindeki risk algısını artıran bir ortam yaratmıştır. Kriminalize edilme tehdidi ve hukuki belirsizlikler, kullanıcıların çevrimiçi paylaşım davranışları üzerinde caydırıcı bir etki yaratabilmektedir. Bu bağlamda yurttaşlar, doğrudan cezalandırılmadıkları durumlarda bile riskleri öngörerek hareket etmekte; böylece otosansür, toplumsal ve siyasal kontrolün sürdürülmesinde temel araçlardan biri hâline gelmektedir. Araştırma, bu siyasal ve dijital baskı ortamında otosansürün nedenlerini, stratejilerini ve duygusal boyutlarını ele almakta; farklı dijital okuryazarlık ve siyasi katılım düzeylerine sahip bireylerin sessizlik, kendini sınırlama ve siyasal paylaşımı sürdürme pratiklerini nasıl anlamlandırdığını incelemektedir. Bu amaçla, farklı siyasal ve toplumsal cinsiyet kimliklerine, kültürel ya da etnik arka planlara sahip, ifade kalıpları ve kendini sınırlama biçimleri bakımından çeşitlilik gösteren 55 katılımcıyla Ekim 2025-Nisan 2026 arasında çevrimiçi derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulara dayanan, 40 ila

90 dakika süren görüşmelerde katılımcıların günlük dijital rutinleri, sosyal medya platformlarını kullanım biçimleri, gündemle karşılaşma ve bilgi doğrulama pratikleri, siyasal katılım biçimleri, paylaşım sırasında deneyimledikleri duygular, izlenme hissi, risk algısı, yazıp silme deneyimleri, kimlik temelli ifade sınırlılıkları ve mizah, ima veya dolaylı anlatım gibi alternatif ifade stratejileri ele alınmıştır. Bu yönüyle çalışma, baskı koşullarında sessizleşme, direnç, motivasyon ve katılım biçimlerindeki dönüşümleri hem baskının hem de gündelik direnişin yansımaları olarak ele almaktadır. Ön bulgular, katılımcıların kendilerini sansürleme eğilimlerinin farkında olduklarını ve otosansür üzerine konuşurken dahi kendilerini sınırlayabildiklerini göstermektedir. Ancak katılımcıların otosansür stratejileri yalnızca korku nedeniyle sessizleşmekten ibaret değildir; mizah, dolaylı anlatım, eleştiriyi yumuşatma, kendini frenleme ve yasal riskleri azaltacak dijital katılım biçimlerine yönelme gibi farklı davranış örüntülerini ve siyasal katılım için geliştirilen stratejileri de içermektedir. Bu bağlamda dört farklı tip otosansür stratejisinin ortaya çıktığı görülmektedir: sessizlik, mizah veya dolaylı yoldan yorumda bulunma, eleştirinin dilini ve dozunu yumuşatma veya dışarıya kapalı platformlarda paylaşım yapmak. Bu dört tip kendini sansürleme pratiği birbirleriyle geçişkenlik göstermekte olup, katılımcıların büyük bir kısmı bu stratejilerin birden fazlasını birlikte veya birleşimlerinden oluşan varyasyonlarını araçsallaştırmaktadır.

Panel 2 (10.15-11.45, Konferans Salonu)

İki Ucu Keskin Ortaklık: Türkiye-AB İlişkilerinde Güvenlik ve Popülizm

Panel Başkanı: Veli Özdemir (Işık Üniversitesi)

Veli Özdemir (Işık Üniversitesi), Transaksiyonel Tango: Türkiye-AB İlişkilerinde Popülist Pazarlıklar ve Stratejik Hesaplar

Sağ partilerin yükselişi, düzensiz göç, büyük ölçekli mülteci hareketleri ve popülist retoriğin giderek normalleşmesi, Avrupa'nın siyasi manzarasını yeniden şekillendirmiş ve Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri etkilemiştir. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, özellikle göç, ticaret, enerji ve bölgesel güvenlik alanlarında giderek daha fazla transaksiyonel nitelik kazanmıştır. Popülist söylem, iç politika ile dış politika arasındaki ayrımı daha da bulanıklaştırmış ve liderler, iç politikada meşruiyetlerini korumak için popülizme başvurmuştur. Bu süreç, iç politikada rekabetçi ve popülist bir dış politika retoriğinin gelişmesine de yol açmıştır. Bu bağlamda, Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nin popülist dış politika retoriğinden yola çıkarak, çıkar odaklı yaklaşımın güvenlik algılarını nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Bu çerçevede, öncelikle popülizm ve transaksiyonelizm kavramları açıklanmış ve 2018-2025 yılları çalışmanın dönemi olarak seçilmiştir. Veriler, liderlerin meclis konuşmaları, röportajlar ve sosyal medya paylaşımlarından toplanmış; MAXQDA yazılımında manuel kodlama kullanılarak nitel içerik analizi yoluyla sınıflandırılmıştır. Türkiye-AB ilişkilerindeki transaksiyonel yaklaşımın yalnızca diplomatik bir durum değil, aynı zamanda liderlerin güvenlik, iş birliği, güven ve iç meşruiyeti yeniden tanımladıkları bir siyasi söylem olduğu savunulmaktadır. Seçici iş birliğinin kısa vadede ilişkileri sürdürebileceğini, ancak güveni, öngörülebilirliği ve normatif uyumu zayıflatarak stratejik güvensizliği derinleştirebileceğini göstermektedir.

Adviye Damla Ünlü Bektaş (İstanbul Üniversitesi) ve Ceren Melis Kıcıroğlu (İstanbul Üniversitesi), Toplumsal Cinsiyeti Güvenlikleştirmek: Türkiye-AB İlişkilerinde Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Siyasetin Kesişimi

Bu çalışma, Türkiye–Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinde toplumsal cinsiyet karşıtı ve popülist söylemlerin kesişimini güvenlikleştirme kuramı üzerinden incelemektedir. Güvenlikleştirme kuramından ve popülizme yönelik feminist eleştirilerden yola çıkarak, toplumsal cinsiyet eşitliğinin çekışmeli bir normatif mücadele alanı haline geldiğini savunmaktadır. Ulusal egemenliği ve geleneksel değerleri savunma olarak çerçevelenen toplumsal cinsiyet karşıtı söylemler, toplumsal cinsiyet eşitliğini Batı liberalizmi tarafından dayatılan dışsal bir tehdit olarak tasvir etmektedir. Bu güvenlikleştirme, hem Türkiye’de hem Avrupa genelinde toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan “elitler” ile toplumsal cinsiyet konusunda muhafazakar “sıradan halk” arasında karşıtılık kuran daha geniş bir popülist anlatı içerisinde şekillenmektedir. Öte yandan AB, küresel toplumsal cinsiyet yönetiminde normatif bir aktör olarak hareket etmekte; toplumsal cinsiyet eşitliğini katılım koşulluluğu, finansal araçlar, Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı III (GAP III) ve Kadın, Barış ve Güvenlik (WPS) 2019–2024 Eylem Planı gibi girişimler aracılığıyla teşvik etmektedir. Ancak Türkiye’de otoriter eğilimler ve ideolojik kutuplaşmanın arttığı bir ortamda AB’nin etkinliği giderek zayıflamıştır. Türkiye’yi, başta Macaristan ve Polonya olmak üzere Avrupa’daki daha geniş çaplı toplumsal cinsiyet karşıtı tepki dalgası içine yerleştiren bu çalışma, toplumsal cinsiyet normlarının reddedilmesinin nasıl bir popülist konsolidasyon ve uluslararası farklılaşma aracı olarak işlev gördüğünü incelemektedir. Sonuç olarak çalışma, popülizmin toplumsal cinsiyete dayalı boyutları ve toplumsal cinsiyetin güvenlikleştirilmesi dikkate alınmadan Türkiye–AB gerilimlerinin anlaşılamayacağını vurgulamakta ve AB politikalarında yeniden canlandırılmış bir feminist yaklaşım çağrısında bulunmaktadır.

Ayhan Gücüyener Evren (Nişantaşı Üniversitesi) ve Jacopo Franceschini (İstanbul Politikalar Merkezi), Egemenlik ve Dayanışma İkileminde Türkiye-AB Siber Güvenlik İş Birliği

Dijitalleşme, yalnızca ağları ve sistemleri değil, devletleri ve toplumları da ‘karşılıklı bağımlılık’ üzerinden birbirine bağlamaktadır. Bu durum siber güvenliği sınır aşan bir meseleye dönüştürürken, aktörlerin dijital vizyonları siber güvenlik pratiklerindeki iş birliğinin düzeyini ve derinliğini şekillendirebilmektedir. Türkiye ve AB’ye odaklanan bu çalışma, iki aktör arasındaki siber güvenlik iş birliğinin jeoekonomik gerilimler, farklı değerler ve dijital egemenliğe yönelik farklı yaklaşımlar arasında nasıl evrilebileceğini incelemektedir. Türkiye’nin ve AB’nin dijital vizyonlarını sırasıyla ‘tekno-otonom’ ve ‘normatif-otonom’ olarak kavramsallaştırırken, bu bölüm farklılıklara rağmen pragmatik iş birliği yollarının mümkün olduğu üç alanı; ‘ortak uzmanlığın bir araya getirilmesi’, ‘inovasyona odaklanma’ ve ‘eylem koordinasyonu’ bağlamında incelemektedir.

Panel 3 (10.15-11.45, Amfi VII)

**Çin'in Küresel Siyaseti: Orta Asya'dan Latin Amerika'ya
Panel Başkanı: Selim Öterbülbul (Ankara Üniversitesi)**

Emre Demir (TED Üniversitesi) ve Musa Uysal (TED Üniversitesi), Çin'in Orta Asya'daki Yeşil Enerji ve Dijital Teknoloji Varlığı

Çin, 2000'li yıllardan bu yana küresel ekonomideki varlığını artırmaktadır. Bu durum, 2008 küresel ekonomik krizinin ardından hızlanmış ve Çinli şirketler, özellikle Küresel Güney ülkeleri ile ticari ve yatırım ilişkilerini güçlendirmiştir. Önceleri daha düşük teknoloji ürünlerine odaklanan bu ilişki, Çin'in son yıllarda yüksek teknoloji ürünlerin üretimi ve ticaretindeki artan payı ile değişmeye başlamıştır. Çin'in yeşil enerji teknolojilerinde küresel düzeyde lider konuma yükselmesi ve dijital teknolojilerde de büyük gelişim kaydetmesi neticesinde Çinli şirketlerin her iki sektörde Küresel Güney'deki varlığı her geçen gün artmıştır. Çin'in dijital ve yeşil enerji teknolojilerinde küresel düzeydeki artan angajmanı ve bu angajmanın Amerika Birleşik Devletleri gibi diğer güçlerle ilişkilerini nasıl etkilediği literatürde tartışılmaktadır. Bu çalışma, bu tartışmaya Çin'in Orta Asya'daki varlığı üzerinden bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Çin'in Orta Asya'daki genişleyen ekonomik varlığı, geleneksel hidrokarbon ve altyapı yatırımlarının ötesine geçerek yenilenebilir enerji ve dijital teknoloji odaklı yeni bir aşamaya evrilmektedir. Bu çalışma, Çin'in bu bölgedeki yeşil enerji (güneş, rüzgâr ve yeşil hidrojen) ve dijital teknoloji (5G ağları, akıllı şehirler vb.) angajmanına odaklanarak Çinli şirketlerin bu iki alandaki ihracatını, inşaat sözleşmelerini, mutabakat zabıtlarını (MOU) ve yatırımlarını incelemektedir. Böylelikle çalışma, Çin'in Orta Asya'daki yeşil enerji ve dijital teknolojiler alanındaki angajmanının, Çin'in bölgedeki jeoekonomik ve jeopolitik konumunu nasıl etkilediği sorusunu yanıtlamayı amaçlamaktadır.

Veysel Tekdal (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Çin'in Sanayi Maksimalizmi ve Sanayileşmiş Çevre Ekonomilerinde Sanayisizleşme Baskısı: Türkiye'de Çelik ve Beyaz Eşya Sektörleri

Çin'in "sıkıştırılmış kalkınması" (compressed development), ülkenin gelişmekte olan dünyaya özgü maliyet avantajlarını ileri tekno-endüstriyel yetkinliklerle birleştirmesini mümkün kılmaktadır. Bununla bağlantılı olarak, üretimin önemli bölümlerini daha düşük maliyetli bölgelere kaydıran Kuzeyli firmaların aksine, Çinli firmalar imalat faaliyetlerini büyük ölçüde ülke içinde tutmaktadır. Dahası, Çin son yıllarda ekonomik büyümeyi yüksek tutma kaygısıyla destekleyici sanayi politikalarını yoğunlaştırmış; bunun sonucunda birçok sektörde sanayi kapasitesi ve ihracat önemli ölçüde artmıştır. Ortaya çıkan bu sanayi maksimalizmi, düşük ve orta teknoloji sanayi sektörlerinin istihdam ve ihracat açısından önemli olduğu, çevre ekonomileri için sanayisizleşme baskısı doğurmaktadır. Makale, bu sanayisizleşme baskısını, Türkiye'ye ve çelik ve beyaz eşya sektörlerine odaklanarak ele almaktadır. Makalenin kullandığı veri kaynakları, devlet kurumlarının politika tepkilerini, sektörel ve firma düzeyindeki üretim ve ihracat verilerini, firma ve sektör temsilcilerinin açıklamalarını içermektedir. Artan rekabet baskısı ve yerel sanayi gruplarının lobicilik faaliyetleri karşısında Ankara "Çin şokuna" yanıt vermeye çalışmıştır. Ancak birbiriyle çatışan sektörel çıkarlar, çelişkili sonuçların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Canan Kışlalioğlu (Bitlis Eren Üniversitesi), Latin Amerika’da Kuşak Yol Girişimi ve Çin Etkisi

Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), başlangıçta Asya, Avrupa ve Afrika'yı kapsayan bir altyapı projesi olarak tasarlanmış olsa da, zamanla Latin Amerika'yı da içine alan küresel bir jeostratejik vizyona dönüşmüştür. Çin'in bölge ülkeleriyle geliştirdiği altyapı yatırımları, enerji projeleri, liman işletmeciliği ve ticaret ortaklıkları, Latin Amerika'nın dış ekonomik ilişkilerini çeşitlendirirken aynı zamanda küresel güç dengeleri açısından yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Latin Amerika'da liman, enerji, tarım, altyapı konusundaki işbirlikleri Çin'i bölgede önemli bir aktör haline getirmiştir, öyle ki Venezuela'da Maduro'nun kaçırılmasının ardından bile Çin'in vereceği tepki uluslararası alanda dikkatle beklenmiştir. Çin'in Venezuela, Bolivya, Arjantin, Peru, Brezilya gibi önemli fosil yakıtlara ve yarı değerli madenlere ev sahipliği yapan ülkelerle olan ilişkisi kimi zaman Çin'in yeni bir emperyalist olacağı endişesini yaratsa da bölge ülkeleri için siyasi ve ekonomik olarak önemli bir alternatif olduğu açıktır. Bu çalışma, Kuşak ve Yol Girişimi'nin Latin Amerika'daki ekonomik, siyasi ve jeopolitik etkilerini uluslararası ilişkiler perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Çin'in ekonomik araçları dış politika ve nüfuz oluşturma mekanizmaları bağlamında değerlendirilirken, bölge ülkelerinin bu sürece yönelik dış politika tercihleri ve stratejik özerklik arayışları analiz edilmektedir. Ayrıca Çin'in, Latin Amerika ülkelerinin ABD'den bağımsız politika izleyebilmeleri için bir referans noktası olup olmayacağı anlaşılmaya çalışılacaktır. Çalışma, özellikle büyük güç rekabeti ve Küresel Güney tartışmaları çerçevesinde Latin Amerika'nın değişen uluslararası konumunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Selim Öterbülbul (Ankara Üniversitesi), Çin Dış Politikasında İttifak İlişkilerinden Kaçınma Stratejisi

Çin Halk Cumhuriyeti'nin dış politika söyleminde ve uygulamasında iş birliği vurgusu giderek artmaktadır. Soğuk Savaş dönemine hakim olan kutuplaşma sonrasında yeni dünya düzeninin nasıl şekilleneceği tartışılırken küreselleşmenin sonuçları ve büyük güç siyasetinin seyri farklı yorumlara sebep olmuştur. Bu ortamda Pekin yönetiminin giderek artan şekilde küreselleşmenin faydalarını paylaşma, kazan-kazan anlayışına dayalı ilişkilerle sürdürülebilir kalkınma için ortaklık kurma, Küresel Güney'in ve hatta insanlığın ortak geleceği gibi farklı temalar ve ifadelerle iş birliğini somutlaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Bu bağlamda farklı ülkelerle ilişkilerini düzenleyen çerçeve belgeler isimlendirilirken, kapsamlı stratejik iş birliği, kapsamlı stratejik ortaklık, stratejik iş birliği ortaklığı gibi benzer görülen ama aynı zamanda farklılığı hiyerarşik olarak nitelenen nitelemeler kullanılmıştır. Çin'in Rusya ile olan ilişkilerini tanımladığı "Kapsamlı Stratejik İşbirliği Ortaklığı" bunların en üstünü sayılırken, pek çok ülkeyle ilişkileri sadece stratejik ortaklık olarak tanımlanıp görece daha basit ifade edilmiştir. Öte yandan diğer husus ise, bütün bu ortaklık sıfatlarının çokluğuna rağmen hiçbirinin bir ittifak bağıtına dönüşmüyor olmasıdır. Bu çalışmanın ana sorunsalı da Çin'in dış politika tercihlerinde neden müttefiklik ilişkilerine girmediğini sorgulayacaktır. Bu anlamda ittifak siyaseti nedir, Çin dış politikasında geçmişten günümüze müttefiklik ne ifade etmektedir ve Çin ortaklıklarını derinleştirirken neden bunu tercih etmemektedir gibi sorularla çalışmanın analizi

derinleştirilecektir. Bu araştırma sorularına verilecek yanıtta temel sav ise, neo-klasik realist perspektiften ele alınarak Çin dış politikasının analizini yapmaya dayalıdır. Stratejik kültür, tarihsel pratikler yanında lider tercihlerini vurgulamak için odaklanılacak Xi Jinping döneminde benimsenen siyasi söylem, iç değişkenler ile sistemsel etmenlerin sonuçlarını birlikte değerlendirmeyi sağlayacaktır. Liberal uluslararası düzenin geleceğinin sorgulandığı ve İkinci Soğuk Savaş tespitlerinin yapıldığı günümüzde Çin'in çeşitlenen ortaklık ilişkilerinin neden ittifak siyaseti üretmediği bu bağlamda açıklanacaktır. Bu amaçla üç ana unsur, Çin dış politikasının tarihsel arka planı, dış politika belirleme sürecinde etkili stratejik kültür unsurları ve güncel uluslararası sistemdeki dönüşüm, Çin'in müttefiksiz stratejik ortaklık siyasetini açıklayacaktır. İlk olarak, stratejik kültürel faktörler Çin'in ittifaklardan uzak duran yaklaşımını şekillendirmektedir. Antik Çin'den miras kalan diplomatik gelenekler ve haraç sistemi anlayışı, Çin'in yani merkez ülkenin, hiyerarşik ilişki ağı üzerinden kendini göstermiştir. Diğer aktörlerle kalıcı ve bağlayıcı ittifaklar kurmaktan ziyade esnek ortaklıklar geliştirmeyi teşvik etmiştir. İkinci olarak, tarihsel tecrübeler Çin'in ittifak karşıtı yaklaşımını güçlendirmiştir. Modern diplomasiye geçişte geç kalan Çin, zaten ittifaklar sistemiyle şekillenen 19. ve 20. yüzyıllardaki düzene çok uzak kalmış, hatta aşağılanma yüzyılında hedefi olmuştur. 1949'dan itibaren dış politikada bağımsızlık ve Barış İçinde Bir Arada Yaşama'nın Beş İlkesi temel prensip haline getirilmiştir. Üçüncü olarak, güncel uluslararası konjonktüre yönelik Xi Jinping döneminde öne çıkartılan "insanlığın ortak geleceği topluluğu" söylemi, uluslararası ilişkilerde sıfır toplamı rekabet yerine kazan-kazan ve karşılıklı faydaya dayalı iş birliğini vurgulamaktadır. Çin yeni bir Soğuk Savaş'a karşıtlığını hegemonya mücadelesi yürütmediğini vurgulayarak göstermektedir. Bu sebeplerle Çin'in ittifak siyaseti izlememesi yalnızca güncel bir tercih değil; stratejik kültüründen, tarihsel deneyimlerinden ve mevcut uluslararası sistem hakkındaki lider odaklı değerlendirmelerinden beslenen çok boyutlu bir dış politika yaklaşımının ürünüdür. Egemen eşitliğine dayalı ilişkileri savunduğu müttefiksiz stratejik ortaklık siyaseti, rekabet ve bloklaşma yaratacak ittifaklar kurmak yerine stratejik ortaklıklar ve çok taraflı iş birliği ağıları üzerinden Çin'in küresel etkisini genişletme tercihini ifade etmektedir.

Panel 4 (10.15-11.45, Amfi VIII)

Türkiye'de Siyasi Düşünce: Mukaddesatçılık, İslamcılık, Milliyetçilik ve Merkez Sağ

Panel Başkanı: İlker Aytürk (Bilkent Üniversitesi)

Mehmet Güldal (Bağımsız Araştırmacı), Korporatizmden Mukaddesatçılığa: Toprak Dergisi ve Türk Antikomünizminin İdeolojik Dönüşümü (1945-1979)

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından antikomünizm, ABD öncülüğündeki Batı dünyasının başat siyasal söylemi haline gelmiş ve Türkiye de 1946'dan itibaren bu çizgiyi giderek ulusal siyasetin merkezine yerleştirmiştir. Türkiye'de antikomünizmin kendine özgü bir biçim kazanması ise çok sayıda dernek, örgüt ve yayın aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bu bildiri, söz konusu dönüşümü tek bir yayın üzerinden, 1945'ten 1979'a kadar aralıklarla çıkan ve Türk antikomünizminin en uzun soluklu yayınlarından biri olan Toprak dergisi örneğinde ele almaktadır. Çalışmanın temel sorunsalı derginin yayın çizgisindeki süreklilikler ve kırılmalar, Türk milliyetçiliğinin korporatist-Anadolucu bir konumdan Soğuk Savaş antikomünizmine ve oradan mukaddesatçı bir Türk-İslam sentezine evrilişini hangi yollarla ve ne ölçüde yansıttığıdır. Bildiri, bu dönüşümün ani bir

kopuştan çok, derginin baştan beri benimsediği "toprak", "kan" ve "köy" gibi kavramların değişen koşullara göre yeniden anlamlandırılmasıyla gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Pastoral ve kalkınmacı bir "kan-toprak" söylemi zamanla korumacı ve antikomünist bir mücadele diline, Anadolu merkezli "vatan" anlayışı Sovyet coğrafyasındaki soydaşları da kapsayan daha geniş bir tahayyüle, görece dünyevi bir milliyetçilik ise "ahlaki panik" üzerinden dinle örülü bir söyleme dönüşmüştür. Toprak'ın farklı dönemlerine ait yazılar, "kan-toprak", "esir Türkler meselesi", "ahlaki panik" ve "komünistin inşası" temaları çerçevesinde yakından okunmaktadır. 1945-1954 arasındaki ilk dönemde korporatizm, sosyal politika ve Kemalizm'le harmanlanan Anadolu bir milliyetçilik öne çıkarken, 1954 sonrasında bu çerçeve yerini soya ve dine dayalı daha kapsayıcı bir söyleme bırakır. Araştırma Toprak'ın bu dönüşümü yalnızca yansıtan edilgen bir tanık değil, onu üreten ve yayan bir taşıyıcı olduğunu göstermektedir. Böylece çalışma, hem Toprak'ı müstakil bir araştırma nesnesi haline getirmeyi hem de Türkiye'ye özgü bir antikomünizmin oluşumuna dair tartışmalara somut bir örnek üzerinden katkı sunmayı hedeflemektedir.

İlker Aytürk (Bilkent Üniversitesi) ve Tunahan Yıldız (ODTÜ), Makbul Müttefik: Türkiye İslamcılarının Soğuk Savaş Söyleminde ABD

Bu çalışma, Soğuk Savaş döneminde Türkiye İslamcılarının, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) kurduğu ittifakı hangi söylemler üzerinden meşrulaştırdığını incelemektedir. Bu çalışma kapsamında, Türkiye İslamcılarının kendi içlerindeki bölünme ve kampaşmalar da göz önünde bulundurularak, İslamcı hareketin dergileri ve yayınlarındaki ABD imajı değerlendirilmektedir. 1940'lardan 1960'lara uzanan döneme odaklanan çalışma, İslamcı yazarların ABD'ye ilişkin altı temel meşrulaştırma hattı geliştirdiğini ileri sürmektedir. İlk olarak ABD, Sovyetler Birliği'ne atfedilen ateist ve materyalist dünya görüşü karşısında "ehl-i kitap" bir müttefik olarak konumlandırılmıştır. Bu çerçevede ABD, Hristiyan çoğunluklu bir devlet olmasına rağmen "dinsiz komünizm"e kıyasla İslamcılar açısından daha meşru ve yakın bir siyasal-kültürel zemin olarak sunulmuştur. İkinci olarak İslamcı yazarlar, ABD'yi, Türkiye'nin laik modernleşme tecrübesine karşı alternatif bir modernlik modeli olarak öne çıkarmışlardır. Üçüncü olarak İslamcılar ABD algısı, bu ülkede Müslümanlığın geleceğine ilişkin beklentilerle çerçevelenmiştir. ABD'nin uzak olmayan bir gelecekte İslam'a yakınlaşabileceği ya da Müslümanlaşabileceği yönündeki anlatılar, bu ülkeyi İslamcılar nezdinde daha makbul bir müttefik haline getirmiştir. Dördüncü tema, ABD'nin modern medeniyetin zirvesini temsil ettiği düşüncesidir. Bu bakış açısına göre ABD'nin ulaştığı teknik, kurumsal ve toplumsal gelişmişlik düzeyi, Türkiye ve İslam dünyası için takip edilmesi gereken bir ders olarak yorumlanmıştır. Beşinci olarak İslamcı yazarlar, Batı blokunun uluslararası propagandasını takip ederek, ABD'yi "Sovyet emperyalizmi" ve "komünist yayılmacılık" karşısında "Hür Dünya"nın lideri olarak konumlandırmıştır. Bu söylemde ABD, klasik Avrupa sömürgeciliğinden ayrıştırılarak özgür milletlerin bağımsızlığını savunan bir aktör olarak idealize edilmiştir. Altıncı ve son olarak, ABD'yle ittifak bir güvenlik zorunluluğu olarak savunulmuştur. Bu çerçevede ABD, Türkiye'nin Sovyet tehdidi karşısında egemenliğini koruyan, uluslararası konumunu güçlendiren ve jeopolitik güvenliğini destekleyen başlıca aktör olarak değerlendirilmiştir.

F. Seda Kundakcı Tuğrul (Bağımsız Araştırmacı), Türkiye’de Milliyetçiliğin Sağ ve Sol Siyasetteki Görünümleri: 1960-1980 Dönemi Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması

Doktora tezimin özeti olan bu bildiri, Türkiye’de 1960-1980 yılları arasında sağ ve sol siyasal geleneklerin farklı damarları içinde milliyetçiliğin kazandığı çoğul biçimleri sözlü tarih yöntemi aracılığıyla incelemeyi konu edinmektedir. Çalışmanın temel amacı, bahsi geçen zaman aralığında farklı siyasal grupların milliyetçilikle hangi ideolojik hatlar üzerinden ilişki kurduklarını, bu ilişkiyi hangi tarihsel dönemlerde ve hangi koşullar altında yeniden tanımladıklarını ya da kimi zaman bu çizgiden nasıl uzaklaştıklarını ortaya koymaktır. Bu çerçevede çalışma, 1960-1980 döneminde sağ ve sol siyasal çevrelerde aktif olarak yer almış toplam 50 aktörle (25 kişi sol cenah, 25 kişi sağ cenah) gerçekleştirilen sözlü tarih görüşmelerine dayanmaktadır. Görüşmecilerin siyasi dağılımı şu şekildedir: 20 kişi 1960’lı ve 1970’li yıllarda aktif olan farklı sosyalist örgüt veya partilere mensup, 5 kişi CHP, 14 kişi MHP, 6 kişi Adalet Partisi ve 5 kişi Milli Görüş hareketi mensubudur. Görüşmeler, Ekim 2024-Nisan 2026 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma, söz konusu dönemde farklı siyasal geleneklere mensup aktörlerin milliyetçilikle kurdukları ilişkilerin tarihsel bağlam, söylemsel örüntüler, ideolojik konumlanmalar ve bireysel deneyimler üzerinden nasıl şekillendiğini analiz etmeyi hedeflemiştir. Milliyetçilik algılarının inşasında aile, mahalle ve cemaat gibi mikro düzeydeki sosyal alanlar kadar, bu alanlarda edinilen deneyimlerin bireysel düzeyde nasıl içselleştirildiği ve anlamlandırıldığı da belirleyici olmaktadır. Millî Görüş Hareketi’nden gelen kişiler haricinde, sağ ve sol gelenekten gelen görüşmecilerin çocukluk anlatılarında milli bayramlara katılımı, izcilik deneyimleri ve Atatürk figürüne dair olumlu temsillerin öne çıkması, Cumhuriyet’in kurucu tahayyülünün toplumsal meşruiyet kazandığını ve ortak bir siyasal aidiyet zemini sunduğunu göstermiştir. Ancak bu ortaklık, siyasal kutuplaşmanın derinleştiği dönemlerde parçalanmış ve her ideolojik gelenek kendi tarihsel deneyimini merkeze alarak milliyetçilik söylemini yeniden inşa etmiştir. Bu anlamda Türkiye’de siyasi alanda kurucu söylem olan Kemalizm’in tartışılmaz bir etkisi söz konusudur. Sosyalist sol içerisinde Kemalizm ve anti-empyrializm arasındaki ilişki, milliyetçi söylemle kurulan bağın temel kaynaklarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak 12 Mart 1971 sonrasında yaşanan baskı deneyimleri, özellikle ‘78 kuşağında devlet ve Kemalizm’le duygusal bir kopuş yaratmış; bu süreç milliyetçilikten uzaklaşan ancak yurtseverlik kavramını koruyan yeni siyasal söylemlerin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Kürt meselesi ve Kıbrıs sorunu ise bu yurtseverlik anlayışının sınırlarını görünür kılan temel vakalar olarak öne çıkmaktadır. Sağ siyasal gelenekte ise milliyetçilik kurucu bir rol üstlenmektedir. Ülkücü Hareket’te millet, tarihsel ve kültürel sürekliliğe dayalı etno-dinsel bir topluluk olarak tasavvur edilmiştir. Ülkücü görüşmecilerin anlatılarında öne çıkan temel tartışma alanlarından biri, milliyetçi kimliğin oluşumunda dinin oynadığı roldür. 1947-1948 doğumlu katılımcıların çoğunluğu, milliyetçi kimliklerini daha seküler bir Türkçülük anlayışı çerçevesinde tanımlarken; 1970’li yılların ortalarında harekete katılan bireylerde, İslam’ın kimlik kurucu bir unsur olarak daha görünür hale geldiği anlaşılmıştır. Bu tablo, MHP bünyesindeki ideolojik yönelimin, etnik vurgusu daha belirgin seküler bir kolektivizmden, dinî referanslarla desteklenen otoriter bir milliyetçilik anlayışına doğru kaymasıyla örtüşmüştür. Adalet Partisi’nde milliyetçilik milli irade, kalkınma ve modernleşme ekseninde şekillenirken Milli Görüş Hareketi ümmet fikrini merkeze alan dinî bir aidiyet anlayışı geliştirmiştir. 1960-1980 yılları arasını kapsayan bu çalışma, milliyetçiliğin Türkiye’de tekil ve sabit bir ideoloji

olmaktan ziyade, farklı siyasal projeler içerisinde farklı biçimlerde eklemlenen ve ailede, okulda, arkadaş çevrelerinde, siyasal mücadelelerde ve gündelik deneyimlerde öğrenilen, hissedilen ve yeniden üretilen çok biçimli bir söylem olduğunu ortaya koymaktadır.

Aslıhan Ezgi Dereli Erol (Bilkent Üniversitesi), Arda Öke (Bilkent Üniversitesi) ve Mustafa Ceyhan Tufan (Bilkent Üniversitesi), Türkiye’de Merkez Sağ: Bir Kavramsallaştırma Denemesi

Bu çalışma, Türkiye’de merkez sağ siyasetinin kavramsal sınırlarını ve ideolojik kapsamını tartışmaya açmaktadır. Literatürde merkez sağ çoğunlukla ideolojik içeriğinden ziyade siyasi yelpazenin merkezine yakınlığı üzerinden, konumsal bir kategori olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye bağlamında merkez sağda gözlemlenen özgün söylem örüntülerini, kurumsal pratikleri ve devletle kurulan ilişki biçimlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, merkez sağın salt konjonktürel, fırsatçı ya da pragmatist bir koalisyonel yapı olmadığını; aksine tarihsel süreklilik ve içsel tutarlılık arz eden özgün bir söylem ve pratikler bütünü olduğunu öne sürmektedir. Söz konusu süreklilik, 1950-2010 yılları arasında dört temel eksen üzerinden incelenmektedir. Birincisi, merkez sağın askeri-bürokratik vesayetin çizdiği alanlar içinde siyaset yapabilme kapasitesi, yani vesayet altında sivil siyaset yapabilme kapasitesi. Merkez sağın, özellikle iktidar ve ana muhalefet partileri dönemlerine bakılacak olursa, askeri vesayetin kendini somut olarak gösterdiği 1960 yılından, AKP hükümeti ile askeri vesayet tabiri caizse elimine edildiği 2010 yılları içine sıkıştığı görülmektedir. Bu sebeple, askeri vesayet sadece merkez sağın siyaseti için bir çerçeve çizen bir yapıdan ziyade, merkez sağ ile varoluşsal bir ilişki içerisinde. İkincisi, erken Cumhuriyet dönemi ile başlayan kültürel modernleşmenin kalkınma üzerinden yeniden yorumlanması; üçüncüsü, radikal hareketlerden ayrışmayı sağlayan parlamenter sürece bağlılık ve legalizm; ve son olarak çoğunlukçuluk anlayışını benimseyerek demokrasiyi seçim ve sandık üzerinden yeniden yorumlamaları. Çalışma, 1950 ve 2010 yılları arasında bu dört eksenin söylem ve uygulama düzeyindeki sürekliliğini incelemek amacıyla; parti programlarını, dönemin parlamento ve lider konuşmalarını ve partiyle bağlantılı süreli yayınları birincil veri kaynağı olarak kullanmaktadır. Niteliksel içerik ve söylem analizi yöntemlerine dayanan bu inceleme, merkez sağın Türk siyasi düşüncesinde analitik olarak tanımlanabilir özgün bir alan oluşturduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Panel 5 (10.15-11.45, Amfi IX)

Türkiye ve Orta Doğu: Kimlik, Söylem ve Dış Politika

Panel Başkanı: Özlem Tür (ODTÜ)

Sevil Dumanoğulları (Hacettepe Üniversitesi) ve Ayşe Ömür Atmaca (Hacettepe Üniversitesi), Türk Basınında İsrail’in Meşrulaştırılması: Popüler Jeopolitik ve Kimlik İnşası (1947-1951)

28 Mart 1949 tarihinde Türkiye, İsrail Devleti’ni resmen tanıyan ilk Müslüman çoğunluklu ülke olmuştur. Literatürde bu karar genellikle erken Soğuk Savaş’ın güvenlik dinamikleri, Türkiye’nin Batı bloğuna yönelme arzusu çerçevesinde açıklanmaktadır. Ancak bu çalışmaların önemli bir kısmı kararın iç kamuoyunda nasıl meşrulaştırıldığı ve toplumsal olarak nasıl anlamlandırıldığı sorusuna yeterince odaklanmamaktadır. Bu çalışma, Türkiye’nin İsrail’i

tanıma sürecini Türkiye'nin bölgesel kimliğini ve Batı ile kurduğu aidiyet ilişkisini yeniden tanımlayan bir söylemsel süreç olarak ele almaktadır. Makale, eleştirel jeopolitik ve popüler jeopolitik literatüründen hareketle, 1947-1951 yılları arasında Türk basınında yayımlanan köşe yazıları ve gezi dizilerini incelemektedir. Çalışmanın temel konusu, Türk gazetecilerin İsrail'in kuruluşunu ve Türkiye'nin tanıma kararını hangi jeopolitik temsiller aracılığıyla meşrulaştırdığıdır. Bu bağlamda İsrail hangi kavramlar, metaforlar, karşılaştırmalar ve anlatılar üzerinden "tanınabilir" ve "meşru" bir aktör olarak sunulmuştur? Çalışma, dönemin önde gelen gazetecilerinin İsrail'i modern, seküler, demokratik, üretken ve Batı'ya ait bir devlet olarak tasvir ettiğini; buna karşılık Arap dünyasını geri kalmış, parçalanmış, irrasyonel ve istikrarsız bir coğrafya şeklinde temsil ettiğini ileri sürmektedir. Bu ikili karşıtlıklar yalnızca İsrail'in meşruiyetini güçlendirmemiş, aynı zamanda Türkiye'nin kendisini nasıl gördüğüne ilişkin önemli ipuçları sunmuştur. İsrail sıklıkla Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme deneyimiyle benzer özellikler taşıyan bir "medeniyet akranı" olarak resmedilmiştir. Çalışma ayrıca bu söylemlerdeki sessizliklere de odaklanmaktadır. Türk Yahudilerinin İsrail'e göçü, Varlık Vergisi'nin yarattığı travmalar, Filistinli mültecilerin yaşadığı mağduriyetler ve İsrail'in kuruluşuna yönelik muhafazakar eleştiriler büyük ölçüde söylem dışı bırakılmıştır. Bu sessizlikler, İsrail'in kuruluşunu kaçınılmaz ve meşru bir tarihsel süreç olarak sunan anlatının önemli bileşenleri olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye-İsrail ilişkilerinin erken dönemine ilişkin literatüre yeni bir katkı sunmakta; dış politika kararlarının yalnızca stratejik hesaplarla değil, aynı zamanda medya aracılığıyla üretilen popüler jeopolitik söylemler ve kimlik tasavvurları üzerinden meşrulaştırıldığını göstermektedir.

Başak Alpan (ODTÜ) ve Özlem Tür (ODTÜ), Söylemsel Pratikler, Ötekileştirme ve Türk Dış Politikası: 1970'ler ve 1980'ler Türkiye-İsrail İlişkileri Üzerine Bir İnceleme

Bu makale, 1970'li ve 1980'li yıllarda Türkiye-İsrail ilişkilerini merkezine alarak, Türk dış politika söyleminin kimlik inşası ve "ötekileştirme" (othering) pratikleri aracılığıyla nasıl üretildiğini post-yapısalcı bir perspektifle incelemektedir. Çalışma; bu dönemde "ulus", "vatan" ve "milli çıkar" gibi temel sınır çizen kavramların, maddi gerçekliklerden ziyade söylemsel pratiklerle nasıl inşa edildiğini detaylandırmaktadır. Bu doğrultuda, parlamento zabıtları ve dönemin gazete makaleleri analiz edilerek; dış politikanın "içerideki benlik" ile "dışarıdaki tehdit" ayrımlarını nasıl yapılandığı ortaya konmaktadır. İki ülke ilişkilerindeki üç kırılma noktası (Mayıs 1971'de İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılarak öldürülmesi, 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve İsrail'in 1980'de Kudüs'ü "birleşik başkent" ilan etmesi), resmi ve medya temelli söylemlerin "öteki" algısını nasıl dönüştürdüğünü ve bu yolla iç/dış siyasi meşruiyeti nasıl yeniden ürettiğini anlamak için analitik birer zemin olarak ele alınmaktadır.

Umut Uzer (İstanbul Teknik Üniversitesi), Türkiye'nin Filistin Politikasının İnşacı Teori ile Analizi

Türk dış politikasının tahlilinde realist ve inşacı kuramlar ufuk açıcı perspektifler sunmaktadır. Ulusal çıkar temelli, güvenlik vurgusu dış politikaya daha fazla hakim olsa da ve dolayısıyla realist teori birçok dış politika kararını açıklamada faydalı olsa da kimlik, aidiyet ve ideoloji gibi

kavramları barındıran inşacı (constructivist) teorisinin bazı başka bölgeleri açıklamada tamamlayıcı hatta belirleyici olabildiğini görmekteyiz. Bu bağlamda Filistin'e yaklaşımında Türkiye'nin önceliği ulusal çıkarın ötesinde kimlik temelli unsurları barındırmaktadır. Bölgeye ülkenin çıkarlarının korunmasının ötesinde tarihi, dini ve insani yaklaşımlarla bir adalet duygusuyla yaklaşmakta olduğu söylenebilir. Bu bağlamda farklı ideolojilere sahip sosyalistlerden İslamcılara kadar birey ve kuruluşların Filistin'e sempati göstermesi, bunun inşacı değişkenler ile açıklanabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin Filistin'e yaklaşımının kısa bir özeti verildikten sonra inşacı kuram ile politika kararları açıklanacak, bu bağlamda İsrail ile olan güvenlik merkezli geçmiş ilişkiler kısaca realist kuram ile irdelenecektir.

Panel 6 (10.15-11.45, Amfi XI): SDG5 Network Paneli

Şiddetin Cinsiyeti: Nekrosiyasetten Anti-Gender Harekete İktidar, Beden ve Karşı-Mücadele

Panel Başkanı: Zehra Yılmaz (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Gizem Bilgin Aytaç (İstanbul Üniversitesi) ve Ayda Sezgin (Gebze Teknik Üniversitesi), Anti-Gender Hareketleri Reaksiyoner Siyaset Olarak Okumak: Avrupa'da Güncel Politikalar ve Eleştirel Açılımlar

Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kazanılmış hakları hedef alan anti-gender hareketler, son on yılda akademik literatürde geniş ölçüde incelenmiştir; ancak bu çalışmaların önemli bir kısmı söz konusu hareketleri ülkeye özgü ahlaki panik vakaları ya da otoriter popülizmin yan ürünü olarak ele almıştır. Bu bildiri, siyaset teorisinde tartışılan "reaksiyoner siyaset" kavramsallaştırmasını anti-gender hareketlere uygulamayı amaçlamaktadır. Bu kavramsallaştırma, söz konusu hareketleri kaybedilmiş addedilen bir hiyerarşik düzeni yeniden tesis etme vaadi etrafında örgütlenen, stratejik ve sistematik bir siyasi inşa olarak konumlandırmakta; bu çerçeveden hareketle hareketler, siyasi iktidarla kurdukları ilişki biçimine göre karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Çalışma, üç farklı reaksiyoner iktidar rejimi tipini temsil eden vakalara odaklanmaktadır. İngiltere, AB-dışı bir bağlamda parlamento dışı, medya ve sivil toplum eksenli bir hareket biçimini temsil etmektedir. Macaristan, yerleşikleşmiş otoriter popülist iktidarın anti-gender politikayı doğrudan yasal-kurumsal düzeyde araçsallaştırdığı bir vakayı oluşturmaktadır. İtalya ise AB üyesi bir ülkede yakın dönemde iktidara gelmiş otoriter popülist bir hükümetin anti-gender söylemi hükümet politikasına dönüştürme sürecini göstermektedir. Bu üçlü seçim, anti-gender hareketlerin tek bir siyasi bağlama özgü olmadığını, farklı iktidar konumlarına uyarlanabilen modüler bir repertuar oluşturduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Bildiri ayrıca bu hareketlerin yükselişini politik ekonomi perspektifinden de ele almaktadır. Anti-gender mobilizasyonların yükselişi, 2008 sonrası ekonomik kriz, kemer sıkma politikaları ve neoliberal yeniden yapılanma süreçleriyle eş zamanlı gerçekleşmiştir. Bu bağlamda hareketler yalnızca kültürel bir tepki değil, toplumsal yeniden üretim krizine (bakım emeği, aile yapısı, istihdam güvencesizliği) verilen reaksiyoner bir yanıt olarak da okunabilir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminin bazı bağlamlarda neoliberal kalkınma paradigmalarına eklemlenerek araçsallaştırıldığı gözlemlenmekte, bu da anti-gender ve eşitlikçi söylemlerin politik-ekonomik zeminde nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Yöntem olarak, her vakada üretilen kamusal

söylem (siyasi aktör açıklamaları, medya temsilleri) ile resmi politika belgelerinin (yasa tasarıları, hükümet programları, AB düzeyinde pozisyon belgeleri) karşılaştırmalı söylem ve politika analizi yoluyla incelenmesi planlanmaktadır. Bildirinin temel savı, bu hareketlerin salt tepkisel veya kültürel bir reaksiyon değil, demokratik kurumları ve hak temelli politikaları sistematik biçimde aşındırmayı hedefleyen, ekonomik dönüşüm süreçleriyle iç içe geçmiş siyasi bir inşa olduğudur. Bu hareketlere yönelik karşı-politika üretiminin de yalnızca hak temelli liberal bir savunma çizgisiyle sınırlı kalmayıp, kesişimsel feminist uluslararası ilişkiler teorisinden beslenen, sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet eksenlerini birlikte ele alan, ulusal-AB-transnasyonal düzeyleri kapsayan çok ölçekli bir çerçeveyi gerektirdiği ileri sürülmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, reaksiyoner siyaset teorisini politik ekonomi analiziyle ve kesişimsel feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımıyla bir araya getirerek, anti-gender hareketler literatürüne hem kavramsal hem ampirik bir katkı sunmayı; bu hareketleri açıklayan tekil ulusal anlatıların ötesine geçen, karşılaştırmalı ve çok ölçekli bir analiz çerçevesi önermeyi amaçlamaktadır.

Feride Aslı Ergül-Jorgensen (Ege Üniversitesi), Türk Milliyetçiliğinde Savaşçı Kadın Miti: Tomris Hatun'dan Kurtuluş Savaşı Kahramanlarına Kadın Figürünün İnşası

Türk milliyetçi söyleminde savaşçı kadın figürü nasıl inşa edilmiş ve bu figür ulusal kimliğin oluşturulmasında hangi işlevleri üstlenmiştir sorusuna yanıt aramaktadır. Milliyetçi ideolojilerde kadınlar çoğu zaman ulusun kültürel ve biyolojik devamlılığının taşıyıcıları olarak görülmektedir. Ancak Türk milliyetçiliğinde kadınlar aynı zamanda savaşçı ve kahraman figürler olarak da önemli bir yer tutmaktadır. Bu bildiri, Türk milliyetçi söyleminde savaşçı kadın imgesinin nasıl oluşturulduğunu ve ulusal kimliğin inşasında hangi işlevleri üstlendiğini incelemektedir. Çalışmada Tomris Hatun, Nene Hatun ve Kara Fatma gibi tarihsel figürlerin milliyetçi anlatılardaki temsilleri analiz edilmektedir. Milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet literatüründen yararlanılarak, bu kadınların yalnızca tarihsel kişilikler değil, aynı zamanda ulusal değerleri ve kolektif hafızayı güçlendiren semboller olarak kurgulandığı savunulmaktadır. Bildiri, Türk milliyetçiliğinin kadınları hem ulusun anneleri hem de gerektiğinde vatani savunan kahramanlar olarak konumlandığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma, milliyetçilik ve toplumsal cinsiyet ilişkisine dair tartışmalara Türkiye örneği üzerinden katkı sunmaktadır.

Panel 7 (10.15-11.45, Amfi XII)

Dijital Çağda Uluslararası Siyaset: Güç, Egemenlik ve Güvenlik

Panel Başkanı: S. Barış Gülmez (KIMEP Üniversitesi)

Cem Savaş (Yeditepe Üniversitesi), Dijital Çağda Güç, Normlar ve Diplomasi: Teknoloji Diplomasisinin Uluslararası İlişkilerdeki Yükselişi

Dijital teknolojilerin ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında yarattığı dönüşüm, uluslararası ilişkilerde yeni güç kaynaklarının ve diplomatik pratiklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yapay zekâ, yarı iletkenler, büyük veri, bulut bilişim ve dijital altyapılar gibi stratejik teknolojiler

yalnızca ekonomik rekabetin değil, aynı zamanda devletlerin uluslararası nüfuz mücadelesinin ve küresel yönetim süreçlerinin de merkezine yerleşmiştir. Bu dönüşüm, teknoloji diplomasisi kavramını dış politika analizlerinde giderek daha görünür hale getirmiştir. Çalışmanın temel sorusu, teknoloji diplomasisinin uluslararası ilişkilerde güç dağılımını, norm üretimi ve küresel yönetim mekanizmalarını nasıl dönüştürdüğüdür. Bu çalışma, teknoloji diplomasisini uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan yeni güç alanlarının bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte devletler arasındaki rekabet yalnızca askeri ve ekonomik kapasitelere değil, aynı zamanda veri kontrolü, teknoloji standartları, yapay zekâ ekosistemleri ve kritik altyapılar üzerinde nüfuz kurma kapasitesine de bağlı hale gelmiştir. Çalışmanın temel varsayımı, teknoloji diplomasisinin bu yeni rekabet alanlarının yönetilmesinde ve uluslararası normların şekillendirilmesinde giderek daha merkezi bir rol üstlendiğidir. Çalışma, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Avrupa Birliği örneklerini karşılaştırmalı vaka analizi yöntemiyle incelemektedir. Bu üç aktör, küresel teknoloji ekosisteminde farklı güç kaynaklarını ve yönetim modellerini temsil etmeleri nedeniyle seçilmiştir. ABD yenilik kapasitesi ve küresel teknoloji şirketleri aracılığıyla norm belirleyici bir konumda bulunurken, Çin dijital altyapı yatırımları ve teknoloji ihracı yoluyla etki alanı oluşturmaya çalışmaktadır. Avrupa Birliği ise düzenleyici gücü ve etik temelli yaklaşımıyla teknoloji yönetiminde standart belirleyici bir rol üstlenmektedir. Analiz sonucunda, teknoloji diplomasisinin yalnızca yeni bir dış politika aracı olmadığı; aynı zamanda uluslararası sistemde güç ilişkilerini yeniden şekillendiren, normatif rekabeti derinleştiren ve çok aktörlü yönetim mekanizmalarını dönüştüren yapısal bir süreç olduğu ortaya konulmaktadır. Çalışma, dijital çağın artan jeopolitik rekabet ortamında teknoloji diplomasisinin küresel düzenin geleceğini belirleyen temel diplomatik alanlardan biri haline geldiğini savunmaktadır.

İsmail Turan (İstanbul Beykent Üniversitesi), Dijital Egemenlik: Kavramsal Çerçeve, Politika Modelleri ve Küresel Yönetişim Dinamikleri

Dijital egemenlik, 21. yüzyılın en kritik yönetim kavramlarından biri olarak, devletlerin ve bölgesel aktörlerin dijital alanda özerklik, kontrol ve stratejik bağımsızlık arayışlarını ifade etmektedir. Bu çalışma, dijital egemenlik kavramının teorik temellerini, küresel politika modellerini ve uygulama dinamiklerini kapsamlı bir literatür taraması ile incelemektedir. Kavram, veri, altyapı ve algoritmalar üzerindeki egemenliği korurken inovasyon ve sınır ötesi iş birliğini mümkün kılma dengesini hedeflemektedir. Araştırma bulgularına göre, dijital egemenlik 2013–2016 yılları arasında dar bir teknik konseptten kapsamlı bir politika çerçevesine evrilmiştir. Küresel düzeyde dört temel model öne çıkmaktadır: haklar temelli, piyasa odaklı, merkezileşme ve devlet temelli yaklaşımlar. Avrupa Birliği, Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), Veri Yönetişim Yasası (DGA), Dijital Hizmetler Yasası (DSA) ve Dijital Piyasalar Yasası (DMA) gibi düzenlemelerle düzenleyici güç modelini benimsemiştir. Asya-Pasifik bölgesinde ise Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) çerçeveleri ve ulusal stratejiler entegre edilerek 'dijital egemenlik tasarımı' yaklaşımı geliştirilmektedir. Kavramın gelişimi; jeopolitik rekabet, teknolojik bağımlılık, veri güvenliği ve siber güvenlik kaygılarıyla şekillenmiştir. Çalışma, dijital egemenliğin sadece teknik bir mesele olmadığını, aynı zamanda demokratik değerler, insan hakları ve küresel güç dengelerini de içeren çok boyutlu bir yönetim

paradigması olduğunu ortaya koymaktadır. Gelecekte politikaların etkinliği; ulusal düzenlemelerin uluslararası standartlarla uyumlaştırılması, teknolojik özerkliğin sağlanması ve çok paydaşlı yönetim modellerinin geliştirilmesine bağlı olacaktır.

*Cem Savaş (Yeditepe Üniversitesi) ve Mustafa Furkan Durmaz (Bağımsız Araştırmacı),
Kavramsal Sınırları Yeniden Düşünmek: Bilim Diplomasisi ve Teknoloji Diplomasisinin
Karşılaştırmalı Analizi*

Bilim diplomasisi ve teknoloji diplomasisi, çağdaş uluslararası ilişkilerde bilgi, uzmanlık, yenilik ve dış politika arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeyi gerekli kılan iki önemli kavramsal alan olarak öne çıkmaktadır. Her iki kavram da devletlerin, uluslararası örgütlerin, üniversitelerin, özel sektör aktörlerinin ve uzman toplulukların diplomatik süreçlerdeki rollerini genişletmektedir. Bununla birlikte, literatürde bu iki kavram çoğu zaman birbirine yakın, hatta yer yer birbirinin yerine kullanılabilen yaklaşımlar olarak ele alınmaktadır. Bu durum, özellikle teknoloji diplomasisinin bilim diplomasisinin güncel, dijitalleşmiş veya stratejik bir uzantısı olarak görülmesine yol açmakta ve iki kavram arasındaki analitik sınırları belirsizleştirmektedir. Bu bildirinin temel sorunsalı, bilim diplomasisi ile teknoloji diplomasisinin hangi noktalarda ortaklaştığı ve hangi noktalarda farklı diplomatik mantıklara dayandığıdır. Çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekilde formüle edilmektedir: Bilim diplomasisi ile teknoloji diplomasisi kavramsal, işlevsel ve normatif düzeylerde hangi zeminlerde kesişmekte; hangi noktalarda birbirinden ayrılmaktadır? Bu sorudan hareketle bildiri, iki kavram arasındaki ilişkinin ne tam bir özdeşlik ne de bütünüyle kopuk iki alan olarak okunabileceğini ileri sürmektedir. Aksine, bilim diplomasisi ve teknoloji diplomasisi bilgi, uzmanlık ve dış politika hedefleri bakımından ortak bir zemini paylaşmakta; ancak güç siyaseti, egemenlik, stratejik rekabet ve norm üretimiyle kurdukları ilişki bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Çalışmanın temel savı, bilim diplomasisi ile teknoloji diplomasisinin aynı analitik kategori içinde eritilemeyeceğidir. Bilim diplomasisi, bilimsel bilginin dış politika süreçlerine katkısı, uluslararası araştırma iş birliklerinin desteklenmesi ve bilimsel temasların güven inşa etme kapasitesi üzerinden şekillenmektedir. Bu yönüyle iklim değişikliği, sağlık, çevresel yönetim, pandemi yönetimi, Arktik ve sürdürülebilir kalkınma gibi sınır aşan sorunlarda ortak bilgi üretimi ve iş birliğiyle ilişkilidir. Buna karşılık teknoloji diplomasisi, kritik teknolojiler, dijital altyapılar, standartlar, veri yönetimi, yapay zekâ, yarı iletkenler, siber güvenlik ve tedarik zincirleri üzerinden şekillenmekte; bu nedenle daha doğrudan biçimde stratejik rekabet, bağımlılık, güvenlik, düzenleme ve teknolojik egemenlik meseleleriyle bağlantılıdır. Bu çerçevede bildirinin hipotezi şudur: Bilim diplomasisi bilginin evrenselliği, güven inşası ve ortak sorun çözme kapasitesi üzerinden iş birliği odaklı bir diplomatik mantık üretirken; teknoloji diplomasisi teknolojik kapasitenin stratejik güç, bağımlılık ve norm belirleme aracı haline geldiği daha rekabetçi bir diplomatik mantığa dayanmaktadır. Dolayısıyla teknoloji diplomasisi, bilim diplomasisinin yalnızca güncel veya dijitalleşmiş bir uzantısı değil; çağdaş uluslararası ilişkilerde güç, egemenlik ve düzen kurma pratikleriyle doğrudan kesişen ayrı bir diplomatik alandır.

Panel 8 (10.15-11.45, Amfi XIII)

Kürt Meselesinde Söylem, Kamuoyu ve Çözüm Siyaseti

Panel Başkanı: Sevinç Öztürk (Çukurova Üniversitesi)

Aykut Öztürk (Glasgow Üniversitesi) ve Sevinç Öztürk (Çukurova Üniversitesi), Kamuoyu Gözünden Terörsüz Türkiye Süreci: Tercihler ve Öncelikler

Türkiye'de iktidar partisi kamuoyunun beklemediği bir biçimde Terörsüz Türkiye sürecini başlattı. Bu sürecin dış mı yoksa iç siyasi dinamiklerden mi kaynaklandığı, iktidar partisinin süreçten ne beklediği ve ne elde edebileceği kamuoyunda yoğun biçimde tartışıldı. Özellikle dikkat çekici olan, toplumun büyük ölçüde sert bir şekilde karşı çıkacağı varsayılan Abdullah Öcalan'a serbestlik gibi önerilerin dahi sürecin bir parçası olarak gündeme getirilmesi idi. Ancak geçen süre zarfında sürecin ülkedeki oy oranlarını belirgin biçimde değiştirmedeği görülmüştür. Bu çalışma, Terörsüz Türkiye sürecine yönelik kamuoyu desteğini ölçmeyi ve sürecin oy oranlarına neden ciddi bir etki yaratmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, sürecin farklı vaatlerinin eş zamanlı olarak sunulduğunu ve bu vaatlerin birbiriyle çatışabileceğini, ayrıca vatandaşların bu vaat ve planlara yönelik tercihlerinin diğer öncelikli politika alanlarıyla da çatışma içinde olabileceğini varsayıyoruz. Bu çerçevede, vatandaşların Terörsüz Türkiye sürecinin farklı boyutlarını ne ölçüde önemsendiğini belirlemek amacıyla Türkiye çapında 2000 anket katılımcısıyla çevrimiçi bir konjoint deney uyguladık. Deneyde, Abdullah Öcalan'a serbestlik tanınması, Kürtçeye yönelik yeni hakların tanınması ve PKK'nın silah bırakması gibi unsurların; ekonomi, suç ve iktidar değişimi ihtimalleri gibi diğer önceliklere kıyasla vatandaşlar tarafından ne ölçüde önemsendiğini ölçtük. Bulgularımız, mevcut siyasi kutuplaşma ortamında Abdullah Öcalan'ın serbest kalması ihtimali dışında kalan diğer unsurların vatandaşlar açısından öncelik taşımadığını göstermektedir. Daha genel bir çerçeveden bakıldığında, sonuçlar hükümetin bu alanda belirli bir manevra imkânına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Panel 9 (10.15-11.45, Amfi XIV)

Çağdaş Siyaset Teorisi: Popülizm, Çoğulluk ve Cumhuriyet

Panel Başkanı: Günce Sabah Eryılmaz (Bahçeşehir Üniversitesi)

H. Furkan Livan (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi), Özdeşlik İlkesinin Eleştirisi: Politikada Fark, İçkinlik ve Çoğulluk

Politika teorisi alanında özellikle son yüzyılda ortaya konan çeşitli eleştirel perspektifler, özdeşlik ilkesinin (the principle of identity) yarattığı metafizik geleneğin aşılması yönündeki farklı çabalar olarak ele alınabilir. Bu aşma çabalarını Nietzsche ve Heidegger gibi metafizik gelenekte kırılma yaratan düşünürlerin argümanlarından başlayarak, çağdaş politika teorisinin öne çıkardığı eleştirel görüşlerde takip etmek mümkündür. Epistemolojik ve ontolojik zeminde temellenen özdeşlik ilkesi ile ona yönelik eleştirilerle ortaya çıkan karşıtlık, etik-politik veçhesini demokrasi teorisinin temelci olmayan analizinde sürdürmektedir. Özdeşliğin eleştirisi, yalnızca karşıtı olarak farkın savunusu ile şekillenmez; aynı zamanda aşkınlığa, aşkınsal birliğe (unity) ve mutlak hakikat iddiasına karşı içkinlik ve çoğulluk mefhumlarının öne çıkarılmasını ve aynı zamanda hakikatin bağlamsallığı ve olumsuzluğunu kabul etmeyi gerektirir.

Çünkü fark, özdeşliğin ötekisi olarak anlaşılabilirliği gibi, fark olarak fark biçiminde de tarif edilebilir. Özdeşliğin ötekisi olan fark özdeşlik ilkesine dayanan metafizik perspektifin bir ürünü iken, bu perspektifin eleştirisi farkın fark olarak düşünülmesiyle ortaya çıkar. Farkın özdeşlik karşısındaki ikincil konumdan çıkabilmesi ve kendisi olarak anlaşılabilmesi ise içkinlik ve çoğulluk kavramlarının işe koşulmasıyla mümkün olabilir. Özdeşlik ilkesi, Heidegger tarafından bir şeyin kendisi ile aynı olması şeklinde ve $A=A$ formülü üzerinden ele alınarak özetlenmektedir. Batı düşüncesi geleneğinin baskın görüşü olan bu anlayış ontolojik bağlamıyla özdeşliğin/kimliğin aynılık olarak tarif edilmesini, varolanların birlik içinde veya birleştirilerek anlaşılmasını; epistemolojik bağlamıyla hakikatin özne-nesne mütekabiliyeti ile tanımlanması ve aşkın bir tümelliğin konusu olmasını ifade eder. Bu perspektifte fark olarak farktan bahsedilemez, çünkü fark ancak özdeşliğin ötekisi olarak anlaşılabilir. Politika teorisi açısından ise bahsi geçen geleneği –Platoncu idea ve görünüş ayrımında olduğu gibi– mutlak hakikatin kaynağı olan idea evreninin oluş ve bozuluşa tabi olan maddesel evrenden üstünlüğüne dayanan bir şiddet hâli üzerinden takip etmek mümkündür. Şiddet, hakikatin temsili olarak görülen görünüşlere, hakikatin kendisi olduğu varsayılan aşkın tanımlamalardan yönelen şiddettir. En belirgin biçimlerini, kendisini hakikatin bilgisine sahip olduğu iddiası ile meşrulaştıran totaliter politikada gösteren bu gelenek, Lefort’un terimleriyle kesinlik işaretlerinin güçlendiği politikayı temellendirir. Bu sebeple, kesinlik işaretlerinin çözüldüğü, mutlak hakikat iddialarının zayıflatıldığı (weakening) bir demokratik politikanın aynı zamanda ontolojik ve epistemolojik bir eleştireliliği gerektirdiği, bunun da içkinlik ve çoğulluk ile kurulabileceği söylenebilir. Metafizik geleneğin yarattığı buyurucu ve baskılayıcı politikanın veya tanımlama politikalarının karşısında, içkinliğe ve çoğulluğa dayalı demokratik bir politika perspektifi yer almaktadır. İçkinlik, evrensel ile özgül arasındaki karşıtlığın yarattığı gerilimde, evrenselin nihâi bir temellendirmeye muktedir olmadığı, özgülün ise fark olarak fark şeklinde ele alınabildiği ve böylece olumsuzlukla tanımlanan bir çoğullar evrenini öne çıkaran çerçeveyi kurmaya yardımcı olur. Bu çerçeve, nihâi temelin imkânsızlığını savunan, ancak zeminlenmeye olan ihtiyacı yadsımayan post-temelci bir perspektifle de örtüşür. Politika teorisinde özdeşlik ilkesinin eleştirisinden yola çıkılarak varılan bu nokta, varlığın temsilindeki imkânsızlığa dair an-arsik (an-arkhê) bir kökensizliği ve aynı zamanda aşkın tasarımların oluşu olumsuzlamasına karşı içkinliğin dile getirilemezliğini merkeze almaktadır. Ancak, anti-temelcilikten farklı olarak post-temelci görüş kökensizliğin köken yerine geçmesini ve dile getirilemezliğe rağmen dile getirme mecburiyetini kabul etmeyi önerir. İçkinlik ve çoğulluk, politika teorisinin buyurucu tanımlamalardan kurtulmasında işe yarar birer alet olmanın ötesinde, giderek hızlanan ve sabitliğe direnen yaşamın/oluşun metafizik tahayyüllerde yarattığı çatırdamayı anlamak için gerek duyulan kavramsal dayanaklar olarak görülmelidir.

Aydoğan Kutlu (Kastamonu Üniversitesi), Cumhuriyet Kavramını Yeniden Düşünmek: Devlet Biçimi–Hükümet Biçimi Ayrımı Üzerine Bir Değerlendirme

Cumhuriyet kavramı, küreselleşme sürecinin yarattığı hayal kırıklıkları, salgın ve iktisadi krizlerin etkisiyle güçlenen popülist ve otoriter liderlik biçimleri karşısında yeniden canlanmaktadır. Bu canlanma, imtiyazlara karşı eşitliği, tahakküme karşı özgürlüğü ve “seçimle gelen krallara” karşı siyasal katılımı savunmaya imkân veren bir çerçeve sunmaktadır. Lakin

cumhuriyetin taşıdığı duygusal ve simgesel çekicilik, onun tanımına ilişkin sorunları yeniden düşünmeyi gerektirmektedir. Bu sorunlardan biri de, cumhuriyetin bir devlet biçimi mi yoksa hükümet biçimi mi olduğuna dair tartışmadır. Klasik siyaset biliminde devlet-hükümet ayrımı net bir ayrımdır: Devlet, daimi, kurumsal ve gayrişahsi bir örgütlenmeyi ifade ederken; hükümet, devletin yönetimini bir süreliğine üstlenen, geçici ve kişisel bir yapıdır. Bu ayrım açık ve basit olmasına rağmen ancak modern devlet kavramının doğuşundan sonra belirmiş ve liberal demokrasilerin gelişimiyle birlikte yerleşmiştir. Dolayısıyla devlet-hükümet ayrımının tarihselliği, cumhuriyetin tanımını da yatay olarak kesmekte ve onu muğlaklaştırmaktadır. Etimolojik olarak cumhuriyet (republic/république) kavramının kökeninde, düz anlamı “kamuya ait şey” olan Roma’nın res publica ideali bulunur. Res publica, kamuya/halka ait görevlere, sorumluluklara, işlere, mülklere ve bunların tümünün yönetimine gönderme yaparak oldukça geniş bir siyasal alanı işaretler. Tarih boyunca bu geniş alanın içinde hangi niteliklerin kesiştiğine göre cumhuriyetin dar ve geniş anlamları ayrılmıştır. Basitçe, dar anlam, devletle özdeşleşirken; geniş anlam, yurttaşlık erdemi ve kamusal eylemle dokunmuştur. Hükümet biçimi-devlet biçimi ayrımı bağlamında cumhuriyetin tanımının zorluğu, bu bağlamda, çağdaş siyaset bilimi, kamu hukuku ve cumhuriyetçi siyasal düşünce yaklaşımlarının her birinde cumhuriyetten, devletten ve hükümetten kastedilen şeylerin farklılaşmasına dayanmaktadır. Çağdaş siyaset biliminin devlet-hükümet ayrımı içinde hükümet biçimi, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin nasıl örgütlenip işletildiğini anlatırken devlet biçimi de egemenliğin kaynağıyla ve devletin siyasal kimliğiyle ilişkili görülür. Bu bağlamda cumhuriyet ve monarşi iki devlet biçimidir. Kamu hukuku yaklaşımı da çağdaş siyaset bilimine yakın biçimde ama daha spesifik olarak devlet başkanının göreve geliş usulüne odaklanır: Devlet başkanı kalıtsal ilkeyle göreve geliyorsa monarşi, seçimle geliyorsa cumhuriyetten bahsedilir. Ancak hükümet biçimiyle neyin kastedildiği kamu hukukunda tartışmalıdır. Bazılarına göre başkanlık gibi hükümet sistemlerine karşılık gelirken; diğerlerine göre demokrasi, otokrasi gibi rejimin işleyiş tarzı hükümet biçimidir. Son olarak cumhuriyetçi siyasal düşünce içinde modern devletin doğuşundan çok öncesine uzanan ve Aristoteles’ten Rousseau’ya dek gelen izlenebilen çizgide cumhuriyet, modern hükümet kavramından daha geniş bir hükümet/yönetim biçimini ifade eder. Burada cumhuriyet, halkın (belirli bir bölümünün) yönetimini, kamu yararına özgülünmüş yönetimi ve/veya yasal eşitliğe dayanan meşru yönetimi anlatır. 18. yüzyıl devrimleri sonrasında cumhuriyet, cumhuriyetçi düşüncenin etkisiyle başlangıçta bir hükümet biçimi olarak kavramsallaştırılmış; ABD ve Fransa anayasal metinleri de bu yaklaşımı yansıtmıştır. Ancak 20. yüzyılda kamu hukuku anlayışıyla cumhuriyet giderek devlet biçimi olarak kabul görmüştür. Türkiye’de de 1923’te hükümet biçimi, 1924 Anayasası’ndan itibaren ise devlet biçimi anlayışı benimsenmiştir. Devlet biçimi-hükümet biçimi ayrımı yalnızca teknik bir adlandırma sorunu değildir; cumhuriyetin, devletin ve cumhuriyet-demokrasi ilişkisinin nasıl kavrandığını da yansıtır. Cumhuriyeti devlet biçimi olarak görenler, genellikle, cumhuriyet ile demokrasi arasında zorunlu bir bağ bulunmadığını, hatta en başarılı demokrasilerin monarşi olduğunu ileri sürerler. Klasik cumhuriyetçi geleneği yeniden canlandırmaya çalışan Neo-Romacı düşünürler, tahakkümsüzlük olarak özgürlük, ortak iyi, yurttaşlık erdemi gibi değerleri öne çıkararak hükümet biçimi tanımını güncellerler. Sonuç olarak cumhuriyetin tanımı sorunu, teknik bir tartışmanın ötesinde, cumhuriyetten ne anlaşıldığını ve ona ne atfedildiğini gösterir.

Panel 10 (10.15-11.45, Amfi XV)

Türkiye’de Yükseköğretim: Uluslararasılaşma, Kurumsal Yapılar ve Bilgi Üretimi

Panel Başkanı: Ebru Eren (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Bengü Aydın Dikmen (İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü), Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Üniversite Tercihi: Aday Öğrencilerin Algı, Beklenti ve Hareketlilik Eğilimleri

Küreselleşme ve yükseköğretimde uluslararasılaşma, gençlerin uluslararası hareketlilik stratejilerini doğrudan şekillendirmektedir. Araştırma, 2025 yılı üniversite tercih döneminde, Türkiye’de üst sıralarda yer alan bir teknik üniversitenin kampüsünü ziyaret eden aday öğrencilerin yükseköğretimde uluslararasılaşma algılarını, yurt dışı eğitim/yaşam eğilimlerini ve bu kararları etkileyen itici/çekici faktörleri incelemektedir. Karma yöntemli (nicel ve nitel) anket verilerine dayanan araştırma, teknik üniversite adaylarının yurt dışına gitme isteklerinin güçlü olmasına rağmen, dikkat çekici şekilde yurt dışından geri dönme eğilimlerinin de oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, üniversitenin uluslararası nitelikleri arasında adayların tercihlerini en çok etkileyen faktörlerin sırasıyla; diplomanın uluslararası geçerliliği, uluslararası projeler ve üniversitenin dünya sıralaması olduğu tespit edilmiştir. Üniversite sınavında yüksek puanlar almış teknik üniversite adaylarının sahip oldukları yüksek beşeri sermaye duygusu, yurt dışı deneyimi kalıcı bir beyin göçü (*brain drain*) aracı olarak değil, küresel ölçekte nitelik kazanıp bu kazanımları yerelde katma değere dönüştürecekleri dairesel bir beyin sirkülasyonu (*brain circulation*) fırsatı olarak görmelerini sağlamaktadır. Mevcut literatür, "öğrenci tercihi" konusunu büyük oranda "yurt dışına giden uluslararası öğrenciler" üzerinden çalışmıştır. Araştırma, yerel öğrencilerin kendi ülkelerindeki üniversiteleri tercih ederken kurumsal uluslararasılaşmayı nasıl bir "çekim gücü" olarak algıladıklarını inceleyerek literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma, sadece uluslararası öğrenci hareketliliğini değil, aynı zamanda üniversitelerin "kurumsal uluslararasılaşma" stratejilerinin yerel öğrenci pazarındaki rekabet avantajını anlamaya yardımcı olmaktadır. Özellikle yerel öğrencilerin yurt dışında yaşama isteği ile yerel kurumların sunduğu uluslararası olanakların korelasyonunu incelemek, üniversite yönetimi ve stratejik planlama açısından literatürde az çalışılmış bir alanı temsil etmektedir. Sonuç olarak çalışma, nitelikli gençliğin hareketlilik ve geri dönüş dinamiklerini somut veriler ve eleştirel bir perspektifle sunarak yükseköğretim ve gençlik politikaları alanına özgün bir katkı sunmaktadır.

Ebru Eren (Dokuz Eylül Üniversitesi), Türk Eğitim Politikalarında Yükseköğretim Alım İlanları: Liyakat, Disiplinlerarasılık ve Uluslararasılaşma

Bu bildiri, Türk eğitim politikalarını öğretim üyesi alım ilanları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ilanlar sadece resmi belgeler olarak değil, aynı zamanda ulusal eğitim politikalarının yükseköğretim alanındaki uygulama araçları olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda araştırma, öğretim üyesi alım ilanlarında liyakat anlayışının yanı sıra disiplinlerarasılık ve uluslararasılaşma hedeflerinin akademik söylemin oluşumuna nasıl etki ettiğini ve bu söylemin eğitim politikaları bağlamında nasıl yeniden yapılandırıldığını tartışmaktadır. Çalışmanın temel varsayımı, öğretim üyesi alım ilanlarının sadece öğretim üyesi

seçimine yönelik belgeler olmadığı; devletin yükseköğretim alanındaki önceliklerini, akademik mükemmeliyet anlayışını ve bilim insanından beklenen nitelikleri tanımlayan eğitim politikası belgeleridir: Yabancı dil yeterliliği, uluslararası yayın zorunluluğu ve bibliyometrik performans göstergeleri etrafında şekillenen ölçütler, akademik başarıyı nicel veriler üzerinden tanımlayan ve Türk eğitim sisteminin uluslararasılaşma hedeflerini yansıtan yönetim mekanizmalarıdır. Bildirinin kuramsal çerçevesi, Michel Foucault'nun söylem, iktidar ve yönetsellik yaklaşımı ile Pierre Bourdieu'nün dilsel sermaye ve akademik alan kuramına dayanmaktadır. Bu açıdan yükseköğretim politikaları, akademik meşruiyetin koşullarını belirleyen ve akademiye şekillendiren uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemine başvurulacak söylem çözümlemesi yapılacaktır. Araştırma bütüncesi, Resmi Gazete'de yayımlanan öğretim üyesi alım ilanlarından oluşmaktadır: Öğretim üyesi alımlarının yoğunlaştığı aralık-ocak ayları ilanları dikkate alınarak, salt 2005, 2015 ve 2025 yılları verilerine başvurulacaktır. Bu yılların tercih edilmesinin nedeni, yükseköğretim politikalarında son yirmi yılda meydana gelen yapısal dönüşümlerin incelenmesine imkan tanımasıdır. Liyakat, disiplinlerarasılık ve uluslararasılaşma doğrultusunda söylemler, karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek değişim/süreklilik örüntüleri ortaya konulacaktır. Çalışma, özellikle son yıllarda güçlenen performans odaklı yönetim anlayışının üniversite yapısını nasıl dönüştürdüğünü tartışmaktadır. Bu dönüşüm, üniversitenin eleştirel düşünce ve kamusal bilgi üretimi işlevinden ziyade ölçülebilirlik, sıralama ve verimlilik gibi kriterler üzerinden yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda akademik üretim, giderek daha fazla sayısallaştırılmış göstergeler üzerinden değerlendirilen bir yapıya evrilmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, öğretim üyesi alım ilanlarını yükseköğretim politikalarının en görünür eğitim politikası araçlarından biri olarak değerlendirmektedir. Bu yükseköğretim politikalarının, dilsel çoğulculuk, epistemik adalet, fırsat eşitliği ve akademik özerklik ilkeleri doğrultusunda yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Panel 11 (10.15-11.45, Amfi XVI): 323K389 No'lu TÜBİTAK 1001 Projesi Sonuç Raporu Tanıtımı Paneli

**Türkiye'de Birleşmiş Milletler Zararlı Geleneksel Uygulamalar Çerçevesini Tartışmak
Panel Başkanı: Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)**

Hüsrev Tabak (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Canan Şahin (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Küresel Zararlı Geleneksel Uygulamalar Gündemi ve 'Zarar'ın Normatif Anlamını Türkiye'den Tartışmak

Bu bildiri, "Türkiye'de Birleşmiş Milletler zararlı geleneksel uygulamalar çerçevesini tartışmak: 'zarar verme'nin normatif anlamı üzerine nitel bir analiz" başlıklı TÜBİTAK 1001 projesinin sonuç raporunun tanıtımını, temel bulgularının paylaşılmasını ve ilgili literatürler için anlamlarının tartışılmasını amaçlamaktadır. Proje kapsamında Türkiye'de cinsiyet temelli zararlı geleneksel uygulamalara yönelik üretilen yerel anlamlar ve bunların dönüşümleri açığa çıkarılmış, küresel normatif gündem ile yerel toplumsal değerler arasındaki etkileşimler ve gerilimler ile yerel'in küresel'i müzakere etme biçimleri ortaya konulmuştur. Bu bildiride, ilgili projenin bulgularının, çalışmanın üzerine inşa edildiği kavramsal literatürler için anlamları tartışılacaktır. Bu çerçevede bulguların, özellikle küresel cinsiyet normlarına ilişkin

tartışmalarda öne çıkan kültürel indirgemeci yaklaşımlar ile norm yayılımı literatüründeki yayılımcı (diffusionist) perspektifleri sorgulayan ve yanlışlayan sonuçlar ürettiği gösterilecektir. Buna karşılık, eleştirel literatürde yer alan küresel kültürel benzeşim, normatif uzlaş ve normların yerel düzeyde yeniden kurulumlarına ilişkin tartışmaları destekleyen ampirik kanıtlar sunduğu ileri sürülecektir. Bildiri, “zarar” kavramının anlamına ilişkin normatif çoğulluğun değerlendirilmesi ve bu çoğulluğun küresel ve yerel norm savunuculuğu açısından taşıdığı ampirik ve kuramsal sonuçların tartışılmasıyla son bulacaktır.

Muharrem Doğan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Cemre Karaçalık (Bilkent Üniversitesi), Parlamenter Tartışmalarda Zararlı Geleneksel Uygulamalar ve “Zarar”ın Normatif Anlamı

Bu çalışma, “Türkiye’de Birleşmiş Milletler zararlı geleneksel uygulamalar çerçevesini tartışmak: ‘zarar verme’nin normatif anlamı üzerine nitel bir analiz” başlıklı TÜBİTAK 1001 projesinin ilk veri kaynağını oluşturan parlamento verilerine ilişkin bulguları sunmaktadır. Çalışma kapsamında, 1983–2023 yılları arasındaki açık erişimli TBMM Genel Kurul tutanakları ile zararlı geleneksel uygulamalarla doğrudan veya dolaylı ilişkili TBMM araştırma ve ihtisas komisyonu tutanakları incelenmiştir. Oluşturulan veri seti, zararlı geleneksel uygulamaların son kırk yılda Parlamento’da hangi aktörler tarafından, hangi bağlamlarda ve hangi kavramsal çerçeveler içerisinde tartışıldığını ortaya koyacak şekilde kodlanmış ve analiz edilmiştir. Bu kapsamda, farklı zararlı gelenek türlerinin parlamenter tartışmalardaki görünürlüğü, tartışmaların zaman içerisindeki dönüşümü ve siyasi partilere göre dağılımı nicel sıklık analizleriyle değerlendirilmiştir. Ayrıca, milletvekillerinin zararlı geleneksel uygulamalara ilişkin söylemleri 1983–1989, 1990–1999, 2000–2009, 2010–2019 ve 2020–2024 dönemleri itibarıyla karşılaştırılmış; parti aidiyeti, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve bölgesel temsiliyet gibi değişkenlerin bu söylemlerin şekillenmesindeki rolü incelemiştir. Bu bildiri ilgili çalışmalarda bulguları paylaşmayı, böylece, Parlamento’da “zarar”ın normatif anlamının tarihsel süreç içerisinde nasıl kurulduğunu ve dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Marella Bodur Ün (Çukurova Üniversitesi) ve Sine Gençaslan (Bilkent Üniversitesi), Kamu Kurumları ve Sivil Toplum Perspektifinden Türkiye’de Zararlı Geleneksel Uygulamalar ve “Zarar”ın Anlamı

Bu çalışma, “Türkiye’de Birleşmiş Milletler zararlı geleneksel uygulamalar çerçevesini tartışmak: ‘zarar verme’nin normatif anlamı üzerine nitel bir analiz” başlıklı TÜBİTAK 1001 projesinin ikinci veri kaynağını oluşturan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülen mülakatların analizine dayanmaktadır. Parlamento süreçlerine odaklanan ilk araştırma aşamasını takiben gerçekleştirilen bu çalışma, küresel zararlı geleneksel uygulamalar gündemine erişimi bulunan ve bu gündemin ulusal düzeyde anlamlandırılması ile normatif çerçevelerinin oluşturulmasında etkili rol oynayan aktörlerin perspektiflerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, zararlı geleneksel uygulamalar alanında faaliyet gösteren veya bu alandaki politika süreçlerine dâhil olan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ilgili kurum ve

kuruluşların TBMM araştırma ve ihtisas komisyonlarında yaptıkları konuşmalar derlenerek veri setine dâhil edilmiştir. Böylece, hem kurumsal aktörlerin güncel değerlendirmelerini hem de parlamenter süreçlerde ürettikleri söylemleri içeren bütüncül bir veri seti oluşturulmuştur. Elde edilen veriler, zararlı geleneksel uygulamalara ve “zarar” kavramına ilişkin normatif anlamlandırmaları ortaya çıkarmak amacıyla analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, olumlayıcı ve ihtilaf üretici normatif çerçeveleme pratiklerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen kod kılavuzu çerçevesinde mülakat ve komisyon verileri kodlanmış, ardından tematik analize tabi tutulmuştur. Sunumda, oluşturulan kamu kurumları ve sivil toplum veri setinin kapsamı tanıtılacak; farklı aktörlerin zararlı geleneksel uygulamaları nasıl tanımladıkları, hangi normatif referanslara başvurdıkları ve “zarar”ın anlamını hangi söylemsel çerçeveler içerisinde kurdukları tartışılacaktır.

Hilal Arslan Türkoğlu (ODTÜ) ve İren Eylül Karaoğlu (Bağımsız Araştırmacı), Gündelik Hayatta Zararlı Geleneksel Uygulamalar ve “Zarar”ın Normatif Anlamı

Bu çalışma, “Türkiye’de Birleşmiş Milletler zararlı geleneksel uygulamalar çerçevesini tartışmak: ‘zarar verme’nin normatif anlamı üzerine nitel bir analiz” başlıklı TÜBİTAK 1001 projesinin üçüncü veri kaynağını oluşturan odak grup görüşmelerinden elde edilen bulguları sunmaktadır. Çalışma, farklı toplumsal kesimlerden bireylerin toplumsal cinsiyet temelli zararlı geleneksel uygulamaları nasıl değerlendirdiklerini ve bu uygulamalara ilişkin normatif anlamları hangi referanslar üzerinden kurduklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması temel alınarak belirlenen on üç şehirde odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların zararlı geleneksel uygulamalara ilişkin algıları, bu uygulamaları değerlendirirken başvurdıkları ahlaki, kültürel ve toplumsal referanslar ile “zarar” kavramına yükledikleri anlamlar incelenmiştir. Araştırma, ulusal düzeyde siyasal ve kurumsal aktörler tarafından üretilen normatif çerçevelerin, yerelde gündelik yaşam bağlamında nasıl karşılık bulduğunu, yeniden yorumlandığını veya dönüştürüldüğünü anlamayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda sunumda, gündelik hayat deneyimleri içerisinde üretilen anlamların küresel norm savunuculuğu gündemleri ve ulusal politika tartışmalarıyla nasıl ilişkilendiği ele alınacaktır. Ayrıca, farklı toplumsal ve kültürel bağlamlarda “zarar”ın anlamının nasıl müzakere edildiğine, toplumsal cinsiyet temelli uygulamaların hangi gerekçelerle meşrulaştırıldığına ya da eleştirildiğine ilişkin bulgular paylaşılabilecektir. Böylece çalışma, zararlı geleneksel uygulamalara ilişkin yerel anlam dünyalarını ve normatif çoğulluğu görünür kılmak yanı sıra, farklı veri düzeylerinde üretilen anlamlar arasındaki ilişkilere de ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Panel 12 (10.15-11.45, Amfi V)

Otoriterleşme Karşısında Muhalefet ve Toplumsal Direniş

Panel Başkanı: Taşkın Toprak İpek (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Talip Can Pekgöz (Başkent Üniversitesi), AKP’nin Popülist Hegemonya Krizi ve Muhalefetin İmkânı: Saraçhane Gösterileri Üzerine Bir Söylem Analizi

Bu makale, 19 Mart Saraçhane gösterilerinin Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Özgür Özel açısından yeni bir "popülist moment" üretme potansiyelini, Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe'un söylem kuramı çerçevesinde incelemektedir. Çalışmanın temel iddiası, uzun yıllar boyunca "millet" söylemi üzerinden halkın gerçek temsilcisi olma iddiasını taşıyan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP), ekonomik kriz, otoriterleşme ve devlet-parti bütünleşmesinin derinleşmesiyle birlikte bu popülist hegemonik kapasitesini önemli ölçüde yitirdiğidir. Bu durum, siyasal alanda yeni bir temsil boşluğu ve hegemonya mücadelesi yaratmaktadır. Makale, 19 Mart sonrasında ortaya çıkan kitlesel mobilizasyonun, farklı toplumsal talepleri ortak bir demokratik talepler zincirinde birleştirme potansiyeline sahip olduğunu ileri sürmektedir. Laclau'nun "eşdeğerlik zinciri", "boş gösteren" ve "halkın inşası" kavramları kullanılarak Özgür Özel'in "millet iradesi", "hukuk", "adalet" ve "demokrasi" söylemleri etrafında heterojen toplumsal kesimleri ortak bir siyasal özneye dönüştürme çabası analiz edilmektedir. Aynı zamanda Ekrem İmamoğlu'nun mağduriyetinin, farklı toplumsal talepleri birbirine eklemleyebilecek güçlü bir boş gösterene dönüşme kapasitesi değerlendirilmektedir. Bununla birlikte çalışma, bu popülist momentin başarıya ulaşmasının önemli sınırlılıklarla karşı karşıya olduğunu savunmaktadır. CHP'nin kurumsal kimliği, laik-Kemalist tarihsel mirası, muhalefet içindeki ideolojik çeşitlilik ve iktidarın güvenlik merkezli karşı söylemleri, geniş tabanlı bir "halk" inşasını zorlaştırmaktadır. Mouffe'un agonistik demokrasi yaklaşımından hareketle, kalıcı bir karşı-hegemonik projenin yalnızca seçim odaklı değil, farklı kimlik ve talepleri kapsayan yeni bir demokratik söylem etrafında kurulabileceği ileri sürülmektedir. Sonuç olarak makale, AKP'nin zayıflayan popülist temsil iddiasının otomatik olarak CHP'ye geçmediğini; Özgür Özel ve Ekrem İmamoğlu'nun bu boşluğu ancak kapsayıcı, çoğulcu ve çatışmayı demokratik zeminde yeniden kurabilen bir söylem geliştirebildikleri ölçüde doldurabileceklerini savunmaktadır.

Hande Malgaç (Bağımsız Araştırmacı), Kahkahanın Siyaseti: Popülist Otoriter Rejimlerde Mizahın İkili Estetiği

Mizah çalışmalarına hâkim olan yaklaşım mizahın iktidarın baskıcı yapısı karşısında bir direniş aracı ve siyasi yelpazenin sol tarafıyla daha sıkı bir bağı olduğu yönündedir. Uzun süre muhalif olmak ve muhalefet etmekle özdeşleştirilen mizahi üretim, doğası gereği özgürlükçü ve ilerici olarak nitelendirilmiştir. Muhafazakâr siyasi mizah ya da muhafazakâr mizahçılar üzerine çalışmalar neredeyse yok denecek sayıda kalmıştır. Ancak dünya genelindeki son gelişmeler muhafazakâr sağın (right-wing) mizah alanındaki yokluğuna dair tespitleri geçersiz hale getirmektedir. Popülist otoriter dinamikler ve mizah hızla birbirine uyum sağlayarak yaygınlaşmaktadır. Medya, siyaset ve kültür alanında yaygınlaşan popülist otoriter söylem çerçevesinde üretilen mizah bir yandan ülkelerin otoriterlik tarihleriyle kesişerek farklı biçimler alırken bir yandan da dijital çağ ve yeni medya mecralarının etkisiyle küresel ölçekte yayılmaktadır. Günümüzde popülist otoriter rejimler kamusal algıyı şekillendiren yeni estetik rejimleriyle de ayırt edici bir karakter kazanmıştır. Bu bağlamda mizah kurumsal bir nitelik göstermese de yeni estetik rejimin en görünür ve tartışılan araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasi liderler mizahı ideolojik mesajları iletmek ve kitleleri harekete geçirmek için kullanmaktadırlar. Popülist otoriter rejimlerde mizah devletin varlığını, meşruiyetini ve

“halkçı” imajını oluşturan ve güçlendiren bir estetik araçtır. Popülist liderler mizahı sadece bir eğlence ya da iletişim aracı olarak değil inşa ettikleri hiyerarşik yapıyı güçlendirmek ve muhalifleri kurulan yeni “biz”in sınırlarına iterek marjinalleştirmek ve karikatürleştirmek için kullanırlar. Bunu mizah yoluyla devletin kendi eğlence siyasetini yaratarak, şiddeti sıradanlaştırarak, kendi konumlarını dışlanmış gibi gösterip muhalifleri aşağılayarak ya da rejimin boşluklarını ya da hatalarını mizahla kapatarak yaparlar. “İki ucu keskin bir kılıç” olan mizah, otoriter rejimlerin onu bir silah olarak kullanımına karşı yaratıcı bir direniş aracı olarak da karşımıza çıkar. Muhalifler için mizah otoriter baskının yarattığı korkuyla başa çıkma ve baskı karşısında bir biz duygusu oluşturma, baskıcı rejimlerin korkuyu yaymak için kullandığı söylemin saçmalığını ortaya çıkarma ve otoriter mantığın yaratmaya çalıştığı kutsallığı altüst etme aracıdır. Çalışmada mizahın popülist otoriter siyasetin bir aracı olarak kullanıldığı Suudi Arabistan’ın Vision 2030 kapsamındaki etkinlikleri, Çin’de yayımlanan Bahar Galası skeçleri, Rusya’da iktidar yanlısı meme, Brezilya, Arjantin, El Salvador’da şiddeti meşrulaştıran örneklerle, mizahın bir direniş pratiği olduğu Belarus 2020 protestoları, Macaristan ve Türkiye’de dijital platformlardaki alaycı muhalif söylem örnekleri incelenmektedir. Karşılaştırmalı vaka incelemesi yönteminin kullanıldığı çalışma mizahın popülist otoriter rejimlerde devletin değişen yüzünü nasıl hem inşa ettiği hem de bu inşaya karşı direniş aracına dönüştüğü sorusuna yanıt aramaktadır. Çalışmanın temel argümanı mizahın tek başına ne bir direniş ne de bir meşruiyet aracı olduğu, mizahın sürekli bir çatışma alanı olduğudur. Bu çatışma alanında mizahın çift yönlü yapısı mizahın siyasallığını anlamada etkilidir. Özellikle muhalif mizah sonrasında gelen tereddüt, sessizlik anları Jacques Rancière’nin uyuşmazlık kavramıyla incelenecektir. Bu bağlamda çalışmanın temel tezi, bir çatışma alanı olarak mizahın çift yönlü doğasının, özellikle direniş mizahının, yeni siyasal özneleşme biçimlerini yaratabilecek uyuşmazlıklar doğurduğudur. Çalışma siyasal estetik, mizah çalışmaları ve otoriter rejim analizlerinin kesiştiği bir çerçevede katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Taşkın Toprak İpek (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Siyasal Değişimin Arifesinde Toplumsal Direniş ve Muhalefet: Meksika Örneği

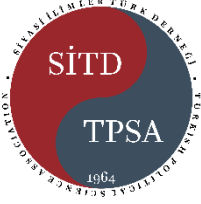
Toplumsal hareketler demokratik ilerlemenin en önemli motor güçlerinden biri olagelmıştır. Söz konusu hareketlerden gelen talepler, yöneticiler tarafından karşılanmadığında çekişme yaşanır. Bu çekişme, artan baskı ortamında giderek daha şiddetli hale gelebilir. Binyıl dönümünde Birleşik Meksika Devletleri’nin tanık olduğu çekişmeli politika oldukça benzer bir örneğe işaret eder. 70 senenin üzerinde iktidarda olan Partido Revolucionario Institucional (PRI) yönetimi seçimle devrilmiş ve Partido Acción Nacional (PAN) yönetimi altında siyasal bir değişim yaşanmıştır. Ancak önceki senelerden süregelmekte olan siyasal şiddet, özellikle hükümetin muhalif gruplara karşı uyguladığı fiziksel, psikolojik ve simgesel şiddet, yeni iktidar döneminde önemini korumuştur. İlgili dönemde iç güvenlik bürokrasisi bazı değişikliklerle sert polislik, gözetim ve takip mekanizmalarından taviz vermemiştir. Bu bağlamda, toplumsal hareket polisliği devlet-toplum karşılaşmalarının en sert ve belirgin yaşandığı alanlardan biridir. Meksika’da toplumsal hareketlere yönelik polislik 1990’lar sonu ve 2000’ler başında insan hakları alanında derin ihlallere sebep olacak biçimde yürütülmüştür. Bu çalışma, Meksika’da ne tür hükümet baskısı (özel olarak polislik) ve karşılığında toplumsal hareketlerin

dirençliliğini konu almaktadır. Araştırma; Meksika’da demokratik gerileme ve ilerleme dönemini ön plana alarak (geç-1990’lar ve erken-2000’ler) devlet-toplum ilişkilerinin ve haliyle çekişmeli siyasetin tarihsel kırılma anlarında nasıl seyrettiğine odaklanmaktadır. Söz konusu dönemde ana etkenlerden bazıları, ülkenin 20. yüzyıldaki baskın sosyoekonomik ideolojisi olan korporatizmdir. Korporatist hükümet, uyguladığı doğrudan karşı karşıya gelme, simgesel üstünlük, kendi tarafına çekme, yönlendirme ve yoğun propaganda gibi farklı taktiklere, toplumsal hareketler döneme ve duruma göre farklı yanıtlar üretmiştir. Kitlemel açık hava toplantıları, gösteri yürüyüşleri, hukuksal itiraz, alternatif yerel ekonomik örgütlenme gibi karşı hamleleri oluşturan söz konusu yanıtlar bin yıl eşiğindeki Meksika’da taban örgütlenmesinin yayılmasında ve dayanıklı hale gelmesinde temel rol oynamıştır. İktidar değişiminde taban örgütlenmeleri, görece olarak, kısmi rahatlama yaşamış fakat gözetim ve polislik ağlarının yoğun önlemleri baskı yaratmaya devam etmiştir. Birincil ve ikincil kaynaklar (resmi belgeler, yarı-yapılandırılmış mülakatlar ve küresel indeksler) ile eleştirel kuramlardan faydalanan araştırma toplumsal direnç stratejilerine özgün bir yer açmaktadır. Çalışmada kadın, öğrenci ve sendika hareketleri esas alınmıştır. Sonuç olarak, bu araştırma gündelik yaşam direnişlerinin dönemsel olarak çeşitlendiğini ve hak arama mücadelesinin temel yapı taşları haline geldiğini ileri sürmektedir. Böylelikle, Meksika gibi yarı-çevrenin en net örneklerinden hareket ederek Küresel Güney’de çekişmeli siyaset patikadaki örüntüyü göstermeyi amaçlamaktadır.

Edanur Erözer (Beykoz Üniversitesi), Siyasal Etkinlik ve Kolektif Eylem Eğilimi: Avrupa’da İçsel ve Dışsal Siyasal Etkinliğin Demokratik Bağlam İçindeki Etkileri

Birçok Avrupa ülkesi, son yıllarda vatandaşlar ile demokratik kurumlar arasındaki ilişkinin yeniden tanımlandığı kapsamlı bir siyasal dönüşüm sürecinden geçmektedir. Ekonomik belirsizliklerin artması, yaşam maliyetlerindeki yükseliş, göç hareketlerinin yoğunlaşması ve algılanan sembolik-gerçekçi tehditler, siyasal kutuplaşmanın derinleşmesi ve popülist hareketlerin yükselişi, demokratik sistemlerin performansı ve temsiliyet kapasitesine ilişkin tartışmaları daha görünür hale getirmiştir. Bu dönüşüm, vatandaşların siyasal süreçlere yönelik beklenti ve tutumlarını yeniden biçimlendirirken, siyasal katılımın farklı biçimlerini açıklamaya yönelik akademik ilgiyi de yeniden canlandırmıştır. Bu bağlamda kolektif eylem, vatandaşların siyasal taleplerini ifade etmeleri, kamusal karar alma süreçlerini etkilemeleri ve demokratik sistemle kurdukları ilişkinin niteliğini ortaya koymaları açısından merkezi bir siyasal katılım biçimi olarak öne çıkmaktadır. Siyasal etkinlik (*political efficacy*), bireylerin siyasal süreçleri anlama ve bu süreçler üzerinde etkiye bulunabilme kapasitelerine ilişkin algılarını ifade eden temel bir siyasal yönelimdir ve uzun süredir siyasal katılımın en güçlü psikolojik belirleyicilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, mevcut literatür siyasal etkinliğin kolektif eyleme dönüşümünü açıklama konusunda önemli sınırlılıklar taşımaktadır. Özellikle içsel siyasal etkinlik (*internal political efficacy*) ile dışsal siyasal etkinlik (*external political efficacy*) arasındaki ayrımın kolektif eylem bağlamında yeterince incelenmemesi ve bu ilişkinin demokratik bağlam tarafından nasıl şekillendirildiğine ilişkin bulguların sınırlı kalması, literatürde önemli bir araştırma boşluğuna işaret etmektedir. Bu çalışma, siyasal etkinliğin farklı boyutlarının Avrupa’da kolektif eyleme katılım üzerindeki etkilerini ve bu ilişkinin hangi bireysel ve bağlamsal koşullar altında ortaya çıktığını incelemektedir. Araştırma,

Avrupa Sosyal Araştırması'nın (European Social Survey – ESS) 11. Tur verilerine dayanmakta ve bireylerin kolektif eylem davranışları ile içsel ve dışsal siyasal etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi çok düzeyli bir analiz  er evesi içerisinde ele almaktadır. Bireysel düzeyde demokrasinin işleyişine yönelik memnuniyet, siyasal etkinlik ile kolektif eylem arasındaki ilişkinin moderatör değişkeni olarak değerlendirilirken, ülke düzeyindeki demokratik bağlam Varieties of Democracy (V-Dem) Projesi tarafından geliştirilen Liberal Demokrasi Endeksi aracılığıyla ölçülmektedir. Bu sayede bireysel siyasal yönelimler ile demokratik kurumsal  evre arasındaki etkileşimlerin kolektif eylem üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Çalışma, siyasal etkinliğin içsel ve dışsal boyutlarını analitik olarak birbirinden ayırarak, siyaset psikolojisi literatürü çerçevesinde bu boyutların kolektif eyleme katılım üzerindeki etkilerini ve bu ilişkiyi şekillendiren dinamikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, demokratik memnuniyet ile demokratik bağlamı aynı kuramsal  er eve içerisinde ele alarak, siyasal etkinliğin kolektif eyleme dönüşümünü şekillendiren çok düzeyli mekanizmaların daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

II. OTURUM (19 EYLÜL 2026, CUMARTESİ, 12.00-13.30)

Panel 13 (12.00-13.30, Amfi V)

Otoriterleşme ve Kurumlar: Yargı ve Parlamento

Panel Başkanı: Toygar Sinan Baykan (Kırklareli Üniversitesi)

Ayşe Ezgi Gürcan (İstanbul Beykent Üniversitesi), Kanunla Yönetim: Mahkemeler ve Otokrasi Bağı

Huntington'un demokratikleşme dalgalarını takiben, 21. yüzyılın gittikçe artan demokratik gerileme ve yükselen bir otokratikleşme dalgası ile şekillenmekte olduğunu iddia edebiliriz. Özellikle son 20 yılda popülist otokratların ve günümüz diktatörlerinin demokratik rejimlerle özdeşleştirilmiş ve bu rejimlerin devamlılığı için anahtar rol oynayan kurumlara eklenmiş gözlenmektedir. Her ne kadar, akademik yazın bu süreci açıklarken farklı unsurlara vurgu yapsa da yargının ve yüksek mahkemelerin rolü üzerine bir fikir birliği sağlanmış gözükmemektedir. Özellikle, yürütme aktörlerinin iktidarı pekiştirmesinde, muhalefetin zayıflatılmasında ve seçim alanının şekillendirilmesinde yüksek mahkemeler başta olmak üzere yargı organlarının ve aktörlerinin rolü vurgulanmaktadır. Mahkemelerin sadece demokratik olmayan rejimlerde değil, liberal Batılı demokrasi ile ilişkilendirilen rejimlerde de yeni otokratik unsurların yükselmesi ve muhafazasında etkin bir rol oynadığı gözlenmektedir. Bu çerçevede bu araştırma mahkemelerin demokratik gerileme ve otokratikleşme dalgasındaki rolünü farklı siyasi kültür ve kurumsal karakteristikleri olan 7 siyasi sistem (Türkiye, Macaristan, İsrail, Singapur, Hindistan, Birleşik Krallık ve ABD) üzerinden karşılaştırmalı olarak inceleyecektir. Çalışma özellikle yüksek mahkemelere odaklanır ve yargının hangi koşullarda ve ne dereceye kadar otokratikleşmede etkili olduğunu sorgular. Yargı kurumlarının ve aktörlerinin ne dereceye kadar diğer aktörlerce araçsallaştırıldığını tartışır. Çalışmanın birinci bölümü kavramsal ve teorik tartışmaları içerir ve yasal otoriterleşme olgusunun kavramsal ve teorik çerçevesini belirler. Konu ile ilgili güncel tartışmaları değerlendirir. Çalışmanın ikinci kısmı ülke örnekleri üzerine odaklanır, yasal ve siyasi yapıların karşılaştırmalı olarak incelenmesini içerir. Bu bölüm norm denetiminin kurumsal çerçevesine, yüksek mahkemelerin yapısına, hakimlerin atanma pratiklerine, özellikle son 10 yıldaki yasal dönüşümlere ve Yüksek Mahkeme kararlarına odaklanarak yürütme-yargı ilişkisini değerlendirir. Buna ek olarak dış şoklar ve dış aktörlerin etkisinin sorgulanmasını da içerir. Çalışma demokratik gerileme ve otokrasinin yükselişinde sadece otokratik aktörlerin yargı üzerindeki nüfuzunun artmasının değil, mahkemelerin otokratik aktör ve pratiklerle sert mücadelelerinin de etkili olduğunu iddia eder.

Popülizmin demokrasi ile karmaşık ilişkisi pek çok araştırmannın ve çözümlemenin konusu olmuştur. Popülizm, “halk egemenliği” vurgusundan dolayı modern demokrasiye içsel bir olgu olarak görülürken özellikle birey hak ve özgürlükleri açısından “liberal demokrasi” ile çatışma içinde değerlendirilmiştir. Ne var ki bugün demokrasi bakımından anti-popülizm de popülizm kadar karmaşık sonuçlar doğurmaktadır. Anti-popülizm bir taraftan halk egemenliği iddiasına dayanan her türlü çoğunlukçu siyaset yapma mantığına kuşkuyla yaklaşırken -en hayırhah yorumla- popüler egemenliğin ve siyasal çatışmanın sınırlandırıldığı bir demokrasi ve yönetim arzusunu dile getiren bir söylemdir (Stavrakakis). Diğer taraftan anti-popülizm toplumun seçkin kesimlerinin sosyo-kültürel yönelimlerinin siyasal alanda hâkim olmasını arzu eden bir siyasal çağrı biçimi olarak da tanımlanabilir (Ostiguy). Bu tebliğ ise anti-popülizmin söylem-kuramsal yaklaşımların öne sürdüğü gibi basitçe bir söylem ya da performatif-ilişkisel yaklaşımların ileri sürdüğü gibi belirli bir sosyo-kültürel bağ kurma biçimi olmadığını da iddia etmektedir. Anayasa yargısının küresel gelişiminin de ortaya koyduğu üzere modern kitle demokrasileri içinde anti-popülizm yönetsel-kurumsal biçimler kazanan bir olgudur: anti-popülizm, gündelik yönetim pratikleri bakımından Weberyen bir bürokratik işleyiş ile karakterize olurken, temel siyasal kurumlar bakımından da yargının hem yürütme hem de yasama üzerinde kontrol uyguladığı “juristokratik” bir eğilimde cisimleşir. Özellikle anayasa yargısının ve anayasa mahkemelerinin gelişimi modern kitle demokrasilerinde anti-popülist kurumsallaşmanın en önemli veçhesini temsil eder. Bu tebliğ tam da bu nedenle anti-popülizm kavramını ve onun demokrasi ile ilişkisini anayasa mahkemelerinin gelişimini merceğe alarak irdeliyor. Bu tebliğde Türkiye vakasının incelenmesi anti-popülist kurumlar olarak anayasa mahkemelerinin liberal demokrasi bakımından doğurduğu ikircikli etkiyi ortaya koymaktadır. Türkiye’deki Anayasa Mahkemesi de dünyadaki temel eğilimlerle uyumlu bir biçimde çoğunlukçu iktidarları ve güçlü yürütmeleri sınırlandırmak adına gelişen bir kurumdur ve aynı zamanda birey hak ve özgürlüklerinin ve dezavantajlı azınlıkların korunması bakımından bir vadin de taşıyıcısı olmuştur. Türkiye’de Anayasa Mahkemesi’nin özellikle 1960’larda ve 1970’lerdeki tarihi belirli yönleriyle hem demokratik bakımdan sınırlayıcı hem de özgürlükçü uygulamalar içermektedir. Ne var ki anti-popülist bir kurum olarak Anayasa Mahkemesi’nin -Hirschl’in “hegemonik koruma” argümanına yakınsar şekilde- demokratik popüler egemenlik ile çelişen yönü özellikle 1980’lerden sonra belirginleşmiştir. Bu tartışma anti-popülist kurumlar olarak anayasa mahkemelerinin -ve genel olarak anti-popülizmin- demokratik bakımdan ortaya koyduğu ikircikli etkiyi göstermektedir: anti-popülizm siyasal-kurumsal bir olgu olarak çoğunluklar karşısında elit müesses nizamlarını muhafaza etmeyi sağlayan bir araç olabilirken aynı zamanda herhangi bir demokratik düzenin ihtiyaç duyduğu bireysel hak ve özgürlükler ortamının koruyucusu da olabilmektedir. Dolayısıyla tıpkı popülizm gibi anti-popülizmin de demokrasi ile ikircikli bir ilişkisi söz konusudur: anti-popülizm, bir taraftan modern kitle demokrasisinin halk/çoğunluk egemenliği ilkesi ile çelişirken diğer taraftan onun bireysel haklar ve özgürlükler ile ilgili boyutunu ayakta tutmaktadır. Türkiye vakası bize ayrıca anayasa mahkemelerinin demokrasi karşısındaki bu ikircikli duruşlarının düzenli bir salınım içinde stratejik şekilde ortaya çıktığını da göstermektedir: askeri ve bürokratik seçkinlerin kontrolündeki dışlayıcı-otoriter müesses nizamlara karşı popülist itirazlar anayasa

mahkemesini anti-popülist bir kurum olarak büyütmüş, ancak popülist iktidarların konsolidasyonu anayasa mahkemesinin çoğunluk iktidarını gemleyici niteliğinin zayıflaması ile sonuçlanmıştır. Yine de Türkiye’de Anayasa Mahkemesi’nin 2010 sonrası serencamı dahi anti-popülist kurumlar olarak çağdaş anayasa mahkemelerinin indirgenemez “liberal demokratik” yönelimine dair kanıtlar sunmaktadır: otoriterleşen popülist bir iktidarın aktif olarak tasarladığı bir anayasa mahkemesi dahi bireysel hak ve özgürlükler konusunda duyarlı kararlar alabilmiştir.

Eda Bektaş (Atılım Üniversitesi), Rekabetçi Otoriter Rejimlerde Parlamentoda Yasama Değişikliği: Türkiye Örneği

Kapalı ya da hegemonik otoriter rejimlere odaklanan çalışmalar, parlamentoların bilgi toplama, elitler arası koordinasyon ve pazarlık, kooptasyon ve politika uygulama sorunlarının çözümü gibi önemli işlevler üstlenerek rejimin devamlılığını ve sağlamlığını sağladığını göstermektedir. Rekabetçi otoriter rejimlerde ise parlamentoların politika yapım sürecindeki rolü hâlen sınırlı ölçüde bilinmektedir. Bu rejimlerde muhalefet tamamen siyaset dışına itilmemekte, seçimler adil olmasa da belirli ölçüde rekabetçi niteliğini korumakta ve parlamentolar kurumsal yetkilerinin bir kısmını kullanmaya devam edebilmektedir. Bu durum, muhalefet baskısının, kamuoyu hassasiyetlerinin ve sivil toplum ve uzman görüşlerinin parlamentoda politika yapım sürecini dolaylı biçimde etkileyebilmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışma, 2018-2023 döneminde TBMM’de kabul edilen 142 kanunu kapsayan daha geniş bir araştırma projesinin pilot aşamasını sunmakta ve şu soruya cevap aramaktadır: Rekabetçi otoriter bir rejimde parlamento hangi koşullarda hükümet destekli yasa tekliflerini değiştirmektedir? Araştırmanın nihai amacı kabul edilen kanunlar ile bunların ilk teklif metinleri arasındaki içeriksel değişiklikleri yasama sürecindeki müdahale ve uyarlamaların gözlemlenebilir bir göstergesi olarak otomatik metin karşılaştırma yöntemleriyle ölçmek ve bu değişiklikleri açıklayan mekanizmaları ortaya koymaktır. Bu bağlamda, araştırma tekliflerin içeriğine dair yapılan değişiklik düzeyini etkileyebilecek dört temel mekanizmaya odaklanmaktadır: siyasal maliyetler (medya görünürlüğü, kamuoyu hassasiyeti ve toplumsal mobilizasyon), parlamenter inceleme (komisyon süresi ve toplantı sayısı, uzman ve paydaş katılımı, alt komisyon incelemesi, tali komisyon incelemesi), muhalefet baskısı (muhalefetin konuşma sayısı, müdahale sayısı, muhalefet şerhi, değişiklik önergesi) ve yürütme kontrolü (Cumhurbaşkanlığı programında yer alan teklifler, seçim vaatleriyle ilişkili teklifler, Cumhurbaşkanının kamuoyunda savunduğu düzenlemeler). Böylece, çalışma, rekabetçi otoriter rejimde parlamentonun yürütme tarafından belirlenen sınırlar içinde hükümet politikalarının siyasal maliyetlerini azaltan ve uygulanabilirliğini artıran uyarlama mekanizması olarak işlev görüp görmediğini test etmektedir. Bu pilot çalışma ise bu geniş araştırma projesinin teorik çerçevesinin ve araştırma tasarımının uygulanabilirliğini gösteren daha dar kapsamlı bir ön incelemenin ilk bulgularını sunmaktadır. Çalışma, görünürlüğü yüksek yargı paketlerine odaklanmaktadır. İlk aşamada teklif ve kabul edilen kanun metinleri arasındaki içeriksel değişikliklerin düzeyi ve niteliği saptanmaktadır. İkinci aşamada ise süreç izleme yöntemiyle yasalaşma süreçlerinin her bir aşamasına odaklanarak bu değişikliklerin hangi mekanizmalar aracılığıyla ortaya çıktığını incelemektedir. Bu yönüyle çalışma, otoriter yasama

literatürüne rekabetçi otoriter rejimler bağlamında katkı sunmayı ve Türkiye’de yasama sürecinin dönüşümünü anlamaya yönelik yeni bir araştırma gündemi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, 2024 yılından itibaren siyasal rekabetin dönüşümüne ve hegemonik otoriter yönelime ilişkin tartışmaların şekillendirebileceği sonraki yasama dönemleriyle karşılaştırma yapılmasına imkân sağlayacak bir başlangıç noktası sunmaktadır.

*Damla Cihangir-Tetik (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi) ve Alperen Vural (İstanbul Üniversitesi),
Demokratik Gerileme ve Dış Yardım Politikalarının Parlamenter Denetimi: Türkiye Örneği
(2002–2025)*

Türkiye son yirmi yılda dünyanın önde gelen insani yardım ve kalkınma yardımı sağlayıcılarından biri hâline gelmiştir. Özellikle 2000’li yılların ortalarından itibaren Türk dış yardımları hem hacim hem de coğrafi kapsam bakımından önemli ölçüde genişlemiş; Afrika, Orta Doğu, Balkanlar ve Asya’da yürütülen faaliyetler Türkiye’nin dış politika araçları arasında giderek daha görünür bir yer edinmiştir. Buna karşın, dış yardım politikalarının demokratik hesap verebilirliği ve parlamenter denetimi üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, 2002–2025 yılları arasında Türkiye’de dış yardım politikalarının parlamenter denetiminin nasıl değiştiğini incelemektedir. Literatürde parlamentoların dış yardım bütçelerinin onaylanması, harcamaların denetlenmesi ve yürütmenin dış politika tercihlerini sorgulaması bakımından önemli işlevler üstlendiği kabul edilmektedir. Ancak yürütme gücünün merkezileştiği ve demokratik gerilemenin yaşandığı siyasal sistemlerde bu mekanizmaların nasıl dönüştüğü yeterince araştırılmış değildir. Bu çalışma, Türkiye örneği üzerinden söz konusu boşluğa katkı sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul tutanakları, Plan ve Bütçe Komisyonu ile Dışişleri Komisyonu görüşmeleri, milletvekili soru önergeleri, meclis araştırmaları, bütçe görüşmeleri ve ilgili mevzuatın nitel içerik analizi temelinde yürütülmektedir. Ayrıca dış yardım politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında görev alan bürokratlar, siyasetçiler ve muhalefet partisi temsilcileriyle gerçekleştirilecek elit görüşmelerden yararlanılacaktır. Çalışma, Türk dış yardım politikasının kurumsal yapısında zaman içerisinde belirgin bir yürütme merkezileşmesi yaşandığını ve buna paralel olarak parlamentonun bütçe denetimi, bilgi edinme ve politika yapım süreçlerini etkileme kapasitesinin zayıfladığını ileri sürmektedir. Bunun yanında, muhalefet partilerinin dış yardım politikalarına ilişkin bütüncül alternatif programlar geliştirmekte sınırlı kaldıkları ve parlamenter denetim araçlarını düzensiz biçimde kullandıkları görülmektedir. Bulgular, dış yardım politikalarının yalnızca uluslararası kalkınma ve insani yardım perspektifinden değil, aynı zamanda demokratik hesap verebilirlik ve yasama-yürütme ilişkileri bağlamında da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışma, dış yardım yönetişimi, parlamenter denetim ve demokratik gerileme literatürlerini bir araya getirerek Türkiye örneği üzerinden yürütme-yasama ilişkilerinin dış politika alanındaki dönüşümüne ilişkin yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Panel 14 (12.00-13.30, Amfi VI)

Avrupa Dış Politikası: Dönüşümler ve Arayışlar
Panel Başkanı: Harun Arıkan (Çukurova Üniversitesi)

Çiğdem Üstün (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi) ve Fatma Zeynep Özkurt Dördüncü (İstanbul Okan Üniversitesi), Polikrizler Çağında Avrupa Güvenlik Yönetişimi: Farklılaştırılmış Bütünleşmenin Sınırları ve Yeni İş Birliği Arayışları

Son yıllarda Avrupa güvenlik ortamı, birbirini besleyen ve etkilerini eş zamanlı olarak hissettiren çoklu krizlerin şekillendirdiği yeni bir döneme girmiştir. Artan jeopolitik belirsizlikler, çok katmanlı güvenlik tehditleri, enerji ve tedarik zincirlerine ilişkin kırılganlıklar, düzensiz göç hareketleri ve uluslararası sistemdeki güç dağılımına ilişkin dönüşümler Avrupa güvenlik yönetişimini derinden etkilemektedir. Literatürde “polikriz” olarak kavramsallaştırılan bu süreç, Avrupa Birliği’nin (AB) mevcut güvenlik ve yönetim araçlarının yeterliliğine ilişkin önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bir yandan artan tehditler daha fazla koordinasyon ve iş birliği gerektirirken, diğer yandan üye devletler arasındaki siyasi farklılıklar ve kurumsal karar alma mekanizmalarındaki tikanlıklar daha derin entegrasyonun önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Bu durum, Avrupa güvenlik yönetişiminin hangi yöne evrildiği sorusunu daha da önemli hale getirmektedir. Bu çalışma, polikrizlerin Avrupa güvenlik yönetişimini nasıl dönüştürdüğünü ve bu dönüşümün farklılaştırılmış bütünleşme (Differentiated Integration – DI) yaklaşımının ötesine geçip geçmediğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, polikriz, Avrupa güvenlik yönetişimi ve farklılaştırılmış bütünleşme literatürlerini bir araya getirerek mevcut tartışmalara teorik bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda öncelikle Avrupa bütünleşme sürecinin güvenlik boyutundaki tarihsel evrimi ele alınmakta; Soğuk Savaş sonrası dönemin entegrasyon mantığından, çok vitesli Avrupa ve değişken geometri gibi kavramlarla açıklanan farklılaştırılmış bütünleşme modellerine uzanan süreç değerlendirilmektedir. Ardından, son dönemde ortaya çıkan jeopolitik dönüşümlerin ve güvenlik dinamiklerinin bu modeller üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, farklılaştırılmış bütünleşme yaklaşımının AB içerisindeki farklılaşma dinamiklerini açıklamada önemli bir analitik değer taşımasına rağmen, güvenlik ve dış politika alanlarında giderek belirginleşen esnek, çok katmanlı ve aktör çeşitliliğine dayalı iş birliği biçimlerini açıklamakta sınırlı kaldığıdır. Avrupa güvenlik yönetişiminin son yıllarda yalnızca AB kurumları ve üye devletler arasındaki ilişkiler üzerinden değil, farklı katılım düzeylerine sahip çeşitli aktörler ve iş birliği mekanizmaları üzerinden şekillenmeye başlaması, mevcut kavramsal araçların yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Avrupa güvenlik yönetişimindeki dönüşümü anlamak için entegrasyon merkezli yaklaşımların ötesine geçen alternatif analitik çerçevelere duyulan ihtiyaca dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda çalışma, Avrupa güvenlik yönetişiminin geleceğine ilişkin esnek güvenlik ağlarına dayalı iş birliği modellerinin yaygınlaşmasına odaklanmaktadır. Mevcut jeopolitik koşullar ve güvenlik uygulamaları değerlendirildiğinde, AB-NATO iş birliği mekanizmaları, sınırlı sayıda aktörün katılımına dayanan çok taraflı (minilateral) girişimler, ad hoc koalisyonlar ve değişken katılım düzeylerine dayalı ortaklık modelleri, Avrupa güvenlik yönetişiminin giderek daha esnek ve çok katmanlı bir yapıya evrildiğine işaret etmektedir. Sonuç olarak çalışma, Avrupa güvenlik yönetişiminin günümüz polikriz ortamında giderek daha karmaşık ve çok aktörlü bir nitelik kazandığını ileri sürmektedir. Bu dönüşüm, Avrupa

bütünleşmesi literatüründe uzun süredir hakim olan entegrasyon merkezli yaklaşımların güvenlik ve dış politika alanındaki açıklayıcılığının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Avrupa güvenlik mimarisinin geleceğine ilişkin tartışmalara katkı sunmayı ve ortaya çıkan esnek ve çok katmanlı iş birliği biçimlerini anlamaya yönelik teorik bir tartışma zemini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Pırl Akın Ocak (Ankara Üniversitesi), Söylemden Stratejiye: AB'nin Orta Asya Politikasında Normatif ve Jeopolitik Dönüşüm (2019–2025)

Avrupa Birliği'nin Orta Asya politikası, 2019 yılında yayımlanan "AB ve Orta Asya: Daha Güçlü Bir Ortaklık İçin Yeni Fırsatlar" başlıklı Strateji Belgesi ile hukukun üstünlüğü, sürdürülebilir kalkınma ve bölgesel bütünleşme ekseninde normatif bir çerçeveye oturtulmuştur. Ancak Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'yı işgali, bu bölgeyi AB'nin algısal haritasında "değer-merkezli bir dönüşüm nesnesi" olmaktan çıkarak "çıkar-merkezli bir stratejik ortak" konumuna taşımıştır. Bu bildiri, söz konusu paradigma kaymasını söylem-eylem ikiliği (decoupling) ve normatif söylemin araçsallaştırılması perspektifinden analiz etmektedir. Çalışma, 2019 Stratejisi ile 2021'de hayata geçirilen Global Gateway girişimi ve 2023-2025 yıllarındaki üst düzey zirveler arasındaki süreklilik ve kopuşları incelemektedir. Bu yeni dönemde AB'nin öncelikleri belirgin biçimde değişmiştir: Özellikle Kazakistan ve Kırgızistan üzerinden gerçekleştirilen yaptırım delinmesinin önlenmesi, enerji bağımlılığının azaltılması ve kritik hammadde güvenliğinin sağlanması bu değişimin temel eksenlerini oluşturmaktadır. Nitekim Kazakistan 2023'te Almanya'nın üçüncü büyük ham petrol tedarikçisi konumuna yükselmiş, AB-Orta Asya ticareti 2022'de %67 oranında artmış ve bölgeye yönelik yatırım taahhütleri, Ocak 2024'teki Yatırımcı Forumu'nda açıklanan 10 milyar Avro'dan Nisan 2025'teki ilk AB-Orta Asya Zirvesi'nde 12 milyar Avro'ya yükselmiştir. Tüm bu gelişmeler, normatif söylemin yerini nasıl bir stratejik realizme bıraktığını somut biçimde belgelemektedir. Bu bağlamda bildiri şu temel soruları yanıtlamayı amaçlamaktadır: AB'nin Orta Asya politikasındaki dönüşüm tutarlı bir jeopolitik yeniden yapılanmanın mı yoksa konjonktürel baskıların tetiklediği kriz yönetiminin mi ürünüdür? Bu süreçte jeopolitik mantık hangi mekanizmalar aracılığıyla aktive olmuş ve normatif söylem ile stratejik pratik nasıl eklenmiştir? AB'nin Orta Asya politikasındaki dönüşüm, normatif söylemin terk edilmesini değil; jeopolitik çıkarların meşrulaştırılması için normatif dilin araçsallaştırılmasını temsil etmektedir. Bu süreç, söylem ile pratik arasında yapısal bir kopuş üretmekte ve AB'nin uzun vadeli dış politika güvenilirliğini sarsmaktadır. Bu sav, mevcut "hibrit model" yaklaşımlarından ayrışarak normatif söylemin pasif erozyonu yerine aktif araçsallaştırılmasını merkeze almakta ve AB dış politikası literatürüne özgün bir katkı sunmaktadır. Ön bulgular, dönüşümün 2022 öncesinde de var olan bir jeopolitik yönelimin kriz koşullarında hızlanmasıyla şekillendiğini; uzun vadeli stratejik niyetin giderek baskın çıktığını, ancak kurumsal söylemin bu pratiği henüz yakalayamadığını ortaya koymaktadır. Yöntemsel olarak çalışma, AB'nin birincil belgelerinin (politika ve strateji belgeleri, Konsey sonuç bildirgeleri ve Avrupa Parlamentosu raporları) niteliksel söylem analiziyle Eurostat ticaret istatistikleri, Dünya Bankası lojistik verileri ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) raporlarını bütünleştiren yöntemsel çoğulcu bir yaklaşım benimsemektedir. Teorik çerçeve, AB'nin normatif güçten jeopolitik aktöre

dönüşümünü ele alan "stratejik özerklik" tartışmaları üzerinden kurulmaktadır. Ön bulgular, AB'nin bir yanda yaptırımların delinmesine aracılık eden bölge kuruluşlarını kara listeye alırken öte yanda aynı ülkelerle kritik hammadde ve enerji mutabakatları imzalamasının yapısal bir kopuş yarattığını ortaya koymaktadır. Bildiri, bu kopuşun AB'nin Orta Asya politikasının uzun vadeli tutarlılığına ve güvenilirliğine yönelik sonuçlarını değerlendirerek sonuçlanmaktadır.

Arzu Demirel (Hacettepe Üniversitesi), Avrupa Birliği'nin Stratejik Otonomi Arayışı: Hint-Pasifik Stratejisi ve AB-Çin İlişkileri

Uluslararası sistem yapısal bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm; büyük güç rekabetinin derinleşmesi, jeopolitik gerilimlerin artması, güç dağılımındaki değişim, kurallara dayalı uluslararası düzene yönelik meydan okumalar ekseninde şekillenmekte; çok taraflılığa ilişkin tartışmaları beraberinde getirmekte ve henüz yeni uluslararası düzenin mahiyetine ilişkin kesin bir çerçeve sun(a)mamaktadır. Söz konusu dönüşüm, sistem aktörlerini değişen uluslararası ortama uyum sağlamaya ve bu dönüşümü etkileyecek yeni stratejiler geliştirmeye yöneltmektedir. Bu dönüşüme uyum sağlamaya çalışan aktörlerden biri de Avrupa Birliği (AB)'dir. Bu gelişmelere ek olarak özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa güvenlik mimarisi üzerindeki etkileri, AB'nin dış politika ve güvenlik yaklaşımını yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Bu süreçte, stratejik otonomi AB'nin daha bağımsız hareket edebilme kapasitesini güçlendirmeyi amaçlayan temel kavramlardan biri haline gelmiştir. 2021 yılında küresel ekonomik ve jeopolitik ağırlık merkezinin Asya'ya kaymasına paralel olarak ilan ettiği Hint-Pasifik Stratejisi, AB'nin küresel aktörlük iddiasının ve stratejik otonomi arayışının bölgesel düzeydeki yansımalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, uluslararası sistemdeki yapısal dönüşümün AB'nin stratejik otonomi arayışını nasıl etkilediğini ve bu arayışın Hint-Pasifik Stratejisi bağlamında AB-Çin ilişkilerine nasıl şekil verdiğini analiz etmektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, uluslararası sistemdeki dönüşüm karşısında AB'nin stratejik otonomi arayışının Hint-Pasifik Stratejisi ve AB-Çin ilişkilerini nasıl şekillendirdiğidir. Çalışma, uluslararası sistemdeki yapısal dönüşümün Avrupa Birliği'nin stratejik otonomi arayışına ivme kazandırdığını ve Hint-Pasifik Stratejisi'nin bu arayışın bölgesel düzeydeki en önemli tezahürlerinden biri olduğunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede Hint-Pasifik Stratejisi'nin uluslararası sistemin yeniden yapılandığı bir ortamda AB-Çin ilişkilerini güvenlik, ekonomi, jeopolitik boyutlarıyla yeniden biçimlendirdiği; bu dönüşümün yalnızca ikili ilişkilerin niteliğini değil, aynı zamanda AB ile Çin'in uluslararası düzenin geleceğine ilişkin farklı yaklaşımlarını ve buna bağlı denge arayışlarını da yansıttığı savunulmaktadır. Böylece bu çalışma, Hint-Pasifik Stratejisi'ni yalnızca bölgesel bir politika belgesi olarak değil, AB'nin değişen uluslararası sistem karşısındaki stratejik konumlanmasının ve stratejik otonomi arayışının somut bir göstergesi olarak ele almaktadır. Bu yönüyle çalışma, uluslararası sistemdeki dönüşüm, stratejik otonomi ve AB-Çin ilişkileri arasındaki etkileşimi bütüncül bir perspektiften analiz ederek literatüre katkı sunmaktadır.

Çiğdem Nas (Yıldız Teknik Üniversitesi) ve İpek Lör Şehirli (Yıldız Teknik Üniversitesi), Kırım'ın İlhakından Rusya-Ukrayna Savaşı'na Avrupa Birliği Söyleminin Dönüşümü: Avrupa Birliği Konseyi Başkanlarının Söylemlerinin Tarihsel Söylem Analizi

Rusya Federasyonu'nun 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi ve 2022 yılında Ukrayna'ya yönelik başlattığı tam ölçekli savaş, Avrupa Birliği'nin dış politika söyleminde önemli bir dönüşüm sürecini beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği'nin söz konusu iki tarihsel kırılma karşısında geliştirdiği söylemin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada, Avrupa Birliği Konseyi Başkanları Herman Van Rompuy ve Charles Michel'in açıklamaları ile Avrupa Konseyi sonuç bildirgeleri temel veri seti olarak kullanılmıştır. Çalışmada yöntem olarak ise Ruth Wodak'ın Tarihsel Söylem Analizi (*Discourse-Historical Approach*) benimsenmiştir. Bu kapsamda söylem; adlandırma, yükleme, argümantasyon, perspektifleştirme ile yoğunlaştırma ve hafifletme stratejileri çerçevesinde analiz edilmiştir. Böylece Avrupa Birliği'nin Rusya'yı, Ukrayna'yı ve kendi kurumsal kimliğini hangi söylemsel araçlar aracılığıyla inşa ettiği ve bu söylemin zaman içerisinde nasıl değiştiği analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Avrupa Birliği'nin 2014 ve 2022–2024 dönemleri arasında söylemsel bir kopuş yaşamadığı görülmüştür. Her iki dönemde de uluslararası hukuk, devletlerin egemen eşitliği, toprak bütünlüğü ve kurallara dayalı uluslararası düzen söylemin temel referans noktalarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte 2022 sonrasında Avrupa Birliği söylemi yalnızca normatif ilkelerle sınırlı kalmamış; güvenlik, savunma, stratejik dayanıklılık, enerji güvenliği ve Avrupa'nın geleceğine ilişkin yeni söylemsel boyutlarla genişlemiştir. Bu süreçte Rusya, yalnızca uluslararası hukuku ihlal eden bir aktör olarak değil, aynı zamanda Avrupa güvenliği için de stratejik tehdit oluşturan bir aktör olarak betimlenirken; Ukrayna'nın söylemsel konumu da saldırıya uğrayan devlet kimliğinden Avrupa'nın geleceğinin bir parçası olarak görülen stratejik ortak kimliğine doğru dönüşmüştür. Buna paralel olarak Avrupa Birliği de hem uluslararası hukukun koruyucusu olma kimliğini sürdüren, hem de buna ek olarak güvenlik ve savunma alanlarında daha fazla sorumluluk üstlenen kurumsal bir aktör olarak konumlandırılmıştır. Sonuç olarak, Avrupa Birliği'nin Rusya-Ukrayna Savaşı'na ilişkin söyleminde değer temelli yaklaşımını terk etmediği; aksine bu yaklaşımı değişen güvenlik koşullarına uyarlayarak daha kapsamlı bir söylemsel çerçeve geliştirdiği söylenebilir. Makalede, Ruth Wodak'ın Tarihsel Söylem Analizi çerçevesinde Avrupa Birliği'nin dış politika söylemindeki süreklilik ve dönüşümü karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

Panel 15 (12.00-13.30, Amfi VII)

Avrasya'da Bağlantısallık ve Stratejik Ortaklıklar

Panel Başkanı: Ayça Ergun (ODTÜ)

Ayça Ergun (ODTÜ), "İki Devlet, Tek Millet" in Ötesinde: Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Rol Uyumu ve Sınırları

Bu çalışma, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin sürekliliğini ve özellikle son yıllarda derinleşen stratejik niteliğini dış politika analizinde rol teorisi perspektifinden incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, iki ülke arasındaki yakın iş birliğini yalnızca ortak etnik-kültürel bağlar, tarihsel kardeşlik söylemi, jeopolitik çıkarlar ya da enerji ve güvenlik alanındaki maddi karşılıklılık

üzerinden açıklayan yaklaşımların ötesine geçmektir. Bu doğrultuda bildiri, “rol uyumu” kavramını geliştirerek Azerbaycan’ın Türkiye’den beklediği dış politika rolleri ile Türkiye’nin kendi ulusal rol tasavvurları arasındaki uyumun ikili ilişkileri nasıl daha öngörülebilir, dayanıklı ve kurumsal hale getirdiğini tartışmaktadır. Çalışma, 2018-2025 yılları arasında Azerbaycan’da siyasetçiler, milletvekilleri, gazeteciler, akademisyenler ve dış politika uzmanlarıyla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara ve Azerbaycanlı karar alıcıların kamusal beyanlarına dayanmaktadır. Nitel veri analizi ve tümevarımsal kodlama yoluyla, Azerbaycanlı elitlerin Türkiye’ye atfettiği başlıca rol beklentileri tespit edilmiştir. Bulgular, Azerbaycan’ın Türkiye’den özellikle dört rolü yerine getirmesini beklediğini göstermektedir: bölgesel koruyucu, bölgesel alt-sistem işbirlikçisi, köprü ve model. Türkiye’nin güvenlik ve savunma alanındaki desteği, özellikle İkinci Karabağ Savaşı sonrasında Azerbaycan açısından caydırıcılık, stratejik özgüven ve bölgesel dengeleme kapasitesi üretme beklentisiyle çerçevelenmektedir. Enerji hatları, ulaştırma koridorları, üçlü ve çok taraflı iş birliği mekanizmaları ise Türkiye’yi Güney Kafkasya ve Türk dünyasında bölgesel düzen, istikrar ve bağlantısallık üreten bir ortak olarak konumlandırmaktadır. Ayrıca, Türkiye’nin Azerbaycan açısından Batı’ya ekonomik, diplomatik, siyasi ve kurumsal erişim sağlayan bir köprü işlevi görmesi beklenmektedir. Son olarak Türkiye, özellikle askeri modernleşme, savunma sanayii, devlet kapasitesi, eğitim ve ekonomik kalkınma alanlarında Azerbaycan için bir model olarak sunulmaktadır. Öte yandan çalışma, bu dört rol beklentisi ile tasavvurunun ürettiği rol uyumunun mutlak bir örtüşme anlamına gelmediğini vurgulamaktadır. Azerbaycanlı elitler Türkiye’nin bölgesel lider ve inancın savunucusu rollerine daha temkinli yaklaşmaktadır. Bu roller, hiyerarşi, gündem dayatma gücü, dinsel-ideolojik yönelim veya Azerbaycan’ın seküler ve çok-vektörlü dış politikasının daralması risklerini barındırdığı ölçüde sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla Azerbaycan, kendi özerkliğini güçlendiren rolleri onaylarken, bu özerkliği kısıtlayabilecek rolleri müzakere etmekte ve sınırlamaktadır. Bildiri, bu yönüyle rol teorisi literatürüne, rol çatışmasına odaklanan yaklaşımların yanında iş birliğini mümkün kılan rol uyumu süreçlerini ve bu süreçlerin sınırlarını açıklayan kavramsal bir katkı sunmaktadır.

Habibe Özdal (İstanbul Okan Üniversitesi), Ukrayna Savaşı’nın Avrasya’da Bölgesel Entegrasyona Etkileri: Avrasya Birliği Örneği

SSCB’nin dağılmasının ardından Avrasya bölgesinde entegrasyon projeleri, bölge ülkeleri açısından hem ekonomik ve siyasi nedenlerden ötürü öne çıkmıştır. Örneğin Rusya açısından bölgesel liderlik, Kazakistan gibi bazı devletler açısından bölge ülkelerinin kolektif kalkınması, özellikle küçük ekonomilere sahip devletler için ise kendi ekonomik kalkınmaları bakımından öne çıkmıştır. Bölge, Rus iç ve dış politikası bakımından ise özellikle önem arz etmiştir. Buna uygun olarak Avrasya’da siyasi entegrasyon hedefinin ortaya çıkması Rus dünyası söylemi ve Rus medeniyeti doktriniyle yakından ilişkili olmuştur. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren Avrasya’da siyasi ve ekonomik entegrasyon, Rus dış politikasında sadece söylem olarak değil uygulamada da öne çıkmaya başlamıştır. Zira Rusya’nın büyük güç olma iddiası büyük ölçüde Avrasya bölgesindeki bölgesel lider söylemine dayanmaktadır. Ne var ki büyük güç iddiasının bir sonucu olarak karşımıza çıkan ve SSCB sonrası dönemin en netameli dış politika tercihlerinden biri olan Rusya’nın Ukrayna savaşı, Moskova’nın Avrasya bölgesindeki

entegrasyon politikalarında da önemli sonuçlara yol açmıştır. Bu çalışmanın temel araştırma sorusu, Ukrayna Savaşı'nın Avrasya bölgesindeki en önemli entegrasyon girişimlerinden biri olan Avrasya Birliği'ne etkileridir. Buna uygun olarak Avrasya Birliği'nin kuruluşu, geçirdiği dönüşüm ve özellikle 2022'de başlayan savaş sonrasında Avrasya Birliği'nde karşı karşıya kalınan değişimler incelenecektir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır. Resmi ticaret verileri, politika belgeleri ve üye devlet liderlerinin söylem analizleri incelenecektir. Bildiride literatürde bugüne dek yer alan tartışmalara ek olarak özellikle son dört yılda vuku bulan ve Avrasya'da bölgesel entegrasyon politikalarını köklü şekilde değiştiren gelişmelerin eklenmesi ile yeni ve özgün bir bakış açısı sunulmaya çalışılacaktır.

Panel 16 (12.00-13.30, Amfi VIII)

Modernleşmenin Anlatıları: Ulus İnşası ve Uluslararası Temsil

Panel Başkanı: Zana Çıtak (ODTÜ)

Zana Çıtak (ODTÜ) ve Burcu Kaleoğlu Uçaner (ODTÜ), Cumhuriyet Kadını ve Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'nin Uluslararası Temsili: Modernite ve Ontolojik Güven(sizlik)

Bu çalışma erken cumhuriyet döneminde İslam, toplumsal cinsiyet ve laik reformların modern Türk kimliğinin inşasında nasıl kesiştiğini ontolojik güven(sizlik) perspektifinden incelemektedir. Çalışma, kadın haklarına ilişkin reformların ve “Cumhuriyet kadını” figürünün yalnızca iç toplumsal dönüşümün bir unsuru olmadığını, aynı zamanda yeni Cumhuriyetin uluslararası alanda modern, laik ve Batılı bir devlet olarak tanınma çabasının sembolik bir aracı olduğunu ileri sürmektedir. Bu çalışma *La Turquie Kemaliste* dergisi (1934-1948) ve Atatürk'ün yabancı gazeteci ve diplomatlarla yaptığı röportajları (1918-1938) eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelemektedir. Bulgular, kadınların kamusal görünürlüğü, eğitimi, kıyafeti ve toplumsal rolleri etrafında şekillenen reformların, Cumhuriyetin ontolojik güvensizliklerini aşmak ve Batı'ya aidiyetini göstermek amacıyla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle *La Turquie Kemaliste*'de ve Atatürk'ün röportajlarında kadınların özgürleşmesi, medeniyet ve ilerlemenin göstergesi olarak sunulmuş, böylece Cumhuriyetin modern ve laik kimliği hem iç hem de dış kamuoyuna meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet reformlarının yalnızca ulusal ve yerel bir modernleşme politikası değil, aynı zamanda uluslararası meşruiyet ve kimlik inşası stratejisinin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir.

Hacer Elmacı (Leeds Üniversitesi), Çağdaşlaşmanın Pedagojisi: Türkiye ve Japonya'da Kullanılan Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet ve Modernite Anlatıları

Modernleşme kaçınılmaz, çok boyutlu, hem faydaları hem bedelleri olan tarihsel bir dönüşüm sürecidir. Bu süreç Japonya ve Türkiye gibi ülkelerde benzer şekillerde gerçekleşmiştir. Japonya ve Türkiye'de modernleşme süreci Batı tehdidi karşısında devleti korumak amacıyla Batı modeli benimsenerek yukarıdan aşağıya bir şekilde başlatılmış ve yürütülmüştür. Bu çalışma Japon ve Türk modernleşme geçmişinin pedagojik bir perspektiften anlatımını incelemektedir. Özellikle sosyal bilimler eğitimi ve tarih ders kitapları aracılığıyla modernleşme tarihinin

toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl öğretildiğine odaklanmaktadır. Japonya ve Türkiye’de güncel olarak kullanılan sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında modernleşme tarihinin kadınlık ve erkeklik rollerini nasıl temsil edildiği ve şekillendirildiği sorularına yanıt aramaktadır. Nitel araştırma yöntemine bağlı olunan çalışmanın verilerini Türkiye ve Japonya’da ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde kullanılan, farklı yayınevlerine ait on dört adet sosyal bilgiler ve tarih ders kitabı oluşturmaktadır. Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet anlatılarının nasıl sunulduğunu veya şekillendirildiğini incelemek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Ders kitaplarında yer verilen anlatılar ve görseller incelendiğinde Türkiye’de kullanılan ders kitaplarında özellikle modernleşme anlatılarında kadınların ve kadınlığın öne çıktığı görülmektedir. Modernleşme sürecinde kadınların kazanımları özellikle vurgulanırken, kadınlar milletvekili, doktor, şoför, profesör, öğrenci olarak temsil edilmişlerdir. Japonya’da kullanılan ders kitaplarında ise kadınlar çoğunlukla öğretmen, öğrenci, romancı, şair, işçi olarak betimlenmişlerdir. İki ülke karşılaştırıldığında ise erkekler ve erkekliğin askerlik ve siyasi liderlikle özdeşleştirildiği görülmektedir. Ayrıca Japon ders kitaplarının özellikle kadınlar ve kadınlık üzerinden Batı kültürü ve yerel Japon kültürünü bir arada temsil ettiği görülmektedir. Sonuç olarak, hem Japon hem de Türk ders kitaplarında çağdaşlaşma tarihi kadınların siyasal, sosyal ve ekonomik kazanımlarına vurgu yapılarak toplumsal cinsiyet bağlamında meşrulaştırılmaktadır.

Didem Kizir (TED Üniversitesi) ve Tunahan Yıldız (ODTÜ), Devlet-Toplum El Ele, Batılılaşmadan Modernleşme? Türkiye’de Japonya İmgesi

Bu bildiri, Japon modernleşmesinin Türkiye’de nasıl tartışıldığını incelemektedir. Japonya’ya yönelik ilgi, geç Osmanlı döneminde özellikle II. Abdülhamid devrinde artmış; 1904-1905 Rus-Japon Savaşı sonrasında ise Batı-dışı bir toplumun modernleşerek büyük bir emperyal gücü yenebileceğine dair güçlü bir sembolik anlam kazanmıştır. Bu dönemde Japonya, askeri başarı, merkezi devlet, reformlar, toplumsal disiplin ve kültürel kimliğini koruyarak modernleşme gibi temalar üzerinden Osmanlı aydınlarının dikkatini çekmiştir. Cumhuriyet döneminde ise bu Japonya imgesi yeniden yorumlanarak varlığını sürdürmüştür. Bu bildiri, erken Cumhuriyet döneminden 2000’lere uzanan süreçte Japonya imgesinin dönüşümünü inceleyerek Japonya’nın Türkiye’nin kendi modernleşme tecrübesini anlamlandırdığı ve farklı modernleşme projelerini meşrulaştırmak için kullandığı bir “ayna” işlevi gördüğünü ileri sürmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde Japonya birbirine rakip iki modernleşme anlatısına dayanak oluşturmuştur. Bir tarafta Japon tecrübesi, Batı’nın bilim ve tekniğinin milli kültür ve geleneklerden vazgeçmeden benimsenebileceğinin kanıtı olarak sunulurken, diğer tarafta Japon başarısı Batı medeniyetinin evrenselliğini ve kapsamlı bir Batılılaşmanın gerekliliğini doğrulayan bir örnek olarak yorumlanmıştır. Soğuk Savaş yıllarında ise ilk yorum yeniden güç kazanmış; özellikle muhafazakar ve milliyetçi düşüncede Japonya, teknolojik modernleşme ile kültürel ve dini sürekliliğin bağdaşabileceğini gösteren ve Kemalist modernleşmenin zorunluluk iddialarını sorgulamaya imkan veren karşı-olguşal bir model haline gelmiştir. Aynı dönemde Japon toplumuna atfedilen devlet-toplum bütünleşmesi, işçi-patron uyumu ve toplumsal ahenk, Türkiye’deki sınıfsal ve siyasal çatışmalara alternatif bir toplumsal düzen tahayyülünün kaynağı olmuştur. Buna karşılık sosyalist yorumlar, Japon deneyiminin

emperyalist ve kapitalist niteliğini vurgulayarak bu “model”in evrenselleştirilebilirliğini sorgulamıştır. 1980’lerden itibaren ise Japonya imgesi giderek bir medeniyet modelinden çalışma disiplini, verimlilik ve sermaye-emek uzlaşısıyla tanımlanan bir üretim modeline dönüşmüştür. Bildiri böylece Türkiye’de Japonya’ya yönelik ilginin basit bir dış ülke hayranlığından ibaret olmadığını, değişen dönemlerde Batılılaşma, milli kültür, kapitalizm, sınıf çatışması, devlet-toplum ilişkileri ve ekonomik kalkınma hakkındaki yerli tartışmaların yürütüldüğü bir anlatı alanı oluşturduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Panel 17 (12.00-13.30, Amfi IX)

Ortadoğu’da 7 Ekim’in İzdüşümü: Aktörler, Süreçler ve Tepkiler

Panel Başkanı: Umut Uzer (İTÜ)

*Gülriş Şen (TOBB ETÜ), 7 Ekim Sonrası Körfez Arap Ülkelerinin Dış Politika Dinamikleri:
Farklılaşma ve İkilemler*

Bu çalışmanın amacı, 7 Ekim sonrası dönemde Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) üyesi Körfez Arap ülkelerinin (Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Umman, Suudi Arabistan) birbirinden farklılaşan dış politikalarını, değişen güç dengeleri, güven(siz)lik dinamikleri ve Filistin meselesinin bölge gündemine yeniden dönüşü bağlamında tartışmaktır. Bölge siyaseti için yeni bir kritik kavşak teşkil eden 7 Ekim öncesinde, hem Katar Krizi’nin aşılmasıyla kendi içinde normalleşme sürecine giren hem de Trump ve Biden yönetimlerinin ısrarlı baskıları neticesinde İsrail ile normalleşme sürecini farklı tempo ve yaklaşımlarla tecrübe eden Körfez ülkelerinin, 7 Ekim sonrasında değişen maddi ve normatif bağlam içerisinde nasıl bir siyaset ortaya koyduğu, bu politikaların hangi iç ve dış faktörlerle şekillendiği ve izlenen siyasetin GCC düzeyinde alt-bölgesel bir bütünlük sergileyememesinin nedenleri çalışmanın temel sorularını oluşturmaktadır. Çalışma, dış politika varyasyonlarını iki temel dönem ve başlık altında ele alacaktır. İlk olarak Körfez ülkelerinin 7 Ekim sonrasında Gazze Savaşı özelinde İsrail ile normalleşme ve Filistin davası ile dayanışma sarkacındaki siyaset spektrumuna odaklanacak, bu bölümde yürütülen diplomatik faaliyetleri ve kullanılan diplomatik anlatıları süreç takibi ve söylem analizi ile tahlil edecektir. Çalışmanın ikinci kısmı, 7 Ekim sonrası dönemde, Gazze ve Lübnan’daki savaflara koşut bir biçimde ABD/İsrail ve İran arasında tırmanan askeri gerilim neticesindeki 12 Gün Savaşı (2025) ve 2026 İran Savaşı özelinde Körfez’in yüzleştiği jeostratejik ve jeoekonomik tehditleri analiz ederek, bu aktörlerin dış politikalarını bölgeselleşen savaş ve güvenlik tehditleri, aşınan egemenlik ve toprak bütünlüğü normları ve bu ülkelerin küresel kapitalizm ve enerji piyasalarındaki rolü bağlamında tahlil edecektir. Çalışma Körfez aktörlerinin 7 Ekim sonrası stratejik davranış örüntülerini tespit ederken, yaşanan sürecin tehdit, ittifak, bölgesel entegrasyon, bölgesel güvenlik mimarisi gibi temalara mevcut ve olası etkilerine dair bir tartışma da sunacaktır. Bu tartışma Orta Doğu’nun Uluslararası İlişkiler’i açısından realizm, sosyal inşacılık ve yapısalcılık gibi teorik yaklaşımların açıklayıcılığının güçlü ve zayıf yanlarını da içerecektir.

Özlem Tür (ODTÜ), 7 Ekim Sonrası Suriye: Değişim ve Süreklilik

Suriye, 7 Ekim Hamas saldırılarından bu yana Orta Doğu bölgesel düzeninin içinden geçtiği değişimlerin merkezinde yer almaktadır. Suriye'nin her zaman bölgenin yapısal gerilimlerinin, özellikle de dış müdahaleyle ilişkili gerilimlerin, odağında yer aldığı; küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye üzerinde nüfuz oluşturmak için mücadele içinde oldukları; ve küçük bir devlet olan Suriye'deki rejimin bekasının müttefikleriyle yakın ilişkilerine bağlı olduğu çokça tartışılmıştır. 2011'de başlayan ayaklanmaların iç savaşa dönüştüğü Suriye'de Baas rejimi, müttefikleri İran, Hizbullah ve Rusya'nın desteği ile ayakta kalmış ve Mayıs 2023'te Arap Ligi'ne yeniden kabul edilerek bölgede normalleşmeye başlamıştır. Tam da bu sürecin akabinde 7 Ekim saldırılarıyla birlikte bölgede yaşananlar – İsrail'in İran ve Hizbullah'ı hedef alması – Suriye'nin müttefiklerini zayıflatmış ve Şam rejiminin kısa zaman içinde yıkılmasına giden süreci başlatmıştır. Suriye, 7 Ekim sonrasında rutin haline gelen sınır ötesi bombardımanların hedefinde olmuş rejimin yıkılması ile de bölgesel rekabetin sertleştiği bir alana dönüşmüştür. Bu çalışma, ilk olarak kısaca 7 Ekim öncesi “normalleşen” Suriye rejimini bölgesel siyasette konumlayacak, küresel ve bölgesel aktörlerle ilişkilerini incelerken Hamas ve İsrail'e odaklanacaktır. Bu arka plan üzerine ikinci olarak, 7 Ekim saldırıları sonrasında Şam'ın söylemleri ele alınacak, İran ve direniş cephesiyle ilişkileri ve bölgesel tartışmalardaki rolü incelenecektir. İsrail'in Suriye'deki İran hedeflerini vurması ile başlayan süreçten 8 Aralık 2024'te rejimin devrilmesine dek geçen süreç tartışılacaktır. Üçüncü olarak ise, “yeni Suriye” tartışmaları bağlamında Suriye'yi küresel ve bölgesel siyasette bekleyen fırsatlar ve meydan okumalar ele alınacak, Suriye'nin bölgesel siyasetin odağında olmaya devam ettiği vurgulanırken, hangi aktörlerin Suriye'nin geleceğinde ne şekilde mücadele ettiği incelenecek, Suriye için süreklilikler ve değişim teması ortaya konacaktır.

Tuğçe Ersoy-Ceylan (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), 7 Ekim Sonrası İsrail'in Bölgesel Konumlanışı: Diplomatik Yalnızlaşma ile Stratejik Vazgeçilmezlik Arasında

7 Ekim 2023 saldırıları ve ardından gelen Gazze Savaşı İsrail'in yalnızca güvenlik doktrinini değil Ortadoğu'daki bölgesel konumlanışını da derinden sarsmıştır. 2020 Abraham Anlaşmaları sonrasında İsrail, Filistin meselesini merkeze almadan Arap devletleriyle ilişkilerini normalleştirebileceği, İran karşıtı güvenlik mimarileri içinde bölgesel meşruiyetini artırabileceği ve ABD destekli yeni bir Ortadoğu düzeninin parçası olarak konumlanabileceği varsayımına dayanıyordu. Ancak 7 Ekim sonrası savaş bu varsayımların sınırlarını görünür kılmış; İsrail'in bölgesel entegrasyon arayışını diplomatik yalnızlaşma, toplumsal tepki, hukuki baskı ve güvenlik merkezli angajman arasında sıkışmış bir hatta taşımıştır. Bu bildiri, 7 Ekim sonrası İsrail'in bölgesel konumlanışını üç temel dinamik üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. İlk olarak çalışma, savaşın İsrail'in normalleşme siyasetini nasıl sınırlandırdığını tartışacaktır. Gazze'deki yıkım, sivil kayıplar ve insani kriz, İsrail'in özellikle Suudi Arabistan ile normalleşme hedefini askıya almış; Ürdün, Mısır ve Körfez ülkeleriyle ilişkilerinde kamuoyu baskısı, rejim güvenliği ve diplomatik denge arayışlarını daha belirleyici hale getirmiştir. Bu bağlamda 7 Ekim sonrası dönem, İsrail'in Filistin meselesini bölgesel normalleşme sürecinden ayırıştırma stratejisinin kırılma anı olarak ortaya koymuştur. İkinci olarak bildiri, İsrail'in diplomatik ve normatif meşruiyet kaybına rağmen bölgesel güvenlik

mimarilerindeki önemini koruma çabasını ele alacaktır. İsrail, Gazze Savaşı nedeniyle uluslararası alanda artan eleştiri ve izolasyonla karşılaşırken aynı zamanda İran, Hizbullah, Suriye'deki İran bağlantılı unsurlar ve Yemen'deki Husiler üzerinden şekillenen çok cepheli tehdit algısını bölgesel konumunu yeniden tahkim etmek için kullanmaktadır. Bu çerçevede İsrail, kendisini yalnızca Filistinlilerle çatışan bir devlet olarak değil İran eksenine karşı bölgesel güvenliğin ön hattında yer alan stratejik bir aktör olarak sunmaya devam etmektedir. Üçüncü olarak çalışma, 7 Ekim sonrası İsrail'in bölgesel düzen tahayyülündeki gerilimi inceleyecektir. Bir yanda İsrail'in askeri üstünlük, sınır güvenliği ve caydırıcılık üzerinden kurduğu güvenlik merkezli bölgesel vizyon; diğer yanda Filistin meselesinin geri dönüşü, Arap kamuoylarının tepkisi, uluslararası hukuk tartışmaları ve savaşın yarattığı insani yıkım bulunmaktadır. Bu gerilim, İsrail'in Ortadoğu'da hem vazgeçilmez bir güvenlik ortağı hem de bölgesel istikrarsızlığın merkezindeki aktör olarak algılanmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak bu bildiri, 7 Ekim'in İsrail'in bölgesel konumunu üç açıdan yeniden tanımladığını savunmaktadır: normalleşmenin sınırlarını görünür kılması, İsrail'in güvenlik merkezli bölgesel angajmanını derinleştirilmesi ve bölgesel meşruiyet krizini keskinleştirilmesi. Bu nedenle 7 Ekim sonrası İsrail ne tamamen izole edilmiş ne de sorunsuz biçimde bölgesel düzene entegre olmuş bir aktördür. Aksine İsrail'in bugünkü konumu, diplomatik kırılganlık ile stratejik vazgeçilmezlik arasındaki gerilim tarafından belirlenmektedir. Bu gerilim, Gazze Savaşı sonrasında Ortadoğu düzeninin nasıl şekilleneceğini anlamak açısından merkezi bir öneme sahiptir.

Nur Köprülü (Yakın Doğu Üniversitesi), Gazze Savaşı ve Ortadoğu'da Değişen Jeopolitik Denklem Bağlamında Mısır ve Ürdün'de Rejim Güvenliği Dinamikleri ve Dış Politika Öncelikleri

7 Ekim sonrasında Ortadoğu'da değişen jeopolitik denklemde en fazla etkilenen ülkelerin başında Mısır ve Ürdün gelmektedir. Filistin ve İsrail'e olan coğrafi yakınlıkları ile her iki ülkenin de İsrail ile uzun süredir devam eden barış anlaşmalarına imza koymuş olmaları, Gazze Savaşı'nın siyasi, güvenlik ve insani sonuçlarını doğrudan hissetmelerine yol açmıştır. Gazze Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler Mısır ve Ürdün açısından yalnızca bir dış politika ve güvenlik meselesi değil, aynı zamanda rejim güvenliği, toplumsal istikrar ve bölgesel düzenin geleceğiyle yakından bağlantılı çok boyutlu bir kriz olarak algılanmıştır. Her iki ülke de savaşın başlangıcından itibaren ateşkes müzakerelerinde 'arabulucu' veya 'kolaylaştırıcı' roller üstlenirken, çatışmaların bölgesel bir savaşa dönüşmesini engellemeye yönelik birçok diplomatik girişimlere öncülük etmiştir. Bununla birlikte, Gazze'deki insani krizin derinleşmesi ve özellikle Filistinlilerin zorunlu göçe (yeni bir Nakba) tabi tutulması ihtimali, özellikle Mısır ve Ürdün tarafından ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Bu noktadan bakıldığında, Filistinlilerin Gazze dışına yerleştirilmesini öngören ve ABD Başkanı Donald Trump tarafından gündeme getirilen 'Gazze planları' her iki Arap ülkesi tarafından kabul görmemiş ve farklı bölgesel arayışların önünü açarak başta Suudi Arabistan olmak üzere bölgede çok taraflı bir yaklaşımın vuku bulmasına neden olmuştur. Ayrıca, Gazze'de süregelen savaş bölgesindeki hizalanma arayışlarının yeniden yapılandırıldığı bir süreç ortaya çıkarmış; 2024 sonrasında Suriye'de yaşanan siyasal dönüşüm, ABD-İsrail'in İran'a yönelik saldırısı ve Körfez ülkelerinin İran Savaşı sırasında doğrudan hedef alınmış olmaları ve bu tampon bölge olma niteliği Körfez'de bir farklılaşmaya/ fragmentasyona neden olması, Mısır ve Ürdün'ün dış

politika önceliklerini yeniden gözden geçirmelerine yol açmıştır. Bu kapsamda, bu tebliğin temel amacı, Gazze Savaşı sonrasında Mısır ve Ürdün'ün değişen bölgesel jeopolitik dengeler karşısında geliştirdikleri politika önceliklerini ve ortaya koydukları tepkileri analiz ederek, son üç yılda değişim gösteren bölgesel denklemin her iki ülkenin iç siyasi dengeleri ile bölgesel konumlanmaları üzerindeki etkilerini mercek altına almaktır.

Panel 18 (12.00-13.30, Amfi XI)

Kimlik ve Hafıza Siyaseti: Balkanlar ve Türkiye

Panel Başkanı: Aslı Ilgıt (Çukurova Üniversitesi)

Elif Berfin Yağbasan (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi), “Tito Hepimize Bakıyor”: Yugoslavya’da Türkçe Çocuk Yayınlarında Kimlik ve Hafıza

Bu çalışmanın amacı, Sosyalist Yugoslavya Cumhuriyeti’nde Türkçe yayımlanan Tomurcuk çocuk dergisinin, sosyalist yurttaşlık idealleri ile Türk dili ve kültürüne ait aidiyetleri kaynaştırarak yeniden üretilen kolektif hafızayı incelemektir. 1957 yılından itibaren aylık olarak Üsküp’te yayımlanan ve kesintili bir yayın hayatına sahip olmasına rağmen Yugoslavya’nın yıkılışına da tanıklık eden dergi, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti’ne bağlı resmi yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Bu yönüyle söylemsel temsil iddiasını güçlendiren Tomurcuk’un temel hedefleri, çocukların Türkçe okuma yazma yeteneklerinin geliştirilmesi ve okul müfredatının desteklenmesi olarak belirtilmiştir. Dergi, söz konusu amaçlarla sınırlı kalmayarak sosyalist ideallerin, normların ve değerlerin yeniden üretilmesi anlamında önemli bir mecra yaratmıştır. Pioner olarak sosyalist yurttaş çocuk, geleceğin, ilerlemenin ve hürriyetin temeli olarak ele alınmış; çalışkanlığın, sorumluluğun, emeğin, kolektivizmin ve dayanışmanın yüceltilmesine dayalı bir anlatı izleği kurulmuştur. Kolektif erdemlerin öne çıkarılmasının yanı sıra dergide çocuklara cesaret ve neşeye dayalı duygulanımsal bir evren sunulmuştur. Yayın hayatı süresince sosyalist kimliğin ve hafızanın kolektifleştirilmesi anlamında II. Dünya Savaşı’ndaki ve kuruluş sürecindeki sosyalist mücadele sıklıkla işlenmekle birlikte, Türk kültüründen ve tarihinden olaylara ve şahsiyetlere de yer verilmiştir. Sonuç olarak çalışma, Tomurcuk’ta yer verilen metinler ve çocuk deneyimlerini görünür kılan okuyucu mektupları vasıtasıyla Soğuk Savaş Üsküp’ünde sosyalist hafızanın ve yurttaşlığın uzun erimli inşasını tartışmaktadır.

Önder Canveren (Dokuz Eylül Üniversitesi) ve Barış Gürsoy (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi), Çatışma Sonrası Dönemde Ontolojik Güven(siz)lik ve Barış Gündemi: Batı Balkan Devletlerinin Karşılaştırmalı Analizi

Bu bildiri, 3501- Kariyer Geliştirme Programı kapsamında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK, Proje No: 425K384) tarafından desteklenmesine karar verilen araştırma projesini tanıtmayı amaçlamaktadır. “Çatışma Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik: Batı Balkan Devletlerinin Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı 15 aylık projede çatışma sonrası bağlamda Batı Balkan devletlerinin barış ve güvenlik gündemleri karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir: Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya ve Sırbistan.

Bu amaçla disiplinlerarası bir perspektifle bölge ülkelerinde güvenlik gündemine ilişkin iki ana araştırma gerçekleştirilecektir: i) çatışma sonrası dönemde barış gündemi kapsamında Kosova ve Sırbistan örneklerinde argümantatif söylem analizi gerçekleştirilecektir. Bu çalışma kapsamında, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi oturumlarındaki konuşmalar, Avrupa Birliği'nin (AB) Sırbistan-Kosova ilişkilerinin normalleşmesine ilişkin müzakereleri ve ilgili dokümanlar incelenecektir. ii) Bölge ülkelerinin tamamı, ontolojik güven(siz)lik kuramı yardımıyla, dış politika ve güvenlik gündemini içeren alternatif dokümanların içerik analiziyle karşılaştırılacaktır. Ontolojik güven(siz)lik yaklaşımı, bölge ülkelerinin yalnızca askerî veya fiziksel tehdit algılarını değil, aynı zamanda kimlik, tanınma, aidiyet, tarihsel hafıza ve varoluşsal süreklilik gibi güvenlik gündemlerini de analiz etmeye imkân tanımaktadır. Bu kapsamda ikinci çalışmada bölge ülkelerinin dış politika ve güvenlik söylemleri, devletleşme süreçleri, ulusal kimlik anlatıları, geçmişle yüzleşme pratikleri, dost-düşman tanımlamaları ve bölgesel iş birliği perspektifleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Böylece bölge ülkelerinin ortak güvenlik gündemleri ile farklılaşan tehdit algılarının ve kimlik temelli güvenlik yaklaşımlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bildiri, hem TÜBİTAK 3501 programının hem de uluslararası ilişkiler alanında kabul alan projenin tanıtılmasına ve yaygın etkisine imkân ve katkı sağlayacaktır. Projenin özgün değeri, Batı Balkan devletlerinin tek tek vaka analizleri yerine ortak bir karşılaştırmalı çerçeve içinde değerlendirilmesine dayanmaktadır. Çalışma, bir yandan çatışma sonrası dönemin bölge genelinde yarattığı ortak güvenlik dinamiklerini ortaya koymayı, diğer yandan ise her ülkenin kendine özgü farklılaşmalarını açıklamayı hedeflemektedir. Bu yönüyle araştırma, hem çağdaş Balkan siyaseti hem de uluslararası güvenlik literatürüne kuramsal ve ampirik katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kongrede, özgün değer, araştırma soruları, amaç ve hedefler, yöntem, iş paketleri ve risk yönetimi alt başlıklarıyla projenin tanıtımı yapılarak katılımcıların eleştirileri ve önerilerinin alınması amaçlanmaktadır.

Not: Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 425K384 numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

Burcu Taşkın (İstanbul Medeniyet Üniversitesi), Helin Sarı Ertem (İstanbul Medeniyet Üniversitesi) ve Mesut Malik Yavuz (İstanbul Medeniyet Üniversitesi), Kimlik ve Dış Politika İlişkisi Ekseninde Türkiye'deki Soydaş Göçmen Dernekleri: Lozan Mübadilleri, Balkan ve Türkmen Dernekleri (325K813 No'lu TÜBİTAK 3005 projesi)

Bu çalışma temelde şu araştırma sorusuna odaklanmaktadır: "Türk soylu göçmenler tarafından Türkiye'de kurulan STK'ların söylemlerinde kültürel değerler ve göçmenlerin kimlik ifadeleri hangi rolü oynamaktadır?" Bu bağlamda projede Türk soylu göçmenlerin kurdukları STK'ların faaliyetlerine ve söylemlerine odaklanılarak; bu STK'ların, göçmenlerin kültürel yapılarına ve kimlik ifadelerine, ulusaşırı birer aktör olarak devletlerarası ilişkilere etkisi nicel ve nitel veri kullanılarak analiz edilecektir. Söz konusu STK'lar dört başlıkta görece daha yoğun göçmen toplulukları ile sınırlanacaktır: a. Lozan Mübadilleri, b. Rumeli ve Balkan göçmenleri, c. Irak Türkmenleri ve d. Suriye Türkmenleri dernekleri. Her iki ülkenin kültürüne, diline, siyasal yapısına hâkim olan bu dernekler ve onların üyeleri; kendi kültürlerini, kimliklerini koruma ve

ikili ilişkileri etkileme konusunda çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Projenin bağımlı değişkeni olan soydaş göçmen derneklerinin (vakıf ve konfederasyonlar dahil) dış politikada uluslararası aktör olarak davranışlarının kavramsallaştırılması ve işlevselleştirilmesinde Brubaker'ın Üçlü Bağ Kuramı (1996) kullanılmış ve bu bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen iki bağımsız değişken belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler olarak belirlenen “kültürel kimlik” (dışlanma/uyum) ve “kurumsallaşma seviyeleri” Glick-Schiller'in (2013) “göçmenlerin kültürel kimlikleri” çalışması ve Warwick'in farklı devletlerin vatandaşları arasındaki (yüz yüze) etkileşimin dış politikayı da etkileyecek algısal değişiklikler yaratacağı argümanına dayalı olan “Uluslararası Katılım” (1971) yaklaşımından yararlanılarak ortaya konmuştur. Bu noktada “Yerleştikleri ülke, hem misafir eden (ikame), hem de soydaş ülke olarak tanımlanan bu grupların, göçmen kimliğinden ulusal kimliğe geçişleri ne oranda gerçekleşmiştir?” bu ‘diaspora’ grupları “soydaş” addedildikleri için “makbul” görülmüş, kurumlaşma ve uyumlaşma için kolaylaştırıcı bir unsur olmuş mudur? Araştırma kapsamında, hipotezler, multi-disipliner bir yaklaşımla, Uluslararası İlişkiler’de (Uİ) kimlik ve dış politika arasında etkileşim olduğunu savunan sosyal-inşacılık (social-constructivism) perspektifine dayanılarak analiz edilecektir. Araştırma kapsamında göçmen derneklerine dair bilgi toplanması, kurumsal yapılarına ve faaliyet sayılarına göre en büyük ve aktif olan 5 tanesi seçilecek ve her bir derneğin en az 4 faaliyeti ile dernek başkanlarının söylemleri incelenecektir. Bu kapsamda 20 göçmen derneğinin yazılı ve çevrimiçi materyalleri, göçmen kimliği - ulusal kimlik - uluslararası kimlik eksenlerine göre kodlanacak ve bu ifadeler yüzdelik oran olarak değerlendirilecektir. Nicel içerik analizi için MAXQDA bilgisayar programından yararlanılacaktır. Diğer bir veri toplama yöntemi yarı-yapılandırılmış mülakatları içermektedir. Bu amaçla araştırma dahilinde vakıf ve federasyon başkanları ve diğer aktif alt-derneklerin yöneticileri ile toplam 17 yarı-yapılandırılmış elit mülakat gerçekleştirilecektir. Derneklerin kurumsallaşmasının ve mobilizasyon gücünün ölçülmesinde ise üye sayıları, aktif kurulma tarihleri (faaliyet yılları sayısı), faaliyet sayıları, dernek sayıları, yurt dışındaki derneklerle ağırları; anıt-park-müze evi gibi yapıların varlığı, finansman araçları; nicel veri toplama ve regresyon analizi yoluyla hipotezlerin test edilmesi için SPSS programı kullanılarak kodlanacaktır. Araştırmamızın birinci aşamasında 8 derneğin (4 Lozan Mübadilleri; 3 Balkan Göçmenleri; 1 Irak Türkmenleri) web sayfalarında yer alan yazılı metinlerin yukarıda sunulan kategoriler üzerinden tematik içerik analizlerine ve MaxQDA programından yararlanılarak yapılan bu pilot çalışmamıza göre, derneklerin söylemlerinde Kültürel Bağların sıklıkla vurgulandığı, üyeler arasında dayanışmanın bu derneklerin önemli rollerinden biri olduğu dikkat çekicidir. Göçmen kimlikleri ve ulus-aşırı kültürler, ulusal kimliklerinden daha çok ifade edilmiştir. Derneklerin paylaşımlarında, geldikleri ülke ve halkına karşı çoğunlukla pozitif duygular hakimdir. Ancak, Bulgaristan göçmenlerinde, köken ülkeye yönelik daha fazla negatif dil kullanımı dikkat çekicidir. Diğer bir bulgu olarak, birçok göçmen derneğin logosunda barışı temsil eden zeytin yaprağı görselleri dikkat çekicidir. Diğer yandan, Lozan mübadilleri derneklerinin logolarında karşılıklı gidiş-geliş temsil eden oklar ve Türkiye’de yerleştikleri yerleri gösteren semboller varken, Rumeli ve Balkan derneklerinin logolarında Balkan coğrafyası haritası, bazen Mustafa Kemal Atatürk fotoğrafı ve kültürel bağ temsil eden köprü görselleri hakimdir. Giritli mübadilleri derneklerinde ise Girit haritası ve Giritli erkek imgeleri bulunmakta ve daha çok kültürel farklılığa dikkat çekilmektedir. Irak Türkmenleri derneğinin logosunda ise kırmızı-beyaz renkler ve ay yıldız bulunurken, Irak’ı temsilen petrol rafinerisi resmi bulunmaktadır,

yine 9 Temmuz 1980 tarihinde gerçekleşen Türkmenlere yönelik katliam dile getirilmektedir. Bu grupta liderlik, ortak ata, bir ortak acı gibi kolektif kimliği belirleyecek unsurlar daha çok göze çarpmaktadır. Diğer yandan, bu grupta diğer Rumeli ve Balkan göçmenleri derneklerinde olduğu gibi web sayfalarında göç hikayeleri ve sonrasındaki uyum süreçleri; Atatürk’e dair resim/portre/anma gibi paylaşımlar, ulusal bayramların kutlanmasına yönelik bilgiler çok fazla yer almamaktadır. Ön kodlamaya göre ‘kültürel bağlar’ değil ‘dayanışma’ unsuru ve köken ülkeye yönelik negatif söylem daha ön plandadır. Benzer bir analizimiz, göç süreci daha taze olan ve kurumsallaşması diğer derneklere göre daha zayıf tanımlanan Suriye Türkmenlerinde, ulusal kimliğin henüz yerleşmediğini göstermesi açısından önemlidir.

Panel 19 (12.00-13.30, Amfi XII)

Siyasal Katılım: Kuramdan Dijital ve Yerel Siyasete

Panel Başkanı: Berk Esen (Sabancı Üniversitesi)

Abdullah Sargut (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Siyasal Katılımın Kavramsallaştırılmasında Kuramsal Temellendirme ve Kavramsallaştırmaların Türkiye Literatüründeki Aktarım Sorunu

Bildirimizin ilişkili iki temel savı bulunmaktadır: 1) İlgili literatürde yapılmış “Siyasal katılım” kavramsallaştırmalarının önemli bir bölümü, siyaset olgusunu (ne’liğini) belirli bir siyaset kuramı içinde tanımlayıp bu temelden hareketle geliştirilmemekte; daha çok tarihsel koşullara göre şekillenmiş gibi görünmektedir. Oysa bilimsel bir nesne, bilimsel kuramı içinde anlamını bulmaktadır. 2) Bu sınırlı/daraltılmış ve bağlama özgü kavramsallaştırmalar (kurama dayanmayanların yanı sıra dayananlar da dahil) Türkiye literatüründe çoğu zaman “siyasal katılım olgusunun” genel ve kapsayıcı tanımlarıymış gibi aktarılmakta; böylece araştırma amaçlarına göre oluşturulmuş sınırlı kavramsallaştırmalar ve işlemsel tanımlar, belirli bir siyaset kuramına dayalı “genel/kapsayıcı siyasal katılım tanımı” ile özdeşleştirilmiş olmaktadır. Mesela bir siyaset kuramına göre siyaset olgusu, devlet denen organizasyon mudur yoksa devleti de içine alan iktidar denilen olguyla eşit bir şey midir? Eğer siyaset olgusu devlete işaret ediyorsa, siyasal katılımın kavramsallaştırılması da devletle bağlantılı olacaktır (ki baskın kavramsallaştırma bu yöndedir). Eğer siyaset olgusu iktidar olgusuna gönderme yapıyorsa, bu sefer kavramsallaştırma, içeriği olabildiğince geniş olan iktidar olgusuyla bağlantılı olacaktır. Nihayetinde bu kavramsallaştırmalar, temelini, siyaset olgusunun belirli bir kuram içinde oluşmuş anlamından alacaktır. Somutlaştırmak gerekirse; siyaset, Easton’un tanımıyla devletle de iktidarla da bağlantılı olarak “bir toplum için değerlerin otoritatif tahsisi” şeklinde tanımlanırsa, siyasal katılımın genel anlamı da bir araştırmaya yönelik sınırlı kavramsallaştırması da “bir toplum için değerlerin otoritatif tahsisi” ile bağlantılı olacaktır. Siyasal katılım kavramı üzerinde örtük de olsa önemli ölçüde bir uzlaşma mevcuttur; ancak ilginçtir bu uzlaşma, Easton’un daha 1950’nin başında ifade ettiği üzere kapsamlı bir kurama dayandırılmamaktadır. Easton’un *The political system: An inquiry into the state of political science* çalışması bu izlenimi doğrular nitelikte eleştiriler sunmaktadır. 25 yüzyıllık geçmişi olan siyaset bilimi tatmin edici sonuçlar vermemiştir diyen Easton’a göre bu bilimin “temel eksikliklerinden biri, olgularla siyasal kuram arasındaki gerçek ilişkiyi ve bu ortaklıkta kuramın hayati rolünü yeterince netleştiremeyişinde yatmaktadır.” Onun ifadesiyle tüm olgun bilimsel bilgi kuramsaldır. Bu durum, kuramların olgulara dayanmaması gerektiği anlamına

gelmemektedir. Ancak yine de kendi başlarına özneye bir anlatı sunmayan olgular/nesneler, nihayetinde en yüksek genelleme düzeyini ifade eden sistematik kuram inşasını gerektirmektedir. Bu bağlamda siyasal katılım, esasında kuramsal bağlam içinde anlamını bulmakta ve hatta denilebilir ki olgusal düzlemdeki etki ağırlığını göstermektedir. Ancak ilgili literatür; yapılan kavramsallaştırmaların dayanağını “genel olarak”, kapsamlı bir bilimsel/siyasal kuram yerine, mevcut sosyo-ekonomik/politik olgusal şartların oluşturduğu paradigmadan aldığı izlenimini vermektedir. Doğrudan ya da ima yoluyla yapılan, kavramsallaştırmaya ilişkin açıklamalar, tarihsel konjonktür ve biraz da ampirik şartların dayatması (ör. ölçülebilir olanın sınırlılığı) üzerinden yapılmış izlenimi vermektedir. Mesela Verba ve Nie; siyaset olgusunun ‘ne’liğini kuramsal olarak ortaya koyan Easton’un tanımını esas alarak bu çerçevede amaçları doğrultusunda sınırlandırılmış bir katılım kavramsallaştırması yapmaktalar ve fakat birçok araştırmacı gibi örneğin Conway; kendisi ya da başkası tarafından ‘ne’liği kuramsal olarak ortaya konulmuş bir siyaset kuramına dayanmadan doğrudan *“Burada kullanılan anlamıyla siyasal katılım terimi, yurttaşların hükümetin yapısını, hükümet yetkililerinin seçimini veya hükümet politikalarını etkilemeye yönelik faaliyetlerini ifade eder.”* Şeklinde bir kavramsallaştırma sunarak bu çerçevede araştırmasını yürütmüştür. Elbette bu tanımlar yapılırken örtük bir şekilde bazı toplumsal/siyasal teorilerden ve felsefi yaklaşımlardan yararlanılmadığı/etkilenilmediği anlamına gelmemektedir. Ama bir şekilde yapılan katılım kavramsallaştırmalarından sonra, bu kavramsallaştırmaya uygun düşen katılım çeşidinin “neden ve nasıl meydana geldiği/geleceği açıklanırken muhtelif kuram ve modellerden açık bir şekilde yararlanılmaktadır”. Katılımla ilgili meşhur kuram ve modellerin çoğunluğu, katılımın ne olduğu değil, katılımın neden ve nasıl meydana geldiği/geleceği üzerinde durmaktadır. Yukarıda değinilen Conway’ın kavramsallaştırması aynı zamanda sınırlandırılmış/daraltılmış bir kavramsallaştırmadır. Bununla beraber, yapılan bu tür kavramsallaştırmaların daraltılmış tanımlar olduğunu daha somut ifade etme imkanı verdiği için, *kurama dayanan daraltılmış* kavramsallaştırmalardan örnek vermek gerekmektedir. Mesela Verba ve Nie, Easton’un “bir toplum için değerlerin otoritatif tahsisi” şeklindeki kuramsal tanımını benimsediklerini belirterek siyasal katılımı *“özel yurttaşların, hükümet personelinin seçimini ve/veya aldıkları kararları az ya da çok doğrudan etkilemeyi amaçlayan faaliyetleri...”* şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu tanım kurama dayalı ve ancak (yazarların da aynı yerde işaret ettiği üzere) daraltılmış bir tanımdır. Şöyle ki; Easton açık bir şekilde siyaset olgusunu sosyolojik kurum anlamında kuramsal temelde (doğrudan bu ifadeyi kullanmasa da yaptığı budur) tanımını kurmakta ve hatta açık bir şekilde hükümet gibi gelişkin/kompleks bir aygıtla sınırlandırmadığını da vurgulamaktadır. Dolayısıyla gelişkin bir aygıt olarak hükümetlerin bulunmadığı ilkel kabilelerdeki topluluk şeflerince “değerler otoritatif şekilde tahsis edilirken” bu tahsise ilişkin eylemler de siyasal katılım sayılmaktadır. Ancak Verba ve Nie sınırlı bir davranış tipiyle ilgilenmekte: Amerikan vatandaşlarının “hükümetlerine ilişkin” olan davranışları. Diğer bir örnek olarak ise; bilindiği üzere literatürde bazı araştırmacılar kavramsallaştırmalarını “gönüllü” olanla sınırlandırmaktalar. Bu tür bir kavramsallaştırma nesnesini tüketen genel bir tanım iddiasında olsaydı, Türkiye’deki oy kullanma davranışının hiç değilse bir kısmı siyasal katılım kapsamında değerlendirilmeyecekti; çünkü anayasamıza göre oy kullanmak gönüllü değil, zorunlu olup kullanılmadığında yaptırım öngörülmektedir. Sonuç olarak bu tanımlar sınırlandırılmış kavramsallaştırmalardır. Ancak Türkiye’deki çalışmalara bakıldığında; “siyasal katılım olgusunu tüketen/ bütünüyle kapsayan

tanımlar olmayan, araştırmacıların spesifik araştırmaları için yapmış oldukları daraltılmış/sınırlandırılmış yukarıda işaret edilen kavramsallaştırmalar, dünyaca ünlü bu araştırmacıların siyasal katılım tanımı diye sunulmaktadır". Bir diğer ifadeyle; araştırmacıların ele aldığı katılım boyutu/türü için yaptıkları sınırlandırılmış kavramsal tanımları ya da çalışması ampirikse, işlemsel tanımları alıntılanarak "X-Y-Z" araştırmacıları siyasal katılımı "şöyle" tanımlamaktadır demekteler. Üstelik, siyasal katılım tanımı üzerinde bir uzlaşının olmadığı da belirtilerek mezkur kavramsallaştırmalar sıralanmaktadır (tanımı üzerinde gerçekte de uzlaşma olmasa da bu, ayrı bir husustur). Oysa yukarıda açıklanan çerçeveye göre kavramsallaştırmalar doğal olarak farklı olabilmektedir. Bu farklılık araştırmanın amacına, nesnesine, odaklanılan boyutuna vs. göre oluşmakta ve bu; siyasal katılımın ne'liğine ilişkin farklı tanım iddiaları değildir. Kelime sınırı nedeniyle bu hususa ilişkin somut örnekler burada yer verilememiştir. Bununla birlikte, incelenen -takriben- yirmi çalışmanın ortalama yarısında bu savı destekleyen örnekler tespit edilmiştir. Bu örnekler (eklenecek başka örneklerle beraber), çalışmanın makaleye dönüştürülmesi aşamasında ayrıntılı olarak sunulacaktır. Nihayetinde; (ilk savla ilgili olarak) siyaset olgusunun 'ne'liğini kuramsal olarak ortaya koyan tanımlara dayanmaksızın yapılan siyasal katılım kavramsallaştırmaları, farklı gerçeklik/siyaset tanımlarına dayalı olduğu açıkça belli olmadığı için, çelişkiliymiş gibi görünen çıkarımlara yol açabilecektir; oysa gerçekte farklı araştırma nesneleri ele alınmış olabilir. Bu da karşılaştırılabilirliği ve kümülatif bilgi üretme kapasitesini zayıflatmaktadır. Türkiye'deki mezkur aktarmalar neticesinde ise, hiç değilse kısmen de olsa; a) Siyasal katılım olgusu, olabileceğinden daha az "şey" ifade etmiş olmaktadır b) Başka toplumsal/mekânsal/tarihsel düzenliliklerin (kurumsal yapıların) ve önceliklerinin dayattığı ve onlar için son derece uygun da olabilen kavramsallaştırmaların farklı bir düzenlilik arz eden Türkiye'nin toplumsal yapısına uygulanmaya çalışılması demektir.

Not: Bu bildiri özeti; danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Zeki Duman'ın yönetiminde bitirmek üzere olduğum doktora tezimden türetilmiştir.

Hediye Şirin Ak (Çankırı Karatekin Üniversitesi), Temsilin Krizi mi, Kamusalılığın Dönüşümü mü? Türkiye'de Dijital Kamusalılık ve Siyasal Katılım

İdeal yönetim tarzı olarak anılan demokrasi halkın iradesinin yönetime yansıtmasını büyük oranda siyasal temsil mekanizmaları aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Siyasal temsil bu yönüyle demokratik sistemlerin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Uzun yıllar boyunca temsilin başlıca göstergesi seçimlere katılım ve oy verme davranışı olarak kabul edilmiş; seçimlere katılım oranlarındaki düşüş ve vatandaşların siyasal süreçlere yönelik ilgisizliği, özellikle genç kuşaklar bağlamında bir temsil krizinin yaşandığı yönündeki tartışmaları güçlendirmiştir. Türkiye'de de geleneksel temsil mekanizmalarına ve siyasal partilere yönelik güvenin azalması, siyasal aidiyetlerin zayıflaması ve katılım biçimlerinin dönüşmesi temsil krizine ilişkin tartışmaları gündeme taşımaktadır. Günümüzde çoğu siyaset bilimci, temsilin ortadan kalkmadığını, aksine dijitalleşme süreciyle birlikte yeni mecralar ve katılım biçimleri aracılığıyla yeniden şekillendiğini ileri sürmektedir. Bu çalışmada, dijitalleşmenin ortaya çıkardığı yeni kamusal alanların siyasal temsil ve katılım üzerindeki etkileri incelenmektedir. Çalışma, dijital kamusalılığın farklı toplumsal kesimler açısından sunduğu yeni katılım imkânlarına odaklanmakta ve dijital kamusal alanların temsil boşluğunu

doldurup dolduramayacağını tartışmaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemi kapsamında tasarlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında siyasal temsil krizi, dijital kamusal ve siyasal katılım gibi kavramlar ilgili literatür çerçevesinde ele alınacaktır. Daha sonra ise örnek olay analizi kullanılarak Türkiye’de dijital kamusallığın farklı biçimlerini temsil eden örnekler incelenecek ve bu örneklerin siyasal temsil ve katılım üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Dijital kamusallığın siyasal katılım açısından vatandaşlara, özellikle kadınlar ve gençler gibi toplumsal gruplara yeni fırsatlar sunduğu gözlemlenmektedir. Ancak dijital kamusal alanların tek başına temsil krizini tamamen ortadan kaldırdığını söylemek için henüz erkendir. Buradan hareketle çalışmanın, dijital kamusallığın temsil krizini tamamen ortadan kaldırmaktan ziyade, dijital kamusal alanların siyasal temsil ve katılım mekanizmalarında başlayan bir dönüşümle alternatif bir kamusal alan oluşturduğunu ortaya koyması beklenmektedir.

*Busenur Bircan (Mersin Üniversitesi), Dijital Katılımın Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılımı
Dönüştürücü Etkisi: Decidim Platformu*

Bu çalışma, dijital katılımın yerel yönetimlerde siyasal katılım üzerindeki dönüştürücü etkilerini Barcelona’da hayata geçirilen Decidim platformu üzerinden incelemektedir. Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte vatandaşların karar alma süreçlerine katılım biçimleri de dönüşmekte; yerel yönetimler daha şeffaf, etkileşimli ve katılımcı yönetim modellerine yönelmektedir. Bu bağlamda, İspanya’da 15M (Öfkeli) Hareketi’nin daha iyi bir demokrasi talebi doğrultusunda ortaya çıkan Decidim, vatandaşların yalnızca hizmet alan bireyler olmaktan çıkarak politika üretim süreçlerine daha aktif şekilde dahil olmasına imkân tanıyan bir dijital altyapı olarak değerlendirilmektedir. Decidim platformu, vatandaşlara yerel politikalara dair öneri sunma, tartışmalara katılma, diğer önerileri destekleme, karar süreçlerinde oy kullanma ve uygulama aşamalarını şeffaf biçimde takip etme imkânı sağlamaktadır. “Herkes siyasete katılabilmeli ise, herkes yazılım geliştirme süreçlerine de katılabilmelidir” yaklaşımına dayanan açık kaynaklı yapısı sayesinde platform, sürecin yalnızca politik değil aynı zamanda teknik açıdan da daha şeffaf ve erişilebilir olmasını mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle Decidim, karar alma süreçlerini yalnızca seçilmiş temsilcilerle sınırlı olmaktan çıkararak temsili demokrasi ile katılımcı ve doğrudan demokrasi pratiklerini bir araya getiren bir yapı sunmaktadır. Barcelona örneğinde dikkat çeken bir diğer unsur, katılım sürecinin yalnızca dijital ortamla sınırlı kalmayıp yüz yüze yöntemlerle desteklenen hibrit bir yapıya sahip olmasıdır. Çevrimiçi ve çevrimdışı katılımın birbirini tamamladığı bu model, özellikle zaman kısıtı olan bireylerin, engelli vatandaşların veya herhangi bir sivil toplum kuruluşuna bağlı olmayan kişilerin sürece erişimini kolaylaştırmaktadır. Bu durum, katılımın daha kapsayıcı hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Decidim örneği, yerel düzeydeki katılım süreçlerinde bazı dönüşümleri de görünür kılmaktadır. Geleneksel katılım mekanizmalarında etkili olan kurumsal yapıların ağırlığının bir ölçüde azaldığı, buna karşılık bireysel katılımın ve daha akışkan toplulukların önem kazandığı görülmektedir. Yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde vatandaşlara daha fazla alan açması, yönetim ile yurttaş arasındaki etkileşimi güçlendirmiştir. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının rolü tamamen ortadan kalkmamış, daha çok uzmanlık ve aracılık işlevleri üzerinden sürece katkı sunmaya devam etmiştir. Sonuç olarak Decidim örneği, dijital katılımın geleneksel siyasal katılım biçimlerini ortadan kaldıran bir araçtan ziyade, onları tamamlayan ve dönüştüren bir mekanizma olduğunu

göstermektedir. Vatandaş ile yönetim arasındaki ilişkiyi tek yönlü bilgilendirmeden çift yönlü etkileşime taşıyan bu yapı, yerel yönetimlerde dijital katılımın dönüşümünü anlamak açısından önemli bir vaka çalışması olarak değerlendirilmektedir.

Mehmet Doğan (Tarsus Üniversitesi), Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasında Müzakereci Demokrasinin İmkânları: Yerel Demokrasi, Katılım ve Karar Üretme Kapasitesi

Yerel yönetimler, demokratik katılımın en görünür biçimde gerçekleştiği yönetim ölçeği olarak, farklı toplumsal aktörlerin karar alma süreçlerine katılımını mümkün kılan önemli kurumsal yapılardır. Bu bağlamda yerel demokrasinin yoğun biçimde kendisini gösterdiği müzakereci demokrasi yaklaşımı, kararların yalnızca seçimler yoluyla değil, kamusal akıl yürütme, karşılıklı gerekçelendirme ve katılımcı tartışma süreçleri aracılığıyla şekillenmesini öngörmektedir. Ancak uygulamada yerel yönetimlerin yerel aktörler ile kurduğu ilişkinin gerçekten müzakereci bir nitelik taşıyıp taşımadığı, katılım mekanizmalarının ne ölçüde etkili olduğu ve bu süreçlerin demokratik meşruiyete ne derece katkı sunduğu önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bu nitel araştırmanın amacı, Mersin Büyükşehir Belediyesi (MBB) ile Mersin’de faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşları (STK) arasındaki etkileşimi müzakereci demokrasi perspektifinden eleştirel bir bakış açısıyla incelemektir. Temel araştırma sorusu, MBB ile STK’lar arasındaki etkileşim, yerel demokrasiyi güçlendiren müzakereci bir süreci ne ölçüde ortaya çıkarır? şeklinde formüle edilmiştir. Bu soruyu ele alırken, çalışma, belediye ve sivil toplum söylemlerinin hangi ana temalar etrafında şekillendiğini, tarafların argümanlarının nasıl tartışıldığını ve karşılıklı olarak nasıl gerekçelendirildiğini ve etkileşimin eşit bir müzakereci ilişki mi yoksa sivil toplum örgütlerinin yalnızca danışılan paydaşlar olarak konumlandırıldığı hiyerarşik bir model mi ürettiğini inceler. Ayrıca, sivil toplum örgütleri tarafından dile getirilen taleplerin, eleştirilerin ve önerilerin belediye kararlarına ve uygulamalarına yansıyor yansımadığını, bu iletişimin kolektif karar alma kapasitesini nasıl etkilediğini ve hangi kurumsal, idari ve söylemsel fırsatların veya kısıtlamaların genel müzakereci süreci şekillendirdiğini de araştırır. Çalışmanın temel veri kaynağını Mersin Büyükşehir Belediyesinin hazırlayıp STK’ların paydaş olarak yer aldığı faaliyetlere (çalıştay, kongre, forum, sempozyum vb.) ilişkin yayımlanan faaliyet raporları oluşturmaktadır. Raporlarda STK'lara ilişkin bölümler, katılım süreçleri, belirlenen temalar ve bu temalara yönelik STK’ların öngörülerini eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. Böylece belediye yönetiminin STK’larla kurduğu ilişkinin söylemsel çerçevesi, yerel hizmetlerin sunumuna ilişkin alınan kararlara katılımın nasıl tanımlandığı ve müzakerecinin hangi temalar ekseninde inşa edildiği ortaya koyulmaktadır. Çalışmada STK’larla müzakere neticesinde alınan kararların belediyenin ortaya koymuş olduğu hizmetler üzerindeki etki boyutu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda faaliyet raporlarında yer alan söylemlerin yalnızca katılım mekanizmalarını tanıtır tanıtmadığı değil, aynı zamanda bu mekanizmaların gerçek anlamda müzakere üretilip üretilmediği de eleştirel olarak analiz edilmektedir.

Panel 20 (12.00-13.30, Amfi XIII)

**Kapitalizmin Dönüşen Politik Ekonomisi: Devlet, Finans, Ekoloji ve Emek
Panel Başkanı: Taşkın Toprak İpek (İstanbul Bilgi Üniversitesi)**

*Öykü Erdem (Yaşar Üniversitesi), Küresel Enerji Dönüşümü Çağında Ekstraktivist Süreklilik:
Türkiye ve Kanada Örneklerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*

Küresel iklim krizine karşı geliştirilen uluslararası karbonsuzlaşma hedefleri ve fosil yakıtların aşamalı olarak azaltılması yönündeki küresel baskılara rağmen, devletler madencilik ve enerji projelerine yoğun yatırımlar yapmaya devam ederek çıkarımcı (*extractive*) büyüme modellerini sürdürmektedir. Bu çalışma, küresel enerji dönüşümü sürecinde, birbirine tamamen zıt rejim tiplerine ve ekonomi-politik yapılaraya sahip iki ülkenin -enerji ithalat bağımlısı rekabetçi otoriter bir rejim olan Türkiye ile enerji ihracat odaklı liberal bir demokrasi olan Kanada'nın- çıkarımcı kalkınma modellerini neden ve hangi mekanizmalarla sürdürdüğünü incelemektedir. Araştırma, geleneksel literatürde yer alan "demokrasilerin daha çevreci, otoriter rejimlerin ise çevresel yıkıma ve denetimsiz sömürüye daha eğilimli olduğu" yönündeki ana akım varsayımları sorunsallaştırmaktadır. Teorik düzlemde Yeni-Gramsciyeen uluslararası ekonomi politik perspektif ile Eko-Marksist eleştiriyi sentezleyen çalışma, enerji dönüşümünü, mevcut güç ve birikim yapılarının radikal bir değişimden kaçınmak amacıyla geliştirdiği bir "Pasif Devrim" süreci olarak ele almaktadır. Metodolojik olarak En Farklı Sistem Tasarımı (MDSD) modelini benimseyen çalışma, 2015-2025 yılları arasındaki resmi strateji belgelerini, yasal reformları ve kurumsal sürdürülebilirlik raporlarını Eleştirel Söylem Analizi (CDA) yöntemiyle incelemektedir. Araştırma bulguları, her iki ülkede de rejim tipinin madencilik ve enerji faaliyetlerini engelleyen bağımsız bir değişken olmadığını, aksine bu faaliyetlerin halk nezdinde meşrulaştırılmasında kullanılan "aracı bir değişken" işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Kanada'da çıkarımcı süreklilik, çevre politikalarının teknik düzeyde siyasetleştirilmesi, ÇED süreçleri ve "müzakere edilmiş meşruiyet" üzerinden "yeşil büyüme" ve ESG standartları maskesiyle kabul ettirilmektedir. Buna karşılık Türkiye'de rıza üretimi, "milli bağımsızlık", "enerji güvenliği" ve "yerli ve milli" kalkınmacı söylemler aracılığıyla, ekolojik itirazların marjinalleştirilmesi ve merkezi karar alma mekanizmalarıyla denetim süreçlerinin baypas edilmesi yoluyla sağlanmaktadır. Sonuç olarak, her iki vaka da "işlevsel bir eşdeğerlik" sergilemekte; farklı söylemsel stratejiler kullansalar da sermaye birikim modellerini küresel düzene eklemleyerek "çıkarımcı süreklilik" (*extractive continuity*) noktasında yakınsamaktadır. Bu çalışma, gerçek bir dekarbonizasyon için yalnızca teknik çözümlerin yeterli olmadığını, kapitalist birikim rejiminin ve hegemonik rıza mekanizmalarının dönüştürülmesi gerektiğini göstererek literatüre katkı sunmaktadır.

*Anıl Ömer Taydaş (Ege Üniversitesi), Kapitalizmi Dönüştürmek mi, Yeniden Çerçevelemek mi?
Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Büyüme Paradigmasının Politik Ekonomisi*

Bu çalışma, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı (AYM) Uluslararası Politik Ekonomi (UPE) perspektifinden analiz ederek, hedeflenen yeşil dönüşümün kapitalizmden yapısal bir kopuşu mu yoksa sistemik bir uyum stratejisini mi temsil ettiğini tartışmaktadır. Çalışma, AYM'de büyüme zorunluluğunun ve sermaye birikiminin nasıl ve hangi yollarla korunduğunu

incelemektedir. Bu bağlamda çalışma, yeşil politikaların kapitalizmin karlılık krizinin üstesinden gelmek için yeni yatırım alanları yarattığını savunmaktadır. Makale, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'na (SKDM) odağına alan bir vaka çalışması aracılığıyla, doğanın uluslararası ticarete nasıl fiyatlandırılabilir bir "fiktif meta"ya dönüştürüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte çalışma, SKDM'nin Küresel Güney'in sanayileşme ve büyüme stratejilerini sistematik olarak bastırarak Avrupa Sermayesini korumak için tasarlanmış bir "yeşil gümrük duvarı" olduğunu öne sürmektedir. Böylece çalışma, AYM'nin radikal bir ekolojik kopuş anlamına gelmediği sonucuna varmaktadır. Bunun yerine, AYM, kapitalist sistemi ekolojik bir örtüyle yeniden çerçeveleyen, kapitalizmin yapısal uyum reflekslerini somutlaştıran ve hegemonik eşitsizlikleri derinleştiren tarihsel bir hayatta kalma projesi olarak işlev görmektedir.

Ezgi Pınar (İstanbul Üniversitesi), Otoriterleşmenin Emek Boyutu: Göç, Sınıf ve Sağ Popülizmin Küresel Yükselişi

Bu çalışma, güncel otoriter konsolidasyon süreçlerini ve aşırı sağ siyasetin küresel yükselişini emek ve göç-merkezli bir perspektiften ele almaktadır. Otoriterleşme literatürünün büyük bölümü bu süreci hukuki-kurumsal dönüşümler, elit siyaseti ve güvenlik rejimleri üzerinden açıklarken, bu çalışma otoriterleşmenin emeğin yeniden yapılandırılması, göçmen işgücünün denetim altına alınması ve bağımsız kolektif örgütlenme biçimlerinin aşındırılmasıyla birlikte kavranması gerektiğini savunmaktadır. Emeği yönetme stratejileri ülkeden ülkeye, tarihsel ve kurumsal bağlama göre önemli farklılıklar gösterse de, çalışma otoriter emek yönetimi pratiklerinde giderek belirginleşen küresel bir yakınsama eğiliminden söz etmenin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Türkiye örneğinde bu mekanizmalardan biri, diğer baskıcı ve ideolojik araçların yanı sıra, İslami referanslar ve dinsel meşruiyete dayalı sosyal politikaların siyasal içerme ile emek denetiminin bir aracı olarak seferber edilmesidir. Almanya gibi ülkelerde ise yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtı siyasal söylem, emeği disipline etmenin, sınıfsal dayanışma bağlarını parçalamanın ve güvencesiz emek rejimlerini toplumsal düzeyde meşrulaştırmanın giderek merkezi bir mekanizmasına dönüşmektedir. Çalışmanın odağında, Almanya'da göç ve entegrasyon politikalarının gelişimi ile göçmen emeği politikalarının siyasal-iktisadi arka planı yer almaktadır. Temel argüman, emek piyasası politikaları ile emek rejimi tercihlerinin, göçmenlerin toplumsal entegrasyonunu belirleyen kilit etkenler olduğu ve bu iki alanın birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğidir. 2008 küresel krizinin ardından, Avrupa siyasal iktisadında mülteci entegrasyonu ile emek piyasası politikaları arasında stratejik bir örtüşme ortaya çıkmıştır. Alman hükümetinin ulusal ve uluslararası düzenlemeler çerçevesinde geliştirdiği yeni entegrasyon politikaları, çeşitli ekonomik, siyasi ve toplumsal aktörler ile medya kuruluşlarınca desteklenmiştir; bu destek büyük ölçüde 2008 krizi sonrası Alman emek piyasasının rekabet gücündeki gerilemeye dair kaygılardan beslenmiştir. Böylece göç, ancak nitelik ve fiyat temelli işgücü talebini karşıladığı ölçüde olumlu bir olgu olarak kodlanmıştır. Ne var ki son dönemdeki seçimler, göçmen karşıtı aşırı sağ AfD partisine yönelik desteğin belirgin biçimde arttığını göstermiştir. Resmi politika söylemi ile kamuoyu eğilimi arasındaki bu gerilim, Alman karar alıcılar için karmaşık bir ikilem yaratmaktadır: işgücü açıklarını ve demografik sorunları çözmek için göçe açık bir tutumu sürdürmek ile göçün hızından ve ölçeğinden rahatsızlık duyan toplum kesimlerinin kaygılarını gözetmek arasında bir denge kurma

zorunluluğu. Çalışma, göçmen emeğine duyulan yapısal bağımlılık ile göçmen karşıtı siyasetin eşzamanlı yükselişini bir çelişki olarak değil, emek yönetimine ve kapitalist kriz yönetimine bağlı hegemonik bir strateji olarak okumakta; bu çerçevede göç politikalarının yönetimindeki söz konusu gerilimin nasıl yeniden üretildiğini analiz etmektedir.

Panel 21 (12.00-13.30, Amfi XIV)

**Türkiye’de Gençlik ve Siyasete Dair Güncel Tartışmalar: Siyasal Eğilimler, Muhalefet
Pratikleri ve Katılım Biçimleri**

Panel Başkanı: Begüm Uzun Taşkın (MEF Üniversitesi)

*Demet Lüküslü (Yeditepe Üniversitesi), Gençlik ve Siyaset Tartışmalarında NEET Gençler İçin
Yer Var mı?: Türkiye’de NEET Gençler Üzerine Bir Değerlendirme*

Bu bildiri, Türkiye’de gençlik alanındaki en önemli yapısal sorunlardan biri olan NEET (Not in Education, Employment or Training) gençleri, gençlik ve siyaset ilişkisi bağlamında sosyolojik bir perspektiften tartışmayı amaçlamaktadır. Son yıllarda kamuoyunda ve medyada “ev genci” kavramı üzerinden görünürlük kazanan NEET gençler, çoğu zaman yeni ortaya çıkmış bir toplumsal kategori olarak değerlendirilmektedir. Oysa NEET kavramı, gençlerin eğitim, istihdam ve beceri edinme süreçleriyle kurdukları ilişkinin niteliğini analiz etmeyi amaçlayan ve uzun süredir uluslararası literatürde kullanılan bir kavramsallaştırmadır ve konu Türkiye’nin kronik sorunlarından biridir. Türkiye’de kavramın “ev genci” olarak dolaşıma girmesi, bir yandan bu gençlik grubunun görünürlüğünü artırırken, diğer yandan kategorinin toplumsal çeşitliliğini ve yapısal boyutlarını gölgede bırakma riski taşımaktadır. Bu nedenle çalışma, NEET kategorisinin Türkiye bağlamındaki anlamını, sınırlarını ve analitik imkânlarını eleştirel bir biçimde değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bildiri, öncelikle Türkiye’de NEET gençlerin toplumsal görünümünü ortaya koyacaktır. TÜİK verileri ile NEET gençler üzerine yapılmış akademik araştırmalardan yararlanılarak, bu kategorinin büyüklüğü, zaman içerisindeki dönüşümü ve temel özellikleri incelenecektir. Bu çerçevede NEET kategorisinin homojen bir gençlik grubuna işaret etmediği; farklı sınıfsal konumlara, eğitim geçmişlerine, toplumsal cinsiyet deneyimlerine ve bölgesel eşitsizliklere sahip gençleri kapsayan geniş ve heterojen bir yapı sergilediği savunulacaktır. Özellikle genç kadınların bakım emeği nedeniyle eğitim ve istihdam süreçlerinin dışında kalmaları, genç işsizliği, güvencesiz çalışma biçimleri ve eğitimden istihdama geçişte yaşanan kırılmalar gibi dinamiklerin NEET olgusunun oluşumunda belirleyici rol oynadığı gösterilecektir. Böylece NEET gençlik, bireysel tercihlerin değil, büyük ölçüde yapısal eşitsizliklerin ve kurumsal yetersizliklerin bir sonucu olarak ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci eksen, Türkiye’de gençlik ve siyaset tartışmalarının sınırlarını sorgulamaktadır. Türkiye’de gençlik üzerine yürütülen siyasal ve akademik tartışmaların önemli bir bölümü gençlerin seçim davranışlarına, siyasal katılım biçimlerine veya kuşaklar arası kültürel farklılıklara odaklanmaktadır. Ancak bu yaklaşım, gençlerin gündelik yaşamlarını şekillendiren eğitim, istihdam, sosyal koruma ve refah mekanizmalarına ilişkin politika alanlarını çoğu zaman ikincil plana itmektedir. Bu durum, özellikle NEET gençlerin deneyimlerinin siyasal ve toplumsal tartışmalarda yeterince görünür olamamasına neden olmaktadır. Bildiri, gençliğin yalnızca bir siyasal özne olarak değil, aynı zamanda belirli kurumsal düzenlemeler ve politika süreçleri içerisinde konumlanan toplumsal bir kategori

olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Son olarak çalışma, NEET gençler üzerinden gençlik politikalarının önemini tartışacaktır. Eğitimden istihdama geçiş süreçlerini destekleyen mekanizmaların güçlendirilmesi, gençlere yönelik sosyal koruma araçlarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini dikkate alan politikaların yaygınlaştırılması ve gençlerin karar alma süreçlerine katılımını artıran uygulamaların desteklenmesi gibi politika önerileri ele alınacaktır. Bu doğrultuda bildiri, NEET gençlerin yalnızca istatistiksel bir gösterge ya da risk grubu olarak değil, Türkiye’de gençlik politikalarının eksikliklerini görünür kılan kritik bir toplumsal kategori olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece çalışma, gençlik ve siyaset tartışmalarının odağını siyasal davranışın ötesine taşıyarak, gençlik politikalarını sosyolojik bir analiz kategorisi hâline getirmeyi ve bu alandaki tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Begüm Uzun Taşkın (MEF Üniversitesi), Yeni Nesil Milliyetçilik, Gençlerin Muhalif Siyaseti ve Demokrasi Algıları

Bu bildiri, Türkiye’de gençler arasında yükselen yeni seküler milliyetçiliği, gençlerin muhalif siyaseti ve demokrasi algıları bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dünyada ve Türkiye’de milliyetçiliğin farklı veçheleri, hem aşırı sağ hem de sağ-popülist siyasi parti ve hareketlerin en önemli bileşenlerinden biri haline gelmiş; bu yönelim gençler arasında da karşılık bulmuştur. Türkiye’de ise eski ya da geleneksel milliyetçiliklerden çeşitli açılardan farklılaşan, Atatürkçü ve seküler siyasi kimlikleri bünyesinde harmanlayan yeni tarz bir milliyetçiliğin özellikle gençler arasında yükseldiğine dair gözlem ve tartışmalar bir süredir devam etmektedir. Gençlerle yapılan kamuoyu araştırmalarında gençlerin siyasi kimliklerini her geçen yıl artan oranlarda milliyetçi ve/veya Atatürkçü olarak ifade etmeleri; 2023 seçimlerinde Sinan Oğan ile Zafer Partisi ve Memleket Partisi’ne ağırlıklı olarak genç erkek seçmenlerin destek vermesi; gençlerin özellikle dijital mecralarda sergiledikleri sığınmacı karşıtı tutumlar; eski Türk kültürüne dair sembol ve anlatıların gençler arasındaki popülerliği ve yakın zamanda Saraçhane protestolarına katılan gençlerin önemli bir kısmının protestolarda milliyetçi slogan ve sembollerini kullanmaları, bu eğilimin son dönemdeki somut tezahürleri arasında sayılabilir. Bu bildiri, söz konusu gelişmelerin izinde, yeni nesil milliyetçiliği mercek altına almayı amaçlayan “Milliyetçiliğin Dönüşümü ve Genç Yüzleri” (2025) başlıklı araştırma projesinin bulgularına dayanmaktadır. Araştırma, kapsamlı bir sosyal medya taramasıyla şekillenen analizin yanı sıra, 2024 yılının ikinci yarısında altı il merkezinde —İstanbul, Uşak, Kayseri, Gaziantep, Trabzon ve Van— kendini milliyetçi olarak tanımlayan 49 gençle yapılan derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmelerini kapsayan saha çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bildiride ilk olarak, araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu yeni genç milliyetçiliği; iktidar karşıtlığı, güçlü seküler kimlik, Atatürkçülük, sığınmacı karşıtlığı ve otoriterlik eleştirisi gibi özellikler üzerinden tasvir edilecektir. Ardından bildiri şu sorulara odaklanacaktır: Gençler, iktidara karşı muhalif duruşlarını neden milliyetçilik üzerinden kurmaktadır? Gençlerin milliyetçi siyasi eğilimleri ve otoriterlik eleştirileri arasındaki gerilim ve çelişkiler hangi alanlarda ortaya çıkmaktadır? Gençlerin milliyetçi muhalefeti, Türkiye’de demokrasinin olası restorasyonu sürecinde ne tür kısıtlar ve fırsatlar yaratabilir? Bu çalışma, ulusötesi aşırı sağ ve sağ-popülist milliyetçilik literatürünün yanı sıra, demokratik gerileme ve

otoriter rejimlere karşı sivil muhalefet alanındaki çalışmalara da katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Ayşegül Bozan (Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü), Gençlik ve Ulusal Hafıza Ekseninde Bir Anmanın Ortaya Çıkışı ve Dönüşümü: 57. Alay Vefa Yürüyüşü

Bu çalışma, 2000'li yıllardan günümüze Türkiye'de gençlik merkezli şekillenen ulusal hafıza siyasetini 57. Alay Vefa Yürüyüşü örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Zira, genç katılımcılarına tarihi deneyimleyerek öğretmeyi hedefleyen bir tarihsel canlandırma (reenactment) faaliyeti olan 57. Alay Vefa Yürüyüşü, gerek ortaya çıkış süreci ve içeriksel dönüşümü gerekse sahada icra ediliş biçimi açısından özgün bir vaka niteliği taşımaktadır. Özgünlüğü öncelikle nispeten yeni bir anma pratiği olmasıyla ilişkilidir. Türkiye'de Çanakkale Savaşı anmaları geleneksel olarak 18 Mart'ta gerçekleştirilirken 2000'li yılların ortalarından itibaren, Anzak Şafak Töreni'nin düzenlendiği 25 Nisan tarihinde gençlik merkezli yeni bir anma organizasyonu ortaya çıkmıştır. 57. Alay Vefa Yürüyüşü ilk kez 2003 yılında Türkiye İzcilik Federasyonu'ndan bir grup izci tarafından gerçekleştirilmiş, 2006 yılından itibaren ise Türkiye İzcilik Federasyonu, Ulusal Öğrenci Konseyi ve TSK koordinasyonunda, izcileri ve Türkiye'nin farklı üniversitelerinden gençleri bir araya getiren kitlesel bir organizasyona dönüşmüştür. Bu süreç, 57. Alay'ın ordugahı ve savaş alanına gidiş güzergâhı gibi yeni hafıza mekânlarının keşfedilmesini ve askerlerin o gün yaşadıklarını yeniden canlandıran bir performans ritüelinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, 2000'li yılların ikinci yarısında Çanakkale Savaşı'nın daha çok Kemalist sembol ve anlatılarını seferber eden bu anma pratiği, 2012 yılında TSK yönetimindeki gençlik kampının Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın sorumluluğuna geçmesiyle önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm, anmanın örgütlenme biçimini, sembolik repertuarını ve geçmişi temsil etme biçimini etkilemiştir. Bu çalışmada öncelikle Türkiye'de gençlik merkezli bu yeni anma pratiğinin ortaya çıkışını hazırlayan dinamikler incelenecektir. Ardından 57. Alay Vefa Yürüyüşü örneği üzerinden, bir anma pratiğinin genç kuşakların ulusal aidiyetlerini nasıl şekillendirdiği ve hafıza içeriğinin siyasal dönüşümlerle birlikte nasıl yeniden biçimlendiği analiz edilecektir. Son olarak, anma pratiği aracılığıyla gerçekleşen sosyalleşmenin gençler üzerindeki etkilerine ilişkin bulgular sunulacaktır. Saha araştırması, 2019 ve 2026 yıllarında olmak üzere iki ayrı dönemde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri, Türkiye İzcilik Federasyonu ve TSK'dan, 2000'li yıllarda anma içeriğinin kurgulanması ve organizasyonunda başat rol oynayan iki yetkiliyle yapılan görüşmelere; 2019 ve 2026 yıllarındaki tarihsel canlandırma yürüyüşünde ve bazı kamp faaliyetlerinde elde edilen etnografik verilere, bu anma pratiğine en az üç ya da dört kez katılmış yedi genç oba liderleriyle gerçekleştirilen mülakatlara, ayrıca ulusal ve yerel basın arşivleri ile Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından üretilen yazılı ve görsel resmî belgelerin içerik analizine dayanmaktadır. Saha verileri, Gelibolu Yarımadası'ndaki uluslararası ANZAC anma faaliyetlerine yönelik artan ilginin, Türkiye'de gençlik merkezli yeni bir anma pratiğinin ortaya çıkmasında önemli rol oynadığını göstermektedir. Öte yandan 57. Alay Vefa Yürüyüşü örneği, geçmişe ve ideal gençliğe ilişkin farklı tahayyüllere sahip siyasal aktörler arasındaki güç ilişkilerinde yaşanan dönüşümlerin, ulusal bir anmanın kurgulanışını ve icra edilişini ne ölçüde etkileyebildiğini de ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Pierre Bourdieu ve Jeffrey Olick'in teorik katkılarından hareketle

toplumsal hafızaya süreç-ilişkisel ve "alan" temelli bir perspektiften yaklaşmaktadır. Bu doğrultuda Çanakkale Savaşı hafızası ve anma pratikleri, farklı konumlardaki aktörler arasındaki ilişkiler ve mücadeleler içinde yeniden üretilen bir olgu olarak ele alınmaktadır. Ayrıca aktörler arasındaki ilişkiler ve hafıza mücadelesi meselesinin belirleyici unsuru olarak "özgül hafıza sermayesi", hafıza mekânındaki görünürlük, bu mekânı yönetme kapasitesi ve gençliği makbul görülen ulusal geçmişle sahneleme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmada, öncelikle 1990'lardan itibaren popülerleşen ANZAC Şafak Ayini anmalarının Türkiye'deki bazı sivil aktörleri (TÜRSAB, Hürriyet Gazetesi, Türkiye İzcilik Federasyonu vb.) ilişkisel bir konumlanmaya sevk ettiği ve bunun 57. Alay anma pratiğinin ortaya çıkmasında kayda değer bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Beraberinde AKP tarafından siyasal alanda edinilen sermayenin diğer alanlara aktarılması ve siyasal alanın yapısının dönüştürmesi, özgül hafıza sermayesinde egemen aktörün değişmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum da anmanın sembolik repertuvarının değişmesine neden olmuştur. Sonuç olarak 57. Alay Vefa Yürüyüşü, hangi sembolik repertuar (Kemalist ya da dindar-muhafazakâr) içinde yer alırsa alsın, şehitlik hafızasının bedenselleşmesi üzerinden pedagojik bir eğitim sağlayarak "makbul" genç vatandaşın inşasına katkı sunmaktadır.

Panel 22 (12.00-13.30, Amfi XV)

Popülizmi Yeniden Düşünmek: İdeoloji, Rasyonalite ve Din

Panel Başkanı: İbrahim Saylan (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Edip Asaf Bekaroğlu (İstanbul Üniversitesi), Popülizm ve Din Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Sınıflandırma: Stratejik Mobilizasyondan İdeolojik İttifaka

Popülizm ve din, siyaseti "iyilik" ile "kötülük" arasında bitmek bilmeyen bir mücadele olarak kurgulayan Maniheist bir dünya görüşünü paylaşmaktadır. Özellikle çoğunluk dini söz konusu olduğunda, popülizm ve din "haklı çoğunluk" fikri etrafında birleşerek siyasi arenada güçlü bir kesişim alanı yaratmaktadır. Akademik literatürde henüz yeterince incelenmeyen bu ilişki, çalışmanın temel odak noktasını oluşturmaktadır. Bu makale, popülizm ve din arasındaki etkileşimi hem arz hem de talep yönlü dinamikler çerçevesinde analiz etmektedir. Bir yanda popülist liderlerin siyasal söylemlerini dini retorikle besleyerek halkı tanımlama stratejileri, diğer yanda ise dindarlığın popülist eğilimleri destekleme üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu ilişkinin sadece araçsal bir kullanımdan ibaret olmadığı, siyasetin kutsallaştırılması ve ahlaki bir boyuta taşınmasıyla araçsal olmayan derin bir ittifaka da dönüşebileceği tartışılmaktadır. Söz konusu ilişkiyi Türkiye, ABD ve Venezuela örneklerini karşılaştırarak analiz eden bu çalışma, popülizmin dini sadece stratejik bir mobilizasyon aracı olarak mı kullandığını, yoksa siyasetin kutsallaştırılması yoluyla derin bir ideolojik ittifaka mı dönüştüğünü sorgulamaktadır. Sonuç olarak, popülizm ve çoğunluk dininin birleşerek "haklı çoğunluk" söylemini pekiştirmesinin, demokrasi için ciddi bir sınaıma olduğu savunulmaktadır.

Ali Kaya (İstanbul Üniversitesi), Popülizm, “Kötü Siyaset” ve Ötesi: Eleştirel Bir Literatür Okuması

Popülizm, yükselen bir siyasal form ve hareket olarak siyaset araştırmalarının temel ilgi ve tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Popülist hareketlerin ve partilerin istikrarlı yükselişi, popülizmi var eden ve ivmelendiren koşulları yakından incelemeyi gerekli kılmaktadır. Ancak popülizm literatüründe, popülizmi mümkün kılan ve güçlendiren bağlamı ihmal ederek popülizmi “kötü siyaset” olarak yorumlama eğilimi de revaçtadır. Popülizmi “liberal demokrasiye ve anayasal kurumlara karşıt, anti-pluralist, anti-rasyonalist ve iyi-kötü ikiliği içinde siyasal söylem yerine ahlaki söylem geliştiren” bir siyaset biçimi olarak okuma çabası giderek yaygınlaşmaktadır. Bu çalışma, bu iddiaları literatürde öne çıkan araştırmacılar üzerinden ortaya koyduktan sonra eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmayı hedeflemektedir. Bu tür argümanlar, popülizmi var eden ve kitleselleştiren siyasal zemini yeterince dikkate almadığı gibi popülizmin içindeki çeşitlenmeleri de önemli ölçüde görmezden gelmektedir. Popülizmin yükselişinde; sağ ve solun giderek merkezileşmesi/farksızlaşması (özellikle Kıta Avrupası’nda), elitist siyasal düzenin (establishment) rutinleşmesi, artan ekonomik krizler, göç ve benzeri insan hareketliliği sonucunda toplumsal yapının çoğulculaşması gibi farklı faktörlerin eklenmesiyle oluşan bir anomali hali söz konusudur. Popülist hareketlerin ve partilerin bu koşullarda geliştirdikleri söylemler, hatırı sayılır bir kitle mobilizasyonu sağlamıştır. Dolayısıyla bu durumu “gelip geçici bir olgu, eğitimsiz insanların irrasyonel ve duygusal tercihleri, Avrupalı değerlerin içselleştirilememesi, nefret siyaseti” gibi kolaycı ve indirgemeci bir bakışla değerlendirmek popülizmi anlamayı ve dolayısıyla onunla yüzleşmeyi erteleyen bir tavidir. Popülizmi bu şekilde ele almanın arkasında siyasetin doğasına dair birtakım konsensüslerin önemli bir rolü vardır. Özellikle 1990’lardan itibaren gelişen post-politik vizyonun siyaset anlayışı, bu uzlaşının entelektüel arka planını hazırlamıştır. Post-politik vizyon, “siyasetin giderek partizan bağlardan kurtularak bireyselleşeceğini, duygu ve tutkuların yerini tamamen rasyonel tercihlerin alacağını ve bunların doğal sonucu olarak siyasal alanda çatışmanın yerini uzlaşının olacağını” varsaymıştır. Bu siyaset anlayışını içselleştiren bakış açısının, popülist siyasetin yükselişini analiz etmesi bir hayli güçtür. Siyasette kolektif ve partizan kimliklerin önemini vurgulayan, akıl, tutku ve duyguların hep birlikte siyasal özdeşleşmeler sağladığının farkında olan ve siyasetin çatışmacı doğası dolayısıyla uzlaşının her koşulda mümkün olmadığını gerçekçi bir şekilde kabullenen alternatif bir siyaset anlayışı, popülizmi açıklamaya ve anlamaya daha yakındır. Bu çalışma, bu perspektifle popülizmi ele alarak popülizm ile ilgili literatürde bahsi geçen yaklaşımı sorgulamayı amaçlamaktadır.

Günce Sabah Eryılmaz (Bahçeşehir Üniversitesi) ve Bora Erdamar (Bahçeşehir Üniversitesi), Popülizmin Kolektif Tercih İddiası: Sosyal Tercih Kuramından Bir Eleştiri

Popülizm, siyasi meşruiyetini "halkın iradesi" kavramı üzerine kurar. Bu kavrayışa göre halkın ortak çıkarları tanımlanabilir, tek ve belirli bir iradesi vardır ve popülist lider bu iradenin doğrudan temsilcisidir. Siyaset teorisi bu iddiayı anti-plüralizm, dışlayıcılık ve demokratik gerileme eksenlerinde kapsamlı biçimde eleştirmiştir; iddianın formel tutarlılığı ise Riker'dan (1982) bu yana tartışılmakla birlikte, tartışma büyük ölçüde oy sonuçlarının nasıl

yorumlanacağı üzerinden yürümüştür. Oysa popülizm, halkın iradesinin oylamadan önce var olduğunu ileri sürer. Bu bildiri, söz konusu iddiayı sosyal tercih kuramının araçlarıyla incelemeyi önermektedir. Çıkış noktası Arrow'un İmkansızlık Teoremi'dir: En az üç seçenek söz konusu olduğunda, bireysel sıralamaları toplumsal bir sıralamaya dönüştüren ve kısıtsız tercihler, zayıf Pareto, bağımsızlık (IIA), diktatörün olmaması koşullarını aynı anda sağlayan bir toplama kuralı yoktur. Çalışmanın temel argümanı şudur: popülizm, bu formel imkansızlığı görmezden gelmez; aksine, onu üç söylemsel-stratejik mekanizma aracılığıyla bypass eder. Bunlar: (1) toplamanın "gerçek halk" alt kümesi üzerinden yapılıp sonucun bütünün iradesi olarak sunulması, (2) politika uzayının "biz ya da onlar" ikiliğine indirgenmesi — ikili seçimlerde imkansızlık sonucu geçerli olmadığından (May 1952) sorun gündemin kurulmasına kayar — ve (3) başta öfke olmak üzere duygusal seferberliğin aidiyet düzeyinde ortaklık üretmesi; bu ortaklık gerçek olsa da politika tercihlerinde bir uzlaşma anlamına gelmez. Bildiri, bu mekanizmaları ayrı ayrı çözümlemekte — yalnızca ikincisi teoremin uygulanma koşulunu ortadan kaldırmakta, diğer ikisi sorunu çözmeden görünmez kılmaktadır — ve konsensüs ölçümü araçlarıyla popülist söylemin iddia ettiği ile gerçek tercih dağılımlarının ürettiği konsensüs düzeyi arasındaki yapısal açığı analiz etmektedir. Çalışma, siyaset teorisi ile formel tercih kuramını disiplinlerarası bir diyalog içinde buluşturarak iki alana birden katkı sunmayı hedeflemektedir: popülizm literatürüne formel bir analitik çerçeve kazandırırken, sosyal tercih kuramının normatif ve siyasi içerimlerini güncel demokratik tartışmalarla ilişkilendirmektedir.

Panel 23 (12.00-13.30, Konferans Salonu): Fuat Keyman Anısına
Değişen Türkiye’de Dış Politika, Demokrasi, Kentler ve Yaşamdaşlık
Panel Başkanı: Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

*Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Serhun Al (İzmir Ekonomi Üniversitesi),
Labirentteki Muhalefet: İktidar Yarışında CHP’nin Strateji Arayışları ve Çıkmazları*

*İlkin Bülke Ökyar (Yeditepe Üniversitesi) ve Hakan Yavuzylmaz (Başkent Üniversitesi),
Teoriden Pratiğe: Fuat Keyman’ın Sivil Toplum Kuramı ve Denge-Denetleme Ağı*

*Cana Tülüş Türk (Sabancı Üniversitesi), Demokrasi ve Yerellik Denklemi: Kentleşen Türkiye’de
Güç Gerçekten Kimdedir?*

Panel 24 (12.00-13.30, Amfi XVI)
Demokrasinin Krizi: Halk, Egemenlik, Devlet
Panel Başkanı: Duygu Türk (Ankara Üniversitesi)

Duygu Türk (Ankara Üniversitesi), Halk Egemenliğinden Demokratik Meşruiyete

Siyasal teori bugün kayda değer bir yoğunlukla, dünya genelinde yaygın bir siyasal olgu olarak deneyimlediğimiz “demokrasinin krizi”ni türlü yönleriyle kavramsallaştırma, bu krizin sonuçlarına dair öngörülerde bulunma çabasıyla şekilleniyor. Bu tebliğ önerisi de sözü edilen krizin odağına halk egemenliği ilkesinin demokrasi tahayyülünden silinişini yerleştirmeyi ve hem bir kavram hem tarihsel bir olgu olarak demokrasinin tarihsel yolculuğuna dönerek güncel

krizin olası kökenlerini saptamayı deneyecek. Şu tespitle başlayalım: 20. yüzyılın sonunda zaferi ilan edilen, bugün ise krizine dair hemfikir olunan demokrasi ilginç bir tarihsel serüvenden geçmiştir; bir Antik Yunan icadı olarak MÖ 5. yüzyılda doğmuş ve fakat 19. yüzyılda siyasal terminolojinin başat terimlerinden biri haline gelene dek siyasal pratiklerden silinmiş, teorik düzlemde neredeyse unutulmuştur. Bu uzun aranın ardından 20. yüzyılda demokrasinin tek meşru siyasal rejim olarak tahkim edilışinde, Amerikan ve Fransız devrimlerinin, kiteselleşmenin, evrensel oy hakkı mücadelesinin oynadığı rol yadsınamaz. Bununla birlikte bu büyük devrimci kırılmaları takip eden 19. yüzyılda dahi demokrasi, en iyi ihtimalle hâlâ karma yönetim olarak anlamlandırılan cumhuriyet içinde dengelenmesi gereken sınırlı bir bileşen olarak işaret edilmekte, tek başına düşünöldüğünde ise istikrarsızlıktan ayaktakımı diktatörlüğüne uzanan pejoratif bir anlam kümesiyle özdeşleştirilmekteydi. Bu saptamalara, toplumsal bir dönüşüm süreci anlamında demokrasiyi bireyi soğuran tahakkümcü bir dinamik olarak tanımlayan eleştiriler de eşlik etmekteydi. Öyleyse 20. yüzyılda demokrasinin zaferinin ilan edilışinde bu eleştirel rezervlerin işaret ettiğı bağlamlarda hangi dönüşümlerin yaşandığını düşünmemiz gerekir. Bu çalışmanın önerisi, demokrasinin bir zamanlar sahip olduğı radikal anlamların törpülenişinde, halk egemenliğı ilkesinin yerini işlevsel bir demokratik meşruiyet arayışına bırakışının başat rol oynadığını tespit etmemiz gereğidir ki aynı dönemde halk egemenliğı ilkesinin demokrasiden çok çağdaş cumhuriyet kavramıyla özdeşleştirilişı de bu tespiti destekler. Bir diğeri ifadeyle, demokrasi kavramının meşruiyet kazanma süreci, siyasal ve toplumsal yaşamı eşitlikçi ilkeler ekseninde belirleme gücünün, temsili mekanizmaların işleyişini garantileyecek prosedürlerle ikame edilmesi sürecinden bağımsız değildir. Demokrasi bu yolla kendisine atfedilen istikrarsızlaştırıcı etkiden soyutlanabilmiş, siyasal rejimlerin meşruiyetini edindiğı kurallar zemini olarak bir istikrar paradigması haline gelebilmiştir. Ne var ki bu dönüşümün diğeri yüzü, demokrasiyi kâh modern bürokratikleşmeyi dengeleyecek kurtarıcı bir dinamik olarak, kâh eşitlikçiliğın ima ettiğı krizi birlik-beraberlik fırsatına dönüştürme çabası olarak, kitlelerin gücünü güçlü liderlerle birleştirme eğilimidir; böylece demokrasi, tanımlayıcı niteliğı olan eşitlikçi halk iradesi olgusundan uzaklaştığı ölçüde, 20. yüzyılın ilk yarısındaki faşizm olgularında somutlandığı gibi, bizzat demokrasi kavramının anlamını ters yüz eden içeriklerle uyumlu sonuçların meşruluk zeminine de dönüşebilmiştir. Bu olguyu hesaba katmak, bugünün krizinin, en azından bir yönüyle, bu tarihsel deneyimle süreklilik gösterdiğini söylememize imkan verir. Öyleyse bu tartışma bizi, meselenin özünün demokrasinin taşıyıcı öznesine odaklanarak kavranabileceğini tespit etmeye götürmelidir: Bugün demokrasinin krizi halk egemenliğinin, temas ettiğı tüm toplumsal ve siyasal unsurlarla birlikte siyasal sahneden silinişinin çeşitli görünömleri olarak kavranmaya müsaittir. Bir siyasal özne olarak halk, eşitlikçiliğın anonim taşıyıcısı olmaktan bireysel seçmenlere dönüştükçe halk egemenliğı ilkesi güçten düşmüş, eşitlikçi kazanımların kaybı derinleşmiş ve daraltılmış anlamıyla bir prosedür olarak dahi demokrasinin taşıyıcısı olmaya muktedir bir öznenin varlık koşulları giderek daha derinden çözülmüştür. Nihayet otoriter devlet biçiminden yeni faşizme uzanan çeşitli eleştirel adlandırmaların ortak eksenine bu çözülmeyi yerleştirmek, krizden çıkış olanakları üzerine düşünmek için de kaçınılmaz bir başlangıç noktası olsa gerektir.

Popülizm üzerine yürütülen güncel tartışmaların büyük bölümü, popülizmi liberal-demokratik kurumlara yönelik bir meydan okuma olarak değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, popülizmi çoğunlukla demokratik düzenin sınırlarında ortaya çıkan olağanüstü bir siyasal olgu olarak ele alır. Popülizm üzerine literatür içinde, popülizmin halkın temsiline dair iddiası nedeniyle demokratik bir düzeltici olarak da anlaşılabileceğine dair vurgular olsa da günümüzde popülizm çoklukla sağcı-otoriter siyasetleri kavramsallaştırmak için kullanılmakta ve liberal demokrasi ile bir karşıtlık içinde ele alınmaktadır. Bu çalışmanın temel iddiası, popülizmin demokrasiye dışsal veya istisnai bir fenomen olmadığıdır. Popülizm halk egemenliği ile demokratik kurumsallık arasındaki gerilimden doğmaktadır ve daha genel olarak siyasetin kuruluş biçimine ilişkin bir mantık olarak değerlendirilmesi gerektiğidir. Modern demokrasiler, bir taraftan siyasal iktidarın kaynağını halka dayandıran halk egemenliği ilkesine, diğer taraftan ise bu egemenliğin temsil kurumları, anayasal mekanizmalar ve hukuki prosedürler aracılığıyla kullanılmasını öngören demokratik kurumlar ve prosedürlere dayanmaktadır. Demokratik siyaset tarihsel olarak bu iki ilkeyi uzlaştırmaya çalışmış olsa da, halkın doğrudan egemenliği ile onun kurumsal dolayimleri arasındaki gerilim hiçbir zaman bütünüyle ortadan kalkmamıştır. Bu nedenle popülizm, halk egemenliğinin kurumsal düzen tarafından sınırlandırıldığı veya ertelendiği algısına verilen siyasal bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çalışma, popülizmi yalnızca demokrasinin içsel gerilimlerinden doğan bir sonuç olarak değerlendirmekle yetinmemektedir. Daha ileri bir teorik öneri olarak, Ernesto Laclau'nun önerdiği biçimiyle popülizm ile kurumsalcılık arasındaki karşıtlığın yalnızca demokrasi teorisine değil, siyasetin ontolojisine ilişkin bir ayrım sunduğu ileri sürülmektedir. Bu perspektiften bakıldığında siyaset, toplumsal alanı iki farklı mantık üzerinden kurmaktadır. Birinci mantık, toplumsal talepleri bir karşıtlık ilişkisi içerisinde eklemleyerek "halk" adı verilen kolektif özneyi inşa eden popülist mantıktır. İkinci mantık ise toplumu farklı çıkar ve taleplerden oluşan organik bir bütün olarak ele alan, çatışmaları yönetilebilir farklılıklara dönüştürmeye çalışan ve kendisini toplumun tamamının temsilcisi olarak sunan kurumsalcı mantıktır. Bu ayrım yalnızca biçimsel bir siyasal örgütlenme farklılığına işaret etmez. Her iki mantık farklı normatif ufuklar da içermektedir. Kurumsalcı siyaset, toplumsal bütünlüğü, istikrarı ve prosedürel işleyişi önceleyen bir siyasal mantığa dayanırken; popülist siyaset, mevcut kurumsal düzen içerisinde dışlanan veya görünmez kılınan talepleri siyasal alanın merkezine taşımayı hedeflemektedir. Bu nedenle popülizm, halkın yalnızca bir bölümünün taleplerinden hareket etmesine rağmen, siyasal topluluğun yeniden kuruluşunu hedefleyen bir halk egemenliği iddiası taşımaktadır. Kurumsalcılık ise toplumu bütünsel olarak temsil ettiğini ileri sürmesine rağmen, çoğu zaman mevcut düzenin sınırları içerisinde hareket etmektedir. Bu teorik çerçeveden hareketle çalışma, siyasetin demokratikleşmesinin kurumsal kapasitenin güçlendirilmesiyle özdeşleştirilemeyeceğini ileri sürmektedir. Eğer demokrasi halk egemenliğinin genişlemesi olarak anlaşılacaksa, halk adına konuşan yeni siyasal öznelliklerin kurulmasına ve mevcut temsil biçimlerinin sorgulanmasına olanak tanıyan popülist momentler demokratik siyasetin vazgeçilmez bir bileşeni olarak görülmelidir. Bu nedenle popülizm, demokratik siyasetin karşıtı değil, halk egemenliğini yeniden görünür kılan ve demokratikleşme süreçlerini harekete geçiren kurucu bir siyasal mantık olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda çalışma, çağdaş

siyasal gelişmeleri popülizm ile demokrasi arasındaki bir çatışma olarak değil, siyasetin popülist ve kurumsalcı icra biçimleri arasındaki mücadele olarak yorumlamayı önermektedir. Böyle bir yaklaşım, günümüzde yükselen popülist hareketlerin yalnızca liberal-demokratik kurumlara yönelik bir tepki değil, aynı zamanda halk egemenliğinin anlamı ve sınırları üzerine yürüyen daha derin bir siyasal mücadelenin ifadesi olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

*Dinçer Demirkent (Ankara Üniversitesi), Demokratik Kurumların Kesintiye Uğradığı Anlar:
Olağanüstü Haller ve Devlet Aklı*

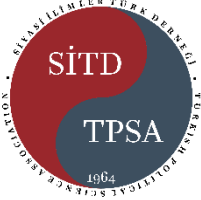
Çağdaş siyaset biliminin en çok meşgul olduğu konu, bugünün siyasal rejimlerinin ölçütleri belirlenmiş bir skala içinde demokrasiden ne kadar uzaklaştıklarını tespit etmeyi hedefleyen bir kavramsallaştırma çabası. Bir ucunda konsolide demokrasilerin diğer ucunda konsolide olmuş otoriter rejimlerin bulunduğu bu geniş skala içinde genel bir demokratik gerileme tespit ediliyor. Adil ve serbest seçimlerden hukuki öngörülebilirlik ilkesine kadar liberal demokrasilerin temel kurumlarının çözülüşü ve gücüne güç katan yürütme organlarının bunu hangi araçlarla gerçekleştirdikleri üzerine geniş bir literatür bulunuyor. Bu tebliğde yapmaya çalışacağım şey, liberal demokratik kurumların 21. yüzyıldaki mutlak gerilemesinin nedenlerini ve araçlarını liberal demokrasiye içkin, özellikle de siyasal kriz/siyasal kuruluş anlarında öne çıkan iki kavrama başvurarak anlamaya çalışmak: Olağanüstü hâl ve devlet aklı. Liberal demokratik kurumların askıya alınmasının anayasal formülü, klasik diktatörlük olgusunun anayasallaştırılmasıyla ortaya çıkmış olan modern olağanüstü hâldir; olağanüstü hâl, devletin olağan araçlarla üstesinden gelemeyeceği bir krizle karşı karşıya gelindiğinde bu krizi aşabilecek olağanüstü güçlerin yürütme organına verilmesidir. Olağanüstü hâl ilanıyla liberal demokrasilerin olağan prosedürleri askıya alınır; temel hak ve özgürlükler durdurulur, hak arama hürriyeti kısıtlanır, kriz ortadan kalkana kadar yürütme anayasaya aykırı önlemler alabilir. Olağanüstü hâlin anayasal bir kurum haline getirilmesi bu anlamıyla paradoksaldır: Bir yandan yürütmenin anayasal sınırları aşma, onu ihlal etme yetkisi tanınırken diğer yandan bu sınır aşmanın sınırı da anayasal düzene dönme olarak çizilir. Fakat, olağanüstü yürütme güçlerini elde eden iktidarlar, bunu halkın kapasitesine karşı kullanır ve krizin ardından ilan edilen olağanüstü haller daha güçlü yürütme aygıtlarını kalıcı hale getirir. Olağanüstü halin geçici bir diktatörlük ile kalıcı bir diktatörlük arasında salınan yapısında belirleyici olan halkın kapasitesidir. Geçici ve kalıcı diktatörlük arasındaki belirsizlik alanında işleyen olağanüstü haller bakımından egemenliğin kullanımını sınırlayacak bir kurum kalmamaktadır. Liberal demokratik kurumların çözülüşü bağlamında başvuracağım ikinci kavram devlet aklı. Kavramı hiç kullanmamış olsa da haklı olarak kavramın mal edildiği isim olan Machiavelli için güç kullanımına içkin olmayan herhangi bir meşruiyet yoktur. İtalya'nın birleşmesini savunan bir politikacı olarak Machiavelli için devlet aklı, bu uğurda yapılabilecek en doğru şeylerin yapılmasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla da kavram kötü bir şöhrete sahip olsa da ondan vazgeçilmez. Machiavelli'nin dindar düşmanlarının elinde devlet aklı, krallara ve papalara yarayacak biçimde evcilleştirilir; ardından ulus devletlerin ortaya çıkışı ve jeopolitik-jeostratejik ihtiyaçların belirmesiyle kavram tekrar gündeme gelir. Tabii devlet sırrı kavramını da sırtında taşıyarak. Devlet aklı (Raison d'État) ve devlet sırrı (arcana imperii) kavramlarının iması, devletin karşı karşıya kaldığı büyük tehlikelerin çözüm yerinin demokratik kurumlar

olmadığı; akli ermeyenlerin devlet işlerine karışmaması gerektiğidir. Dolayısıyla da kriz dönemlerinde demokratik araçlar geri çekilmeli, demokratik meşruiyete sahip olmasa da devletin bekasını savunacak devlet adamı söz sahibi olmalıdır. Olağan durumun sınırlarını ihlal eden bu iki kavram, gücün biriktirilmesine ve kullanılmasının meşruiyetine ilişkindir ve her ikisi de krize işaret eder. Çağımızın demokratik gerilemesinin kökeninde, çok uzun sürmüş bir siyasal kriz içinde demokratik kapasitenin soğurulmasına yönelik güçlerin biriktirilmesi ve kullanılması yatmaktadır. Demokrasinin öznesinin olmadığı bir siyasal anda liberal kurumları savunan da olmamaktadır. Tebliğde, demokratik kapasitenin yok edilmesinin araçları olarak olağanüstü haller ve devlet akli kavramsallaştırması Türkiye'nin yakın tarihi bağlamında da sınanacaktır.

Ömür Birler (ODTÜ), Krizin Çoğaltılması ve Duyulurun Paylaşımı: Çağdaş Otoriterlikte Halkın Edilgenleştirilmesi Üzerine

Çağdaş demokrasinin krizine ilişkin tartışmalar çoğunlukla kurumsal erozyon, temsilin daralması ya da halk egemenliğinin prosedürel meşruiyetle ikamesi ekseninde yürütülmektedir. Bu çalışma krizi farklı bir düzlemde, Jacques Rancière'in duyulur olanın paylaşılması (le partage du sensible) kavramı ekseninde, algının ve duyulabilirliğin siyasal tertibi düzleminde ele almayı önermektedir. Bu kavram, bir toplulukta neyin görülebilir, söylenebilir ve düşünülebilir olduğunu; bir başka deyişle, kimin ortak olana dahil olup kimin dışında bırakıldığını önceden belirleyen örtük bir dağılıma işaret eder. Rancière için her kurulu düzen bir polis'e işaret etmekte, yani neyin görünür olacağının, kimin sesinin söz olarak sayılacağı, hangi meselenin siyasetin gündemi olarak belirleneceği önceden dağıtan bir sistemi imlemektedir. Siyasal olansa, bu paylaşımın payı olmayanların eşitlik iddiasıyla kesintiye uğratıldığı uğraktır. Çalışmanın temel iddiası, çağdaş otoriter rejimlerin genelleşen bir tekniğe başvurduğudur: aynı anda birden fazla cephede, art arda kriz üretmek. Bu teknik, muktedir olanın bazı şeyleri görünür, bazılarını ise görünmez kılma üzerine inşa edilen duyulur olanın paylaşımını dahi aşan bir işlev görmektedir. Halkın elinden alınan yalnızca karar süreçlerine etkin katılımını sağlayan egemenlik değil, otoriterleşen iktidara karşı bir araya gelebileceği mücadele alanlarının kurulmasının olanaklıdır. Peş peşe gelen krizler, bu alanların temel koşulu olan sorunların teşhisini imkânsız hale getirmekte; böylece dayanışma ve örgütlenme ağlarının zayıflatılmasının ötesinde, krizlerin ne anlama geldiğini çözme kapasitesini bizzat hedef almaktadır. Bu noktada çalışma, Rancière'in Cahil Hoca'daki aptallaştırma (abrutissement) kavramını siyasal düzleme taşımayı amaçlamaktadır. Rancière'de aptallaştırma, bir zekânın bir başkasına tâbi kılınması, kişinin kendi anlama kapasitesinden koparılarak eşitsizlik varsayımına hapsedilmesi anlamına gelmektedir. Bu haliyle aptallaştırma, zekâların eşitliğinden hareket eden özgürleşmenin karşıtıdır. Çalışmanın amacı bu kavramı çoklu kriz rejimine taşıyarak, onu makro-ölçekli bir strateji olarak okumaktır. Bu haliyle aptallaştırma halkın kendi anlama ve eyleme kapasitesine duyulan eşitlik varsayımının askıya alınması olarak ele alınacaktır. Bu çerçevede iktidar artık yalnızca neyin duyulur olduğunu taksim etmekle kalmaz; üst üste binen krizlerle toplumsal sorunların neredeyse tamamını duyulmaz hâle getirir. Sonuç, halkın yalnızca egemenliğinden değil, bir siyasal özne olarak kurulabilmesinin koşullarından da yoksun bırakılması; halkın siyasal bir özne olarak daha

baştan kapatılmasıdır. Çalışma bu çerçeveyi Türkiye'nin Gezi sonrası dönemi üzerinden örneklemeyi hedeflemektedir. Gezi'nin açtığı ortak görünürlük ve eylem alanının ardından gelen dönem, ekonomik, hukuki, güvenlik ve dış politika eksenlerinde sürekli ve eşzamanlı bir kriz halinin nasıl bir yönetim tekniğine dönüştüğünü; bu sürekliliğin, toplumsal muhalefetin önüne her seferinde birbirini geçersizleştiren yeni acil meseleler koyarak ortak bir sorun teşhisini nasıl güçleştirdiğini göstermek için verimli bir zemin sunmaktadır.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

III. OTURUM (19 EYLÜL 2026, CUMARTESİ, 14.45-16.15)

Panel 25 (14.45-16.15, Amfi V)

CHP: Parti Kimliği, Gündemler ve Politikalar

Panel Başkanı: Gülnur Kocapınar (Yeditepe Üniversitesi)

Nuri Fudayl Kıcıroğlu (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi) ve Ceren Melis Kıcıroğlu (İstanbul Üniversitesi), CHP Atatürk'ün Partisi Mi?: "Yeni" Parti Literatürü ve 1992 Kuruluşu

1980 askeri darbesinin ardından bütün siyasal partilerin kapatılması, eski parti adlarının kullanımının yasaklanması ve siyasal alanın askeri rejim tarafından yeniden düzenlenmesi, Türkiye’de parti sürekliliği ile parti yeniliği arasındaki ilişkiyi olağan demokratik rekabet bağlamlarından farklılaştırmıştır. 1992’de bu yasakların kaldırılmasıyla CHP aynı ad, tarihsel miras ve kurucu parti kimliği üzerinden yeniden kurulmuş; ancak bu gelişme çoğunlukla merkez solun yeniden yapılanması veya cumhuriyetin kurucu partisinin geri dönüşü olarak ele alınmıştır. Bu bildirinin sorusu ise kavramsaldır. Darbe tarafından kesintiye uğratılmış bir siyasal geleneğin aynı ad ve tarihsel süreklilik iddiasıyla yeniden kurulması, yeni parti literatürü açısından nasıl değerlendirilmelidir? Bu soru, yeni parti literatürünün geliştiği başlıca bağlamlar dikkate alındığında özel önem taşır. Söz konusu literatür büyük ölçüde demokrasilerde temsil, rekabet ve sistem yenilenmesi meseleleri etrafında şekillenmiştir. Batı Avrupa’da yeni partiler yerleşik parti sistemlerine dinamizm kazandıran ve yeni toplumsal talepleri temsil alanına taşıyan aktörler olarak incelenirken, Doğu Avrupa’da Sovyet sonrası demokratikleşme süreçlerinde parti rekabetinin oluşumu açısından değerlendirilmiştir. Türkiye örneği ise bu iki bağlamdan farklıdır. 1980 askeri darbesi, siyasal sistemi demokratik rekabeti genişletmek amacıyla değil, aksine mevcut partileri kapatarak, eski parti adlarının kullanımını yasaklayarak ve siyasal alanı vesayetçi biçimde yeniden düzenleyerek “yenilemiştir”. Bu nedenle CHP’nin yeniliği, demokratikleşmenin doğal bir ürünü olarak değil, darbe tarafından kesintiye uğratılmış bir siyasal sürekliliğin aynı ad, tarihsel miras ve kurucu parti kimliği üzerinden yeniden kurulması bağlamında ortaya çıkar. Bu bildiri kapsamında CHP’nin 1992’deki yeniden kuruluşu ontolojik ve genetik eksenler üzerinden ele alınacaktır. Ontolojik eksen, bir partinin hangi ölçütlerle “yeni” sayılabileceği sorusuna odaklanır; hukuki kuruluş, örgütsel yapı, siyasal kadrolar ve sembolik kimlik gibi boyutları değerlendirir. Genetik eksen ise partinin hangi kaynaklardan ve hangi süreçler sonucunda ortaya çıktığını sorgular; sıfırdan kurulan, bölünme veya birleşmeyle oluşan ve haleflik ilişkisi taşıyan partiler arasındaki ayrımlara bakar. Bu iki eksen birlikte ele alındığında CHP, yeni parti literatürünün arada kalmış vakalarından biri olarak görünür. Bir yandan 1980 sonrasındaki siyasi parti düzeninde mevcut partilerden ayrılanların kurması nedeniyle örgütsel ve kurumsal düzeyde belirli ölçülerde

yenilik taşır. Öte yandan parti, tarihsel adını, sembollerini, kurucu anlatısını ve önemli ölçüde siyasal mirasını sahiplenerek kendisini yeni bir siyasal girişim olarak değil, kesintiye uğramış bir sürekliliğin yeniden tesisi olarak sunar. Bu nedenle CHP'nin 1992'deki yeniden kuruluşu, yeni parti literatüründe çoğu zaman varsayılan yenilik-süreklilik karşıtlığını yeniden düşünmek için özgün bir imkân sunar. CHP örneği yenilik ile sürekliliğin birbirini dışlamak zorunda olmadığını gösterir. Dahası, bu gerilim yalnızca tek bir partinin kurumsal kimliğine dair değildir; aynı zamanda darbe sonrası siyasal sistemin nasıl yeniden kurulduğunu, eski siyasal aktörlerle nasıl ilişki kurduğunu ve demokratik sürekliliği hangi yollarla kesintiye uğratıp yeniden mümkün kıldığını da görünür hale getirir.

Selcen Altınbaş-Umut (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi) ve Dilan Kardeş (Bahçeşehir Üniversitesi), Baykal'dan Özel'e Cumhuriyet Halk Partisi'nde Muhalefet Söyleminin Dönüşümü

Bu çalışma, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 2007-2025 yılları arasını kapsayan üç genel başkanlık döneminde muhalefet söyleminin nasıl dönüştüğünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bundan hareketle çalışmanın ana sorusu, "CHP Genel Başkanlarının parti organlarına yönelik periyodik siyasi değerlendirme metinlerinde muhalefet kimliği nasıl çerçevelenmektedir ve bu çerçeveleme üç genel başkanlık döneminde nasıl bir dönüşüm geçirmiştir?" şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın analiz birimi, her üç dönem için de genel başkanın parti organlarına yönelik periyodik siyasi değerlendirme niteliği taşıyan konuşma ve sunum metinleridir. Bu doğrultuda Deniz Baykal dönemine ait 2007–2010 yılları arasındaki Merkez Yönetim Kurulu (MYK) raporu genel başkan sunuşları, Kemal Kılıçdaroğlu dönemine ait 2011–2021 yılları arasındaki MYK raporu genel başkan sunuşları ve Özgür Özel dönemine ait Kasım 2023 – Aralık 2025 tarihleri arasındaki TBMM grup konuşmaları veri setini oluşturmaktadır. Belge türleri arasındaki farklılık, her üç dönemde de genel başkanın parti organlarına yönelik periyodik siyasi konum bildirimi işlevi gören metinlerin seçilmesi yoluyla giderilmiştir. Çalışmada nitel içerik analizi yöntemi benimsenmekte ve Entman'ın çerçeveleme teorisi analitik çerçeve olarak kullanılmaktadır. Metinlerin MAXQDA yazılımı aracılığıyla problem tanımı, nedensellik atfı, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi kategorileri temelinde kodlanması planlanmaktadır. Böylece hem üç genel başkan dönemindeki dönüşüm incelenmekte hem de muhalefet söyleminin hangi kategorilerde yoğunlaştığı görülebilmektedir. Çalışma üç temel önsav üzerine kurulmaktadır. Birincisi, CHP'nin muhalefet söylemi üç genel başkanlık döneminde hem içerik hem çerçeveleme biçimi açısından anlamlı farklılıklar sergilemektedir. İkincisi, Baykal döneminde baskın olan kimlik savunması ve tehdit çerçevesi yerini Kılıçdaroğlu döneminde programatik ve çözüm odaklı bir söyleme bırakmış, Özel döneminde ise halk-seçkinler karşıtlığına dayalı mobilizasyon çerçevesi öne çıkmıştır. Aynı zamanda Baykal döneminde muhalefet söyleminin faili soyut ve varoluşsal bir tehdit olarak cumhuriyeti ve laikliği hedef alan iç ve dış odaklar şeklinde tanımlanırken, Kılıçdaroğlu döneminde fail iktidar partisinin performans başarısızlığına dönüşmüş, Özel döneminde ise 'saray' ve 'seçkin' figürleri etrafında kurulmuştur. Üçüncü temel sav ise, söylemdeki bu dönüşüm yalnızca liderlik değişiminin değil, partinin içinde bulunduğu konjonktürel ve örgütsel koşulların da bir yansıması olduğudur. Çalışma, Türkiye'de muhalefet siyaseti ve parti kimliği inşası üzerine yürütülen tartışmalara ampirik ve sistematik bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu noktada

birincil parti belgelerinin sistematik söylem analizi için kaynak olarak kullanılması literatüre sunulması beklenen katkıyı destekler niteliktedir.

Erdoğan Altun (Avrasya Üniversitesi), Emeğin CHP'si: 1994, 2008, 2025 Programlarında Emek Söylemi

Bu çalışma, 1992'de kurulan Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1994, 2008 ve 2025 tarihli parti programlarında emek söyleminin nasıl kurulduğunu ve dönüştüğünü incelemektedir. Araştırmanın temel sorusu şudur: CHP'nin sosyal demokrat kimliği, 1994, 2008 ve 2025 programlarında emek, piyasa, devlet ve sosyal vatandaşlık ilişkisi üzerinden nasıl tanımlanmıştır? Bu soru çerçevesinde çalışma, programlarda emeğin hangi kavramlarla adlandırıldığını, hangi toplumsal grupları kapsadığını, emek sorunlarının hangi nedenlere bağlandığını ve bu sorunların çözümünde hangi aktörlerin öne çıkarıldığını karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Çalışmanın temel savı, CHP'nin sosyal demokrat öz-tanımının 1994–2025 döneminde süreklilik gösterdiği; buna karşılık sosyal demokrat kimliğin emekle kurduğu ilişkinin önemli ölçüde dönüştüğüdür. 1994 Programı'nda emek, partinin öncelikli toplumsal tabanı ve sosyal demokrasinin normatif temeli olarak konumlandırılmaktadır. Bu dönemde “emek kesimleri”, “ücretliler”, “işçiler” ve “küçük üreticiler” geniş bir toplumsal blok içinde düşünülmekte; sendikal örgütlenme, sosyal güvenlik ve çalışma hakkı sosyal demokrat siyasetin merkezî unsurları olarak sunulmaktadır. 2008 Programı'nda ise emek söylemi ortadan kalkmamakla birlikte, çalışma hakkı ve sendikal haklar; verimlilik, rekabet gücü, aktif işgücü politikaları, esneklik, kayıt dışılıkla mücadele ve istihdam edilebilirlik gibi kavramlarla birlikte ele alınmaktadır. Bu nedenle 2008 Programı, sosyal demokrat hak dili ile neoliberal dönemin piyasa-yönetimsel araçları arasında melez bir söylem üretmektedir. 2025 Programı ise bu mirası tümüyle terk etmeden, emeği yeniden kolektif ve siyasal bir özne olarak güçlendirmekte; platform çalışanları, bakım emeği, güvencesiz çalışma, dijitalleşme, algoritmik denetim, çalışan yoksulluğu ve yeşil dönüşüm gibi yeni emek meselelerini sosyal demokrat programın kapsamına almaktadır. Bu içerik ışığında çalışma, CHP'nin emek söyleminden yola çıkarak sosyal demokrasinin yeni kamu işletmeciliği, neoliberalizm ve prekaryalaşma karşısındaki dönüşümünü değerlendirmektedir.

Damla Cihangir-Tetik (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi) ve Emine Deniz (Sabancı Üniversitesi), CHP'nin Filistin Meselesi ve İslam Söyleminin Dönüşümü: Parti Kimliği, Dış Politika ve Muhalefet Stratejileri (1970–2025)

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Türkiye'nin kurucu partisi ve en köklü siyasal aktörlerinden biri olarak, dış politika meselelerini yalnızca uluslararası ilişkiler bağlamında değil, aynı zamanda parti kimliği ve ideolojik konumlanışı çerçevesinde yorumlamıştır. Filistin meselesi de bu açıdan CHP'nin laiklik anlayışı, sosyal demokrat kimliği, Batı ile ilişkiler vizyonu ve muhafazakâr seçmenlerle kurduğu ilişkinin önemli bir yansıma alanı olmuştur. Ancak mevcut literatürde CHP'nin Filistin sorunu ve İslam'a ilişkin söylemlerinin uzun dönemli dönüşümünü inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, CHP'nin Filistin meselesini ve İslam'ı nasıl anlamlandırdığını 1970'lerden günümüze kadar uzanan dönemde analiz etmeyi

amaçlamaktadır. Çalışmada parti programları, seçim bildirgeleri, TBMM grup konuşmaları, genel başkan açıklamaları ve partiye yakın yayın organları nitel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Böylece CHP'nin Filistin sorununu hangi normatif çerçeveler üzerinden ele aldığı, İslam'a ilişkin referanslarının zaman içinde nasıl değiştiği ve bu dönüşümün parti kimliğiyle nasıl ilişkilendiği ortaya konulacaktır. Çalışmanın ön bulguları, CHP'nin Filistin meselesine yaklaşımında genel olarak uluslararası hukuk, anti-emperyalizm, insan hakları ve ulusal egemenlik temalarının süreklilik gösterdiğini; buna karşılık İslam'a yönelik söyleminde önemli değişimler yaşandığını göstermektedir. Özellikle 1990'lar sonrasında yükselen kimlik siyaseti, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarı ve muhafazakâr seçmenlere ulaşma arayışları CHP'nin söylem repertuarını etkilemiştir. Bu bağlamda parti, laiklik ilkesini korumaya çalışırken dini referanslara daha açık ve kapsayıcı bir dil geliştirmeye yönelmiştir. Bildiri, CHP'nin dış politika söylemi ile parti kimliği arasındaki ilişkiye ışık tutmayı ve Türkiye'de merkez sol siyasetin Filistin meselesi ile İslam'a yaklaşımındaki dönüşümleri tarihsel bir perspektiften değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, ilerleyen aşamada Yunanistan, İspanya ve Türkiye'deki sol partileri karşılaştırmalı olarak inceleyecek daha geniş bir araştırma projesinin ilk adımını oluşturmaktadır.

Panel 26 (14.45-16.15, Amfi VI)

Avrupa Birliği'nin Akdeniz Boyutu ve Türkiye-AB İlişkileri Açısından Önemi

Panel Başkanı: Çiğdem Nas (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Çiğdem Nas (Yıldız Teknik Üniversitesi), İspanya'nın Akdeniz'e Bakışı ve AB Açısından Etkileri

İspanya, 1986 yılında Avrupa Birliği'ne katılmış bir Akdeniz ülkesi olup, üyelik sürecinde AB fonlarından önemli ölçüde yararlanmış ve bu üyeliğin ekonomik ve sosyal kalkınmasına kayda değer katkılar sağladığı gözlemlenmiştir. Akdeniz bölgesi, İspanya açısından dış politika, ekonomik ilişkiler ve güvenlik stratejilerinin temel eksenlerinden birini oluşturmakta; ülke, güçlü Akdeniz kimliğini bölgesel düzeyde çok yönlü ve dengeli bir diplomasi anlayışıyla birleştirmektedir. İspanya, Avrupa Birliği ile Akdeniz'in güney kıyısındaki ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirmeyi amaçlayan Akdeniz için Birlik girişiminin öncü destekçileri arasında yer almaktadır. Bölgesel istikrarın korunması, düzensiz göçün yönetilmesi ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi Madrid'in başlıca öncelikleri arasındadır. Doğu Akdeniz'de yaşanan anlaşmazlıklarda ise İspanya, NATO çerçevesinde Türkiye ile diyalog ve iş birliğini desteklerken, AB içindeki dayanışma anlayışı doğrultusunda Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile yakın ilişkilerini sürdürmektedir. Ayrıca deniz güvenliğinin güçlendirilmesine katkı sunmak amacıyla bölgede aktif askerî varlık bulundurmaktadır. Akdeniz havzasındaki ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine önem veren İspanya, enerji tedarik güvenliğini artırmak ve Afrika pazarlarıyla bağlantılarını güçlendirmek için bölgeyi stratejik bir geçiş ve iş birliği alanı olarak değerlendirmektedir. Bunun yanında, kendi kıyılarında da etkilerini yoğun biçimde hissettiği iklim değişikliği ve çölleşme riskleri nedeniyle Akdeniz ekosisteminin korunmasını öncelikli görmektedir; deniz kirliliğinin azaltılması ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla Barselona Sözleşmesi gibi uluslararası girişimleri desteklemektedir. Son dönemde İspanya Başbakanı Pedro Sanchez'in güçlü bir şekilde İsrail'in Gazze'deki operasyonlarına karşı tutumu ve ABD Başkanı Donald Trump'ı eleştirmesi AB içinde etki

değerler ve uluslararası normlar açısından güçlü bir savunucu konumuna getirmiştir. Gazze politikası açısından Türkiye'nin söylemi ile benzerlikler göstermesi iki ülke arasında popüler düzeyde bir sempatiye yol açmıştır. İspanya'nın Akdeniz bölgesine yönelik yaklaşımının AB politikalarına ve Türkiye-AB ilişkilerine etkisi bu tebliğde ele alınacaktır.

*Armağan Gözkaman (Beykent Üniversitesi), Coğrafi Tahayyüller Işığında Mekânsal İkilik:
Fransa'nın Akdeniz Stratejisinde Eleştirel Jeopolitik ve Çerçeveleme Kuramlarının Kesişimi*

Bu bildiri, Fransa dış politikasında Akdeniz'e yönelik olarak inşa edilen eşzamanlı coğrafi tahayyülleri (*geographical imaginations*) incelemektedir. 2020-2026 dönemini kapsayan çalışma, mekânın söylemsel üretimini eleştirel jeopolitik yaklaşımı ile Robert Entman'ın çerçeveleme kuramını bir araya getirerek analiz etmektedir. Çalışma, eleştirel jeopolitik gelenekten hareketle, çalışma mekânsallaştırmayı (*spatialization*), siyasal aktörlerin bölgeler, tehditler, kimlikler ve stratejik çevrelere ilişkin belirli anlamları aktif biçimde ürettikleri bir süreç olarak ele almaktadır. Aynı zamanda, Entman'ın çerçeveleme yaklaşımı aracılığıyla bu inşanın hangi dilsel mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirildiğini ortaya koymaya imkân tanımaktadır. Belirli unsurların seçilerek öne çıkarılması ve böylece belirli yorumların teşvik edilmesi olarak tanımlanan çerçeveleme, resmi söylemlerde hangi jeopolitik kurguların görünür ve anlamlı kılındığını incelemeye olanak vermektedir. Çalışmada, başlıktan da anlaşıldığı üzere, Fransa'nın Akdeniz stratejisinde bir mekânsal ikilik (*spatial duality*) inşa edildiği savunulmaktadır. Akdeniz; resmi söylemlerde bir yandan egemenlik, stratejik rekabet, caydırıcılık ve güvenlik sorunlarının hâkim olduğu, diğer yandan da işlevsel karşılıklı bağımlılığın öne çıktığı bir alan olarak değerlendirilmektedir. Böylece, aynı havzada farklı siyasi amaçlara hizmet eden iki ayrı mekânsallığın üretildiği görülmektedir. Analiz için kullanılacak olan eleştirel jeopolitik yaklaşım, R. Entman'ın problem tanımlama, nedensel yorumlama, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi geliştirme biçiminde sunduğu dört temel çerçeveleme işleviyle destelenecektir. Ampirik veri seti, 2020-2026 döneminde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı beyanları, Élysée Sarayı açıklamaları, Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı belgeleri ile Akdeniz'e ilişkin önemli zirve ve girişimlerin bildirilerinden oluşmaktadır. Kodlama süreci, iki farklı mekânsal çerçeve etrafında şekillenerek tekrar eden söylemsel örüntüler üzerinden gerçekleştirilecektir.

Gökçen Yavaş (Kocaeli Üniversitesi), İtalya'nın Akdeniz Politikaları: Avrupa Birliği ve Türkiye ile İlişkileri

Bu çalışmanın amacı, İtalya'nın son on yıldır Akdeniz'e yönelik sürdürdüğü politikaları Avrupa Birliği'nin bölgeye olan yaklaşımı çerçevesinde ele almak, ve bu politikaların Türkiye ile ilişkileri nasıl etkilediğini analiz etmektir. Çalışma, ilk olarak Akdeniz'in İtalya'nın dış politikasında ABD ve Avrupa/AB ile birlikte üç temel ilgi alanından biri olduğunu ve son on yıldır İtalya'nın çoğunlukla Birliğin Akdeniz'e yönelik politikalarına paralel olarak transaksyonel ve pragmatik bir politika izlediğini ve bu anlayışın Türkiye ile olan ilişkilerine de yansıdığı savunulmaktadır. Konunun Akdeniz özelinde ele alınması iki açıdan önem taşımaktadır: Birincisi, bağlamsal nedenlerdir. Bunlar arasında, 2010 sonunda başlayan Arap Ayaklanmaları sonrasında bir kısmı

İtalya üzerinden Avrupa'ya ulaşan göçmen sayısındaki artış; İtalya'nın süregelen ekonomik sorunları karşısında bölge pazarlarına erişim ve ticareti geliştirme ihtiyacı ile 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının ardından, göç, güvenlik ve enerji konularının Akdeniz'in stratejik önemini arttırması yer almaktadır. İkincisi ve daha uzun süreli bir neden olarak, Akdeniz'in İtalya'nın dış politikasında son on yılda daha belirgin bir yer edinmeye başlamasıdır. Bu nedenle konu dönemsel bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. İtalya, 2015'te yayımladığı ve güvenlik ile savunma konularını kapsayan Beyaz Kitap'ta Akdeniz'i temel önceliklerinden biri olarak belirlemiştir. İtalya'nın dış politika söyleminde Akdeniz, sadece coğrafi bir alan olarak değil, aynı zamanda farklı kültürel, siyasi ve ekonomik özellikleri bünyesinde barındıran bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bölge, AB üyesi ülkeler, Balkanlar, Karadeniz, Ortadoğu'nun Akdeniz kıyıları ve Mağrip gibi farklı bölgelerden oluşan dinamik bir alan olarak değerlendirilmektedir. Çoğu zaman da, Avrupa ile ilişkilendirilerek "Euro-Mediterranean" (Avro-Akdeniz) çerçevesinde ele alınmaktadır. İtalya, AB'nin Akdeniz'e yönelik politikalarıyla büyük ölçüde paralellik göstermekle birlikte, pragmatik, transaksiyonel ve seçici bir yaklaşım benimsemiştir. Örneğin, göç konusunda AB ile daha uyumlu ve ortak bir politika beklentisi taşırken, Libya, Cezayir ve Mısır gibi üçüncü ülkelerle de göç, ticaret, ve enerji alanlarında çeşitli antlaşmalar imzalamıştır. İtalya, AB'nin Göç ve Sığınma Pakti'na ilişkin müzakerelerde daha müzakereci bir tutum sergilerken, Birlik mekanizmalarının da daha etkin olması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle Orta Akdeniz'e odaklanan İtalya, özellikle 2022'de iktidara gelen Giorgia Meloni hükümeti döneminde "geniş Akdeniz" vizyonunu dış, güvenlik ve savunma politikasının temel çerçevelerinden biri haline getirmiştir. İtalya'nın Türkiye ile olan ilişkileri de bu bağlamda ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü, AB- Türkiye ilişkilerine uzun süredir hakim olan pragmatik ve transaksiyonel yaklaşımla büyük ölçüde uyumlu bir politika göze çarpmaktadır. Bu nedenle, özellikle son yıllarda ticaret, göç ve savunma alanlarında gelişen ilişkiler de bu çerçevede değerlendirilebilir. Çalışmada öncelikle İtalya'nın dış politikasında Akdeniz'in yeri ve önemi, AB ve ABD ile olan ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır. Ardından İtalya'nın bölgedeki politikaları AB'nin bölgeye olan yaklaşımı bağlamında incelenecektir. Son olarak ise, İtalya'nın Türkiye ile ilişkileri, İtalya'nın hem AB hem de Akdeniz politikaları dikkate alınarak değerlendirilecektir.

Betül Ayanoğlu (Yıldız Teknik Üniversitesi), Akdeniz Pakti ve Yunanistan'ın Stratejik Açmazı: Kurumsal Koruma mı yoksa Diplomatik Kısaç mı?

Yunanistan, 1981 yılında Avrupa Topluluğu'na (AB) katılmış olup, coğrafi konumu ve tarihsel mirası itibarıyla Akdeniz havzasının en köklü üyelerinden biridir. Üyelik sürecinde AB fonlarından önemli ölçüde yararlanan Yunanistan, bu üyeliğin ekonomik kalkınmasına ve kurumsal dönüşümüne kayda değer katkılar sağladığını gözlemlemiştir. Akdeniz bölgesi, Yunanistan açısından yalnızca bir dış politika ekseninin ötesinde ulusal güvenliğin, enerji jeopolitiğinin ve toplumsal kimliğin temel belirleyicilerinden birini oluşturmaktadır. Ülke, bu çok katmanlı Akdeniz kimliğini, tarihsel olarak Doğu-Batı arasında bir köprü olma misyonuyla birleştirmekte; bu durum, Atina'nın bölgesel krizlere ve ittifak dinamiklerine yaklaşımında belirleyici bir rol oynamaktadır. Yunanistan'ın Akdeniz'i nasıl tanımladığı, bu tanımın dış politika önceliklerini nasıl şekillendirdiği ve Yunanistan'ın Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki

denkleminde oynadığı rol, bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Akdeniz havzası, Yunanistan için yalnızca coğrafi bir alan değil; enerji güvenliği, deniz yetki alanları, düzensiz göç ve bölgesel istikrar gibi hayati başlıkların kesiştiği stratejik bir sahadır. Yunanistan'ın Akdeniz politikası, genel anlamda, üç temel ekseninde şekillenmektedir: güvenlik ve egemenlik, enerji jeopolitiği ve göç yönetimi. Akdeniz, Yunanistan'ın ulusal güvenliğinin öncelikli alanı olarak öne çıkmaktadır. Ege Denizi'ndeki çözümsüz egemenlik anlaşmazlıkları ve Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı tartışmaları, Yunanistan'ın deniz yetki alanlarını koruma refleksini sürekli kılmaktadır. Bununla birlikte, Akdeniz aynı zamanda bir enerji koridoru olarak değerlendirilmekte; Doğu Akdeniz'deki doğal gaz yatakları ve enerji şirketleriyle yürütülen işbirlikleri, ülkenin enerji bağımsızlığı hedefinin merkezine yerleştirmektedir. Yunanistan'ın Akdeniz'deki stratejik konumu, yalnızca enerji ile de sınırlı değildir; Atina, Hindistan'ı Avrupa'ya bağlamayı hedefleyen IMEC (Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru) projesinde kilit bir transit üs olarak konumlanmakta, bu da ülkenin küresel ticaret akslarındaki belirleyiciliğini artırmaktadır. Göç ise üçüncü boyut olarak öne çıkmakta; Yunan adalarının Avrupa'ya açılan kapı konumunda olması Atina'yı AB'nin ortak göç politikasının en yoğun muhatabı haline getirmektedir. Yunanistan'ın AB'nin Akdeniz politikalarına ve 2025 Akdeniz Paketi'ne yönelik yaklaşımı değerlendirildiğinde ise Atina'nın AB'yi bir kurumsal kalkan olarak gördüğü, ancak bu kalkanın güvenlik boyutunda ciddi zafiyetler taşıdığı görülmektedir. AB, NATO içindeki Türk-Yunan çıkmazına müdahil olmamakta; Atina ise mevcut politikalarının devamlılığını ikili askeri anlaşmalara (Fransa ve İsrail ile) yönelerek sürdürmektedir. Ayrıca, AB'nin 2025 Paketi ile bölgeye daha fazla angaje olması, Yunanistan'ın Mısır ve İsrail ile uzun yıllardır özenle inşa ettiği ikili ilişkilerin Brüksel-Kahire veya Brüksel-Tel Aviv eksenine kayması riskini doğurmakta ve bu durum Atina'nın bölgesel arabulucu rolünü zayıflatmaktadır. Yunanistan'ın Türkiye-AB ilişkilerinde Akdeniz boyutuna bakışı incelendiğinde, Atina'nın Türkiye ile yaşanan anlaşmazlıkları Türkiye-AB ilişkilerinde bir dönüm noktası ve koşulluluk alanı olarak konumlandığı görülmektedir. Yunanistan, AB'den Türkiye'ye yönelik daha sert bir duruş ve somut yaptırımlar beklerken, AB'nin enerji ve göç başlıklarında Ankara ile diyalog arayışı Atina'da hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu gerilim, AB'nin Doğu Akdeniz'de tek ses olamamasının en somut yansımasıdır. Yunanistan'ın son dönemde Filistin'den İsrail'e kayan politik dengesi dikkat çekicidir. Tarihsel olarak Filistin davasına sempati duyan Yunanistan, özellikle Tsipras (Çipras) döneminden itibaren İsrail ile askeri ve enerji iş birliğini derinleştirmiştir. Bu dönüşüm, Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki stratejik angajmanını artırırken, aynı zamanda İspanya'nın izlediği Filistin yanlısı söylemden keskin bir ayrışma yaratmaktadır. Bu durum, AB içinde Akdeniz politikalarının tek tip olmadığını ve üye devletlerin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda farklı eksenlerde hareket edebildiğini göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Sonuç olarak, Yunanistan'ın Akdeniz'i bir güvenlik ve enerji sahası olarak tanımladığı, AB'den kurumsal koruma beklerken bu beklentisinin NATO ve ikili ittifaklar tarafından doldurulduğu ve Türkiye-AB ilişkilerinde Akdeniz'in bir kırılma noktası olmayı sürdürdüğü görülmektedir. Yunanistan'ın İsrail ile yakınlaşması bölgede yeni ittifak hatları oluşturmakta; AB ise bu çeşitliliğe rağmen ortak bir Akdeniz stratejisi geliştirmekte zorlanmaktadır.

Aylin Ünver Noi (Beykoz Üniversitesi), Yeni Bölgeselcilik Perspektifinden AB ve NATO'nun Akdeniz Politikalarının Dönüşümü ve Türkiye'nin Yeri

1990'lı yıllarda Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (Barselona Süreci), barış, istikrar ve refah hedefleri ile AB norm ve değerlerinin dönüştürücü ve normatif gücünü kullanarak ortak Akdeniz alanı yaratma üzerine kurulmuştu. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı girişiminin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel iş birliği ve değişim temelinde ortak bir bölgesel çerçeve oluşturma yaklaşımı, AB'nin kendi bölgesel bütünleşme ve topluluk oluşturma deneyimini yansıtmaktadır. Günümüzde ise AB'nin Akdeniz politikası giderek güvenlik, enerji ve göç yönetimi ekseninde pragmatik ve işlevsel olarak yeniden yapılandırılmaktadır. Bu dönüşümün somut adımları 2020 yılında Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen Akdeniz için Yeni Gündem (2021) ve bunun devamı niteliğinde şekillenmeye başlayan Akdeniz Paketi (2025) girişimidir. Söz konusu yaklaşımla AB Güney Komşuluk bölgesiyle ilişkilerini siyasi demokratikleştirme, ekonomik kalkınmanın ötesine taşıyarak enerji ve ticaret koridorları, göç yönetimi, dijital bağlantısallık ve bölgesel güvenlik gibi daha pragmatik hedeflere odaklanmaktadır. Yeni Bölgeselcilik Teorisi açısından değerlendirildiğinde bu dönüşüm, bölgeselleşmenin yalnızca dönüştürerek ortak bölge oluşturma ve ekonomik entegrasyon süreçleriyle değil, çok katmanlı güvenlik ve yönetim mekanizmalarıyla şekillendiğini göstermektedir. Akdeniz bölgesi, AB, NATO, bölge devletleri ve diğer uluslararası aktörlerin etkileşimde bulunduğu çok aktörlü bir rekabet bölgesi haline gelmiştir. Bu bağlamda NATO'nun 1994 yılında başlattığı Akdeniz Diyalogu girişimi de yeniden önem kazanmıştır. Başlangıçta güven artırıcı önlemler ve siyasi diyalog amacıyla oluşturulan Akdeniz Diyalogu, günümüzde deniz güvenliği, terörle mücadele, enerji altyapılarının korunması, siber tehditler ve hibrit güvenlik riskleri gibi alanlarda iş birliğini geliştirmeyi hedeflemektedir. Rusya-Ukrayna Savaşı sonrasında Avrupa güvenlik mimarisinde yaşanan değişimler ve Doğu Akdeniz'in enerji arz güvenliği açısından artan önemi, NATO'nun Akdeniz'deki rolünü daha görünür hâle getirmiştir. AB'nin Akdeniz için Yeni Gündemi ve Akdeniz Paketi yaklaşımı ile NATO'nun daha geniş Akdeniz bölgesini kapsayan Güney Komşuluğu politikaları arasında belirgin bir tamamlayıcılık bulunmaktadır. Akdeniz havzasında artan jeopolitik rekabet, enerji koridorlarının çeşitlendirilmesi ihtiyacı ve göç baskıları, AB'nin bölgeye yönelik politikalarını daha pragmatik ve güvenlik odaklı hâle getirmiştir. Böylece Akdeniz, ekonomik iş birliğinin ötesinde çok boyutlu bir bölgesel güvenlik kompleksi niteliği kazanmıştır. Türkiye, Avrupa ile Orta Doğu, Karadeniz ve Akdeniz arasında stratejik bir bağlantı noktası olarak AB'nin bölgesel politikalarında merkezi bir aktör konumundadır. Özellikle göç yönetimi, enerji arz güvenliği, ticaret ve tedarik zincirleri koridorlarının güvenliği ve bölgesel krizlerin yönetimi konularında iş birliği alanları artarken, üyelik müzakerelerindeki durgunluk ilişkilerin normatif bütünleşme perspektifinden uzaklaşarak işlevsel ve stratejik ortaklık boyutuna evrilmesine yol açmıştır. NATO-AB ilişkileri açısından değerlendirildiğinde ise Akdeniz'de ortaya çıkan yeni güvenlik riskleri, iki örgüt arasındaki iş birliğini güçlendirmiştir. Yeni Bölgeselcilik Teorisi'nin çok aktörlü yönetim anlayışı doğrultusunda NATO ve AB, deniz güvenliği, enerji altyapılarının korunması, hibrit tehditlerle mücadele ve düzensiz göçün yönetimi gibi alanlarda tamamlayıcı roller üstlenmektedir. Ancak bu tamamlayıcı roller her zaman mümkün olmamakta bazen yerini rekabete ve hatta bazı üye devletler arasında sorunlara bırakmaktadır. AB'nin Akdeniz politikalarının normatif bölgeselleşmeden güvenlik merkezli yeni bölgeselleşme anlayışına evrildiğini ve bu dönüşümün hem Türkiye-AB ilişkilerini

hem de NATO-AB iş birliğinin kapsamını yeniden şekillendirmektedir. Türkiye ise hem NATO üyesi hem de AB'nin Güney Komşuluk ve Akdeniz politikalarının önemli bir paydaşı olarak bu yeni bölgesel mimarinin merkezinde yer almaktadır. Enerji koridorları, göç yönetimi, deniz güvenliği ve bölgesel krizlerin yönetimi konularında Türkiye'nin rolü, AB'nin Akdeniz için Yeni Gündem ve Akdeniz Paketi hedefleri ile NATO'nun Güney Komşuluğu kapsamındaki güvenlik önceliklerinin kesişim noktasında bulunmaktadır. Yeni bölgeselcilik kapsamında AB ve NATO'nun Akdeniz politikaları, Türkiye'nin bu politikalarda yeri ve en son Akdeniz üzerinden Türkiye-AB ilişkisi bu tebliğde ele alınacaktır.

Panel 27 (14.45-16.15, Amfi VII)

Asya'da Modernitenin Farklı Yüzleri

Panel Başkanı: Taşkın Toprak İpek (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Hande Erol (Ege Üniversitesi), Japonya'nın Ulus Markalama Stratejisi: Kültürden Jeopolitiğe

Japonya'nın Ulus markalama stratejisi, son yıllarda kültürel unsurların sistematik biçimde kullanılmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Geleneksel olarak ulus markalama, bir ülkenin uluslararası imajını güçlendirme ve küresel rekabette avantaj elde etme amacı taşıırken, Japonya örneğinde bu süreç kültür ile jeopolitiğin kesişiminde yeniden şekillenmiştir. Özellikle Cool Japan politikası, Japonya'nın kültürel ürünlerini küresel dolaşıma sokarak ülkenin marka değerini artırmayı hedefleyen önemli bir araç haline gelmiştir. Japonya, anime, manga, moda ve gastronomi gibi popüler kültür unsurlarını yalnızca ekonomik değer yaratan sektörler olarak değil, aynı zamanda uluslararası etki üretiminde kullanılan stratejik araçlar olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda kültür, klasik anlamda bir "yumuşak güç" unsuru olmanın ötesine geçerek, jeopolitik rekabetin dolaylı fakat etkili bir bileşeni haline gelmiştir. Kültürel çekicilik, Japonya'nın özellikle Asya-Pasifik bölgesinde ve küresel ölçekte görünürlüğünü artırmakta, ülkenin siyasi ve ekonomik ilişkilerine dolaylı katkı sağlamaktadır. Bu dönüşüm üç temel boyutta incelenebilir. İlk olarak, kültürel unsurlar ulusal kimliğin temsil araçları olarak yeniden paketlenmiş ve küresel pazara sunulmuştur. İkinci olarak, bu unsurlar ekonomik değer yaratan ihracat kalemlerine dönüşmüştür. Üçüncü olarak ise Japonya, bu kültürel sermayeyi uluslararası ilişkilerde nüfuz artırıcı bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte, kültürün aşırı ticarileştirilmesi ve devlet tarafından yönlendirilmesi, otantiklik ve etkinlik açısından bazı eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak Japonya örneği, kültürün günümüzde yalnızca bir kimlik unsuru değil, aynı zamanda jeopolitik güç üretiminin önemli bir aracı haline geldiğini göstermektedir.

Giray Gerim (İstanbul Üniversitesi), Dekolonyalite ve Dışlayıcı Kolektif Kimlik Siyaseti: Hindistan Örneği

Dekolonyal düşünce, kolonyal tahakkümün yalnızca siyasal ve ekonomik bir yapı olmadığını, aynı zamanda bilgi üretimi, özneleşme ve medeniyet hiyerarşileri üzerinden işleyen kalıcı bir epistemik tahakküm biçimi yarattığını savunur. Bu yönüyle dekolonyalite, Batı-merkezci evrenselcilik eleştirisi üzerinden epistemik çoğulluğu ve özgürleşmeyi normatif olarak savunan

güçlü bir eleştirel çerçeve sunar. Ancak son dönemde artan eleştirel literatür, dekolonyal söylemin belirli koşullarda yeni özcülük biçimlerini, kültürel kapanmaları ve dışlayıcı kimlik siyasetlerini de besleyebileceğine işaret eder. Bu bildiri, dekolonyal söylemlerin hangi koşullar altında dışlayıcı kolektif kimlik inşası ve medeniyetçi milliyetçilik projeleriyle eklemlenebildiği sorusuna odaklanır. Temel savı, dekolonyal düşüncenin normatif olarak özgürleşmeyi hedeflemesine rağmen, Batı evrenselciliğine yönelik eleştirisinin belirli siyasal bağlamlarda dışlayıcı kimlik inşasıyla yapısal yakınlıklar geliştirebildiğidir. Bu yapısal yakınlık, determinist bir nedensellik ilişkisine değil; belirli söylemsel eklemlenmeleri daha olası kılan uyumluluklara işaret eder. Bildiri, bu argümanı çağdaş Hindistan örneği üzerinden inceler. Özellikle 2014 sonrası BJP iktidarı altında kolonyal zihniyetten arınma, Hindistan'ın yerli/medeniyetsel kimliğinin yeniden tanımlanması, yerli bilgi sistemleri ve medeniyetsel yeniden diriliş etrafında şekillenen siyasal söylemler, dekolonyal kavramsal repertuar ile Hindu çoğunlukçu milliyetçilik arasındaki ilişkiyi analiz etmek için elverişli bir vaka sunar. Nitel söylem analizi yöntemiyle Narendra Modi'nin konuşmaları, Bharatiya Janata Party dokümanları ve temel politika metinleri incelenir. Analiz, bu eklemlenmenin üç temel söylemsel mekanizma üzerinden gerçekleştiğini gösterir: (1) siyasal ve tarihsel çatışmaları öncelikle epistemik tahakküm üzerinden okuyan epistemik indirgemecilik, (2) ulusu tarihsel olarak yekpare ve otantik bir medeniyet öznesi olarak kuran otantiklik siyaseti ve (3) otantik kabul edilen ve edilmeyen toplumsal aktörler arasında ayırım üreten sembolik sınır inşası. Hindistan örneği, dekolonyal söylemin zorunlu olarak dışlayıcı siyasetlere yol açtığını göstermez; ancak epistemik özgürleşme söyleminin, ulusal yeniden inşa ve medeniyetsel otantiklik iddialarıyla birleştiğinde, çoğulcu kolektif kimlik anlayışlarından dışlayıcı ve çoğunlukçu siyasal projelere kayabileceğini ortaya koyar. Bu çerçevede bildiri, dekolonyalite tartışmalarını epistemoloji düzeyinden çıkararak kolektif kimlik oluşumu ve siyasal aidiyet tartışmalarıyla ilişkilendirmeyi amaçlar.

Mehmet Furkan Ergül (Ankara Medipol Üniversitesi), Tayvan'ın Demokratikleşmesinde Dış Faktörlerin Etkisi: Üçüncü Demokratikleşme Dalgası Bağlamında Bir Değerlendirme

Tayvan, üçüncü demokratikleşme dalgasının en sık iç siyasetle açıklanan vakalarından biridir. Demokratikleşme literatürü ağırlıklı olarak hızlı ekonomik kalkınmayı, Chiang Cing-guo ve Li Ding-hue gibi siyasi elitlerin tercihlerini ve Dangvay/DiP eksenli sivil toplum hareketlerini öne çıkarır. Bu bildiri, dış faktörlerin Tayvan'ın demokratikleşmesinde hangi mekanizmalar üzerinden ve ne ölçüde etkili olduğunu sistematik biçimde incelemektedir. Temel argüman, dış çevrenin zaman içinde "çift yönlü" olarak işlediği argümanıdır. Soğuk Savaş'ın erken dönemlerinde Tayvan'ın otoriter rejimini meşrulaştıran ABD güvenlik şemsiyesi ve anti-komünist "Özgür Çin" söylemi gibi dış koşullar, 1971 yılında Tayvan'ın Birleşmiş Milletler koltuğunu anakara Çin'e kaybı ve 1979'da ABD'nin Çin Cumhuriyeti'ni (Tayvan'ı) tanımayı bırakarak anakaradaki Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımaya başlamasıyla birlikte KMT rejimini aşındıran bir baskı yaratmaya başlamıştır. Bildiri, dört sebep üzerinden ilerlemektedir. Bunlar, diplomatik izolasyonun yarattığı meşruiyet krizi, ABD'ye olan ekonomik ve siyasi bağımlılık ve buna bağlı olarak ABD'nin Tayvan üzerindeki etkisinin büyüklüğü, üçüncü demokratikleşme dalgasının yayılma etkisi ve diaspora eksenli ulusötesi aktivist ağlarının yarattığı bumerang

etkisidir. Sonuç olarak dış faktörlerin demokratikleşmeyi tek başına başlatmadığı, ancak iç dinamiklerle etkileşerek demokrasiye geçişin maliyetini düşürdüğü ve geri dönüşü güçleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlkay Ata Yıldız (Aksaray Üniversitesi), Piyasanın Ahlaki Temelleri Üzerine Adam Smith'in Tarafsız Gözlemcisi ile Çin Sosyal Kredi Sisteminin Karşılaştırmalı Bir Okuması

Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC, Çin) tarafından 2014 yılında sistematik uygulaması başlayan Sosyal Kredi Sistemi'ne (SKS) ilişkin literatür ağırlıklı olarak gözetim, disiplin ve baskı kavramları etrafında şekillenmekte; sistemin merkezinde yer alan "güvenilirlik" ve "dürüstlük" kavramlarının ahlak felsefesi bağlamındaki anlamı genellikle göz ardı edilmektedir. Bu bildiri, Adam Smith'in Ahlaki Duygular Kuramı'nda geliştirdiği "tarafsız gözlemci" kavramını SKS analizine taşıyarak bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Adam Smith, Ahlaki Duygular Kuramı'nda, adaletin toplumu ayakta tutan temel direk olduğunu ifade eder ve bu adalet duygusunun, bireyin sempatik imgelem yoluyla içselleştirdiği tarafsız gözlemciden türediğini ileri sürer. Smith'e göre, tarafsız gözlemci, piyasa ilişkilerinin merkezi bir zorlama olmadan sürdürülebilmesini sağlayan, kendiliğinden oluşan ahlaki bir mekanizmadır. Çin'de Sosyal Kredi Sistemi (SKS) ise, 1978 reformlarıyla başlayan piyasa ekonomisine geçiş sürecinin ilerleyen safhasında, devlet eliyle inşa edilen idari bir mekanizma olarak ortaya çıkar. Amacı, hızla genişleyen piyasada katılımcılar arası güven ve sözleşme uyumu eksikliğinin yarattığı işlem maliyetlerini gidermektir. Bu bildiri şu sav üzerine ilerlemektedir: Smith'in tarafsız gözlemcisi ile SKS, piyasa düzeninin sürdürülmesi için gerekli olan aynı işleve, yani, katılımcılar arası güvenilir ve adil davranışın garanti altına alınmasına, yapısal olarak zıt mekanizmalarla yanıt vermektedir. Smith'te bu işlev içselleştirilmiş bir ahlaki duyguya bağlıken; SKS'de aynı işlev, devletin bilinçli idari eylemiyle dışarıdan inşa edilmektedir. Bildiri, bu karşıtlığın rastlantısal olmadığını; her iki projenin de piyasa ekonomisinin yapısal bir sorununa (merkezi denetimin yetersiz kaldığı durumda güvenin nasıl üretileceği sorununa) verilmiş iki yanıt olarak okunması gerektiğini savunmaktadır. Bildirinin katkısı, SKS'yi salt bir gözetim/disiplin aygıtı olarak okuyan yerleşik literatürün ötesine geçerek, sistemi piyasa düzeninin ahlaki temelleri sorununa verilen tarihsel olarak özgül bir idari yanıt olarak konumlandırmak ve bu karşılaştırma ile hem Smith çalışmalarına hem de Çin siyasi ekonomisi çalışmalarına disiplinlerarası bir köprü kurmaktadır.

Panel 28 (14.45-16.15, Amfi VIII)

Orta Doğu'nun Siyasal Tarihi: Rejimler, İdeolojiler ve Toplumsal Aktörler
Panel Başkanı: İlker Yasin Durmaz (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Adnan Bilir (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Suriye'de Baasçı Rejimin Kurucu Momentleri: 1963, 1966 ve 1970 Askerî Darbeleri

Arap-İsrail Savaşı'nın yarattığı siyasal kırılmaların ardından yükselişe geçen Arap Milliyetçiliği söyleminin bölgedeki mühim aktörlerinden biri olan Baas Partisi, Suriye siyasal hayatında zamanla salt ideolojik ve politik bir hareket olmanın ötesine geçmiştir. Parti, modern Suriye

tarihinin büyük bölümünde doğrudan iktidar pratiğinin merkezinde yer almış; parti, ordu ve devlet arasındaki bütünleşme üzerinden otoriter bir rejimin inşasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu çalışma, Orta Doğu ve Arap tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Arap Sosyalist Baas Partisi'nin Suriye'deki iktidara gelişini ve bu iktidarı kurumsal olarak tahkim etme sürecini 1963, 1966 ve 1970 askerî darbeleri üzerinden ele almaktadır. Çalışma, söz konusu darbeleri yalnızca Suriye siyasal hayatındaki iktidar değişiklikleri ya da askerî müdahaleler olarak değil, Baasçı rejimin siyasal, kurumsal ve askerî yapısını şekillendiren kurucu momentler olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Baas Partisi'nin Suriye'de ideolojik-siyasal hareket olmaktan çıkarak parti, ordu ve devlet bütünleşmesi üzerinden işleyen otoriter bir rejim pratiğine nasıl dönüştüğünü tartışmaktır. Baas Partisi, 1950 ve 1960'lı yılların devrimci ve modernleşmeci siyasal atmosferinde şekillenen; Arap birliği, sekülerlik ve sosyal adalet söylemlerini siyasal programının merkezine yerleştiren bir hareketti. Partinin bu ideolojik çerçevesi, ordu ve bürokrasi içerisindeki unsurların yanı sıra kırsal toplumsal kesimlerin ve Nusayri, Dürzi, İsmaili gibi azınlık grupların desteğini kazanmasına imkân sağlamıştır. Bu toplumsal ve siyasal zemin, partinin siyasal yetkeyi seçim süreçlerinden ziyade ordu ve bürokrasi içerisindeki kadroları aracılığıyla ele geçirmeye dönük bir strateji geliştirmesini kolaylaştırmıştır. 8 Mart 1963 darbesi, Baasçı rejimin ilk kurucu momentleri olarak değerlendirilebilir. Bu darbe ile geleneksel kentli Sünni elitlerin ve feodal sınıfların iktidar yapıları içerisindeki ağırlığı kırılmaya başlanmış; kırsal kökenli gruplar ile bazı azınlık mensupları yönetim kademelerinde ve özellikle ordu içinde daha görünür hale gelmiştir. 23 Şubat 1966 darbesi ise yalnızca parti içi bir iktidar mücadelesi değil, parti, ordu ve sivil-askerî bürokrasi içerisindeki güç dengelerini yeniden şekillendiren ikinci kurucu momenttir. Bu süreçte Mişel Eflak ve Salahaddin Bitar gibi geleneksel Baasçı figürler tasfiye edilmiş, pan-Arabist politikalar geri plana itilerek "Önce Suriye" merkezli bir yönelim belirginleşmiştir. Aynı dönemde ordu içindeki Sünni, Dürzi ve İsmaili subayların tasfiyesiyle Cedid ve Esad'ın temsil ettiği Nusayri fraksiyon kritik pozisyonları ele geçirmiştir. 1967'de İsrail karşısında alınan yenilginin ardından Cedid-Esad koalisyonu çözülmüş; bu süreç, taraflar arasında derinleşen bir iktidar mücadelesine dönüşerek 16 Kasım 1970'te Hafız Esad'ın askerî müdahalesiyle sonuçlanmıştır. 16 Kasım 1970 yılında Esad tarafından yapılan darbe, Baasçı rejimin Suriye'deki üçüncü ve son kurucu momentleri olarak değerlendirilebilir. Bu darbe ile parti, ordu ve bürokrasi Esad merkezli güvenlikçi ve sekteryen bir iktidar yapısı etrafında şekillenmiş ve 2024'e kadar sürecek olan otoriter Esad rejiminin temelleri atılmıştır. Çalışmanın temel bulgusu, Suriye'de Baasçı rejimin 1963, 1966 ve 1970 darbeleriyle şekillenen aşamalı bir askerî-siyasal dönüşüm sürecinin ürünü olduğudur. Bu darbeler bir yandan Baas Partisi'nin iktidarı ele geçirmesini sağlarken, diğer yandan parti ve ordu içerisindeki tasfiyeler aracılığıyla rejimin militarize ve güvenlikçi bir karakter kazanmasına zemin hazırlamıştır. Esad'ın 1970'te yönetimi ele geçirmesiyle birlikte Baasçı iktidar, parti, ordu ve devlet bütünleşmesine dayalı güvenlikçi ve otoriter bir rejim formu kazanmıştır. Böylelikle çalışma, Suriye'de otoriter rejim inşasının yalnızca ideolojik bir dönüşüm olarak değil, parti, ordu ve devlet üçgeninde kurulan güç ilişkileri üzerinden okunması gerektiğini ortaya koymaktadır.

İlker Yasin Durmaz (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), İran Solu Neden İslami Devrim'i Destekledi? Tarihsel Bir Perspektif

Bu çalışma, 1979 yılında Pehlevi hanedanlığının yerini İslam Cumhuriyeti'nin alması ile sonuçlanan devrime neden sol hareketin bazı unsurlarının da destek verdiğini incelemektedir. Mevut literatürde sol hareketlerin, özellikle Tudeh Partisi'nin, İslami Devrim'e destek vermesinin nedenleri tarihsel bir yanılığa ya da bir taktiksel hata olarak değerlendirilmektedir. Buna göre, Şah'a karşı halk hareketlerini ve İslami grupların muhalefetini emperyalizm karşıtı bir bağlamda okuyan sol hareketler bu taktiksel hata nedeniyle İslami grupları desteklemiş ve İslami Devrim'in bir parçası olmuştur. Bu çalışma ise İran'daki sol hareketlerin Meşrutiyet Dönemi'nden itibaren tarihine Farsça birincil kaynaklar aracılığıyla odaklanarak bu "taktiksel hata" argümanına karşı çıkıyor. İran solunun kuruluşundan itibaren dinî meşruiyet, ulema, İslami siyasal dil ve geniş halk kitleleriyle kurduğu ilişkiyi inceleyerek, 1979 Devrimi'ne verilen desteğin yalnızca konjonktürel bir yanılığa olarak değerlendirilemeyeceğine işaret ediyor. Bu desteğin, İran solunun modernleşme ve terakki süreçlerinin bir parçası olan uzun tarihsel gelişimi içinde şekillenen "birleşik cephe" arayışlarının, anti-emperyalist siyasal tahayyülünün ve İran'ın bağımsızlığı ile toprak bütünlüğünü önceleyen modernleşmecî çizginin bir devamı olarak ortaya çıktığına işaret ediyor. 1905 yılında İçtimayi Amiyyun adı altında örgütlenen ilk sosyal demokrat grup Meşrutiyet Hareketi'ni 1979 yılındaki devrime destek veren sol gruplara benzer bir bağlamda değerlendirmişti. Erken dönemdeki bu sosyal demokrat grup için Meşrutiyet sosyalizmden yalnızca bir önceki aşamaydı ve Kautsky'nin de tavsiyesiyle bu "ilerici devrimi (inkılabî müterakki)" desteklemişlerdi. 1920 yılında kurulan İran Komünist Partisi de İran'ın toprak bütünlüğü ve kalkınma davasının bir parçası olarak değerlendirdiği Rıza Şah'ı desteklemişti. Dahası, Süleyman Mirza gibi dönemin önemli sosyal demokrat figürleri Rıza Şah'ın kabinesinde kendisine yer bulmuştu. İran solunun fikir babası olarak bilinen Takî Arânî de bu "birleşik cephe" sürecinin bir parçasıydı. Çıkardığı Dünya dergisinde İran'ın kalkınma ve bağımsızlık davasını önceliyordu ve farklı toplumsal sınıflar ile iş birliğine salık veriyordu. 1941 yılında kurulan ve sol hareketler içindeki en örgütlü siyasal parti olan Tudeh Partisi de bu birleşik cephe patikasının bir parçasıydı. İran'ın istiklalini tehlikeye atacaktaki fiili durumlarda Ayetullah Kaşani'ye destek vermekten çekinmemişti. Dahası, parti beyannamelerinde üyelerin "Muhammedi şeriatı" özel bir önem verdiğinden sıklıkla bahsediyordu. Sonuç olarak bu çalışma, bu dört ayrı vakanın İran solunun siyasal davranışını anlamak için önemli bir çerçeve oluşturduğunu ileri sürmektedir. Meşrutiyet Dönemi'nden itibaren gelişen sol hareketlerin tarihsel mirasını taşıyan 1979 devrimcileri, İslami Devrim'i Şah rejimine, emperyalizme ve bağımlı kalkınma modeline karşı yönelmiş "ilerici" bir devrim olarak değerlendirmişlerdi. Bu nedenle İslamcılarla kurulacak olası bir birleşik cephenin gönüllü katılımcıları oldular. Bu destek, yalnızca kısa vadeli bir taktiksel hata değil, İran solunun modernleşme, bağımsızlık ve terakki ekseninde şekillenen uzun tarihsel patikasının ürettiği bir siyasal refleksin sonucuydu.

Mehmet Buğra Yüz (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Lübnan Dürzi Toplumu ve Sol Siyasî Söyleme Eklemlenmeleri

Bu çalışma, geleneksel topluluk organizasyonlarının ve inancın, modern toplumda Lübnan Dürzi toplumunun ideolojik yönelimini şekillendirmedeki rolünü araştırmaktadır. Temel

araştırma sorusu, Lübnan Dürzilerinin inançları ve geleneksel sosyal yapılarının, topluluğun sol söylem içerisindeki konsolidasyonunu ve ideolojik yönelimini nasıl etkilediğidir. Bu soruya yanıt bulmak amacıyla araştırma, konunun farklı yönlerine odaklanan üç temel bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm teorik çerçeveyi kapsarken, ikinci bölüm Lübnan'daki mekanizmaları ele almakta; üçüncü ve son bölüm ise Dürzi dini pratikleri ile geleneksel sosyal organizasyonuna odaklanmaktadır. Çalışmanın teorik çerçevesi, Gilles Deleuze ve Félix Guattari'nin köksap (*rhizome*), çokluk (*multiplicity*) ve plato (*plateau*) kavramları ile Pierre Bourdieu'nün habitus kavramı üzerine inşa edilmiştir. Bu kavramlar, çeşitli gruplar arasındaki iç dinamiklerin ve makro düzeyde kurulan ilişkilerin akışkanlığının kavranmasını kolaylaştırmaktadır. Ek olarak, Alevilik üzerinden geliştirilen topluluk şeması (*community scheme*) kavramı aracılığıyla, topluluğun yapısının modern siyasi alandaki ideolojik eklemlenmeleri nasıl etkilediği bütünsel bir biçimde tartışılmaktadır. İkinci bölümde, Dürzilerin Lübnan siyasi hayatındaki konumunu anlamak üzere ülkedeki mekanizmalar incelenmektedir. Fransız sömürgeciliği, Suriye müdahalesi, Filistin sorunu ve "Zuama" olarak adlandırılan siyasi ailecilik sistemi, bu siyasi manzaranın temel yapı taşlarıdır. Bu bağlamda, Jumblatt ve Arslan ailelerinin Dürzi siyasi partilerindeki kilit rolleri ile "kral yapıcı" konumları ele alınmaktadır. Dürzi siyasi partileri sınıf perspektifinden incelendiğinde, bu topluluğun seçkinleri aracılığıyla Lübnan'ın Zuama sistemine entegre olduğu ve siyasi partilerin Filistin'e destek, Pan-Arapizm ve anti-emperyalist söylemler aracılığıyla sol ideolojilerle hizalandığı görülmektedir. Üçüncü bölüm, Dürzi inancının ve geleneksel yapısının Dürzileri sol söyleme nasıl entegre ettiğini analiz etmektedir. Dürzi inancındaki reenkarnasyon (tenasüh), el-Hakim'in tanrılaştırılması, ezoterik yorumlar (bâtıniyya) ve heterodoks yapı detaylıca incelenmektedir. Özellikle reenkarnasyon inancı, sınıfsal farklılıkları geçici "giysiler" olarak konumlandırmakta ve ilahi adaletle dayalı kozmik bir toplumsal eşitlik (tasāwī) duygusunu teşvik etmektedir. Bu döngüsel süreç, kan bağına dayalı biyolojik akrabalık anlayışını aşarak "ruhsal akrabalık" (qarābat ar-rūḥ) kavramını doğurmaktadır. Sosyalist ideolojinin temel taşlarından olan eşitlik, iş birliği ve dayanışma temaları, Dürzi kültüründeki bu ruhsal akrabalık ve "kardeşlerin korunması" (ḥifz al-ikhwān) ilkeleriyle doğrudan örtüşmektedir. Sonuç olarak, Dürzi inancındaki reenkarnasyon, dikey ve hiyerarşik bir soy ağacı modeli yerine yatay ve köksapsal bir çokluk olarak işlev görmektedir. Dürzilerin derin inanç sistemlerinden kaynaklanan dayanışma, kardeşlik ve adalet gibi motifler, onların kolektif tarihsel habitusunu oluşturmaktadır. Modern siyasi arenada solun inşa ettiği eşitlikçi ve hiyerarşi ötesi söylem, Dürzilerin zihniyetindeki bu derin sınıflandırma şemalarıyla mükemmel bir üslup yakınlığı sağlamış ve siyasi alanda sola organik olarak eklemlenmelerine olanak tanımıştır.

Panel 29 (14.45-16.15, Amfi IX)

Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Devlet-Sermaye İlişkisi
Panel Başkanı: Ayla Ezgi Akyol Giagtzoglou (İstanbul Üniversitesi)

Yusuf Doğan Çetinkaya (İstanbul Üniversitesi), Türkiye'de Burjuvazi, Fabrikatörler ve 1932 Krizi

Türkiye üzerine tarihyazımının en büyük miti, toplumsal sınıfların, siyasal projeler çerçevesinde seçkinlerce yukarıdan aşağıya yaratıldığı iddiasıdır. Bunun en bariz örneği, Türkiye'de burjuva

sınıfının 20. yüzyıl başında devlet tarafından ortaya çıkarıldığı, beslendiği ve büyütüldüğü tezidir. Oysa 1923'e gelindiğinde devletin yaratmak zorunda olduğu bir sermaye ve burjuvazi eksikliği söz konusu değildi. O zaten kökleri daha gerilerde de olsa, II. Meşrutiyet Dönemi'nin siyasetinde, sivil toplum örgütlerinde, Millî Mücadele'nin kongrelerinde, müdafaa-i hukuk cemiyetlerinde, çok çeşitli amaçlarla farklı alanlarda kurulan cemiyetlerde, yayımlanan yüzlerce dergi ve gazetenin arkasında güçlü bir şekilde bulunuyordu. Literatür yine yaygın ve temelsiz bir şekilde Cumhuriyet'in ilk yıllarında liberal iktisat politikalarının hayata geçirilememesinin ya da başarılı bir kalkınmanın ortaya konamamasının sebeplerinden bir tanesinin de sermaye birikiminin yetersizliği ve olgun bir burjuva sınıfının yokluğu olduğunu iddia eder. Bu nedenlerle devletçilik politikalarının 1929 Buhranı'nın da etkisiyle bir alternatif olarak gündeme geldiği yaygınlıkla yazılır. Gerçekten de Mustafa Şeref (Özkan) Bey'in İktisat Vekilliği'ne 1930'da atanması ile birlikte bu anlamda önemli adımlar atılmıştır. Ancak Mustafa Şeref'in aldığı kararlar ve attığı adımlar iki sene içinde çok büyük bir sınıf tepkisine neden olur ve Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Celal (Bayar) Bey 1932'de onun yerine göreve getirilir. Gerçekte Celâl Bey tam olarak devletçilik karşıtı olmadığı gibi, karşı saftakiler de –görevi devraldığı vekil dâhil– tam olarak piyasa ve serbest girişim karşıtı değildir. Bu görev değişikliğinin ardında, devletçilik fikrinin karşısında konumlandığı iddia edilen politik figürlerin ötesinde özellikle basında “fabrikatörler” olarak anılan Sanayi Birliği vardır. İsimlerini ve fotoğraflarını takip edebilmenin çok zor olduğu bu sınıf, kendi sınıf çıkarları gereği 1930'lu yılların başında çok belirleyici ve tayin edici bir müdahalede bulunmuşlardır. Bu sunumda, Tek Parti dönemindeki en önemli iktidar mücadelelerinden birinin tezahürü olarak ele alınan bu görev değişikliği, devletçiliği liberalizmin karşıtı olarak konumlandıran yaklaşımların ötesine geçilerek ve gerisindeki toplumsal dinamiklerle ilişkisi içerisinde analiz edilecektir. Fabrikatörlerin 1932 yılında siyasal alanda görünürlük kazandıkları an, öncesi ve sonrasıyla birlikte ele alınacak; burjuva sınıfının varlığı ve başatlığına ilişkin ampirik veriler ile sınıfsal analizler çerçevesinde Tek Parti Dönemi'ne dair yeni bir okuma önerilecektir.

*Neslişah Leman Başaran Lotz (Kadir Has Üniversitesi), Türkiye'de 1930'larda İş Kanunu
Hazırlıkları ve Devlet-Sınıf İlişkisi*

Türkiye'de ilk iş kanunu, Cumhuriyet kurulduktan 13 yıl sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek yasalaşmıştır. 1330 sayılı ve 1936 tarihli İş Kanunu yasalaşana dek geçen 13 yıl içerisinde 6 iş kanunu taslağı hazırlanmış, bunların bazıları İktisat Vekaleti, bazıları İcra Vekilleri Heyeti, bazıları da TBMM'de uzun ve hararetli tartışmalara konu olmuştur. 1920'lerde hazırlanan taslaklar ile 1930'larda hazırlanan iki taslak arasında büyük farklar vardır. 1936 tarihli yasadan önce hazırlanan son taslak, 1932 yılında TBMM'ye sunulmuş ve neredeyse iki yıl boyunca hem çeşitli Meclis komisyonlarında hem de kamuoyunda çokça tartışılmıştır. Ticaret ve Sanayi Odalarından, maden işletmecilerine ve Sanayi Birliği'ne dek pek çok sermayedar örgütü bu taslak hakkında çoğunluğu olumsuz görüşler bildirmiştir ve nihayetinde bu taslak Hükümet tarafından geri çekilmiştir. Bu çalışmada, erken Cumhuriyet döneminde iş kanunun hazırlanma, tartışılma ve yasalaş(ama)ma, süreçlerinin bize bu dönemde devlet-sermaye sınıfı ilişkileri konusunda, mevcut literatürde hâkim olanın ötesinde yeni şeyler söylediği ileri sürülmektedir. Şöyle ki, 1934 yılından itibaren hazırlanan ve 1936 yılında

yasalaşan altıncı iş kanunu taslağı, hükümet ve sermaye sınıfı arasında bir “konsensus”un ürünüdür. Bu konsensusu mümkün kılan, 1932 itibarıyla, 1920’lerden farklı olarak, çeşitli sermaye kesimlerinin ve hükümetin sanayiye dayalı bir birikim modelinde uzlaşmış olmasıdır. Bu çalışmanın çıkarımı, 1930’larda -1920’lerde olduğu gibi- sermaye gruplarının ve örgütlerinin devletin yönetim mekanizmaları üzerinde mevcut literatürde ileri sürülenden çok daha fazla etkili olduklarıdır. Son olarak, kapitalist bir devlet yönetimi olarak Türkiye’de 1930’lar hükümetleri sermaye sınıfının çıkarlarını gözetmiş, ancak bunu farklı sermaye gruplarının kısa dönemli karları için değil, uzun vadede sanayiye dayalı birikim modelinin başarılı olması için yapmıştır. Bu iddiaları desteklemek üzere, 1923-1936 arası hazırlanmış iş kanunu tasarıları ile bu konuda daha önce yapılmış araştırmaların yanı sıra TBMM zabıtları, gazeteler ve İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası belgeleri incelenmiştir; bu bilgiler, kapitalist sistemde devlet-sınıf ilişkilerini ele alan çeşitli yaklaşımlar ışığında değerlendirilmiştir.

Panel 30 (14.45-16.15, Amfi XI)

Uç Sağ İdeolojilerin Yeni Halleri: Türkiye’de İslamcılık ve Milliyetçilik

Panel Başkanı: Tunahan Yıldız (ODTÜ)

Tunahan Yıldız (ODTÜ), Batı’ya ve Cumhuriyet’e Karşı Sosyal Bilimler: Türk İslamcılığında Akademik Otoritenin İnşası

Bu bildiri, Türkiye’de İslamcı düşüncenin sosyal bilimlerle kurduğu ilişkiyi incelemektedir. İslamcı metinlerin on yıllar boyunca pozitif bilimlerin dilini konuşmasının ardından, son kırk yılda İslamcı entelektüelin profili belirgin biçimde değişmiştir. 1980’lerden itibaren beliren bu yeni istikamette sosyal bilimsel kavramlarla konuşan, Batılı akademik metinlere atıf yapan ve tercüme faaliyetleriyle beslenen bir İslamcı entelektüel tipi öne çıkmıştır. Bu çalışma, bu dönüşümün, Türk İslamcılığının Batı ve Cumhuriyet eleştirisini yeniden kuran kalıcı bir yönelim olduğunu savunmaktadır. Sosyal bilimler, İslamcı düşüncüyü bütünüyle dönüştürmezken İslamcı entelektüellere yeni bir repertuar kazandırmıştır. Bu repertuar, İslamcıların Batı ve Cumhuriyet karşıtı tezlerini daha akademik, daha evrensel ve daha teorik bir çerçevede sunmasına yardımcı olmuştur. Ancak bu dönüşüm çoğu zaman özcü kabulleri aşmak yerine onları yeniden üretmiştir. “Yerli” ve “yabancı”, “Batı” ve “İslam”, “halk” ve “elit”, “Kemalist” ve “Müslüman” gibi karşıtlıklar sosyal bilimsel kavramlarla yeniden kurulmuştur. Bildiri, bu sosyal bilimsel yönelişin dört ana kanal üzerinden şekillendiğini ileri sürmektedir. İlk olarak post-kolonyalizm, özellikle Edward Said ve Frantz Fanon’un eserleri aracılığıyla, İslamcıların kültürel emperyalizm, yerli kimlik ve Batı tahakkümü tartışmalarını güçlendirmiştir. Post-kolonyal dil, Kemalist elitlerin “yabancılaşmış” ya da “yerli olmayan” aktörler olarak tasvir edilmesine de imkan vermiştir. İkinci olarak post-modernizm, Aydınlanma, sekülerlik, ulus-devlet ve modernlik eleştirilerinde işe koşulmuştur. Bu çerçevede çoğulculuk ve modernitenin çöküşü gibi kavramlar, İslamcıların modern Cumhuriyet projesine yönelttiği eleştirilerle birleşmiştir. Üçüncü olarak Marksist kavramlar, sınıf mücadelesinden ziyade emperyalizm, sömürü, hegemonya, merkez-çevre ve dünya-sistemi gibi terimler üzerinden benimsenmiştir. Bu kavramlar, Müslüman toplumların uluslararası düzende mağdur ve bağımlı konumda bulunduğunu teyit etmede merkezi bir yere sahip olmuştur. Dördüncü olarak post-Kemalizm, Cumhuriyet tarihinin, laiklik politikalarının ve modernleşme deneyiminin sosyal bilimsel bir

dille eleştirilmesini sağlamıştır. İslamcılar, geleneksel Kemalizm karşıtlıklarının akademik ifadelerini post-Kemalist metinlerde bulmuş, bu metinleri kendi tezlerini meşrulaştırmak için kullanmışlardır.

Melis Eroğlu (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi), Yeni Osmanlıcılığın Halleri: Yeni Osmanlıcılık Kavramını Yeniden Düşünmek

Yeni Osmanlıcılık, ilk olarak “eksen kayması, dış politikanın Orta Doğululaşması, Dış Politika’nın İslamileşmesi” bağlamında tanımlanan, “aktivizm, bölgesel ve alansal çeşitlilik içeren, komşularla sıfır sorun, stratejik derinlik doktrini” gibi kavramlarla derinleştirilmeye çalışılan ve Türkiye’nin bölgedeki rolünü “anahtar devlet, odak devlet, bölgesel güç, bölgelerarası aktör, orta ölçekli güç, orta düzey güç, yumuşak güç” vb. şekillerde tanımlandığı bir Türk Dış Politikası paradigması olarak tartışılmıştır. 2016 yazında Suriye’ye yapılan Fırat Kalkanı Harekatı’ndan sonra emperyalist ya da irredantist çağırışımı yoğunlaşmıştır. Türkiye o dönem ağırlıklı olarak sert gücüne dayanmış; ABD Demokratları ile anlaşmazlıklar, Beşar Esad’ın direnişi ve Rojava girişimi ile birlikte Yeni Osmanlıcılık rafa kalkmış gibi görünmüştü. 2024 sonbaharındaki gelişmeler, "Terörsüz Türkiye" sürecinin başlaması, Suriye’de Esad döneminin bitmesi, Trump ile yakın ilişkiler kurulması, yeni anayasa tartışmaları ve ABD-İran Savaşı ile birlikte üçüncü bir hale geçişten veya Yeni Osmanlıcılığın yeniden aktif bir diplomasiye karşılık gelmesinden bahsedilebilir. Fakat bu üçüncü hal, bir bölgesel lider ülke, diplomatik olarak aktif bir Türkiye’den daha kapsamlı bir dönüşüme işaret etmektedir. Araştırmanın tezi, Yeni Osmanlıcılığın kavramsal olarak en başta yanlış kurulduğu ve kavramın daha fazla derinliğe ihtiyacı olduğudur. Uluslararası ilişkiler disiplini Yeni Osmanlıcılık kavramını dış politikadaki bir değişimi sınıflandırmak için üretti, ancak bu kavram, arkasındaki ekonomik ve politik dönüşümü gizleyen bir perdeye dönüştü. Dış politika analizine ve yumuşak güç/sert güç ikilemine sıkışmış bir kavramsallaştırma özellikle üçüncü halle birlikte yetersiz kalmaktadır. Tarihsellikten kopuk bir Yeni Osmanlıcılık kavramsallaştırması onu sadece bir politika olarak ele alıp açıklayıcılığını azaltmakta, hatta arkasındaki aktörleri, süreçleri ve değişimleri gizlemektedir. Bu bağlamda araştırma, Yeni Osmanlıcılık kavramından topyekün vazgeçmektense derinleştirerek yeniden tanımlamayı önermektedir. Yeni Osmanlıcılığın, Türkiye’de devletin, devlet - sermaye ilişkisindeki dönüşüm ile yakından bağlantılı olduğu ve izlerinin Türkiye’de 1980 askeri darbesi ve 24 Ocak kararlarına sürülebileceğini iddia etmektedir. Petrol krizleri ve Bretton Woods sisteminin çöküşü ile tetiklenen dünya sisteminin dönüşümüne paralel Türkiye’nin neoliberal dönüşümü gibi, 2008 Küresel Finansal Krizi sonrası yeniden şekillendirilmeye çalışılan dünya düzenine ayak uydurmaya çalışan devletin yeni bir dönüşümü olarak ele alınabileceğini savunmaktadır. Türkiye’nin neoliberal dönüşümünün Orta Doğu’da etkisi kısıtlı olmuş iken, bu ikinci dönüşümün emperyalist bir dönüşüm olduğu ve Orta Doğu’nun yeniden şekillendirilmesinden bağımsız düşünülemeyecek olduğu öne sürülmektedir.

Cihan Uzunçayır (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi) ve Levent Börklüoğlu (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi), “Yeni Milliyetçilik” Ne Kadar Yeni? Türkiye’de Milliyetçi Siyasetin Temsil Krizi

Türkiye’de Milliyetçi Hareket Partisi’nin (MHP) Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) ile Cumhuriyet İttifakı çatısı altında kurduğu ittifak, milliyetçi siyasetin temsiline ilişkin tartışmaları belirginleştirmiştir. Bu süreçte milliyetçi siyasetin iktidarla birlikte hareket ederek mi yoksa iktidara karşı konumlanarak mı temsil edileceği sorusu, hem siyasal seçkinler hem de milliyetçi seçmenler açısından önemli bir ayrışma noktası haline gelmiştir. MHP içindeki muhalif aktörlerin parti yönetimini değiştirme girişimlerinin başarısız olması, milliyetçi siyasette yeni partileşme süreçlerinin önünü açmıştır. Bu bağlamda İYİ Parti, Zafer Partisi, Anahtar Parti ve benzeri oluşumlar, MHP’nin AK Parti ile ittifakı sonrasında ortaya çıkan temsil krizine farklı yanıtlar üretme iddiasıyla siyasal alanda konumlanmıştır. İYİ Parti milliyetçi siyaseti merkez sağ bir çizgiyle harmanlama arayışını öne çıkarırken, Zafer Partisi özellikle göç meselesi üzerinden daha sert ve güvenlikçi bir milliyetçi söylem geliştirmiştir. Bununla birlikte, söz konusu aktörlerin ne ölçüde yeni bir milliyetçilik anlayışını temsil ettikleri tartışmalıdır. Bu çalışmanın temel iddiası, Türkiye’de “yeni milliyetçilik” olarak adlandırılan oluşumların ideolojik içerik, sembolik repertuar, örgütsel gelenek ve söylemsel çerçeve bakımından MHP/ülkücü-milliyetçi gelenekten radikal bir kopuş sergilemediğidir. Bu partiler arasındaki temel ayrışma, milliyetçiliğin ideolojik çekirdeğinden çok MHP’nin Ak Parti ile ittifakı sonrasında ortaya çıkan temsil krizi, siyasal konumlanma farklılığı ve “asıl milliyetçiliği biz temsil ediyoruz” iddiası etrafında şekillenmektedir. Bu çerçevede çalışma, Türkiye’de yeni milliyetçiliğin ne kadar “yeni” olduğunu ve eski milliyetçi repertuarla hangi süreklilikleri taşıdığını tartışmaya açmaktadır.

Mustafa Karahöyük (İstanbul Beykent Üniversitesi), Kinem Tokdemir (Bağımsız Araştırmacı) ve Hakan Dumlu (İstanbul Beykent Üniversitesi), Genç Yetişkinlerde Yükselen İttihatçılık Eğilimi Üzerine Bir İnceleme

Bu çalışma, kartopu örneklem yöntemiyle oluşturulan ve “genç yetişkin” olarak tanımlanan 18-39 yaş aralığındaki bir gruba yönelik yarı yapılandırılmış mülakatların çözümlenmesiyle oluşturulmuştur. Amaç, araştırmacıların çalışmaya başlamadan önce çeşitli vesilelerle gözlemlediği İttihat ve Terakki Cemiyetine duyulan sempati ve kendini “İttihatçı” olarak tanımlama eğilimindeki artışın nedenlerini anlamaktır. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan görüşmecilere; İttihat ve Terakki Cemiyetine ve onun üyelerine duydukları sempatinin ne zaman başladığına, ailelerinde böyle bir eğilim olup olmadığına, görüşmecilerin ideolojilerine ve siyasi parti tercihlerine, Türklük kavramına ilişkin görüşlerine ve ordu-siyaset ilişkisine dair fikirlerine yönelik sorular yöneltildi. Araştırmanın başlangıç hipotezi, genç yetişkinlerin mevcut siyasal ortamda benimseyebilecekleri bir siyasi parti bulunmamasından ötürü bir temsil krizi yaşadığı ve bu krizin, kendisini, bir asırdan fazla zamandır hayatta olmayan bir siyasi örgüt olan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile nostaljik bir bağ kurulması şeklinde göstermiş olduğuydu. Ancak araştırmadan çıkan sonuç, bu hipotezi destekler nitelikte olmadı. Zira İttihatçılık eğilimde olan görüşmecilerin, Zafer Partisi’nin kendilerini temsil ettiğini belirttikleri görüldü. Buna ek olarak görüşmecilerin tamamının, AK Parti-MHP ittifakına karşı oldukları da ortaya çıktı. Bu yönüyle İttihatçılığın, günümüzde seküler/muhalif/milliyetçi bir hareket olarak

yükseldiği tespit edildi. Böylece 20. yüzyılın başındaki orijinal İttihatçıların II. Abdülhamit ile kurdukları ilişkiyi, günümüz "İttihatçıların" yeniden ürettiği sonucuna ulaşıldı. Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi'nin 2026'da yayımlanan 14. cildinin 1. sayısında yer almıştır. Bu bildiri metni ise çalışmanın sonuçlarını, kongre katılımcıları ile tartışmak üzere hazırlanmıştır.

Panel 31 (14.45-16.15, Amfi XII)

Feminist Dış Politika ve Türkiye

Panel Başkanı: Zuhale Yeşilyurt Gündüz (TED Üniversitesi)

*Zuhale Yeşilyurt Gündüz (TED Üniversitesi) ve Zehra Yılmaz (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi),
Türkiye'de Feminist Dış Politikanın Dönüştürücü Potansiyeli*

Bu çalışma, feminist dış politika (FDP) yaklaşımını Türkiye bağlamında haklar, temsil, kaynaklar ve gerçeklik eksenlerinde ele alarak, dış politikanın amaçlarını, araçlarını ve öznesini yeniden düşünmeye davet eden dönüştürücü bir çerçeve sunmaktadır. Son yıllarda liberal uluslararası düzenin karşı karşıya kaldığı krizler, insan hakları ve insan güvenliği normlarının aşınması, otoriter popülizmin yükselişi ve uluslararası siyasetin giderek daha fazla güvenlik merkezli bir karakter kazanması, alternatif normatif yaklaşımlara duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bu bağlamda FDP, dış politikayı yalnızca devletlerin çıkar ve güvenlik hesapları üzerinden değerlendiren geleneksel yaklaşımlara meydan okuyarak toplumsal cinsiyet eşitliği, bakım etiği, insan güvenliği, kapsayıcı temsil ve ilişkisel adalet ilkelerini merkeze alan alternatif bir perspektif sunmaktadır. Çalışma, FDP'yi yalnızca kadınların dış politika süreçlerine katılımını artırmayı hedefleyen bir yaklaşım olarak değil, uluslararası siyasetin ataerkil yapısını sorgulayan, güç ilişkilerini görünür kılan ve güvenlik, kalkınma, hukuk ve diplomasi alanlarını yeniden yorumlayan kapsamlı bir normatif paradigma olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede FDP'nin kuramsal temelleri, uluslararası hukukla ilişkisi, Avrupa Birliği'nin toplumsal cinsiyet politikaları, sürdürülebilir kalkınma gündemi ve Kadın, Barış ve Güvenlik yaklaşımı Türkiye örneği üzerinden analiz edilmektedir. Çalışmanın temel bulguları, Türkiye'nin insani diplomasi, kalkınma yardımları, çok taraflı diplomasi ve kriz yönetimi gibi alanlarda FDP ile örtüşen bazı uygulamalara sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yaşanan normatif gerilemeler, güvenlikleştirilmiş dış politika anlayışı, aile merkezli toplumsal cinsiyet rejimi ve kurumsal eşitlik mekanizmalarının zayıflaması, FDP'nin dönüştürücü potansiyelini sınırlandırmaktadır. Özellikle uluslararası hukuk normlarıyla kurulan seçici ilişki, sürdürülebilir kalkınma politikalarının teknokratik bir çerçeveye sıkışması ve Kadın, Barış ve Güvenlik gündeminin dar ve araçsal biçimde yorumlanması bu sınırlılıkların başlıca göstergeleri olarak öne çıkmaktadır. Çalışma ayrıca, literatürde yaygın biçimde kullanılan haklar, temsil, kaynaklar ve gerçeklikten oluşan 4R çerçevesinin, "tutarlılık" boyutuyla tamamlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna göre feminist dış politikanın başarısı, yalnızca dış politikada kullanılan eşitlik söylemleriyle değil, iç ve dış politika arasındaki uyumla değerlendirilebilir. Sonuç olarak çalışma, FDP'nin Türkiye açısından yalnızca bir diplomasi yaklaşımı değil, hukuk, kalkınma, güvenlik ve yönetim alanlarını kapsayan kapsamlı bir toplumsal dönüşüm projesi olduğunu savunmakta; daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir siyasal düzen için önemli bir normatif ufuk sunduğunu ileri sürmektedir.

Birgöl Demirtaş (Ufuk Üniversitesi), Zamanın Ruhu Değişirken Feminist Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Fırsatlar ve Meydan Okumalar

Küresel siyaset son yıllarda yeni meydan okumalardan geçmektedir. Bir yandan Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırıları, öte yandan İsrail'in Gazze'deki Filistinlilere yönelik ağır saldırıları uluslararası politikada yeniden sert gücün ve sıfır toplamı oyun yaklaşımının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Ukrayna'da ve Filistin'de hastaneler, kreşler, okullar, evler gibi pek çok sivil binanın bombalanması sonucu on binlerce insan hayatını kaybetmiştir ve her gün kaybetmeye devam etmektedir. Hem Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırılarında hem de İsrail'in Filistin'de yaptığı soykırımda ölenlerin önemli bir kısmı kadınlar ve çocuklardır. Hem geçmişte hem de günümüzde güvenlikle ilgili kararların alındığı masalarda oturanlar büyük çoğunlukla erkeklerdir. Kadınlar, hiç de tesadüfi olmayan bir şekilde, pek çok ülkede dış politika ve güvenlik konularında karar alma mekanizmalarından uzak tutulmaktadır. Erkek liderler, uyguladıkları sert güç odaklı maskülen politikaları meşrulaştırmak için düşmanlar inşa etmekte ve siyasi sorunları güvenlikleştirmektedir. Küresel siyasette çatışmaları sona erdirebilmek için alternatif politikalar geliştirmek bir elzendir. Bunun için de yeni aktörlere, yeni bakış açlarına, yeni söylemlere ve yeni kurumlara ihtiyaç vardır. Feminist dış politika; militarizmden sivil politikalara, aynı zamanda da insan merkezli ve barış odaklı politikalara geçiş yapabilmek için önemli alternatifler ortaya koymaktadır. Bu bildiride, feminist dış politikanın oluşum süreci analiz edilecektir. İkinci bölümde feminist dış politika uygulamalarının farklı ülkelerdeki şu ana kadarki performansı ve barışın oluşumuna katkıları değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise Türk dış politikası, feminist dış politika incelenecektir.

Burcu Sarı Karademir (Çukurova Üniversitesi), Feminist (Dış) Politika: Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Rejimi ve Tutarlılık Meselesi

Feminist dış politika (FDP), son on yılda yalnızca normatif bir ideal olarak değil, izlenebilir ve hesap verebilir bir politika yönelimi olarak uluslararası ilişkiler literatüründe giderek artan bir ilgiye konu olmaktadır. Alanyazın, devletlerin FDP iddialarını normatif taahhüt ve kurumsallaşma, haklar, temsiliyet, kaynaklar ile gerçeklik ve araştırma (reality check and research) boyutları üzerinden değerlendiren çok boyutlu bir izleme çerçevesi geliştirmiştir. Ne var ki bu çerçevenin temsiliyet ve katılım göstergelerine yaslanan ölçüm mantığı büyük ölçüde liberal feminist bir kavrayışa dayanmaktadır; kadınların dış politika karar alma mekanizmalarına niceliksel katılımını eşitliğin ölçütü sayan bu yaklaşım, devletin cinsiyetli iktidar yapılarını dönüştürmeksizin "kadın ekleyip karıştırma" (add women and stir) düzeyinde kalma riski taşır. Bu nedenle katılım temelli göstergeler gerekli olmakla birlikte, FDP'nin değerlendirilmesi için tek başına yetersizdir. Buna ek olarak mevcut çerçeve, feminist söylemin her devlet tarafından kendi toplumsal cinsiyet rejimine göre yeniden çerçevelenebilmesi ve bu yolla kooptasyona uğratılabilmesi riskini de yeterince hesaba katmamaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluktan hareketle FDP'nin değerlendirilmesine tutarlılık (coherence) boyutunun zorunlu olarak eklenmesini önermektedir. Burada tutarlılık, politika alanları arasındaki

yönetmel uyumdan ziyade, devletin iç politikadaki toplumsal cinsiyet rejimi ile dış politikadaki eşitlik söylem ve pratikleri arasındaki ideolojik ve normatif uyumu ifade eder. Bu kavramsallaştırma, başlıktaki "(Dış)" vurgusunun da işaret ettiği üzere, feminist dış politikanın devletin kendi cinsiyetli yapısıyla reflektif bir yüzleşme olmaksızın değerlendirilemeyeceğini ileri sürer. Çalışma bu çerçeveyi Türkiye örneği üzerinden işletmekte ve Türkiye bağlamında iç ile dış politikanın birbirinden ayrıştırılamayacağını, toplumsal cinsiyet rejiminin her iki düzeyi de eşzamanlı olarak biçimlendirdiğini ileri sürmektedir. Bu iç içe geçmişlik en görünür biçimde Kadın, Barış ve Güvenlik (KBG/WPS) gündeminde açığa çıkmaktadır. Türkiye bir yandan uluslararası platformlarda KBG gündemini önceliklerinden biri olarak ilan edip toplumsal cinsiyet perspektifini güvenliğin ayrılmaz bir bileşeni olarak çerçevelerken, diğer yandan BMGK 1325 sayılı kararına ilişkin bir Ulusal Eylem Planı'ndan yoksun kalmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme gibi kurumsal geri çekilmeler ve eşitlik söyleminin "aile" eksenli yeniden tanımlanması ise iç toplumsal cinsiyet rejimini muhafazakâr bir düzen tasavvuruyla uyumlulaştırmaktadır. KBG gündeminin katılım (participation) sütununu uluslararası düzeyde sahiplenirken aynı normların iç politikada kurumsallaşmasından kaçınılması, dış politikada üretilen KBG ve eşitlik göstergelerinin tutarlılık ilkesi açısından sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Böylece çalışma, FDP göstergelerinin üretilmesinin tek başına feminist bir dış politikaya işaret etmediğini; feminist normların sembolik, seçici ve araçsal kullanımının bir kooptasyon süreci doğurabileceğini Türkiye örneği üzerinden ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışma hem FDP literatürüne tutarlılık boyutunu ekleyerek kavramsal bir katkı sunmakta hem de iç-dış toplumsal cinsiyet rejimi ilişkisini merkeze alan eleştirel bir değerlendirme zemini önermektedir.

Panel 32 (14.45-16.15, Amfi XIII)

Göçün Siyaseti ve Yönetişi: Söylemler, Sivil Toplum ve Kurumlar

Panel Başkanı: Büke Boşnak (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Berfu Boyraz (Polis Akademisi), Göçün Güvenlikleştirilmesinde Süreklilik ve Ayrışma: MHP ve İyi Parti'nin TBMM'deki Söylemlerinin Karşılaştırmalı Analizi (2011-2024)

Son yıllarda dünya genelinde yaşanan kitlesel göç hareketlerindeki artış, göçü siyasi söylemlerde giderek daha merkezi bir konuma getirmektedir. Göçe ilişkin siyasi söylemler, aktörlerin ideolojik yönelimleri, siyasal öncelikleri veya sistem içerisindeki konumları gibi farklı unsurlar çerçevesinde şekillenmektedir. Tarih boyunca çeşitli kitlesel göç hareketleri ile karşılaşmış Türkiye'de de göç meselesi siyasi söylemlere sıklıkla yansımaktadır. Özellikle 2011 yılında Türkiye'ye yönelen Suriyeli göçünün ardından konu, TBMM tartışmalarında yoğun bir şekilde ele alınmış ve Türk milliyetçisi partilerin gündemlerinde de belirli bir yer edinmiştir. Bu çalışma, TBMM'de grubu bulunan iki Türk milliyetçisi partinin Genel Kurul'daki göç tartışmalarındaki göçe yönelik söylemlerini karşılaştırmalı olarak nitel içerik analizi yöntemi ile analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analizin teorik çerçevesini Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme Teorisi oluşturmaktadır. MHP ve İyi Parti milletvekillerinin 2011-2024 yılları arasında TBMM Genel Kurulu'nda göç konulu müzakerelerdeki konuşmaları çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Örneklemin oluşturulmasında güvenlik söyleminin analiz edilebilmesi amacıyla göç hakkında bir politika önerisi veya bir politika önerisine yanıt içeren konuşmalar

seçilmiştir. MHP milletvekillerine ait 52 konuşma ve İyi Parti milletvekillerine ait 41 konuşma olmak üzere toplam 93 konuşmaya ulaşılmıştır. Araştırmanın bulguları benzer ideolojik kökenlere sahip iki partinin göç hakkında ortak söylemlere sahip olduğunu göstermektedir. Her iki parti de Türkiye'ye yönelen Suriyeli göçünü güvenlik söylemi çerçevesinde ve göçmenlere duyduğu kimliksel yakınlık çerçevesinde ele almaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ülkelerine dönmesi partilerin göç hakkındaki temel politika söylemlerini oluşturmaktadır. Buna ek olarak, Suriyelilerin suç, risk ve terör kaynağı olarak görülmesi ve demografik krizle ilişkilendirilmesi her iki partinin de güvenlik çerçeveli söylemlerinde merkezdedir. İlgili söylemler, güvenlik teorisi çerçevesinde incelendiğinde, "varoluşsal tehdit inşasının" temel unsurlarını oluşturmaktadır. Burada tehdit edilen "referans nesnesi" ise millet, toplumsal düzen ve demografik denge olarak belirginleşmektedir. Bu tehdit algısına karşılık, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi talebi, partilerin önerdiği başlıca politika söylemini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, 2018 yılının ardından MHP'nin konuyu güvenlikleştirmeye yönelik söyleminin farklılaştığı, milletvekillerinin 'varoluşsal tehdit' inşasına yönelik hamlelerinin sınırlı hale geldiği görülmektedir. Bu dönemde söylemlerde Suriyelilerin geri dönüşü ve güvenlik çerçevesi bulunmakla birlikte, Suriyelilerin suç, risk ve terör kaynağı olarak görülmesi ile demografik krizle ilişkilendirilmesi oldukça sınırlıdır. Buna karşın, MHP milletvekillerinin toplumdaki olumsuz göçmen algısını değiştirmeye yönelik konuşmaları dikkat çekmektedir. Bu da konunun kısmen güvenlik alanı dışında konumlandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Yukarıdaki bulgular, partilerin göç söyleminde genel ideolojik yönelimlerinin merkezi bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim her iki parti de göçü güvenlik çerçevesinde ele almakta ve göçmen gruba duyduğu kimliksel yakınlık çerçevesinde söylemini şekillendirmektedir. Bununla birlikte, 2018 yılından sonra MHP milletvekillerinin söylemlerinde gözlenen farklılaşma, göçün güvenlikleştirilmesine yönelik hamlelerin yalnızca ideolojik bir sabitlik üzerinden açıklanamayacağını da ortaya koymaktadır. Nitekim güvenlikleştirme teorisine göre, güvenlikleştirici aktör, bir konunun güvenlikleştirilip güvenlikleştirilmeyeceğine kendisi karar verir; bu karar politik bir karardır. MHP'de 2018 sonrasında gözlemlenen söylem farklılığı, partinin sistem içerisindeki konumunun ve kurduğu ittifakların güvenlikleştirme kararını yeniden müzakereye açabildiğini göstermektedir.

*Büke Boşnak (İstanbul Bilgi Üniversitesi) ve Damla Bayraktar Aksel (Bahçeşehir Üniversitesi),
Bumerangın Ötesinde: Türkiye'de Göç Alanında Ölçekler Arası Savunuculuk, Sivil Toplum ve
Avrupa Birliği*

Ulusötesi savunuculuk ağları yazını, yerel sivil toplum kuruluşlarının iç siyasal tıkanmaları uluslararası ortaklar aracılığıyla aşmasını açıklayan bumerang modeline dayanır. Ancak Türkiye'de göç alanındaki savunuculuğun son otuz yılı, savunuculuğun yalnızca sınır aşan ağlar üzerinden değil, yerel, ulusal, Avrupa ve küresel ölçekler arasındaki stratejik hareketlerle biçimlendiğini göstermektedir. Bu bildiri, Türkiye'de göç ve iltica alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının 1990'lardan 2020'lerin başına kadar değişen siyasal fırsat ve kısıtlar karşısında savunuculuklarının ölçeğini, ortaklarını, hedeflerini ve taktiklerini nasıl yeniden düzenlediğini incelemektedir. Çalışma; ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, hükümetlerarası

kuruluşlar, kamu görevlileri ve akademisyenlerden oluşan yaklaşık 30 paydaşla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır. Bildirinin analitik çerçevesi, savunuculuğu aktörlerin milliyetlerinden veya kalıcı ulusötesi ağlardan ziyade, sınır aşan bir mesele üzerinde farklı siyasal ölçeklerin stratejik kullanımı üzerinden kavrayan ölçekler arası savunuculuk (transcalar advocacy) yaklaşımıdır. Bulgular üç döneme işaret etmektedir. 1994-2001 döneminde uluslararası kuruluşlar bilgi üretimi ve hesap verebilirlik siyasetinde merkezi rol oynarken yerel örgütlerin savunuculuk kapasitesi ve ulusal karar alma süreçlerine erişimi sınırlı kalmıştır. 2001-2015 döneminde Avrupa Birliği'ne uyum süreci; finansman, uzmanlık, ağ kurma ve kamu kurumlarıyla istişare kanallarını genişletmiş, sivil toplum kuruluşlarının ulusal ve Avrupa ölçeklerini birlikte kullanmasını kolaylaştırmıştır. Bu dönemde Avrupa Birliği yalnızca Türkiye üzerinde baskı kurulmasını sağlayan dışsal bir kaldıraç değil, politikaları sivil toplum tarafından etkilenmeye ve eleştirilmeye çalışılan bağımsız bir hedef haline gelmiştir. 2015 sonrasında Türkiye'de demokratik gerileme ve güvenlikleştirme ile AB'nin göçü dışsallaştıran araçsal yaklaşımı ve zayıflayan normatif meşruiyeti, AB merkezli bumerang stratejisinin etkisini azaltmıştır. Bununla birlikte bu değişim, savunuculuğun ortadan kalkmasından çok yeniden ölçeklenmesine yol açmıştır. Hak temelli örgütler doğrudan siyasal karar alıcıları hedefleyen faaliyetlerden hukuki savunuculuğa, kamuoyu ve medya çalışmalarına, yerel aktörlerle iş birliğine ve daha esnek ortaklıklara yönelmiştir. Bildiri, göç alanında savunuculuğun etkisinin yalnızca uluslararası bağlantıların gücüne değil, sivil toplum aktörlerinin farklı ölçekler arasında hareket edebilme kapasitesine de bağlı olduğunu savunmaktadır.

Elif Çetin (Yaşar Üniversitesi) ve Onur Kaplan (Yaşar Üniversitesi), Türkiye'de Yapay Zeka Destekli Göç Yönetişim Süreçlerinin İşleyişi ve Hukuki Denetimi

Türkiye'nin bölgesel çatışmalar ve iklim kaynaklı yerinden edilmelerin tetiklediği yoğun göç baskısıyla karşı karşıya olduğu günümüzde, yapay zeka araçlarının (YZ) göç yönetimine entegrasyonu kritik bir idari gereklilik haline gelmiştir. Bu çalışma, göç yönetimindeki dönüşümü Türkiye'nin devlet kapasitesi perspektifinden incelemekte ve analizini üç temel eksen etrafında yapılandırmaktadır: hukuki çerçeve, kurumsal altyapı ve hukuki denetim mekanizmaları. "Fail devlet (*agentive state*)" ve "gözetim federalizmi (*surveillance federalism*)" gibi kuramsal yaklaşımlardan yararlanan araştırma, biyometrik tanıma sistemleri ve risk profillemeye algoritmaları gibi YZ araçlarının Türkiye'nin mevcut kurumsal ve hukuki altyapısı tarafından hukuka uygun ve sürdürülebilir bir şekilde desteklenip desteklenemeyeceğini değerlendirmektedir. Analizin temel bulgularından biri, özellikle "görünürlük açığı (*Visibility Gap*)" ve "kural-uygulama açığı (*Rule-Execution Gap*)" olarak tanımlanan önemli yapısal boşlukların varlığıdır. Bu boşluklar, YZ araçlarının kullanılması suretiyle tesis edilecek idari işlemlerin muhataplarına tebliğ edilmesi ve hukuki etkiler üretmesi açılarından çeşitli hukuki sorunlar oluşturacaktır. Türkiye bağlamında bu durum, hukuki sorumluluğun biçimsel olarak devlette kalmasına karşın fiili karar alma yetkisinin algoritmalara devredilmesi sonucunda ortaya çıkan ve göçmenler açısından geri döndürülemez riskler üreten bir "meşruiyet borcu (*Legitimacy Debt*)" şeklinde tezahür etmektedir. Bu nedenle alınan idari kararların yargısal denetiminin hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesi çerçevesinde, ilgili pozitif hukuk metinlerinde

ortaya konulması gerekmektedir. Çalışma, Türkiye'nin düzenleyici çerçevesini de ayrıntılı biçimde incelemektedir. 2021-2025 Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi ile 2024 tarihli Yapay Zekâ Kanun Taslağı'nın yenilikçiliği teşvik etme yönünde önemli adımlar olduğu görülmekle birlikte, bu belgelerin Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasası (EU AI Act) gibi uluslararası düzenlemelerde yer alan sektöre özgü bağlayıcı yükümlülükleri ve bireysel hak güvencelerini henüz içermediği tespit edilmektedir. Bunun yanında, algoritmik ön yargının varlığı halinde yapılacak ve icra edilecek idari işlemlerin sebep unsurunun açıkça ortaya konulması önemli bir hususu arz etmektedir. Aksi takdirde göçmen kişilerin idari işlemlerin hukuka aykırılığı iddiasıyla açtığı iptal davalarında adil yargılanma hakkının gereğince uygulanamamasından söz edilecektir. Bu noktada YZ araçlarının ve sistemlerinin, olağan mal/hizmet alım usulünden ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu usullerinden ayrık biçimde temin edilmesi yahut emanet usulü çerçevesinde bu araçların üretimini mevzu kamu hizmeti olarak gerçekleştirmesi düşünülebilir. Bu risklerin azaltılması amacıyla çalışma, fail devlete geçiş sürecine yönelik aşamalı bir dönüşüm modeli önermektedir. Başlıca politika önerileri arasında; görünürlük açığını gidermek amacıyla bağımsız bir Algoritmik Denetim Biriminin kurulması, yurt dışından temin edilen sistemlerde denetim erişimini güvence altına alacak egemenlik odaklı kamu tedarik politikalarının benimsenmesi ve olumsuz algoritmik kararlar karşısında bireylere yasal açıklama talep etme hakkı tanıyan yapay zekaya özgü bir hukuki çerçevenin oluşturulması yer almaktadır. Sonuç olarak çalışma, güçlü anayasal güvenceler ve sivil toplumun katılımını esas alan tasarım süreçleri oluşturulmadığı sürece, YZ araçlarının göç yönetişimine entegrasyonunun yönetişimi modernleştirmekten ziyade kalıcı güç asimetrisini derinleştirme ve yargısal denetimi zayıflatma riski taşıdığı sonucuna ulaşmaktadır.

Panel 33 (14.45-16.15, Konferans Salonu)

Kentlerin Yönetimi ve Dönüşümü: Yerel Yönetimler, Altyapı ve Kentsel Krizler

Panel Başkanı: Levent Duman (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi)

Levent Duman (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi), Deprem Ardından Antakya'da Yeniden İnşa Süreçlerinin Kentsel Kimliğe Etkisi: Sıradanlaşan Bir "Medeniyetler Şehri" mi?

6 Şubat 2023 depremleri, Antakya'da yalnızca büyük bir fiziksel yıkıma yol açmamış, aynı zamanda kentin yüzyıllar boyunca oluşmuş kültürel mirasını ve çok katmanlı kentsel kimliğini de derinden etkilemiştir. Türkiye'de sıklıkla "Medeniyetler Şehri" olarak tanımlanan Antakya; farklı dinlerin, etnik toplulukların ve kültürel geleneklerin yan yana varlığını sürdürdüğü özgün bir kent dokusuna sahiptir. Ancak deprem sonrasında yürütülen yeniden inşa faaliyetleri, bu özgün kimliğin korunması ve yeniden üretilmesi açısından önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, deprem sonrası yeniden inşa süreçlerinin Antakya'nın "Medeniyetler Şehri" olarak inşa edilmeye çalışılan kimliği üzerindeki etkilerini eleştirel bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle merkezi idare ve TOKİ öncülüğünde yürütülen konut ve kentsel dönüşüm projelerinin, kentin tarihsel, kültürel ve mekânsal özelliklerini ne ölçüde dikkate aldığı sorgulanmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, yeniden inşa sürecinde benimsenen standartlaşmış planlama ve yapılaşma anlayışının Antakya'nın çok katmanlı kentsel karakterini zayıflattığı ve kenti diğer afet sonrası yeniden yapılanma örneklerinden

ayırt eden yerel özellikleri göz ardı ettiği yönündedir. Araştırma, sahadan yapılan doğrudan gözlemlere ilave olarak resmi planlama belgeleri, proje görselleri, kamu kurumlarının açıklamaları ve deprem sonrası kentsel dönüşüm uygulamalarına ilişkin ikincil kaynakların analizi üzerine kurulmaktadır. Bu kapsamda yeni konut alanlarının mimari özellikleri, yer seçimleri ve kentsel tasarım yaklaşımları değerlendirilerek bunların Antakya'nın tarihsel dokusu ve toplumsal hafızasıyla ilişkisi tartışılmaktadır. Bulgular, yeniden inşa sürecinde güvenli ve hızlı konut üretimi hedefinin öncelik kazandığını, buna karşılık mahalle ölçeğindeki sosyal ilişkilerin ve kentin kültürel çeşitliliğini yansıtan mekânsal özelliklerin ikincil planda kaldığını göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, afet sonrası yeniden yapılanmanın yalnızca fiziksel çevrenin yeniden üretimi olarak değil, aynı zamanda kentsel kimlik ve kolektif hafızanın korunması meselesi olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Antakya örneği, afet sonrası yeniden inşa politikalarının yerel bağlamı dikkate almadığı durumlarda, kentin tarihsel ve kültürel özgünlüğünün geri dönülmesi güç biçimde aşınabileceğini ortaya koymaktadır.

Müge Şenol (Selçuk Üniversitesi / Mersin Üniversitesi) ve Aysun Yaralı Akkaya (Mersin Üniversitesi), Kadınların İşgücüne Katılımının Siyasal Temsile Etkisi: Adana ve Mersin İlleri Örneği

Yerel yönetim halkla birebir iletişim gerektiren, seçmenle seçilenin fiziksel olarak da yakın olduğu, kent paydaşlarının gündelik hayatlarını etkileyen, çevre temizliği, yolların bakımı, sosyal alanların düzenlenmesi gibi hizmetlerin öne çıktığı bir alandır. Bu alanda seçmenlerin yaklaşık yarısını oluşturan kadınların seçilme oranları erkeklerin çok gerisindedir. Siyasette kadın temsili idealin çok altında olmakla beraber, yerel yönetimlerde oran ulusal siyasete göre daha da düşüktür. Demokrasinin gereği katılım ve paydaşların tamamını kapsayacak bir temsilin olmasıdır. Kadınların hak kazanımları sonucunda siyasete seçmen olarak eşit katılım sağladıkları rakamlarla ortaya konan bir olgudur. Bununla birlikte, seçilme oranlarında açıkça görülen düşüş ve bunun doğal sonucu olarak sağlanamayan eşit temsilin, kapsayıcı ve etkin politikalar geliştirilmesi ve uygulanmasında yaratacağı olumsuz etkiler kaçınılmazdır. Kadın deneyimini, bakış açısını içermeyen politikaların kadınların kent yaşamında karşılaştıkları sorunlara gerçekçi çözümler üretebilmesi oldukça güç görünmektedir. İş gücüne katılım, eğitim, sivil toplum örgütleri ve kadın derneklerine üye olarak kamusal alanda var olmak kadının sosyal hayattaki temsili için gözlemlenebilecek veriler sunar. Bu çalışma, TR 62 bölgesini oluşturan Mersin ve Adana illeri 2024 yerel seçim sonuçları ile aynı bölgeye dair 2024'e kadar olan son üç yılın ekonomik göstergeleri incelenerek, kadınların yerel siyasetteki temsili ile iş gücü başta olmak üzere kamusal hayatta görünürlükleri arasında bir ilişki var mıdır, araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde yerel siyasette kadın temsiline yönelik yapılmış ulusal ve uluslararası literatür incelenmiş, kadın temsiline yönelik kavramsal bilgilere ilk bölümde yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, 2024 yerel seçimlerinde kadın temsili sayısal verilerle Mersin ve Adana illeri özelinde incelenmiştir. Kadınların işgücüne katılımı çalışmanın ilerleyen bölümünde ele alınmış, sayısal verilerle işgücü ve katılım arasındaki ilişki bu bölümde incelenmiştir. Çalışmada kullanılan sayısal veriler Yüksek Seçim Kurulu Açık Veri Portalı, TÜİK ve Çukurova Kalkınma Ajansının yayınladığı raporlar incelenerek derlenmiştir. Çalışma, verileri doküman incelemesiyle elde edilmiş, nitel betimleyici bir araştırmadır. Elde

edilen veriler, Mersin ve Adana’da yerel siyasette kadın temsil oranlarının düşük olduğunu, aday gösterilme sürecinde başlayan sayısal eşitsizliğin seçilebilecek yerlerden aday gösterilmeyerek devam ettiğini, eşit temsili sağlayan partilerin kota uygulaması uygulayan partiler olduğunu göstermektedir. İş gücüne katılımın Türkiye ortalamasında ve biraz daha üstünde olduğu bölgede rakamlar yine de erkeklerin gerisindedir. Araştırmada kamusal alanda görünürlük ve siyasi temsil sayılarının yetersizliğinin kadınlar açısından paralel bir dezavantajlı durum oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Panel 34 (14.45-16.15, Amfi XIV)

Siyasal Davranış ve Demokratik Gerileme: Tercihler, Algılar ve Parti-Seçmen Bağları

Panel Başkanı: Özge Kemahlıoğlu (Sabancı Üniversitesi)

Kerem Yıldırım (Bilkent Üniversitesi), Hizmet Mi, Denetim Mi? Seçmen Davranışında Hesap Verebilirlik Talebini Belirleyen Etkenler Üzerine Deneysel Bir Analiz

Bu çalışma, seçmenlerin demokratik hesap verebilirlik ile hizmet sunumu arasında açık bir tercih yapmak zorunda kaldıklarında nasıl karar verdiklerini araştırmaktadır. Temel soru, vatandaşların yönetim kalitesinin bu iki boyutunu nasıl sıraladıklarıdır: seçmenler, denetim ve şeffaflık mekanizmalarını desteklemek için somut hizmet kazanımlarından vazgeçmeye hazır mıdır? Çalışma, Türkiye’de ulusal düzeyde temsil edici bir örneklemle yürütülen ve önceden kayıt altına alınmış bir anket deneyine dayanmaktadır. Deneysel tasarımda, kurgusal belediye başkanı adayları için hizmet sunumu performansı ile hesap verebilirlik ve şeffaflık boyutlarındaki bilgiler sistematik biçimde değiştirilmiştir. Bu yöntem, seçmenlerin her iki boyutu nasıl ağırlıklandırıldığını ve her birinin aday değerlendirmesi üzerindeki bağımsız etkisini ölçmeye olanak tanımaktadır. Bulgular, hizmet sunumu priminin hesap verebilirlik priminden yaklaşık altı kat daha büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Heterojen etki analizleri, seçmenlerin yaklaşık yüzde on beşinin hesap verebilirliği ön plana aldığını ve bu grubun eğitim düzeyi yüksek, yaşça daha büyük, sol eğilimli ve erkeklerden oluştuğunu göstermektedir. Parti kimliği ise bu tercihi anlamlı biçimde etkilememektedir: iktidar ve muhalefet partisi seçmenlerinin her iki boyuta verdikleri ağırlıklar birbirinden belirgin şekilde farklılaşmamaktadır. Çalışma, bu bulguları demokratik hesap verebilirlik ve seçmen davranışı yazınıyla ilişkilendirmektedir. Seçmenlerin büyük çoğunluğunun hizmet sunumunu denetim mekanizmalarına tercih etmesi, çalışmada "yeterlilik tuzağı" olarak adlandırılan bir dinamiği işaret etmektedir: seçmenler sistematik olarak hizmet sunumunu ön planda tuttuğu sürece, seçilmiş yöneticiler denetim mekanizmalarına yatırım yapmak yerine görünür altyapıya yönelmek için rasyonel bir teşvike sahip olmaktadır. Bu süreç, demokratik kurumların aşınmasına katkıda bulunan kendi kendini pekiştiren bir döngü üretmektedir. Bulgular, ayrıca demokratik normlar ve demokratikleşmenin gerilemesi yazınında öne çıkan bir mekanizmayı—vatandaşların usul ilkeleri yerine çıktılara odaklanmasını—bireysel seçmen tercihleri düzeyinde somutlaştırmaktadır.

Şeyma Hacılar Koç (Sabancı Üniversitesi), Özge Kemahlioğlu (Sabancı Üniversitesi) ve Oya Yeğen (Sabancı Üniversitesi), Vatandaşların Merkezi-Yerel Hükümetler Arasındaki İlişkiler Hakkındaki Düşünceleri: Türkiye Örneği

Merkez ve yerel hükümetler arasındaki ilişkiler hem vatandaşların tercihlerinin temsiliyeti hem de sunulan hizmetler açısından önemli bir rol oynamaktadır. Vatandaşların en doğrudan etkileşim içinde oldukları yerel yönetimlerdeki temsiliyetleri ve yerel yönetimlerin vatandaşların ihtiyaç ve taleplerine cevap verebilme kapasitesi, merkez ile yerel arasındaki ilişkilerden etkilenmektedir. Aynı zamanda çok partili seçimlerin yapıldığı sistemlerde partiler arası rekabeti de etkileyebilmektedir. Dolayısıyla vatandaşların bu konuda ne düşündüğünü ve tutumlarını şekillendiren faktörleri anlamak önemlidir. Özellikle son on yılda merkezi yönetimin yerel yönetimlere müdahalesinin arttığı Türkiye'de bu sorular daha önemli ve ilginç hale gelmiştir. Bu çalışma, Facebook üzerinden katılımcılara ulaşılmış bir örneklemeyle çevrimiçi olarak yürütülmüş bir anket verisine dayanmaktadır. Katılımcılara farklı özelliklere sahip iki kurgusal yerel reform paketi sunulmuş ve bir tercih yapmaları istenmiştir. Bu şekilde yapılan bir deneyle vatandaşların merkezi-yerel hükümet ilişkileri hakkındaki tercihlerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Anıl Kahvecioğlu (Bilkent Üniversitesi), Otoriter Rejimlerde Kamplar Arası Algısal Yanılgılar ve Yanlış Kutuplaşmanın Sınırları

Yanlış kutuplaşma (*false polarization*), yurttaşların siyasal rakiplerinin tutumlarını olduğundan daha aşırı görmesi ve gruplar arasındaki mesafeyi olduğundan daha büyük algılaması anlamına geliyor. Siyaset bilimi ve siyaset psikolojisi literatürlerinde bu olgu şimdiye kadar büyük ölçüde demokratik bağlamlarda incelendi ve çoğunlukla demokratik normlardan bir sapma olarak ele alındı. Bu çalışma ise yanlış kutuplaşmanın otoriter rejimlerdeki tezahürüne odaklanıyor ve yanlış kutuplaşmanın yalnızca bir algı hatası değil, aynı zamanda siyasal kontrol stratejilerinin bir parçası haline gelebileceğini göstermeye çalışıyor. Bu proje iki temel soruya odaklanıyor: Yanlış kutuplaşma otoriter rejimleri nasıl sürdürür? Daha da önemlisi, bu stratejinin sınırları neler? Otoriter koşullarda rejim destekçileri, propaganda ve elit söylemleri aracılığıyla muhalifleri olduğundan daha radikal ya da tehditkar görebilir. Öte yandan rejim muhalifleri ise devlet baskısı ve rejim destekçilerinin rejim çıkarlarıyla uyumlu görünen ilişkisi sebebiyle, bu grubun otoriter politikaları gerçekte olduğundan daha fazla destek verdiğini düşünebilir. Bu algılar ise siyasal düşmanlığı derinleştirebilir, baskıcı politikaların meşrulaştırılmasını kolaylaştırabilir ve otoriter rejimlere karşı kamplar arası dayanışma ihtimalini zayıflatabilir. Bu bağlamda bu proje üç temel katkı sunmayı amaçlıyor: İlk olarak, kutuplaşma algısındaki yanılgıyı otoriter siyaset çalışmaları içine yerleştirerek, bu olgunun yalnızca demokratik rekabeti bozan bir algı hatası değil, otoriter rejimler tarafından üretilebilen ve yönetilebilen bir siyasal araç olduğunu göstermeye çalışıyor. İkinci olarak, yurttaşların neden otokratları ve baskıcı politikaları desteklediğine dair literatüre siyasal-psikolojik bir açıklama ekleyerek, karşı kampın oluşturduğu tehdidin gerçekte olduğundan daha fazla bir ölçekte algılanmasının rejimin baskı politikalarını daha kabul edilebilir hale getirdiğini ortaya koymayı amaçlıyor. Son olarak, bu mekanizmanın yalnızca nasıl üretildiğini değil, hangi koşullarda zayıfladığını da inceleyerek, yurttaşların karşı kamp hakkındaki inançlarını gözden geçirdiği, ortak sorunları

fark ettiği ya da rejimin bölme stratejilerini tanıdığı durumlarda kamplar arası dayanışma ihtimalinin güçlenme ihtimallerini sorgulamaya çalışıyor. Bu çalışma, rejim destekçileri ile muhalifler arasındaki algılanan ayrımların siyasal elitler tarafından aktif biçimde şekillendirildiği, yüksek düzeyde kutuplaşmış otoriter bir bağlam olan Türkiye’de anket deneyleri yürütecek. Proje kapsamında yürütülecek 2x2 faktöriyel anket deneyi, farklı müdahalelerin kutuplaşma algılarını, baskıya desteği ve kamplar arası dayanışma ihtimalini nasıl etkilediğini inceleyecek. Ampirik odak Türkiye olsa da, bu vaka siyasal elitlerin algılanan toplumsal ayrımların manipölasyonu yoluyla iktidar kurduğu daha geniş bir otoriter mantığı anlamayı amaçlıyor. Bu nedenle bulgular, siyasal elitlerin kutuplaşmayı bir kontrol aracı olarak kullandığı diğer otoriter ve otoriterleşen bağlamlar için de daha geniş sonuçlar sunuyor.

Didem İşçi Kuru (Bilkent Üniversitesi/Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi) ve Kerem Yıldırım (Bilkent Üniversitesi), Değişen Rejim Koşullarında Muhalefet Partileri ve Parti-Seçmen Bağları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Dünya genelinde demokrasilerin artan otoriterleşme baskısıyla karşı karşıya kaldığı günümüzde, muhalefet partileri demokratik direncin sürdürölmesinde giderek daha önemli bir rol üstlenmektedir. Buna karşın, üçüncü otoriterleşme dalgası olarak nitelendirilen bu sürecin siyasal rekabeti nasıl dönüştürdüğu ve değişen rekabet koşullarının muhalefet partilerinin seçmenlerle kurdukları bağlara nasıl yansıdığı henüz yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, Democratic Accountability and Linkages Project (Demokratik Hesap Verebilirlik ve Bağlar Projesi – DALP II) kapsamında 98 ülkeden 604 siyasal partiyi kapsayan uzman anketi verilerinden hareketle, 20 seçimli otoriter rejimde muhalefet partilerinin seçmenlerle kurdukları bağları incelemektedir. Parti-seçmen bağlarının beş temel boyutuna (programcılık, çoğulculuk, klientelist ilişkiler, karizmatik liderlik ve sivil toplumla ilişkiler) odaklanan bulgular, muhalefet partilerinin demokratik gerileme süreçlerinde siyasal rekabetin geçirdiği kademeli dönüşümlere aynı ölçüde uyum sağlamadıklarını göstermektedir. Bu genel örüntünün temel istisnasını karizmatik liderlik oluşturmaktadır. Karizmatik liderlik, demokratik gerileme koşullarında muhalefet partilerinin seçmenlerle kurdukları bağlar arasında belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Ayrıca, partilerin örgütsel kapasiteleri tüm bağ türlerinin güçlü bir belirleyicisi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, muhalefet partilerinin seçmenlerle kurdukları bağların değişen rejim koşullarına kısa vadede uyum sağlamaktan ziyade, büyük ölçüde zaman içinde oluşmuş örgütsel yapılar ve kurumsal miraslar tarafından şekillendirildiğine işaret etmektedir.

Panel 35 (14.45-16.15, Amfi XV)

Popülizmin Yüzleri: Söylem, Performans ve Ortak Bir Çerçeve Arayışı

Panel Başkanı: Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Mustafa Murat Uluer (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Tolga Çevik (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Ada İlyada Utkucu (İzmir Ekonomi Üniversitesi), "Halkın" Aynası mı? Instagram'da Popülist Liderlerin Görsel Performansına Cinsiyetler Arası Bir Bakış

Popülist liderlik üzerine yapılan çalışmalar uzun süre erkek figürlere ve belli bölgelere odaklanmıştır: Popülist öz-sunumun toplumsal cinsiyete dayalı ve uluslararası boyutlarının analizini ihmal edilmiştir. Bu çalışma, cinsiyetler arası ve bölgeler arası karşılaştırmalı bir çerçeve geliştirmektedir. İki kadın (Marine Le Pen, Giorgia Meloni) ve iki erkek (Donald Trump, Recep Tayyip Erdoğan) sağ popülist liderin 2023 yılına ait Instagram paylaşımlarının tamamını (N = 662) analiz ederek, bu liderlerin görsel öz-sunumlarının ne ölçüde ve hangi biçimlerde ortak bir "popülist estetiği" yansıttığını, buna karşılık ne ölçüde cinsiyete özgü ya da ülkeye özgü siyasi gelenekleri yansıttığını sorguluyoruz. Kuramsal açıdan çalışma, popülizm araştırmalarındaki "performatif dönüş"e ve María Esperanza Casullo'nun popülist performans yaklaşımına dayanmaktadır. Casullo'ya göre lider eşzamanlı olarak üç görevi yerine getirir: halkı yansıtmak, istisnai bir mesafeyi işaret etmek ve kurumsal otoriteyi yansıtmak. Kadın liderlere ilişkin analizinde ise Casullo (2025), toplumsal cinsiyete dayalı iki görev daha eklemiştir: geleneksel kadınlığı icra etmek ve erkekliği saldırganlık olarak icra etmek. Casullo, bu ikisinin melez bileşimini, sağ popülist kadınların ayırt edici özelliği olarak tanımlar. Bu model kavramsal olarak ileri sürülmüş, ancak henüz sistematik biçimde sınanmamıştır. Bu çalışmada Casullo'nun modelinin beş boyutunun tümünü Batı Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'deki dört lideri inceleyerek test etmeyi amaçlamaktayız. Bu model üzerinden kadınlarla erkekleri özdeş ölçütler kullanarak karşılaştırılacak ve özellikle de kadınların kadınlık ve saldırganlığı erkek muadillerine kıyasla daha fazla bir araya getirip getirmediği değerlendirilecektir. Çalışmada iki aşamalı, karma yöntem kullanılacaktır: niceliksel görsel içerik analizi ve söylem analizi. Niceliksel görsel içerik analizi yapılarak, her bir liderin toplumsal bağlamı, mekânları, simgesel yoğunluğu ve popülist performansı haritalandırılacak; Söylem analizi ile, yinelenen stratejileri, Batı demokrasilerinden rekabetçi otoriter bir bağlama uzanan farklı ulusal repertuarlar içinde konumlandırılacaktır. Çalışmada, popülizmin evrensel bir görsel gramerinin var olup olmadığı ya da toplumsal cinsiyete dayalı beklentiler ile ulusal-tarihsel geleneklerin, "halk-elit" ayrımının dijital çağda görsel olarak nasıl icra edildiğine dair sistematik farklılıklar üretip üretmediği değerlendirilecektir.

İrem Dumlu Taylan (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Medeniyetçi Popülizm Bağlamında Suriyeli Mültecilerin Söylemsel İnşası (2014–2025)

Suriye'deki iç savaşın 2011'de başlamasının ardından AKP hükümeti Suriyeliler için açık kapı politikası benimsemeye karar vermiştir. Bu süreçte, Avrupa ve Kuzey Amerika örneklerinde göçmen karşıtı söylemler göçü ekonomik refahlarına ve sosyal güvenliklerine yönelik çok boyutlu bir tehdit olarak çerçeveleyen dışlayıcı ve sağ popülist aktörlerle bütünleşmiştir. Bu

bağlamda Türkiye, rekor sayıda mülteciye ev sahipliği yaparken kabullenici bir tutum sergileyen istisnai (deviant) bir örnek olarak öne çıkmış, ancak zaman içerisinde geçicilik ve geri dönüş boyutlarını vurgulayan faydacı bir dile doğru ölçülü bir değişim gözlemlenmiştir. Bu çalışma, Suriyeli mültecilere ilişkin söylem düzeyini dört aşama boyunca yurt içi ve uluslararası kitleler arasındaki ayrımı da gözetererek ele almaktadır. Medeniyetsel yapılanmaları içsel olarak çekişmeli ve zamansal olarak farklılık gösteren bir şekilde kavramsallaştıran çoğulcu bir çerçeveden hareketle, bu makale Batı bağlamlarında görülen salt dışlayıcı bir popülizmden farklı olarak jeopolitik değişimlere ve hedef kitleye bağlı olarak değişim gösteren bir tasvirin kullanıldığına işaret etmektedir. Konuşmaların nitel içerik analizine dayanan bu çalışma, 2014 ve 2025 yılları arasındaki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu konuşmalarını ve NVivo aracılığıyla analiz edilen amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiş yurt içi konuşmaları kapsamakta ve birbiriyle bağlantılı iki eğilim ortaya koymaktadır. İlk olarak, erken dönemde gözlemlenen dayanışma ve kardeşlik çerçevesi, zamanla yük ve geri dönüş vurgusu yapan bir söyleme doğru sistematik biçimde değişim göstermektedir. İkinci olarak, makalenin temel katkısı, politikalara yönelik meşrulaştırmanın hitap edilen kitleye göre farklılaştığı bulgusudur. Yurt içi bağlamlarda dini bir görev duygusuna sıklıkla başvurulurken, uluslararası kitlelere hitap edildiğinde insani değerler vurgulanmıştır.

Tahir Anıl Güngördü (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) ve Levent Yılmaz (Dokuz Eylül Üniversitesi), Popülizmin Tematik Haritası: Ortak Bir Çerçeve Arayışı

Popülizm, siyaset biliminin en muğlak kavramlarından birisidir. Kavramsal çerçevenin hazırlanması sırasında genel kabul görmüş bir tanımını sunmak dahi güçtür. Kıtasal, bölgesel ve ulusal açılardan değişiklikler sergilediğinden kuramsal zorlukların yanı sıra kavrama söylemsel bir netlik de kazandırılmamıştır. Ancak bu karışıklığa bir nebze tutarlılık kazandırmak, kuramsal ve söylemsel muğlaklıklarına rağmen popülizmin evrensel şekilde geçerli bir tema setini belirlemek mümkün olabilir mi? Bu soru, siyaset biliminin gündem maddeleri arasında uzun yıllardır kendisine yer bulmaktadır. Zira coğrafi farklar ve bağlam değişiklikleri dolayısıyla farklı içeriklerde oluşturulmasına rağmen sürekli tekrar eden bir temeli olmasa, bir kavram olarak varlığı da mümkün olmamalıdır. Bu açıdan kavramın varlığı, bir ortak çekirdeğin varlığını da beraberinde getirmelidir. Popülizmin evrensel şekilde takip edilebilen seçmen mobilizasyonu, siyasal meşruiyet, rakiplerin değersizleştirilmesi ve siyasetin basit hâle getirilmesi işlevleri onun ortak temalar etrafında organize olmasına yardımcı olmaktadır. Bu araştırma, popülizmin tüm örneklerinde bulunan çeşitli ortak temaları tespit ederek genel söylem örüntüsüne ulaşmayı ve dolayısıyla sabitelerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Yöntem, literatür incelemesi şeklinde yapılandırılmış, dolayısıyla teorik bir inceleme hüviyetinde hazırlanmıştır. Sonuç olarak popülizm(ler)in konuma ve bağlama göre değişen yapısına rağmen çeşitli ortak temaları benimsedikleri tespit edilmiş, bu temalar kendi içerisinde “siyasal parti konusuna bakış”, “toplumsal sistemi algılayış tarzı” ve “ortak vaatler” şeklinde gruplandırılmıştır. Evrensellik iddiasının mutlak bir keskinlik yerine ilgili temaların farklı bölge, kültür ve bağlamlarda yinelenmekte olduğuna dair bir kapsamı nitelediği göz önünde bulundurulduğunda en azından söylemsel bir genel geçer çerçeveye ulaşılabildiği gözlemlenmiştir. Zira bu genel geçer çerçeve popülizmin sağ, sol, sosyalist ve milliyetçi gibi farklı

alt türlerini aynı anda kapsamakta, böylece ideolojik referans farklılıklarına rağmen tutarlılığını korumaktadır. Ülkelerin ve aktörlerin siyasal geçmişlerini meydana getiren olayların farklılıkları kullanılan sembolleri değiştirse dahi temanın söylem içerisindeki rolü korunmaya devam etmektedir.

Panel 36 (14.45-16.15, Amfi XVI)

Neoliberalizmin Krizi ve Sonrası: Devlet, Toplum ve Siyasal Temsilin Yeniden Düşünülmesi
Panel Başkanı: Bayram Koca (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Gülçin Özge Tan (Gaziantep Üniversitesi), Neoliberal Krizde Duyguların Politik İnşası ve Solun Duygu Krizi

Neoliberalizmin krizi, yalnızca ekonomik bir tıkanma değil, bireyi güvencesizlik ve performans baskısı altında yalnızlaştıran bir duygu rejiminin de çöküşüdür. Zira bu sistem, solun kadim dayanışma pratiğini kendi ilkeleriyle aşındırarak bireyciliğe hapsetmiş, dayanışmayı kolektif bir direnişten ziyade kişisel bir yaşam tarzı tercihinin, bireysel bir başarı hikayesine dönüştürmüştür. Rasyonel hesaplamaların ve açıklamalarının yetersiz kaldığı bu kriz anında bireysel duygular, yapı ile özne arasında kritik bir rol oynamıştır. Kolektif duygular ise tabakalaşma, göç, aidiyet ve yurttaşlık gibi birçok olgunun anlaşılmasında belirleyici hale gelmiştir. Bu bağlamda sol, Aydınlanma mirası olan rasyonalizmi ve teknokratik dili uzunca süre duygulardan arındırarak kullanmış ve aslında kendi duygu krizini derinleştirmiştir. Siyaseti sadece sınıfsal analizler ve ekonomik verilerden ibaret gören bu akıl, duygu mobilizasyonunu göz ardı ederken modern seçmenin kendini güvende ve bir gruba ait hissetme ihtiyacını ıskalamıştır. On yıllardır mevcut olanı korumaya ve daha az kötüye razı olmaya odaklanan sol, bu defansif pozisyon içerisinde kitlelerde arzu uyandıracak bir gelecek tasarımı inşa edememiştir. Sistemin tıkanıp kriz anlarında dâhi solun elinde heyecan verici bir ütopyanın bulunmaması, oluşan devasa boşluğun sağın nostaljik ve reaktif duygularıyla dolmasına zemin hazırlamıştır. Neoliberalizmin toplumsal sorunları bireysel psikolojik sorunlar olarak kodladığı bu düzende, sol, bireyselleşmiş acıları ve atomizasyonu aşarak yeniden güçlü bir “biz” duygusu yaratmakta yetersiz kalmıştır. Siyasetin teknokrasiye indirgenmesiyle birlikte sol/sosyal demokrat partiler, en iyi yöneten uzman olma yarışına girerek merkez siyaset içinde erimişlerdir. Ortaya çıkan ruhsuz yönetim biçimi, 2008 krizi gibi büyük kırılmalarda kitlelerin rasyonel çözümlerden ziyade kimin yanlarında durduğunu hissettirecek bir heyecan arayışını da cevapsız bırakmıştır. Neoliberalizmin esneklik adı altında dayattığı iş güvencesizliği ve performans baskısı toplumda devasa bir anksiyete ve yetersizlik duygusu yaratırken; sol, bu prekarite durumunu yalnızca asgari ücret ve sendikalaşma gibi ekonomik verilerle açıklamaya çalışmıştır. Oysa bu durumun yarattığı yalnızlık ve statü kaybı/aşağılanma hissini aşırı sağ usta bir şekilde yakalamış, bu kaygıyı göçmenler veya seçkinler üzerinden öfkeye tahvil ederek kolektif bir aidiyet kurmuştur. Yani neoliberalizmin halkı-dayanışmayı tedavülden kaldıran siyasası karşısında duygusal bir refleks üretemeyen sol siyasetin boşluğuna karşı tetikte bekleyen aşırı sağ, duyguları çok iyi bir şekilde yönetebilmiştir. Ayrıca, 20. yüzyıl yenilgilerinin yarattığı “sol melankoli”, solu, gelecek inşa eden bir güçten, kaybedilen hakları savunan reaktif bir ‘yas’ sürecine mahkûm etmiştir. Sol, kaybettiği devrimlerin yasını tutan bir melankoliye hapsolmuşken; sağ siyaset insanların itibar arayışına yanıt vermiştir. Bu süreç sağa, ekonomik

krizlere rağmen sarsılmaz bir duygusal üstünlük sağlamıştır. Solun ortak iyi ve toplumsal adalet kavramlarını aynı duygusal yoğunlukla paketleyememesi, siyasetin özündeki demokratik tutkunun tasfiyesiyle sonuçlanmıştır. Bu bildiri kapsamında, çerçevesi çizilen solun duygu krizi, Türkiye siyasetinin özgün dinamikleri ve toplumsal fay hatları üzerinden tartışılacaktır. Özellikle ana muhalefet partisi olan ve son yerel seçimleri ‘başarıyla’ tamamlamış CHP’nin, derinleşen ekonomik krize sunduğu rasyonel çözüm önerilerine rağmen, kitleler nezdinde neden kalıcı bir duygusal üstünlük kuramadığı veya bu üstünlüğü neden sürdüremediği eleştirel bir süzgeçten geçirilecektir. “Tenceredeki krizin” tek başına bir iktidar değişimi yaratmaya yetmediği gerçeğinden hareketle, CHP’nin yerel seçim başarısını neden toplumsal bir umut-kolektif bir tutku dalgasına dönüştüremediği tartışılacaktır. Sonuç olarak, Türkiye bağlamında sol siyasetin rasyonel vaatlerinin gerçekleşmesinde, duygusal mobilizasyonun da önemli olduğu vurgulanacaktır.

Bayram Koca (Kilis 7 Aralık Üniversitesi), Neoliberal Devletin Krizinde Adana: Şakirpaşa’da Yoksulluk ve Çıkış Stratejileri

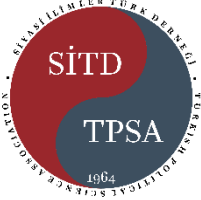
Neoliberalizmle neredeyse her şey ekonomikleşmiş, bir şeyin iyi ya da kötü olmasının ölçütü kar-zarar denklemi çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır. 1980’lerle hak ve sorumluluklarıyla toplumun bir parçası olan homo politicus’un yerini kendi çıkarının peşinde koşan homo economicus almıştır. Böylece halkın çözülüşü yaşanmış, ortak hayaller etrafında birleşmiş bir halktan geriye “kazananlar” ve “kaybedenler”den oluşmuş bir topluluk kalmıştır. Diğer birçok şehir gibi Adana da neoliberal devlet sürecinde dönüşümden nasibini almış ve ekonomik olarak gerilemiştir. “Bereketli topraklar” olarak anılan Adana bir zamanlar İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa’dan sonra Türkiye’nin ekonomik anlamda beşinci büyük şehri iken 24 Ocak Kararları sonrası süreçte hızla aşağı sıralara düşer ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın 2017 verilerine göre sosyo-ekonomik gelişim bağlamında Türkiye’de 27. sırada yer alır. Adana’daki sanayi kuruluşlarının önemli kısmı İstanbul, Kocaeli, Bursa gibi şehirlere kayarken başta pamuk ve narenciye olmak üzere tarım ürünlerinin üretimi de Şanlıurfa, Mersin gibi şehirlerde yoğunlaşır. Ayrıca Adana gelişmiş il kabul edildiği için ne turizm ne de sanayi teşviklerinden faydalanabilir. Bugün itibarıyla Adana, işsizlik ve yoksulluğun Türkiye ortalamasından yüksek olduğu şehirlerin başında gelir. Adana kendi içinde de yoksulluğu eşit dağıtmaz; yoksulluk kentin güney kısmında yoğunlaşır Şehrin kuzey kısmında toplumun üst ve orta kesimi yoğunlaşırken, Şakirpaşa’nın da yer aldığı güney kısmında ise alt kesimi yaşamaktadır. Nitekim yoksulluğun yoğun olduğu Şakirpaşa habitusunda suç-yoksulluk ilişkisi yeşerecektir. Apartmanın olmadığı iki ve üç katlı müstakil evlerin yer aldığı mahallede 1990’lara kadar ekonomik durum görece iyidir. Zira Şakirpaşa’nın civarında oto sanayi, otogar, meyve-sebze halinin yanı sıra SASA, Tekel, Güney Sanayi, Öz-Bucak, Milli Mensucat, Çukobirlik gibi fabrikalar vardı. Ancak neoliberal dönüşüm çerçevesinde bu fabrikaların neredeyse tamamı taşındı ya da kapandı. Bu fabrikaların kapanmasıyla mahallede işsizlik artmış ve yeni nesil anne-babaları kadar “şanslı” olamamıştır. Böylece özellikle 1990’larla birlikte işsizlik ve yoksulluk kıskacındaki yeni nesil uyuşturucu, fedailik, silah kaçakçılığı gibi işlere girmeye başlamış, başka bir deyişle Guy Standing’in belirttiği gibi neoliberalizm “yeni tehlikeli sınıfları” yaratmıştır. Bu çalışmada neoliberal devlette yoksul kesimin “çıkamaz”dan kurtulma çabalarına

örnek olarak Şakirpaşa'ya ışık tutma niyetindeyim. Bu çalışmada yoksulluk-suç ilişkisinin yoğun yaşandığı Adana'nın Şakirpaşa Mahallesi'nde yırtmak, köşeyi dönmek, para kazanmak için son yıllarda revaçta olan oto-galericiliğin rol model ya da ideal meslek haline gelişini ele alacağım. Bu çalışma için Şakirpaşa'da oto-galericilik ya da ek iş olarak araba alım-satımı yapan 15 kişiyle derinlemesine mülakat yaptım. Şakirpaşa'nın "tehlikeli" gençlerinin yırtmak için başvurdukları "iyi oynama" deneyimleri, aslında Türkiye'nin birçok yerinde yoksulluktan kurtulmak için izlenen taktiklere ayna görevi görebilir veyahut Şakirpaşa zamanın ruhunu yansıtabilir.

Celal Oral Özdemir (Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi), Neoliberalizm Sonrası Devlet Tartışmalarını Yeniden Düşünmek: Meksika'da Karteller ve Parçalanmış Egemenlik

2008 küresel finans krizi ve COVID-19 pandemisi sonrasında güç kazanan "devletin geri dönüşü" tartışmaları, neoliberal dönemin minimal devlet anlayışının aşındığını ve özellikle güvenlik, sağlık ve ekonomik müdahale alanlarında devlet kapasitesinin yeniden merkezileştiğini ileri sürmektedir. Ancak bu yaklaşım büyük ölçüde ulus devlet anlayışına odaklanmakta, devletin yerel düzeydeki fiili egemenlik dönüşümlerini ve mülksüzleşen kitlelerle kurduğu yeni ilişki biçimlerini yeterince dikkate almamaktadır. Bu bağlamda çalışma Meksika'da kartellerin yükselişini, henüz gelişmekte olan kriminal aktörlerce yönetim (criminal governance) literatürü üzerinden tartışmayı hedeflemektedir. Bu sayede bir yandan başarısız devlet (failed state) literatürünün ötesinde bir tartışma yürütülebilecek diğer yandan ise parçalanmış egemenlik tartışmasıyla teorik bir katkı sunma potansiyeli oluşacaktır. Çalışma, Weber'in egemenlik anlayışındaki devlet tanımını merkezine alarak, egemenliği meşru şiddet tekeli iddiası üzerinden tanımlamaktadır. Bu tanımlama üzerinden çalışmanın vaka olarak seçtiği Meksika'da devletin sahadan tamamen çekilmediği, aksine egemenliğin tekil bir merkezde toplanmak yerine devlet aktörleri ile kriminal yapılar arasında hibrit bir biçimde bölüştüğü iddia edilmektedir. Bu bağlamda karteller yalnızca şiddet üreten örgütler olarak değil, neoliberal politikaların güvencesiz bıraktığı sınıflar nezdinde güvenlik, adalet ve sosyal koruma işlevlerini üstlenen ve hatta egemenliğin fiilen ortaklarına dönüşen aktörler olarak değerlendirilmektedir. Zira Trejo, Ley ve Lessing gibi yazarların da vurguladığı üzere, bu yapılar yerel düzeyde düzen üretimi ve uyuşmazlık çözümü mekanizmaları geliştirerek, Weberyen anlamda devletin tekel iddiasında bulunduğu alanlara fiilen ortak olmaktadır. Çalışma, özellikle COVID-19 sürecinde Meksika'da kartellerin sunduğu gıda yardımları ve sosyal destek ağları üzerinden, neoliberalizmin tasfiye ettiği sosyal devletten arda kalan boşluğu yerel düzeyde nasıl doldurduğunu tartışmakta ve bu sürecin salt zorlayıcı bir tahakküm ilişkisi olarak değil, zor ile rızanın iç içe geçtiği Gramsciyeen anlamda bir hegemonya biçimi olarak okunabileceğini önermektedir. Bu tartışma vaka analizi içerisinde derinleştirilecek ve kartellerin sağladığı maddi desteğin toplumsal kabul ve sessiz onay üretme mekanizmalarıyla nasıl ilişkilendiği somut örnekler üzerinden gösterilecektir. Araştırma ikincil kaynaklara dayanmaktadır ve konuya ilişkin akademik kitap ve makaleler ile yazılı ve görsel medyada yer alan haber ve röportajlar temel veri kaynağı olarak kullanılacaktır. Bu çalışma söz konusu olguyu devletin çöküşü olarak değerlendirmemekte, egemenlik fonksiyonlarının devlet, yerel otoriteler ve kriminal aktörler arasında eşzamanlı paylaşıldığı bir hibrit yönetim düzeni olarak kavramsallaştırmaktadır. Meksika vakasından hareketle devlet kapasitesinin yalnızca merkezi

politikalar üzerinden değil neoliberal krizin ürettiği sınıfsal kırılmalar ve parçalı egemenlik yapıları üzerinden analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

SİYASİ İLMİLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

IV. OTURUM (20 EYLÜL 2026, PAZAR, 10.30-12.00)

Panel 37 (10.30-12.00, Konferans Salonu): PLURİEX, Jean Monnet Mükemmeliyet

Merkezi/Avrupa Komisyonu, No: 101240978

Epistemik Hiyerarşiler ve Çok Evrensellik: AB Yönetişiminde Bilgi, Katılım ve Güç

Panel Başkanı: Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi)

Özge Zihnioğlu (Liverpool Üniversitesi), Markus Ketola (Edinburgh Üniversitesi), Paul Carmichael (Ulster Üniversitesi), Colin Knox (Nazarbayev Üniversitesi) ve Karl O'Connor (Ulster Üniversitesi), AB Sivil Toplum Destek Programlarında Epistemik Çoğulluk ve Çok Düzeyli Yönetişim

Bu makale, AB sivil toplum destek programları ile bu programların uygulamaya geçirildiği çok katmanlı yönetim dünyası arasındaki karşılaşmaları incelemektedir. Çalışma, Yeni Kamu Yönetimi'ni her yerde aynı şekilde işleyen bir reform modeli olarak görmek yerine, uygulama sürecinin farklı yönetim anlayışlarının karşılaştığı ve çatıştığı bir alan olduğunu savunmaktadır. Araştırma, AB programlarının standartlaşma, denetlenebilirlik ve hesap verebilirlik gibi ilkeler üzerine kurulduğunu; ancak bunların yerel yönetim gelenekleri, ilişkiler ağı ve siyasal dinamiklerle farklı biçimlerde etkileşime girdiğini göstermektedir. Her iki bağlamda da AB programları iş birliği ve kurumsal kapasiteyi artırırken, aynı zamanda hangi bilgi biçimlerinin ve aktörlerin "meşru" kabul edildiğini sınırlandırmaktadır. Katılım çoğu zaman toplumsal ilişkilerden ziyade ölçülebilir göstergeler üzerinden değerlendirilmektedir. Yenilikçilik ise çoğunlukla bürokratik kurallara uyum şartına bağlanmaktadır. Bununla birlikte, sivil toplum kuruluşları, program yöneticileri ve saha uygulayıcıları bu kuralları yalnızca pasif biçimde uygulamamakta; onları kendi yerel koşullarına göre yeniden yorumlayıp dönüştürmektedir. Bu nedenle uygulama süreci, basitçe bir başarı ya da başarısızlık değil, farklı bilgi ve yönetim anlayışlarının birlikte var olma ve pazarlık süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Makale, bu durumu açıklamak için "epistemik çoğulluk" yaklaşımını kullanmaktadır. Bu yaklaşım, yönetim reformlarını tek bir doğru modele göre değerlendirmek yerine, farklı bilgi, katılım ve demokratik otorite anlayışlarının bir arada varlığını dikkate almaktadır. Çalışma, AB sivil toplum destek programlarının Türkiye ve Kuzey İrlanda'daki yerel yönetim pratikleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve bu süreçte katılım, hesap verebilirlik ve demokratik otoritenin nasıl yeniden tanımlandığını sorgularken AB yönetim programlarının yalnızca teknik reform araçları olmadığını; farklı bilgi, yönetim ve katılım anlayışlarının karşılaştığı bir mücadele alanı oluşturduğunu savunmaktadır. Uygulama süreci, politika başarısı ya da başarısızlığından çok, farklı epistemik ve yönetsel düzenlerin müzakere edilerek birlikte var olması şeklinde gerçekleşmekte; böylece çok düzeyli yönetim içinde Yeni Kamu Yönetimi'nin yalnızca teknik

bir reform değil, aynı zamanda katılımın, hesap verebilirliğin ve demokratik meşruiyetin nasıl tanımlanacağına dair bir mücadele alanı olduğunu ileri sürmektedir.

Gizem Alioğlu Çakmak (Yeditepe Üniversitesi), Bilginin Fonlanabilir Kılınması: AB Bilim Diplomasisi ve Dış Araştırmanın Epistemik Düzenlenmesi

Avrupa Birliği araştırma finansmanı, ortaklı ve partner ülkeleri ulusötesi araştırma ağlarına dahil ederken AB'nin bilimsel ve politika önceliklerini de ilerleten önemli bir bilim diplomasisi aracı hâline gelmiştir. Horizon Europe gibi programlar genel olarak uluslararası iş birliği ve bilgi alışverişi mekanizmaları olarak sunulmaktadır. Ne var ki finansman altyapıları yalnızca kaynak dağıtmaz. Çağrılar, değerlendirme kriterlerinin, etki gerekliliklerinin ve ölçeklenebilirlik ile aktarılabilirlik beklentilerinin biçimlendirilmesi yoluyla araştırma sorunlarının nasıl tanımlandığını, hangi bilgi biçimlerinin değerli sayıldığını ve hangi tür araştırmaların kurumsal olarak kabul gördüğünü de şekillendirirler. Bu makale, AB araştırma finansmanını ulusötesi araştırma yönetişimi içinde bir epistemik düzenleme alanı olarak ele almaktadır. "Fonlanabilirlik" kavramını; araştırma sorularının, yöntemsel yönelimlerin, etki anlatılarının ve bilgi iddialarının finansman programlarında yerleşik kurumsal beklentilerle örtüşmesi olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında bilim diplomasisi, uluslararası katılım olanaklarını genişletirken dış aktörlerin Avrupa araştırma ağlarına girdiği epistemik koşulları da yapılandırmaktadır. Makale, bilim diplomasisi ve çok evrensel bilgi üretimine ilişkin eleştirel tartışmalardan yararlanarak politika uygunluğu, ölçülebilirlik, ölçeklenebilirlik ve aktarılabilirliğe dair standartlaşmış beklentilerin belirli bilgi biçimlerini ayrıcalıklı kılıp kılmadığını incelemektedir. Bu tür gereklilikler, yerel temelli, ilişkisel ya da bağlama özgü bilginin kurumsal proje anlatıları içinde ifade edilmesini güçleştirebilir. Çalışma ampirik olarak AB üyelik yapılarının dışında kalırken AB araştırma programlarına derinden entegre olmuş bir ortak ülke olan Türkiye'ye odaklanmaktadır. Horizon Europe çağrı belgelerini, ilgili tematik alanlarda Türk kurumlarının yer aldığı fonlanan projelere ait kamuya açık özet ve proje düzeyindeki bilgilerle bir araya getirmektedir. Yapılandırılmış nitel içerik analizi dört boyutu incelemektedir: sorun tanımı, politika uygunluğu, etki ifadesi ve aktarılabilirlik ile ölçeğe ilişkin beklentiler. Analizde koordinatör ve ortak rollerin dağılımı da ele alınmaktadır. Makale, AB bilim diplomasisinin yalnızca bilimsel iş birliği yoluyla değil, aynı zamanda belirli bilgi biçimlerini diğerlerine kıyasla daha görünür, daha otoriter ve daha fonlanabilir kılan kurumsal süreçler aracılığıyla da işlediğini savunmaktadır. Araştırma finansmanının epistemik alışverişi kolaylaştırırken epistemik çeşitliliğin tanındığı koşulları da nasıl yapılandırıldığını ortaya koyarak bilim diplomasisi ve çok evrensellik tartışmalarına katkıda bulunmaktadır.

Damla Bayraktar Aksel (Bahçeşehir Üniversitesi), Avrupa Merkezli İnsan Hareketliliği Yönetişimi Anlatısını Merkezileştirmek

Küresel Kuzey merkezli bakış açısını genişletme çabalarına rağmen, göç üzerine güncel yazın hâlâ büyük ölçüde Avrupa-merkezli anlatılar tarafından şekillendirilmektedir. Bu anlatılar Avrupa'yı öncelikle bir "hedef bölge" olarak konumlandırmakta; göç ve hareketlilik yönetişimini de sınırlar, vizeler ve sığınma rejimleri etrafında kurulmuş modern bir idari aygıt

olarak ele almaktadır. Bu makale, dikkati kurumsal çerçevelerden yönetişimin arkasındaki rasyonelitelere kaydıran merkezsizleştirici bir yaklaşım önererek bu baskın çerçevelmeyi sorgulamaktadır. Makalenin temel argümanı şudur: nüfus kimliklendirmesi, konsolosluk koruması, hareketlilik haklarının düzenlenmesi ve göç diplomasisi gibi pratikler, yalnızca Avrupa dışında değil, Avrupa'nın kendisinde de -hem göç veren hem göç alan bir bölge olarak- sınır-ötesi yönetişimi uzun zamandır şekillendirmiştir. Bu pratikler, birbirinden farklı pek çok siyasi düzen içinde varlık göstermiştir. Buna rağmen baskın göç anlatıları, Avrupa'yı analitik merkez konumunda tutmaya devam etmektedir. Bunu da hangi hareketlilik yönetişimi ve nüfus politikası biçimlerinin "görünür", "modern" ve "analitik açıdan ilgili" sayılacağını belirleyerek yapar; bu çerçevenin dışında kalanlar ise çevresel veya tarihsel açıdan önemini yitirmiş unsurlar olarak konumlandırılır. Bu dinamiğin en açık örneklerinden biri, Osmanlı İmparatorluğu ve günümüz Türkiye'si'nin Avrupa'ya dair büyük anlatılar içinde nasıl konumlandırıldığıdır: bu aktörler, baskın siyasi düzenlere hem dahil edilen hem de bu düzenlerden dışlanan, sürekli "ara" ya da "eşik" konumundaki yönetim alanları olarak sunulmaktadır. Oysa hem mikro hem de makro ölçekli tarihsel araştırmalar, salt Avrupa-merkezli bir çerçevenin ötesinde, birden fazla egemenlik modelinin ve birbirine bağlı dünya düzenlerinin bir arada var olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak makale, Osmanlı-Türkiye örneği üzerinden, göç yönetişimini Avrupa'yı merkeze alan tekil bir anlatıdan çıkararak, birbiriyle ilişkili çoğul siyasi düzenlerin bir arada okunabileceği plüversal bir çerçeveye taşımayı amaçlamaktadır.

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi) ve Selin Türkeş-Kılıç (Bahçeşehir Üniversitesi), AB'de Müzakereci Demokraside Epistemik Hiyerarşiler: Kapsayıcılığın Görünür, Dışlamanın Görünmez Yüzü

Avrupa Birliği, katılımcı yönetişimi güçlendirme taahhüdü kapsamında müzakereci demokrasi araçlarının geliştirilmesine önem atfetmektedir. AB'nin ulusüstü yapısı ve çok düzeyli yönetim mimarisi, müzakereci demokrasinin analiz edilmesi açısından özgün bir örnek sunmaktadır. Bununla birlikte bu çalışma, köklü epistemik hiyerarşilerin ve güç asimetritlerinin söz konusu girişimlerin dönüştürücü potansiyelini zayıflattığını savunmaktadır. Makale, müzakereci demokrasinin AB bağlamındaki gelişimini, Avrupa'nın Geleceği Konferansı ve Avrupa Vatandaş Panelleri özelinde ele almaktadır. Bu platformlar, rastgele seçilen vatandaşların AB'nin geleceğini şekillendirme sürecine dahil edilmesi amacıyla tasarlanmış olup çok düzeyli katılım mekanizmaları, çok dilli dijital platformlar ve genel kurul oturumlarından oluşan üç sütunlu bir yapı üzerine inşa edilmiştir. Ne var ki bu girişimler, teorik ideallerinden önemli ölçüde uzaklaşmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun söz konusu platformlar üzerine yürüttüğü söyleme odaklanan çalışma, AB kurumsal söyleminin nitel içerik analizi aracılığıyla bu mekanizmaların nasıl çerçevelendiğini ve işlevselleştirildiğini incelemektedir. Epistemik adaletsizlik ve dilsel taklitçilik kavramlarından yararlanan analiz üç temel bulguyu ortaya koymaktadır. Birincisi, Komisyon "vatandaş önderliğinde" gibi kavramları retorik araç olarak kullanmakta; böylece gündem belirleme sürecindeki seçkin rolünü gizlerken katılımcı bir görünüm yaratmaktadır. İkincisi, "güçlendirme", "olanak tanıma" ve "söz hakkı verme" gibi ifadeler dilsel taklitçilik işlevi görmektedir; gerçek vatandaş etkinliği yanılsaması yaratırken

yapısal güç asimetrilerini perdelemektedir. Üçüncüsü, AB liderlerinin söyleminde sıklıkla başvurulan "biz" zamiri, kolektif kimlik görünümü altında Komisyon'un hiyerarşik konumunu pekiştirmekte ve kurumun tahakkümünü birlik ve ortak yaratım söylemiyle meşrulaştırmaktadır. Çalışma ayrıca önceden belirlenmiş gündemlerin ve uzman güdümlü müzakerelerin müzakereci süreçleri başından kısıtladığını göstermektedir. Vatandaşlar kendi tartışma konularını belirleme fırsatı bulamamakta; uzmanlar ise bilgilendirme oturumları aracılığıyla kurumsal çerçeveleri önceden şekillendirmektedir. Bu dinamik, vatandaşların AB önceliklerince zaten biçimlendirilmiş tartışmalara yönlendirildiği bir süreç doğurmakta; dolayısıyla müzakere, özerk yurttaş katılımından çok kurumsal meşruiyet üretme işlevi görmektedir. Makale, Fricker'in epistemik adaletsizlik kavramını, Lugones ve Quijano'nun sömürsüzleştirme perspektifleriyle ve Dotson'un susturma pratikleri üzerine geliştirdiği çağdaş eleştirilerle bir araya getirerek özgün bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçeve, müzakere platformlarındaki seçkin söylemin farklı epistemolojileri nasıl dışladığını çözümlemekte ve AB yönetiminde çok evrenselliğin gerçek anlamda tanınmasının önündeki yapısal engelleri gözler önüne sermektedir. Çalışmanın temel iddiası şudur: AB müzakereci demokrasisinde epistemik adaletsizlik, çok evrenselliği baskı altına alan dilsel mekanizmalar aracılığıyla varlığını sürdürmektedir. Dilsel ele geçirme ve taklitçilik, tekno-bürokratik ve Avrupa-merkezci normlarla örtüşen egemen dilsel epistemik çerçeveler dayatarak birden fazla epistemik dünyanın bir arada varlığını zayıflatan epistemik adaletsizlik biçimleri olarak işlev görmektedir.

Menent Savaş Cazala (Galatasaray Üniversitesi), Marjinlerde Çok Evrensellik: AB Destekli Barış Araştırmalarında Epistemik Hiyerarşi

Bu makale, Avrupa Birliği'nin ardışık Horizon programları boyunca AB destekli barış araştırma çerçevelerinin nasıl liberal ve Avrupa-merkezli bir barış epistemolojisini yeniden ürettiğini incelemektedir. Horizon 2020'nin güvenlikleştirilmiş barış inşası mimarisinden Horizon Europe'un Küme 2 kapsamındaki kültürelleştirilmiş dönüşümüne uzanan AB fon çağrıları ve proje bilgi formlarının eleştirel söylem analizi aracılığıyla makale, AB barış yönetiminde bir kopuştan ziyade epistemolojik bir dönüşümü izlemektedir. Horizon 2020 çatışma önlemeyi tekno-bürokratik güvenlik ağlarına tabi kılarken Horizon Europe'un kültürel miras, sivil toplum ve sanatsal ifadeye yönelişi Avrupa-merkezli hegemonyayı çözmemekte; aksine onu estetikleştirilmektedir. Makale bu sürekliliği kuramlaştırmak için "estetikleştirilmiş yönetimsellik" kavramını ortaya koymaktadır. Bu kavram, Foucault'nun iktidar analitiğini sömürsüzleştirici çok evrensel kuramla sentezlemektedir. Çalışma ayrıca Marie Skłodowska-Curie Eylemlerini yapısal olarak kısıtlanmış ancak kısmi bir açılım olarak ele almakta ve Buen Vivir ile Ubuntu'yu AB barış kavramlarının sınırlarını gözler önüne seren Batı-dışı çerçeveler olarak incelemektedir. Ampirik analiz üç düzeyde işleyen estetikleştirilmiş yönetimselliğin kapsamlı bir haritasını sunmaktadır. Diplomatik düzeyde CIRCLE projesi, organik dinlerarası ilişkiselliği AB kültür diplomasisinin bir kaynağına dönüştürmektedir. Sivil toplum düzeyinde ARTPEACE, kökten farklı tabandan gelen muhalefeti AB dış güvenlik politikasının işlevsel bir direği olarak yeniden kurgulamaktadır. Mekânsal-ontolojik düzeyde ise RE-SPHERE, yerel kutsal peyzajları tekno-bürokratik laboratuvarlara dönüştürmekte ve onları dijital kartografik

bir çerçeve içine hapsedilmektedir. Her üç durumda da yerel aktörlerin sesleri dışlanmamakta; aksine emilmektedir. Bu emilme, dışlamadan daha etkili ve sinsi bir epistemolojik hegemonya biçimi oluşturmaktadır; zira eleştiriye, AB'nin kültürel çeşitliliği zaten finanse ettiğini, tabandan gelen sesleri zaten desteklediğini ve kutsal mirası zaten kapsadığını öne sürerek peşinen geçersizleştirmektedir. Makale, bilginin kolonyal yapısının AB fon çerçevelerinin mimarisine içkin olmaya devam ettiği ve gerçek anlamda çok evrensel bir entegrasyonun tematik çeşitlendirmeye değil, finansman rasyonelitelerinin dönüşümüyle mümkün olduğu sonucuna varmaktadır.

Panel 38 (10.30-12.00, Amfi V)

İsrail-Filistin Meselesi: Çatışma, Diplomasi ve Hafıza

Panel Başkanı: Tunahan Yıldız (ODTÜ)

Kasım Timur (Çukurova Üniversitesi) ve Tuğçe Kelleci (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi), Biyopolitik Kuşatmadan “Ölüm Siyaseti”ne: İsrail’in Gazze Politikasına Postkolonyal Bir Bakış

İsrail’in 1967’de işgal ettiği Gazze Şeridi’nden 2005’te çekilmesinden sonra yapılan seçimleri Hamas’ın kazanması, Gazze’yi Filistin sorununda giderek ön plana çıkarmıştır. Gazze Şeridi, 2006 yılında başlayan İsrail ablukasıyla bir tür “açık hava hapisanesi”ne dönüştürülmüş, böylece bölgede yaşayan Filistinli nüfusun, İsrail’in güvenlik rejimine tabi hale getirilmesini amaçlayan disiplinler ve biyopolitik aygıtlar etkin bir şekilde hayata geçirilmiştir. Abluka altındaki Filistinli bedenler, onları İsraili nüfustan (aynı zamanda Filistin’in diğer bölgelerinden) ayıran fiziksel ve biyopolitik bir sınır boyunca kuşatılıp cezalandırılırken, 7 Ekim 2023 sonrası, bu kolektif cezalandırma pratiği giderek sivillerin kitlesel olarak “ortadan kaldırılması” ve Gazze Şeridi’nin “insansızlaştırılması”na doğru ilerleyen bir sürece dönüşmüştür. 7 Ekim sonrası İsrail hükümeti, “terörizm” etiketini ve “terörle mücadele” söylemini Hamas’ın ötesinde topyekûn olarak Gazze nüfusuna yönelik kitlesel saldırılar için meşrulaştırıcı bir aygıt olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda abluka koşullarında etkin kılınan disiplin ve biyopolitika, artık yerini “terörle mücadele” söylemiyle meşrulaştırılmaya çalışılan bir thanatopolitikaya (ölüm siyasetine) bırakmıştır. Hamas’ın “Akşa Tufanı” adını verdiği saldırıları, İsrail devleti tarafından Gazze halkının topyekûn olarak biyolojik varlığını hedef alan bir ölüm siyasetine dönüştürülmüştür. 7 Ekim sonrası İsrail-Gazze ilişkilerini anlamlandırabilmek için, “teröre karşı savaş” politikalarının uluslararası normlara yönelik açık ihlallerini, yerleşimci kolonyal iktidar yapısıyla birlikte dikkate almak gerekmektedir. Patrick Wolfe, yerleşimci kolonyalizm (settler colonialism) deneyimlerinin daima “ortadan kaldırma mantığı” (the logic of elimination) üzerine kurulu olduğunu savunmaktadır. Yerleşimci kolonyalizm için tanımlayıcı bir nitelik arz eden bu mantık, zaman zaman ırk, din, etnik köken, uygarlık gibi farklılık söylemleriyle de kesişiyorsa da en temelde hedefi “teritoryalite”, yani toprağa erişim arzusudur. Bu nedenle teritoryalite, Wolfe’un da çalışmalarında dikkat çektiği üzere “yerleşimci kolonyalizmin spesifik, indirgenemez unsurudur”. Yerleşimci kolonyalizm hakkındaki araştırmalar, ortadan kaldırma mantığının münferit bir olay olarak görülemeyeceğini, aksine yapısal bir özellik arz ettiğini ve bir iktidar ilişkisi içinde gerçekleştiğini göstermektedir. Yerleşimci kolonyalizm tartışmaları, Filistin-İsrail sorunun 7

Ekim sonrası dönüştüğü durumu doğru kavrayabilmek için önemli bir başvuru kaynağıdır. Her ne kadar Filistin tarihi, kolonyal iktidar ilişkileri, yasa dışı yerleşimler, mülksüzleştirme, teritoryal hapsedme, kolektif cezalandırma ve gözetim gibi devlet şiddeti biçimleriyle iç içe geçmiş olsa da genel olarak postkolonyal teori ya da Eleştirel Terörizm Çalışmaları'nın konuya ilgisi oldukça sınırlı kalmıştır. Aslında her iki alan da Batı-merkezli epistemik ve politik hegemonyaya meydan okumakta, bu amaçla da “Batı-dışı” halkları özcüleştirip, bilme ve siyaset yapma biçimlerini gayrimeşrulaştıran, görmezden gelen ya da sessizleştiren iktidar ilişkilerini deşifre etmektedir. Bu çalışma alanları, Filistin ve spesifik olarak da Gazze konusuna karşı görece “ilgisiz” ve “sessiz” olmasına karşın, 7 Ekim 2023'ten itibaren Gazze'de yaşananlar hakkında önemli bir perspektif sunma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel, 7 Ekim sonrası Gazze'de yaşananları, “terörizm” tartışmalarının sunduğu sınırlı çerçevenin ötesinde İsrail'in yerleşimci kolonyal iktidar pratikleri bağlamında çerçevelemeyi sağlamaktadır. Bu bağlamda temel soru, Filistin meselesini “terörizm” sorununa indirgeyen epistemik ve politik şiddet karşısında, postkolonyalizm ve Eleştirel Terörizm Çalışmaları literatürlerinin neler söyleyebileceğidir.

Turgay Demir (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Abdulgani Bozkurt (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm: ABD Yönetimlerinin Karşılaştırmalı Analizi (2000–2025)

İsrail-Filistin çatışmasının çözümüne yönelik en yaygın diplomatik formül olan iki devletli çözüm, Oslo Barış Süreci'nin fiilen çökmesi ve İkinci İntifada'nın başlamasından sonra giderek daha fazla tartışmalı hale gelmiştir. Buna rağmen ABD yönetimleri, uzun yıllar boyunca iki devletli çözümü desteklediklerini ifade etmeyi sürdürmüştür. Bu durum önemli bir paradoks ortaya çıkarmaktadır: Sahadaki gerçeklikler ve ABD'nin İsrail yanlısı politikaları iki devletli çözümün zeminini aşındırırken Washington, neden bu formüle bağlılığını korumaktadır? Daha da önemlisi, farklı siyasi partilerden gelen ABD başkanları iki devletli çözüme gerçekten aynı anlamı mı yüklemiştir? Bu çalışma, 2000–2025 yılları arasında görev yapan ABD başkanlarının iki devletli çözüme yönelik yaklaşımlarını karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Bu doğrultuda George W. Bush, Barack Obama, Donald Trump ve Joe Biden dönemlerinde yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy-NSS) belgeleri veri toplama kaynağı olarak kullanılmıştır. Toplam 333 sayfalık yedi NSS belgesi tematik içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulguları, ABD'nin iki devletli çözüme yönelik yaklaşımının tutarlı ve uzun vadeli bir stratejik yönelimden ziyade dönemsel öncelikler, başkanların liderlik tercihleri ve İsrail'in güvenliğine ilişkin değerlendirmeler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Bush, Obama ve Biden yönetimlerinin iki devletli çözümü farklı gerekçelerle desteklediği söylenebilir. Bush yönetimi bu desteği demokrasi ve terörle mücadeleyle, Obama yönetimi bölgesel barış ve çok taraflı diplomasiyle, Biden yönetimi ise bölgesel entegrasyon ve İsrail'in güvenliğiyle ilişkilendirmiştir. Buna karşılık Trump yönetimleri iki devletli çözüm söyleminden belirgin biçimde uzaklaşmış, bunun yerine İsrail'in güvenliğini merkeze alan ve bölgesel normalleşme süreçlerini önceleyen alternatif bir yaklaşım benimsemiştir. Bu bulgular ışığında çalışma, iki devletli çözümün ABD dış politikasında değişmez bir normatif ilke olmak yerine başkanların önceliklerine ve bölgesel konjonktüre göre yeniden tanımlanan esnek bir

politika aracı olarak işlev gördüğünü savunmaktadır. Dolayısıyla ABD'nin Filistin meselesine yaklaşımındaki süreklilik, iki devletli çözüme yönelik stratejik bir bağlılıktan çok farklı yönetimler tarafından yeniden üretilen bir söylemsel devamlılığı yansıtmaktadır.

*İrem Karamık (Mardin Artuklu Üniversitesi) ve Melek Aylin Özoflu (İstanbul Üniversitesi),
Görsel Yönetişim Olarak Uluslararası Yardım: GHF ve Gazze’de İnsani Yardım Görme
Politikaları*

İnsani krizlerin görsel kaydı hiç olmadığı kadar yoğun ve erişilebilirken, bu yoğunluğun beklenen normatif veya politik karşılığı üretmemesi, çağdaş kriz görünürlüğünün açıklanmamış paradokslarından biridir. Bu çalışma, görsel siyaset literatüründeki 'şefkat yorgunluğu' (*compassion fatigue*) tartışmasından ayrışan, 'görsel doygunluk' (*visual fatigue*) adını verdiğim bir kavramı, uluslararası ilişkiler analizine tanıtmayı önermektedir. Fakat, görsel doygunluk kavramını, izleyicide oluşan bir duygusal tükenme süreci olarak değil, uluslararası ilişkilerin ontolojik güvenlik teorisi çerçevesinde aktörün kendi biyografik anlatısını koruma stratejisi olarak yeniden kavramsallaştırmayı önermektedir. Bu yeniden çerçeveleme, makalenin temel teorik katkısını oluşturmaktadır. Çalışma, bu kavramsallaştırmayı sınamak için yenilikçi bir veri kaynağı kullanmaktadır: AB'nin Gazze krizine ilişkin kendi resmi kanallarında yayınladığı metin ve görsel materyali birlikte incelemektedir. Bu seçim, AB'nin kendi kendini nasıl görselleştirdiğini inceleyen, ontolojik güvenlik teorisinin özüne (kendilik anlatısının inşası ve korunması) daha doğrudan bağlanan bir tasarım sunmaktadır. Yöntem olarak, seçilmiş kritik dönemlerde (2008-09, 2014, 2023-) AB'nin resmi web sayfalarında yayınlanan açıklama ve haberlerin çoklu-kipli eleştirel söylem analizi (multimodal CDA) ile incelenmesi önerilmektedir: aynı korpus üzerinden hem metin (çerçeveleme, kelime seçimi, aktör konumlandırması) hem de eşlik eden görsel (diplomatik buluşma fotoğrafları, harita/infografik, nötr kurumsal imgeler mi, yoksa insani kriz/yıkım görüntüleri mi kullanılıyor) birlikte kodlanmaktadır. Bu çalışmanın sorduğu temel soru şudur: AB'nin resmi görsel temsil rutini, krizin dışsal şiddetinden bağımsız olarak ne ölçüde sabit kalmaktadır? Bu sabitlik/kırılma örüntüsü, AB'nin "insan hakları temelli aktör" kimliğinin nasıl test etmektedir? Görsel kaydın değişmediği dönemler, rutinin başarıyla korunduğunu; değiştiği anlar ise rutini kıran kritik durumları işaret etmektedir. Bu çalışmaya göre, AB'nin kendi görsel rutini, ancak belirli eşik anlarında (örn. doğrudan AB vatandaşlarını ilgilendiren bir olay, ya da üye devletler arası baskının yoğunlaştığı bir kriz noktası) kırılır; bu kırılma anları, AB'nin "insan hakları temelli aktör" kimliğinin pratikte ne kadar dayanıklı olduğunu doğrudan ölçen bir göstere sunar.

Melek Aylin Özoflu (İstanbul Üniversitesi), Kolektif Belleğin Gölgesinde: İsrail'in Gazze'deki Soykırımı Karşısında Almanya'nın Tutumu

Gazze İnsani Yardım Vakfı (GHF), 26 Mayıs - Ekim 2025 tarihleri arasında Gazze’de faaliyet gösteren bir yardım dağıtım mekanizmasıdır. İsrail tarafından desteklenen ve ABD merkezli özel yüklenicilerce işletilen GHF, insani yardımın temel ilkelerine uyumu konusunda ciddi kaygılar doğurmuştur. Bu makale, GHF’nin görsel materyallerinin analizi üzerinden Gazze’deki insani yardımın görsel politikalarını incelemektedir. İmgeleri, görsel yönetim pratikleri olarak

kavramsallaştırmaktadır. Kuşatma, açlık, bombardıman ve militarize kontrol koşullarında yardıma ilişkin görülebilecek, bilinebilecek ve hissedilebilecek olanı düzenleme biçimleri olarak tartışmaktadır. Bu doğrultuda makale şu soruyu sormaktadır: GHF'nin görsel materyalleri, lojistiği görünür kılıp şiddeti görünmez kılarak Gazze'deki insani yardımın algısını nasıl yönetmektedir? Görsel Uluslararası İlişkiler, insani görsellik ve eleştirel görsellik teorilerinden hareketle makale, GHF'nin yardımı tarafsız, düzenli, teknik ve şeffaf gösteren arınmış bir insani görsel yönetim ürettiğini öne sürmektedir. Gıda kutuları, kamyonlar, dağıtım noktaları, haritalar, infografikler, kurumsal logolar ve sayısal iddialara dair imgeler aracılığıyla GHF, yardım teslimatının yönetilebilirliğini ve verimliliğini ön plana çıkarırken, acı çeken Filistinli bedeni ve yardıma erişimin gerçekleştiği baskıcı koşulları geri plana itmektedir. Metodolojik olarak makale, GHF'nin faaliyet dönemi boyunca web sitesi materyallerine yönelik eleştirel görsel analiz ve multimodal söylem analizi yöntemini kullanmaktadır. Özellikle görsel kompozisyona, aktörlere, nesnelere, mekansal düzenlemelere, metinsel çerçevellemelere, estetik kayıtlara ve stratejik yokluklara odaklanmaktadır. Makale, GHF imgelerinin sadece insani yardımı temsil etmediğini, Gazze'yi siyasi şiddetin yaşandığı bir mekan olmaktan çıkarıp lojistik bir dağıtım alanına dönüştürerek hümanitarizmin anlamını görsel olarak yönettiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda makale, insani imgeleri, tartışmalı yardım mekanizmalarının kendilerini tarafsız, gerekli ve hayat kurtarıcı olarak meşrulaştırmaya çalıştığı uluslararası meşruiyet politikalarının bir parçası olarak ele almaktadır. Yardımın görünür kılıp şiddetin ise çevresel veya yok hükmünde bırakıldığını göstererek makale, hümanitarizmin baskıcı ve militarize yapılar içine gömülü olsa bile görsel olarak nasıl depolitize edilebileceğini ortaya koyarak Görsel Uluslararası İlişkiler ve insani yardım politikalarına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, devam eden soykırım şiddeti bağlamında inkarın görsel boyutlarını inceleyerek, soykırım çalışmalarına şimdiye kadar göz ardı edilmiş bir alanda katkı sunmaktadır.

Panel 39 (10.30-12.00, Amfi VI)

Karşılaştırmalı Siyaset: Demokratik Gerileme Çağında Haklar, Toplumsal Cinsiyet ve Sivil Toplum

Panel Başkanı: Aslıhan Çoban (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Aslıhan Çoban (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi) ve Nuh Özkurt (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi), Sosyal Adaletin Hegemonikleşmesi: Türkiye ve Macaristan Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme

Bu çalışma, sosyal adalet söyleminin Türkiye ve Macaristan'da nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ve sosyal yardım politikaları aracılığıyla nasıl kurumsallaştığını mercek altına almaktadır. Araştırmanın temel amacı, sosyal adalet kavramını yalnızca normatif bir ideal olarak değil; siyasal iktidarların yoksulluğu yönetme, meşruiyet üretme ve toplumsal rızayı örgütleme biçimleriyle ilişkili bir söylem ve politika üretim alanı olarak değerlendirmektir. Bu doğrultuda Türkiye ve Macaristan'ın sosyal yardım rejimlerinin karşılaştırmalı bir perspektifle analiz edilmesi, kavramın pratikte nasıl yeniden üretilip iktidarlarca kullanışlı hale getirilmesine dair bir resim ortaya koyacaktır. Bu bağlamda Macaristan'da post Sovyet dönemi ve Viktor Mihály Orbán dönemine ağırlık verilmiş, Türkiye'de ise Osmanlı döneminden erken cumhuriyete olan dönem, 1960-1980 dönemi ile 1980 sonrası süreç olarak değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın

kuramsal çerçevesi; sosyal adalet, hegemonya, yeniden bölüşüm, neoliberalizm, paternalizm ve workfare tartışmaları üzerine kurulmuştur. Araştırmada nitel yöntem, doküman analizi, ikincil veri değerlendirmesi ve karşılaştırmalı ülke incelemesi kullanılmıştır. Bulgular, Türkiye’de sosyal yardım rejiminin daha çok paternalist yardım, muhtaçlık yönetimi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve Genel Sağlık Sigortası mekanizmaları üzerinden işlediğini; Macaristan’da ise sosyal politikanın çalışma yükümlülüğü, kamu istihdamı ve üretken vatandaşlık anlayışı etrafında kurumsallaştığını göstermektedir. Sonuç olarak, iki ülke farklı tarihsel ve kurumsal miraslara sahip olsa da sosyal yardım rejimleri, neoliberal dönüşüm koşullarında yoksulluğu yönetme ve sosyal adalet söylemini siyasal meşruiyet alanına yerleştirme bakımından karşılaştırılabilir işlevler göz önüne sermektedir.

Nazlı Çağın Bilgisi (İstanbul Kültür Üniversitesi), Dijital Feminizmde Fırsat Yapıları ve Çerçeveleme Stratejileri: Birleşik Krallık ve Türkiye Karşılaştırması

Bu çalışma, dijital feminist hareketlerin farklı siyasal ve toplumsal bağlamlarda nasıl söylemler ürettiğini, sorunları nasıl tanımladığını ve kolektif eylem çağrılarını hangi söylemsel stratejiler üzerinden kurduğunu karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, 2017’de küresel ölçekte güçlü bir yankı uyandıran #MeToo hareketini teorik bir çıkış noktası olarak almakta; ancak bu hareketin farklı ulusal alanlarda homojen bir biçimde tekrar edilmediği, aksine yerel siyasal fırsat yapıları, sivil toplumun hareket alanı, kurumsallaşmış toplumsal cinsiyet rejimleri ve kamusal tartışma kültürleri tarafından yeniden şekillendirildiği temel kabulünden hareket etmektedir. Bu çerçevede Birleşik Krallık ve Türkiye, dijital feminizmin iki farklı siyasal ve kurumsal iklimde nasıl işlediğini ve yerelleştiğini anlamak bakımından verimli bir karşılaştırma zemini sunmaktadır. Birleşik Krallık; görece kurumsallaşmış demokratik yapısı, köklü sivil toplum geleneği ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yerleşik hukuki-politik mekanizmalarıyla öne çıkarken; Türkiye, demokratik gerileme, kutuplaşmış kamusal alan, kadın hakları alanındaki siyasal gerilimler ve sivil toplum üzerindeki artan baskılarla karakterize edilmektedir. Bahsi geçen yapısal ve bağlamsal farklılıklar, feminist aktörlerin yalnızca ne söylediklerini değil, aynı zamanda mevcut dijital ekosistem içinde neyi söylenebilir, meşru, acil veya politik olarak etkili gördüklerini de doğrudan şekillendirilmektedir. Teorik olarak toplumsal hareketler literatüründeki siyasal fırsat yapıları yaklaşımı ile çerçeveleme kuramını harmanlayan çalışmada, dijital feminist söylemler üç temel boyut üzerinden soruşturulacaktır: Sorun tanımı ve sorumluluğun hangi faille/yapılara atfedildiği, hareketlerin öne çıkardığı çözüm repertuarları (hukuki reform, kurumsal hesap verebilirlik, dayanışma ağları vb.) ve katılım çağrılarının inşa edildiği etik-duygusal temalar (öfke, adalet, güvenlik, kolektif sorumluluk vb.). Bu çalışma, olguları ve eylemlilik biçimlerini kendi özgün bağlamı içinde derinlemesine anlamlandırmayı ve tasvir etmeyi hedeflediğinden, istatistiksel bir genelleme kaygısı taşımamakta ve veri setinde evreni temsil etme iddiası gütmemektedir. Yöntemsel olarak, her iki ülkede dijital feminist hareket bağlamında kamusal tartışmaları tetikleyen ve öne çıkan anahtar hashtagler belirlenecek, bu hashtagler etrafında oluşan paylaşımlar nitel söylem analiziyle çözümlenecektir. Çalışmanın temel amacı, dijital aktivizmin başarısını, sayısal yaygınlığını veya somut politik etkisini ölçmek değil; yerel yapıların söylem üretimindeki sınırlandırıcı ve dönüştürücü rolünü ortaya koymaktır. Birleşik

Krallık ile Türkiye arasında yapılacak olan karşılaştırmaların dijital feminizmin küresel feminist söylem repertuarı ile yerel siyasal koşullar arasındaki gerilim içinde nasıl şekillendiğini göstermesi beklenmektedir.

Panel 40 (10.30-12.00, Amfi VII)

Siyasal İktidarın İnşası: Mekan, Dil, Rejim ve Kültür

Panel Başkanı: Zübeyde Öz (Kadir Has Üniversitesi)

Zübeyde Öz (Kadir Has Üniversitesi), Mekânın Güvenlikleştirilmesi: Yıldız Sarayı Örneğinde Otokratik Mekânın Üretimi

Bu çalışma, mekânsallığın bir güvenlikleştirme yaklaşımı olarak söz edimi (speech act) ve tehditlerin inşası kadar dikkate alınması gerektiğini Yıldız Sarayı örneğinde açıklamaktadır. Mekân üzerindeki fiziksel pratikler, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme çerçevesiyle, Paris Okulu'nun dil dışı güvenlikleştirme araçları, Lefebvre'nin "mekânın üretimi" (*production of space*) teorisi ve ontolojik güvenlik literatürünün birleştirilmesiyle okunacaktır. Bu çalışma, öznenin (burada özne yönetici, devlet, otokrat, kurum olabilir) ontolojik güvenliğini ve varoluşsal kimliğini korumak için fiziksel çevreyi "istisna hali" (*state of exception*) olarak güvenlikleştirmesini mekânsal bir pratik olarak yeniden dikkate almaktadır. Çalışmanın ampirik zemini, Geç Osmanlı İmparatorluğu döneminde Sultan II. Abdülhamid saltanatında (1876–1909) yönetim merkezinin Yıldız Sarayı'na taşınma süreciyle birlikte Yıldız Sarayı'nın nasıl güvenlikleştirildiğine dayanmaktadır. Yıldız Sarayı, devletin ve padişahın varoluşsal kaygılarının son derece arttığı bir dönemde mimari ve söylemsel açıdan adeta yeniden inşa edilmiştir. Pratikler, görsel temsiller ve söylemler aracılığıyla saray mekân olarak güvenlikleştirilmiştir. Sarayın stratejik ve sembolik bir güç merkezi olarak konumlandırılması dönemin gazeteleri ve kartpostalları, arşiv belgeleri, bireylerin hatıratları, mimari değişiklikler ve tarihi fotoğraflar incelenerek açıklanacaktır. Mekânsal değişim, bir "dil dışı güvenlik aracı" (Paris Okulu) olarak, Yıldız Sarayı'nda somutlaşmış ve saray, "tasarlanan mekân" (*conceived space*) olarak döneme şahitlik etmiştir. Saray çevresine inşa edilen duvarlar, kışlalar, saray içine yayılan hafiye/gözetim ağı, mekânı bir "disipliner aygıt" dönüştürmüştür. Yıldız Sarayı şehir içinde yeni ve alternatif bir askeri-bürokratik kent haline gelirken, devletin güvenlik endişeleri siyasi, mekânsal ve toplumsal düzenlemelere dönüşmüştür. Bu vaka, bize güvenlikleştirme uygulamalarının aslında tarihsel olarak her zaman var olduğunu göstermekte ve egemen sınıfın yönetilen sınıf üzerindeki hakimiyetini anlamamızı sağlamaktadır. Bir nevi, fiziksel ve mimari alanda alınan olağanüstü tedbirlerin, aslında siyasi ve kurumsal alanda sarsılan iktidarın meşruiyetini mekânsal olarak sabitleme girişimi olduğunu kanıtlamaktadır. Yıldız Sarayı örneğiyle, mekân bir yönetim merkezi olarak yalnızca bir sahne değil, söylemsel performansı sergileyen iktidarların bir faili (*agent*) olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle çalışma, eleştirel güvenlik çalışmalarına kavramsal bir katkı sunarken, mekânın güvenlikleştirilmesi çerçevesinin, Türkiye özelinde Cumhuriyet döneminde yönetim merkezinin Çankaya Köşkü'ne geçişi ve son dönemde Çankaya Köşkü'nden Külliye'ye geçiş örnekleriyle, Washington'da Beyaz Saray veya Moskova'da Kremlin gibi farklı dönem ve coğrafyalardaki yönetim merkezlerinin iktidar-mekân ilişkilerini inceleyecek gelecek çalışmalar için karşılaştırmalı bir başlangıç noktası sunmayı hedeflemektedir.

Nimet Ceylan (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi), İki Dönemde Yasaklanan Sözcükler Özelinde Siyasi Erkin İktidar Alanı Olarak Dil

İktidar yaşamın her alanında söz söyleme hakkına sahip olduğunu yeri geldiğinde dile yaptığı müdahalelerle de göstermekten geri durmamıştır. Yazım/imla kılavuzlarının değişimi, sadeleştirme, özleştirme çalışmaları, bazı sözcüklerin yasaklanması vb. örnekler, iktidarın dili müdahale alanlarından biri olarak gördüğünü, iktidarın sözcükler üzerinde de bir iktidarının olduğunu, o alanda da söyleyecek sözcünün olduğunu göstermektedir. Türk dili tarihinde biri II. Abdülhamit döneminde dolaylı bir biçimde bazı sözcüklerin sansürlendiği, diğeri 12 Eylül kararlarının geçerli olduğu bir dönemde TRT'nin çıkardığı bir genelgeyle doğrudan olmak üzere bazı sözcüklerin yasaklandığı iki uygulama görülmüştür. Bu çalışmanın konusu olan yasaklı sözcükler kapsamında bu sözcüklerin hangileri olduğu, iki dönemde yasaklı listesine giren ortak sözcüklerin hangileri olduğu, yasaklamanın olası nedenleri, yasaklamanın sosyo politik sonuçları, başarılı olup olmadığı, yasaklamaya gelen tepkiler dönem kitapları, röportajları ve gazete yazılarından derlenecektir.

Mehmet Ali Mert (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Erken Cumhuriyet ve AK Parti Dönemlerinde Rejim İnşasının Karşılaştırmalı Analizi

Türkiye siyasetinde rejim dönüşümleri çoğu zaman anayasal değişiklikler, liderlik değişimleri veya seçim sonuçları üzerinden ele alınmaktadır. Bununla birlikte, belirli tarihsel dönemlerde ortaya çıkan siyasal dönüşümlerin devlet-toplum ilişkilerinin, hukuki düzenlemelerin, siyasal kurumların ve meşruiyet kaynaklarının yeniden tanımlandığı kapsamlı rejim inşası süreçleri olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu çalışma, Türkiye siyasal tarihinde kurucu ve dönüştürücü nitelik taşıyan iki kritik dönemi; Erken Cumhuriyet dönemi (1923-1930) ile Adalet ve Kalkınma Partisi dönemini, özellikle 2015 sonrası ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kurumsallaşması sürecini, karşılaştırmalı siyaset perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel araştırma sorusu, farklı tarihsel, toplumsal ve uluslararası koşullarda ortaya çıkan bu iki siyasal dönüşüm döneminin rejim inşası bakımından hangi benzerlikleri ve farklılıkları taşıdığıdır. Bu çerçevede erken Cumhuriyet döneminde Cumhuriyet'in ilanı, 1924 Anayasası, Tahrir-i Sükûn Kanunu, İzmir Suikastı sonrasında yürütülen yargı süreçleri ve 1926 hukuk reformları, yeni siyasal düzenin kurumsal ve ideolojik temellerinin oluşturulması bağlamında ele alınacaktır. Özellikle 1926 yılı, Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve yeni hukuk düzeninin kabulüyle birlikte yeni rejimin siyasal ve hukuki konsolidasyonunun gerçekleştiği kritik bir eşik olarak değerlendirilecektir. Benzer şekilde çalışma, AK Parti dönemini yalnızca seçim başarıları üzerinden değil, yeni bir siyasal düzenin inşası perspektifiyle ele almaktadır. Bu bağlamda 2002 sonrasında başlayan süreçte, özellikle 2015 sonrasındaki güvenlik siyaseti, 2017 anayasa değişikliği, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kurulması, yürütme organının merkezileşmesi, yeni meşruiyet söylemlerinin geliştirilmesi ve devlet kurumlarının yeniden yapılandırılması, rejim inşası sürecinin temel bileşenleri olarak değerlendirilecektir. Bu yönüyle çalışma, son yıllarda Türkiye siyaseti literatüründe öne çıkan hegemonik parti sistemi, rekabetçi otoriterlik, demokratik gerileme ve rejim dönüşümü tartışmalarıyla da ilişki

kurmayı hedeflemektedir. Çalışma, tarihsel kurumsalcılık yaklaşımı literatüründen hareketle, her iki dönemi de devlet kapasitesinin yeniden yapılandırıldığı, hukukun siyasal düzenin kurucu araçlarından biri olarak kullanıldığı ve yeni meşruiyet anlatılarının üretildiği rejim inşası momentleri olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu kapsamda hukuk reformları, siyasal muhalefetin sınırlandırılması, yeni vatandaşlık tasavvurları, devlet kimliğinin yeniden tanımlanması ve yürütme gücünün merkezileşmesi, karşılaştırmalı analizin temel eksenleri olarak kullanılacaktır. Yöntemsel olarak çalışma, ilgili dönemlere ait birincil kaynaklar (resmi gazete, meclis tutanakları, anayasa metinleri) ile ikincil literatürün karşılaştırmalı okumasına dayanmaktadır. Bu çalışma, Erken Cumhuriyet ile AK Parti dönemlerini farklı tarihsel bağlamlarda ortaya çıkan iki ayrı rejim inşası deneyimi olarak ele almayı amaçlamaktadır. Böylece Türkiye siyasal hayatında devlet inşası, siyasal kurumsallaşma ve rejim konsolidasyonu tartışmalarına karşılaştırmalı ve tarihsel bir katkı sunulması hedeflenmektedir.

Fevzi Can Gürüz (Kiel Üniversitesi), Festivalin Sahnesinde: Kültürün Yolu ve Meşruiyetin Yeniden Dağılımı

Tarih boyunca tiyatro, sanatsal özerklik ile kamusal destek mekanizmaları arasındaki ilişkinin en canlı biçimde tartışıldığı alanlardan biri olagelmıştır. Kültürel altyapı yatırımları, sanatın gelişimine katkı sağlamanın yanı sıra kamusal söylemi ve kolektif imgelemin sınırlarını da dolaylı biçimde biçimlendirmektedir. Bu çalışma, söz konusu ilişkiyi Pierre Bourdieu'nun kültürel alan kuramı ve Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı ekseninde ele alarak Kültür Yolu Festivallerinin bağımsız tiyatro kolektifleri üzerindeki yapısal etkilerini teorik düzlemde incelemeyi amaçlamaktadır. Bourdieu'nun kültürel alan kuramı, bir sanat yapıtının ya da sanatçının meşruiyet kazanmasının yalnızca estetik niteliklere değil, alanın iç dinamiklerine ve kurumsal güç ilişkilerine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu perspektiften değerlendirildiğinde festivaller, salt etkinlik organizasyonunun ötesinde, hangi pratiklerin ve kimlerin kamusal görünürlük kazanacağını dolaylı olarak belirleyen kurumsal aktörler olarak işlev görmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramıyla eklemlenen bu çerçeve, sanatsal olanın yalnızca doğrudan yasaklama yoluyla değil, neyin izlenmeye ve tartışılmaya değer sayıldığını tanımlama yoluyla da tesis edilebildiğini göstermektedir. Özellikle büyük şehir merkezlerinde hayata geçirilen Kültür Yolu Festivalleri, bu bağlamda analitik açıdan verimli bir örnek sunmaktadır. Söz konusu festivaller, kentlere turizm geliri ve ekonomik canlılık kazandırmayı da hedefleyen kapsamlı bir kültür endüstrisi mantığıyla tasarlanmaktadır; dolayısıyla arkalarında salt kültürel değil, belirgin biçimde ekonomik bir rasyonel de bulunmaktadır. Güçlü kurumsal destekle hayata geçirilen bu festivaller, kültürel alanda yapısal bir ağırlık oluşturmakta ve izleyici kitlesini büyük ölçüde bünyesinde tutmaktadır. Ücretsiz ya da kolay erişilebilir biçimde sunulan etkinliklerin kentli izleyici davranışları üzerindeki etkisi, bağımsız tiyatroların ekonomik sürdürülebilirliği açısından incelemeye değer bir dinamik doğurmaktadır. Bu dinamiğin işleyişi araştırmanın temel odağını oluşturmaktadır. Ekonomik boyutuyla; yüksek mekân maliyetleri ve asimetrik rekabet koşulları, bağımsız kolektiflerin finansal kırılganlığını yapısal bir sorun olarak yeniden üretmektedir. Sembolik boyutuyla; festivallere dahil edilen yapıtların kazandığı kurumsal meşruiyet ile dışarıda kalan pratikler arasındaki mesafe, Pierre Bourdieu'nun sermaye dağılımı kuramıyla doğrudan

ilişkilendirilebilir bir görünmezleştirme sürecine işaret etmektedir. Nihayetinde çalışma, Pierre Bourdieu ve Antonio Gramsci'nin kavramsal araçlarını eklemleyerek kamusal desteğin kültürel çoğulculuğu nasıl biçimlendirdiğini tartışmaya açmakta; kültür politikasının fırsat eşitliği ve sanatsal özgürlük üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır. Kültürel alanda çoğulculuğun genişletilip genişletilmediğini ya da belirli bir meşruiyet hiyerarşisinin yeniden üretilip üretilmediğini sorgulayan normatif bir soruyu da gündemine almaktadır. Bu yolla çalışma, siyasal olanın kültürel alana eklenme biçimlerine dair daha geniş bir kuramsal tartışmaya da katkı sunmayı hedeflemektedir.

Panel 41 (10.30-12.00, Amfi VIII)

**Türk Dış Politikası ve İttifak İlişkilerinde Dönüşümler
Panel Başkanı: Muzaffer Şenel (Marmara Üniversitesi)**

Muzaffer Şenel (Marmara Üniversitesi), ABD'nin Karadeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksi ve Türkiye'ye Yönelik Dış Politikası 2014-2024

Bu çalışma, Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi (RSCT) çerçevesini kullanarak, Karadeniz bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında ABD'nin Türkiye'ye yönelik dış politikasının evrimini inceliyor. Uluslararası ilişkiler literatüründe sıklıkla göz ardı edilen Karadeniz bölgesel güvenlik kompleksi, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, Çin'in yükselişi ve Rusya'nın Amerikan hegemonyasına karşı ittifakı, Türkiye-Rusya yakınlaşması ve NATO ile AB'nin genişleme çabaları gibi gelişmelerin ardından jeopolitik rekabetin kritik bir alanı olarak ortaya çıkmıştır. Bu değişimler, ABD politikasında önemli dönüşümlere yol açarak, karar alma süreçlerini şekillendiren yerel, bölgesel ve uluslararası faktörlerin etkileşimini vurgulamaktadır. Araştırma, ABD'nin Karadeniz'i bağımsız bir jeopolitik bölge olarak ve Türkiye'nin bu bölgedeki rolünü nasıl algıladığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. ABD dış politikasındaki sürekliliği ve değişimi inceleyerek, bu çalışma şu temel soruları ele almaktadır: Washington, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesel Güvenlik Kompleksi içindeki konumunu nasıl tanımlıyor? Amerika'nın bölgeye yönelik politikasını hangi faktörler etkiliyor ve ABD, stratejik ortak ve bölgesel aktör olarak Türkiye ile nasıl bir ilişki kuruyor? Bu çalışma, ABD politikasını yönlendiren anlatıları ve dinamikleri ortaya çıkarmak için vaka incelemesinde açıklayıcı sonuç süreç izleme yöntemini uygulamaktadır. Bulgular, Karadeniz'in küresel jeopolitikteki rolünün anlaşılmasına katkıda bulunacak ve uluslararası ilişkiler ve ABD dış politikası alanındaki akademisyenler için bilgiler sunacaktır.

Hakan Dumlu (İstanbul Beykent Üniversitesi), Türkiye'nin Stratejik Otonomi Arayışı: Eksen Genişlemesi

Dış politika, yalnızca rasyonel kararlarla tayin edilmez; aynı zamanda devletlerin stratejik kültürüyle şekillenmektedir. Tarihsel tecrübeler ve millî ülküler ışığında, mazinin ve atının sentezlenmesiyle karar alıcıların zihninde inşa edilen ve nesilden nesle aktarılan bir şablon olarak stratejik kültür, Türk dış politikasını da şekillendiren başlıca etmendir. Bu bakımdan özellikle imparatorluk devrinde yaşanmış felaketlerin Türk dış politikasına birer “sendrom” olarak yansıması, karar alıcıları da “ontolojik güvenlik” kaygısına sevk etmektedir. Bu kaygı,

fiziksel bir tehdit algısına dayandığı kadar kimliğe yönelik bir tehdit algısını da barındırmaktadır. Türkiye'nin stratejik kültüründe "Sevr Sendromu" önemli bir yer işgal etmektedir. Ulus devlete bir imparatorluk mirası olarak intikal eden bu sendromun belirtisi, Batı'ya daima kuşkuyla yaklaşma refleksidir. Nitekim Batı ile ilişkilerde açığa çıkan gerilim hatları, Türkiye için güvensizlik ve terk edilme korkusunu tetiklemektedir. Zira Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma devrinden bugüne kadar devam eden "parçalanma/bölünme" kaygısı, Türkiye'nin en temel güvenlik meselesi olmuştur. Bu bağlamda Batı'nın PKK ve türevi etnik ayrılıkçı/bölücü terör örgütlerine verdiği destek, söz konusu kaygıyı körükleyerek Türk dış politikasında rasyonaliteden ziyade stratejik kültürün baskın çıkmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan Sevr Sendromu bir paranoya değil, tarihsel olarak inşa edilmiş bir gerçekliktir. Türkiye'nin ontolojik güvenlik kaygıları, fiziksel güvenliğin yanı sıra muhkem bir kimliği muhafaza ve müdafaa mecburiyetinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu kaygıları teskin etmek için başvurulmuş stratejik kültür, stratejik otonomiye imkân sağlayarak Türkiye'nin Batı ile Doğu arasında merkez ülke olma vasfını tahkim etmektedir. Nitekim Türk dış politikasının tayin ve tatbik usulleri de buna delalet etmektedir. Uluslararası sistemdeki belirsizlik hâli ve Türkiye'nin yakın coğrafyasındaki kronikleşmiş istikrarsızlıklar, self-help anlayışı mucibince hareket etmeyi zorunlu kılmıştır. Zira bölünme korkusundan mustarip Türkiye'nin, özellikle Suriye'de amaçlanan terör koridoruna karşı mücadele ederken karşısında Rusya ve İran gibi tarihî rakiplerinin yanı sıra ABD ve diğer başlıca NATO müttefiklerini bulması, Sevr Sendromu'nu yeniden üretmiştir. Bu bakımdan Türkiye'nin fiziksel güvenlik kaygıları, Batılı müttefikleri tarafından teskin edilmedikçe "ontolojik güvenlik" yaklaşımı Türk dış politikasında belirleyici olmaya devam edecektir. Nitekim S-400 krizi de bunu ispatlamıştır. Suriye'deki iç savaşta alan hâkimiyeti kazanan terör örgütlerinden kaynaklanan güvenlik tehditlerine rağmen Batılı müttefikler, Türkiye'yi hava savunmasından mahrum bırakmıştır. Böylece Türkiye'nin ittifak içerisinde yalnızlaştırıldığına hükmeden karar alıcılar, hem Sevr Sendromu'nun etkilerini azaltmak hem de Türk devletinin otonom kimliğini muhafaza etmek maksadıyla alternatif olarak Rus hava savunma sistemlerine yönelmiştir. Bununla beraber Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerini savunmak için Mavi Vatan stratejisini oluşturan Türkiye, karşısında yine Batılı müttefiklerini bulmuştur. Hatta öyle ki Avrupa Birliği (AB) kurumları tarafından çizilen deniz alanlarının paylaşımına ilişkin harita, "Denizlerdeki Sevr" olarak yorumlanmıştır. Yani Seville Haritası ile Türkiye'nin Antalya Körfezi'ne hapsedilmek istenmesi, karadaki Sevr travmasının denizdeki iz düşümü olarak algılanmıştır. Buna karşılık Türkiye, Doğu Akdeniz'deki kıyıdaş ülkeler tarafından dışlanmasına ve AB yaptırımları sebebiyle ciddi ekonomik zarara uğramasına rağmen ontolojik güvenliği için Mavi Vatan stratejisini takip ve tatbik etmektedir. Bu bakımdan mesele, yalnızca Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yataklarını keşfetmek ve kullanmak değildir; mesele, Sevr Sendromu'ndan kaynaklanan millî bir reflektir. Bu hâl ve şartlarda Türkiye, ontolojik güvenliğini temin edebilmek için dış politikasına farklı boyutlar katmak ve ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmek suretiyle stratejik otonomi arayışına yönelmiştir. Ancak bu arayış, bir eksen kayması yaratmamaktadır. Zira stratejik otonomi arayışında Türk dış politikasının bel kemiğini teşkil eden "ilişkileri kompartımanlara ayırma" (*compartmentalization*) stratejisi, Türkiye'nin aslında bir "eksen genişlemesi" yaşadığına delalet etmektedir. Nitekim özellikle Rusya ile mevcut "rekabetten ziyade iş birliği alanlarına yönelme" pragmatik uzlaşısı, Türkiye'nin NATO içerisindeki güçlü ve özerk konumunu tahkim etmiştir.

Eren Atala Eriş (İstanbul Rumeli Üniversitesi) ve Mehmet Ali Tuğtan (İstanbul Bilgi Üniversitesi), Türk Savunma Sanayii ve NATO: Stratejik Özerklik, Endüstriyel Bağımlılık ve İttifak İçeriden Konumlanma

Bu bildiri, Türkiye'nin NATO içindeki tartışmalı konumunu Türk savunma sanayiinin hızlı gelişimi üzerinden incelemektedir. Çalışmanın temel sorusu, Türkiye'nin artan savunma-endüstriyel kapasitesinin NATO'ya olan stratejik ihtiyacı azaltıp azaltmadığı ve bu kapasitenin ittifaktan kopuş yönünde bir eğilim üretip üretmediğidir. Bildiri, bu beklentinin NATO'nun Soğuk Savaş sonrası geçirdiği dönüşümü yeterince dikkate almadığını ileri sürmektedir. NATO, 1990'lardan itibaren yalnızca kolektif savunma ittifakı olmaktan çıkarak standartlaşma, birlikte çalışabilirlik, tedarik ağları, ortak üretim mekanizmaları ve genişleyen savunma pazarları üzerinden işleyen bir endüstriyel talep rejimine dönüşmüştür. Bu çerçevede çalışma, Türk savunma sanayiinin yükselişini Türkiye dış politikasının tarihsel seyri, orta güç kimliği ve değişen küresel güç dengeleri bağlamında ele almaktadır. 1960'lardan itibaren ambargolar, teknoloji transferi sorunları ve güvenlik krizleri Türkiye'yi yerli savunma kapasitesi geliştirmeye yöneltmiştir. Ancak çalışma, bu kapasite artışının NATO'dan doğrusal bir kopuş üretmediğini; aksine Türkiye'nin ittifak içindeki pazarlık gücünü artırarak onu NATO merkezli savunma-endüstriyel düzen içinde yeniden konumlandığını savunmaktadır. Türkiye'nin savunma sanayii, bir yandan S-400 krizi, CAATSA yaptırımları ve F-35 programından çıkarılma gibi siyasal gerilimlerle karşı karşıya kalırken, diğer yandan NATO üyesi ve partner ülkelerle ihracat, ortak üretim, tedarik zinciri ve birlikte çalışabilirlik ilişkilerini sürdürmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin artan savunma kapasitesi stratejik özerklik alanını genişletmekte; fakat yüksek teknolojiye erişim, Ar-Ge maliyetleri, sermaye ihtiyacı ve dış pazar zorunluluğu nedeniyle NATO merkezli ekosisteme olan yapısal gömülmüşlüğü ortadan kaldırmamaktadır. Bildiri, Türkiye-NATO ilişkilerini kopuş/bağımlılık ikiliğinin ötesinde, özerklik ile yapısal gömülmüşlüğü aynı anda işlediği asimptotik bir ilişki biçimi olarak kavramsallaştırmaktadır. Böylece Türk savunma sanayiinin yükselişi, NATO'dan uzaklaşmanın değil, ittifakın dönüşen endüstriyel düzeni içinde yeni bir pazarlık ve konumlanma stratejisinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Panel 42 (10.30-12.00, Amfi IX)

Savaş ve Barışın Dinamikleri: Devlet, Devlet Dışı Aktörler ve Uluslararası Müdahale

Panel Başkanı: S. Barış Gülmez (KIMEP Üniversitesi)

Elif Dilan Kara (Maltepe Üniversitesi), Ebedi Barış mı Rekabet mi? Kant'ın Kozmopolitizm Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme

Uluslararası ilişkiler alanını önemli ölçüde etkilemiş düşünürlerden biri olan Immanuel Kant'ın Ebedi Barış Üzerine adlı eseri, alanın kurucu metinlerinden biri olarak görülmektedir. Kozmopolitizm-çokkültürcülük tartışması bugün uluslararası ilişkilerde önemli tartışmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Kant'ın kozmopolitizm anlayışının temelinde yer alan rekabet düşüncesi ile evrensel barış ideali arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. İnsanın gelişimini antagonizm ve rekabet üzerinden açıklayan Kant'ın, aynı zamanda devletler arasında kalıcı bir barış ve evrensel vatandaşlık fikri ortaya koymasının

teorik sonuçları incelenecektir. Kozmopolitanizm kavramı, Aydınlanma düşüncesinin insanı “rasyonel bir varlık” olarak gören felsefi anlayışına dayanmaktadır. Dahası bu kavramı ortaya koyan Kant, Tarih Felsefesi Üzerine düşünceler adlı eserinde insanın, kendi çıkarları ve toplumsallığı arasındaki rekabete vurgu yapmakta ve bu antagonizmin yani rekabetin bir insanı nasıl geliştirdiğinin altını çizmektedir. Ancak daha yakından incelendiğinde, bu rekabet yalnızca bireyin içinde bulunduğu iki karşıt durum arasında gidip gelmesini ifade etmez. Aksine, bu rekabet temel ilke olarak “bireysellik” anlayışı çerçevesinde başkalarına karşı verilmesi gereke mücadeleyi de içerir. Ebedi Barış Üzerine adlı yazısında devletlerin nasıl bir arada savaş halinde olmadan var olabileceğini evrensel bir vatandaşlık nasıl kurulabilir sorusuna cevap vermeye çalışan Kant’ın, Eğitim üzerine adlı eserinde prenslerin eğitimlerinde rekabetin önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Kant, Bir ağaç metaforu üzerinden prenslerin eğitiminin temelinde rekabetin olmasının, onları başarıya ulaştıracağı düşüncesini öne sürmektedir. Bütün bu iddiaların temelinde ise insanın kendi çıkarlarını gerçekleştirme isteği düşüncesi yatar. Dolayısıyla Kant, insanın kendi çıkarlarını gerçekleştirme eğilimine dayanan bir insan anlayışından hareket etmekte, ancak buna rağmen devletler arasında barışçıl bir birlik düşüncesi geliştirmeye çalışmaktadır. Bu noktada şu soru önem kazanmaktadır: Rekabeti içeren bir kozmopolitanizm anlayışı, çatışmalardan arınmış küresel bir topluluk oluşturmayı ve sürekli barışı sağlamayı gerçekten başarabilir mi? Özellikle rekabetin temel bir ilke olduğu kapitalizmin insan yaşamının tüm alanlarına nüfuz etmeye çalıştığı günümüzde bu soru daha da önemli hale gelmiştir.

Hilal Atlan (Bursa Teknik Üniversitesi), El-Kaide'nin Küresel Tehdit Kapasitesinin Ampirik Analizi: UCDP/PRIO Veri Setleri Üzerinden Bir Değerlendirme

11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrasında El-Kaide, uluslararası güvenlik literatüründe küresel terör tehdidinin en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmiştir. Ancak örgütün sonraki yıllarda geçirdiği organizasyonel dönüşüm ile gerçek operasyonel kapasitesi arasındaki ilişki çoğu zaman söylemsel değerlendirmeler üzerinden ele alınmış, veri temelli analizler ise sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, El-Kaide'nin 2001 sonrası dönemde geçirdiği yapısal dönüşümü ve küresel tehdit kapasitesini UCDP/PRIO düşük yoğunluklu silahlı çatışma veri setleri üzerinden inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Merkez El-Kaide ile bağlantılı örgütler (AQIM, AQAP, Al-Shabaab ve JNIM) birlikte değerlendirilmiş; örgütlerin faaliyet gösterdikleri coğrafyalar, çatışma türleri, savaş kaynaklı ölüm oranları ve operasyonel yayılımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Analiz kapsamında örgütlerin devletlerle, devlet dışı silahlı aktörlerle ve tek taraflı şiddet eylemleri yoluyla yürüttükleri çatışmalar incelenmiş; coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak hazırlanan mekânsal haritalarla operasyonel örüntüler görselleştirilmiştir. Böylece El-Kaide'nin ideolojik söylemi ile sahadaki operasyonel kapasitesi arasındaki ilişki ampirik veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, 11 Eylül sonrasında El-Kaide'nin merkezi ve hiyerarşik yapısından uzaklaşarak ağ temelli, esnek ve parçalı bir organizasyon modeline dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönüşüm örgütün tamamen ortadan kalkmasını engellemiş, ancak operasyonel yükün önemli ölçüde bağlantılı gruplara devredilmesine neden olmuştur. Buna karşın analizler, bağlantılı grupların ideolojik olarak El-Kaide çizgisini benimsemelerine rağmen faaliyetlerini büyük ölçüde kendi bölgesel

dinamikleri çerçevesinde yürüttüklerini ortaya koymaktadır. AQIM Kuzey ve Batı Afrika'da, Al-Shabaab Doğu Afrika'da, AQAP Yemen'de ve JNIM ise Sahel bölgesinde yoğunlaşmış; grupların hiçbiri Merkez El-Kaide'nin 2005 öncesindeki kıtalararası yüksek etkili saldırı kapasitesine ulaşamamıştır. Ayrıca savaş kaynaklı ölüm oranları incelendiğinde, şiddetin küresel ölçekte yayılmak yerine belirli coğrafyalarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bulgular, El-Kaide'nin küresel tehdit algısının büyük ölçüde ideolojik etkisi ve bağlantılı grupların yarattığı görünürlük üzerinden üretildiğini; gerçek operasyonel kapasitesinin ise zaman içerisinde bölgesel ölçekte yoğunlaştığını göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, El-Kaide örneğinde küresel tehdit algısı ile operasyonel gerçeklik arasında belirgin bir farklılık bulunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, terör örgütlerinin yalnızca söylemleri üzerinden değil, coğrafi yayılım, çatışma örüntüleri ve savaş kaynaklı ölüm oranları gibi ölçülebilir göstergeler temelinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, küresel terörizmin analizinde veri temelli yaklaşımların önemini vurgulamakta ve güvenlik çalışmalarına metodolojik bir katkı sunmaktadır.

Panel 43 (10.30-12.00, Amfi XI)

Kapitalizmin Değişen Rejimleri: Emek, Otorite ve Gözetim

Panel Başkanı: Beyza Sarıkoç Yıldırım (Marmara Üniversitesi)

Mecit Yunus Öztürk (Yeditepe Üniversitesi), Sancaktepe'deki Göçmen ve Mültecilerin Ekonomik Uyum Süreçleri

Sancaktepe, 2010 yılında 256 bin olan nüfusunun 2024 yılında 502 bine ulaşmasıyla İstanbul'un en hızlı büyüyen ilçelerinden biri haline gelmiştir. Otomotiv, metal, makine ve tekstil havzası kimliğiyle Anadolu Yakası'nın sanayi merkezi olan ilçe, modern konut projeleri ile yoğun sanayi bölgelerini bir arada barındıran ikili bir yapıya sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle Sancaktepe, hem iç hem de dış göçmenler için temel bir "ekonomik çekim merkezi" konumundadır. Bu çalışmada, göçmenlerin ilçedeki ekonomik uyum süreçleri Michael J. Piore'un (1979) kapitalist ekonomilerde işgücü piyasasının bölünmesini ele alan "İkili İşgücü Piyasası" kuramsal çerçevesiyle incelenmiştir. Kuramın öngördüğü; yüksek ücret ve sosyal güvence sunan birincil segment ile düşük ücretli, güvencesiz ve ağır fiziksel işleri barındıran ikincil segment ayrımı araştırmanın teorik zeminini oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak yarı yapılandırılmış yüz yüze derinlemesine mülakatlar kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Sancaktepe'de çalışan Suriye, Türkmenistan ve Afganistan uyruklu 21 erkek göçmen oluşturmaktadır. Saha çalışmasında bu göçmenlerin istihdam süreçleri, ailelerinin ekonomik durumları, mesleki değişimleri ve karşılaştıkları ekonomik güvencesizlik odak noktası yapılmıştır. Araştırma bulguları, göçmenlerin mesleki dönüşüm süreçlerinde milliyet tabanlı belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir; Türkmen göçmenlerin büyük çoğunluğu ana mesleğine devam edebilirken, Suriyeliler ve Afganların neredeyse tamamı meslek değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu bulgu, göç nedeninin (gönüllü veya zorunlu) mesleki süreklilik üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Seçim şansı bulunmayan Afgan ve Suriyeli göçmenler, vasıfsız kabul edilen her türlü işe razı olmaktadır. İlçedeki işgücü piyasasında grup bazlı belirgin bir ekonomik hiyerarşi mevcuttur: Türkmenler daha güvenli ve nitelikli işlerde çalışıp kolektif hak arama bilincine sahipken; Suriyeliler nitelik israfı yaşamakta

ve asgari düzeyde hayatta kalmaya odaklanmaktadır. Afgan göçmenler ise düzensiz statüleri, hukuki ve sosyal görünmezlikleri ile piyasanın en kırılgan tabakasını oluşturmaktadır. Kurumsal destekler açısından Suriyeliler yardımlara erişebilirken, Türkmenler bu yardımları reddetmekte, Afganlar ise hiçbir yardıma erişememektedir. Yaşanan nitelik israfına örnek olarak, Suriye'de telefon tamircisi olan bir göçmenin Sancaktepe'de kaynakçı, Afganistan'da polis olan bir diğerrinin ise inşaat işçisi olarak çalışması verilebilir. Göçmenlerin genel çalışma koşulları; haftada 6 gün, günlük 10-11 saat mesai ve düşük sosyal güvence ile sömürüye açık bir yapı sunmaktadır. Sonuç olarak ekonomik uyum, sadece bir iş bulma süreci değil, aynı zamanda bir statü ve kimlik mücadelesidir; mevcut kayıt dışılık göçmen emeğini sömürüye açık hale getirmektedir. Bu doğrultuda, göçmenlerin mesleki yeterliliklerinin tanınması ve sektörel bazlı çalışma izinlerinin teşvik edilmesi önerilmektedir.

Beyza Sarıkoç Yıldırım (Marmara Üniversitesi), İklim Politikalarında Altyapısal Güç: Devletin Karbonsuzlaşma Kapasitesi

Bu bildiri, iklim değişikliğiyle mücadelenin yalnızca çevre politikası, teknik politika tasarımı veya uluslararası taahhütler üzerinden anlaşılamayacağını savunmaktadır. Bugün birçok devlet net sıfır, yeşil dönüşüm ve emisyon azaltımı gibi iddialı hedefler ortaya koymaktadır. Ancak bu hedeflerin gerçek bir dönüşüme yol açıp açmayacağı, devletin yalnızca karar almasına veya hedef ilan etmesine bağlı değildir. Asıl mesele, devletin karbon yoğun ekonomik ve toplumsal ilişkileri ne ölçüde ölçebildiği, düzenleyebildiği, koordine edebildiği ve dönüştürebildiğidir. Bu nedenle iklim politikaları, devlet kapasitesini yeniden düşünmek için önemli bir alan sunmaktadır. Bildiri, bu tartışmayı Mann'ın despotik güç ve altyapısal güç ayrımı üzerinden ele almaktadır. Despotik güç, devlet elitlerinin sivil toplumla rutin bir müzakereye girmeden karar alabilme kapasitesini ifade eder. Altyapısal güç ise devletin kendi egemenlik alanı içinde topluma nüfuz ederek kararlarını uygulayabilme kapasitesine işaret eder. Mann'ın daha sonra vurguladığı gibi, altyapısal güç yalnızca bürokratik örgütlenmeden ibaret değildir; devlet ile toplum arasındaki iki yönlü ilişkiler içinde şekillenir. Bu ayrım iklim politikaları açısından önemlidir. Çünkü karbonsuzlaşma, devletin yalnızca kararları dayatma kapasitesiyle değil, karbon yoğun sektörler, kurumlar ve çıkar gruplarıyla kurduğu ilişkileri stratejik biçimde düzenleyebilmesiyle mümkündür. Bu çerçevede bildiri, iklim politikalarının başarısını yalnızca bürokrasinin teknik ve kurumsal kapasitesi, politika tasarımı veya uygulama becerisiyle açıklamanın yetersiz olduğunu ileri sürmektedir. Karbonsuzlaşma; enerji, sanayi, ulaşım, tarım, finans ve tüketim gibi çok sayıda alana yayılan, güçlü çıkar gruplarını etkileyen ve uzun vadeli ekonomik dönüşüm gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte devletin sahip olduğu kapasite kadar, bu kapasiteyi hangi alanlarda ve ne ölçüde seferber edebildiği de belirleyici hale gelir. Dolayısıyla iklim değişikliğiyle mücadele, modern devletin altyapısal gücünü görünür kılan en kritik politika alanlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bildirinin temel katkısı, karbonsuzlaşma kapasitesini yeni bir kavram olarak önermekten ziyade, bu kapasitenin altyapısal güç boyutunu teorik olarak görünür kılmasıdır. Bu doğrultuda devletin ihtiyaç duyduğu kurumsal kapasite; emisyon ve riskleri haritalandıran bilgi üretimi, karbon yoğun sektörlere yönelik regülasyon, teşvik ve yeşil finansmanı yöneten mali kapasite ile kurumlar arası koordinasyon gibi stratejik boyutlar üzerinden tartışılmaktadır. Bunlara ek olarak, güçlü

çıkar gruplarının mobilize veya demobilize edilmesi, izleme ve yaptırım mekanizmaları ile uzun vadeli kurumsallaştırma becerisi de bu kapasitenin bileşenleri olarak ele alınmaktadır. Sonuç olarak bu yaklaşım, iklim değişikliği çalışmalarındaki “devleti geri getirme” çağrısını daha teorik bir zemine taşımaktadır. Bildiri, iklim politikalarının başarısını yalnızca hedeflerin iddialılığıyla değil, devletin bu hedefleri karbon yoğun toplumsal düzeni dönüştürmek üzere ne ölçüde hayata geçirebildiğiyle değerlendirmeyi önermektedir. Bu doğrultuda çalışma, iklim krizinde asıl meselenin daha iddialı vaatlerde bulunan devletlerden çok, altyapısal devlet kapasitesinin güçlendirilmesiyle ilişkili olduğunu ileri sürmektedir.

Merve Mesçioğlu Fedai (Bağımsız Araştırmacı), Benjamin Franklin’in Poor Richard’s Almanack’ında Ahlak, Emek ve Tutumluluk

Benjamin Franklin, 1732’den 1758’e kadar Poor Richard’s Almanack’ı yayımlamıştır. Genç yaşta Pennsylvania Gazette’in editörü ve matbaacısı olan Franklin, daha sonra “Richard Saunders” takma adıyla Poor Richard’s Almanack’ı hazırlamış ve bu yayın, Devrim öncesi Philadelphia’da geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Başlangıçta hava durumu bilgileri, şiirler, mizahi unsurlar, bilmeceler, kehanetler ve özdeyişlerden oluşan eğlendirici bir yayın niteliği taşıyan almanak, zamanla daha öğretici ve ahlaki bir karakter kazanmıştır. Almanakın son sayısı, önceki sayılardan ayrılan özel bir yere sahiptir. Franklin bu sayıyı, önceki yıllarda yayımladığı öğüt ve özdeyişlerin bir toplamı olarak kurgulamıştır. Sayı, kişisel gelişim ve ahlaki özdisiplin üzerine kurulu uzun bir anlatıyla başlamaktadır. Bu metinde Franklin, çalışma, tutumluluk, zamanın doğru kullanımı ve borçtan kaçınma gibi temaları bir araya getirmiştir. Böylece Poor Richard’s Almanack, yalnızca pratik bilgiler sunan bir yıllık yayın olmaktan çıkarak, kolonyal Amerika’da çalışma ahlakı ve orta sınıf değerlerini yansıtan önemli bir metin hâline gelmiştir. Bu çalışma, Poor Richard’s Almanack’ı ahlak, emek ve tutumluluk temaları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada özellikle Franklin’in özdeyişlerinde çalışkanlık, sade yaşam, ölçülülük, para yönetimi ve bireysel sorumluluk düşüncesinin nasıl kurulduğu ele alınacaktır. Böylece almanakların, erken Amerikan toplumunda yalnızca eğlendirici ve bilgilendirici metinler olarak değil, aynı zamanda ahlaki ve ekonomik davranış kalıplarını şekillendiren popüler yayınlar olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Veli Can Çelik (Çukurova Üniversitesi), Bilgi ve Gözetim: Google Üzerine Bir İnceleme

Bu çalışma, Michel Foucault’nun iktidar biçimlerinin en yenisi ve en gelişmişisi olarak ele aldığı biyoiktidar kavramı bağlamında, günümüzde küresel teknoloji şirketlerinin en büyüklerinden olan ve bilgiye ulaşma konusunda oldukça ayrıcalıklı bir konumda bulunan Google şirketinin gözetim pratikleri üzerinden şirketin bir tür biyoiktidar olarak ele alınmasının gerekliliği sorunsalından hareket etmektedir. Çalışmada başta panoptikon teorisi olmak üzere çeşitli gözetim teorileri ele alınacak olup bu teoriler günümüzdeki gözetim teknolojileri ve çeşitleri bağlamında tartışılacaktır. Sonrasında kavrama yönelik teorik açıklamaların yanı sıra gözetimle ve küresel teknoloji şirketleri ile ilişkisi bağlamında biyoiktidar kavramı açıklanacaktır. Temel savımıza ana hattı oluşturacak son kısımda ise Google şirketinin kuruluşu, şirketin temel yapısı ve gözetimle ilişkisi gibi noktaların yanı sıra şirketin gözetim pratikleri ve ekonomik gücü,

şirkete ait olan Google Arama, YouTube, Android, Google Chrome, Google Haritalar, Google Gemini gibi uygulamalar ve programlar üzerinden incelenecektir. Zira bu uygulamaların her biri küresel çapta milyarlarca insan tarafından kullanılan ve kişisel verilerin gözetimi bağlamında bazı durumlarda gönüllü bazı durumlarda ise insanların farkında olmadığı gözetim biçimlerini şirketin gerçekleştirmesine olanak sağlamaktadır. Çalışmadaki temel sorunsalımız, günümüzde sürdürülen gözetimin devletlerden ziyade küresel şirketler eliyle gerçekleştirildiği şeklindedir. Bu nedenle çalışmada, Google şirketinin gözetim pratiklerinin, şirketin bir tür biyoiktidar olarak ele alınmasına neden olacak biçimde insanların hayatlarını kuşattığı ve buna ek olarak bilgi konusundaki ayrıcalıklı konumu dolayısıyla şirketin bir tür biyoiktidar niteliği taşıdığı düşüncesinden yola çıkılmaktadır. Bu varsayım Foucault'nun biyoiktidar teorisi üzerinden kuramsallaştırılarak Google'ın bilgi konusundaki ayrıcalıklı konumu dolayısıyla biyoiktidar analizinin küresel şirketler düzeyinde yapılmasının gerekliliği öne sürülmektedir. Zira çalışmada da değineceğimiz üzere şu anda devletler tarafından kullanılan gözetim tekniklerinin geliştirilmesinde Google gibi küresel teknoloji şirketlerinin önemli etkileri bulunmaktadır. Çalışmanın argümanlarından biri günümüzde gözetimin, kâr ve ticari kaygılarla işleyen şirketler eliyle yürütülmesinin devletler tarafından yürütülen gözetime kıyasla insanların özel hayatlarına dair bilgilerinin, kişisel bilgilerinin ve psikolojik eğilimlerinin nokta atışı biçimde tespit edilebilmesi sebebiyle oldukça tehlikeli olduğu yönündedir. Zira Google gibi şirketler en temelde ticari başarıyı amaçladıklarından şirketin çıkarları ile kullanıcıların çıkarlarının çatıştığı noktada ticari kaygılar daha yukarıda tutularak insanların gizli kalmasını isteyecekleri kişisel verilerinin kullanımı bu şirketler için etik bir ihlal oluşturmayacaktır. Zira her ne kadar şirketin kuruluşundan beri temel ilkesinin "kötü olma" (*don't be evil*) şeklinde olduğu belirtilse de olası bir ticari çıkar söz konusu olduğunda şirketin ahlaki erdemleri bir kenara bırakıp kârına odaklanacağı kapitalist sistemin vazgeçilmesi mümkün olmayan bir gerçektir. Dolayısıyla bizce bu tehlikeye karşı atılması gereken ilk adım durumun ortaya çıkarılması olacaktır. Zira ancak bu şekilde sözü edilen ciddi tehlikeye karşı atılması gereken adımlardan olan şirketlerin gözetim tekniklerinin yasalar yoluyla kısıtlanması gibi sonraki aşamalara geçilebilir. Çalışmanın temel amacı bu durumun Foucault'nun biyoiktidar kavramı üzerinden şekillendirilen ancak nihai olarak bu küresel teknoloji şirketlerinin gerçekleştirdiği gözetimin boyutları üzerinden bir argüman ortaya koyan bir tartışma başlatmaktır.

Panel 44 (10.30-12.00, Amfi XII)

İmparatorluğun Sonunda İktidar, Güvenlik ve Kimlik

Panel Başkanı: Hikmet Çağrı Yardımcı (Hasan Kalyoncu Üniversitesi)

Hande Erol (Ege Üniversitesi) ve Özgün Kabacaoğlu (Bağımsız Araştırmacı), Türk ve Japon Modernleşmesinin Askerî Sınıflar Üzerinden Karşılaştırılması

Türk ve Japon modernleşmesi, farklı tarihsel bağlamlara rağmen sıklıkla karşılaştırmalı olarak ele alınan iki önemli dönüşüm sürecidir. Bu çalışma, söz konusu modernleşme deneyimlerini askerî sınıfların tarihsel rolü üzerinden karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmacının temel sorusu, geleneksel askerî elitlerin modernleşme sürecindeki konumunun iki toplumda devlet inşası ve modernleşme dinamiklerini nasıl etkilediğidir. Çalışma karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemine dayanmaktadır ve Osmanlı ile

Japon modernleşmesi üzerine mevcut tarih yazımı ile askerî kurumların dönüşümüne ilişkin literatür incelenmiştir. Osmanlı bağlamında tımarlı sipahi sisteminin 17. yüzyıldan itibaren çözülmesi ve 1826'da kapıkulu ocaklarının kaldırılmasıyla geleneksel askerî elitlerin kurumsal sürekliliğinin büyük ölçüde sona erdiği görülmektedir. Bu durum Tanzimat döneminde modernleşme çabalarının büyük ölçüde yeni bürokratik kadrolar ve modern kurumlar aracılığıyla yürütülmesine yol açmıştır. Buna karşılık Japonya'da samuray sınıfı Meiji Restorasyonu sonrasında kurumsal ayrıcalıklarını kaybetmiş olsa da samuraylara özgü etik değerler, disiplin anlayışı ve savaşçı kimliği modern eğitim sistemi ve devlet ideolojisi aracılığıyla yeniden yorumlanarak toplumsal yapıya aktarılmıştır. Çalışmanın bulguları, Osmanlı-Türk modernleşmesinde geleneksel askerî elitlerin tasfiyesinin modernleşmenin daha bürokratik ve yukarıdan aşağıya bir karakter kazanmasına katkıda bulunduğunu, Japon modernleşmesinde ise samuray mirasının ideolojik sürekliliğinin modernleşme sürecinin toplumsal meşruiyetini güçlendirdiğini göstermektedir. Bu karşılaştırma, modernleşme süreçlerinin yalnızca kurumsal reformlarla değil, aynı zamanda tarihsel elit grupların kültürel ve ideolojik mirasıyla da yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Hikmet Çağrı Yardımcı (Hasan Kalyoncu Üniversitesi), Balkan Savaşları ve Sonrası: Türklüğün İntikamı mı?

Hem Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarında hem de 1908 Devrimi'ne giden yolda oldukça mühim bir yer tutan Balkan coğrafyası, 1913'teki I. Balkan Savaşı yenilgileriyle Osmanlı İmparatorluğu'ndan neredeyse tamamen kopmuştur. Bu coğrafi ve politik kopuş, 1908 Devrimiyle filizlenen hoşgörü, kapsayıcı ve özgürlükçü söylemleri dikkat çekici biçimde dönüştürmüştür. Lakin bu dönüşüm, bilhassa 1908'den sonra sansürden kurtulan basında açıkça gözlemlenebileceği üzere, salt politik olmaktan öte kayda değer duygusal ve kültürel bir muhtevaya sahiptir. Bu çalışma, 1912-1913 yılları arasında yayımlanan süreli yayınları inceleyerek söz konusu siyasal ve ahlaki dönüşümü duygular tarihinin kavramsal ve metodolojik yardımıyla anlamayı amaçlamaktadır. Buna göre, duygular salt "içsel" bir fenomen, propaganda veya siyasal manipülasyon aracı olmaktan öte siyasal olanla dinamik ve çift yönlü bir ilişki içindedir. Her tarihsel kesit kendi deneyim alanından beslenen ve o döneme içkin bir "duygu grameri" yaratmaktadır. Çalışmanın bu ekseninde tartıştığı temel araştırma sorusu, savaş sonrası doğan "intikamcı söylemin" Türkçülük ideolojisine zemin hazırlayıp hazırlamadığıdır. Literatürde Balkan yenilgisinden Cumhuriyet'in ilanına uzatılan teleolojik tarihsel okumanın bu reaksiyoner ve intikamcı söylem üzerinden meşruiyet kazandığı söylenebilir. Çalışma, bu kabulü sorgulayarak inşa edilen yeni duygu dünyasının ve dilinin Osmanlılık kimliği üzerinden mi yoksa Türklük kimliği ekseninde mi daha doğru çözümlenebileceğini tartışmaya açmaktadır. Bu doğrultuda Tanin, Volkan ve İkdam gibi meşhur neşriyatla birlikte literatürde adı sık anılmayan Büyük Duygu gibi gazetelerde yer alan duygu ifadeler 1908 Devrimi'nden hemen sonra yayımlanan metinler de dikkate alınarak dönemin hissi yapısına ışık tutulması hedeflenmektedir. Araştırmaya konu olan mecmualarda, 1908'deki duygusal yapının liberal siyasi atmosferle örtüştüğü; pedagoji, terbiye ve ahlak konulu metinlerde "saadet", "ümit" ve "meserret" hissiyatının kamusal tartışmaları şekillendirdiği takip edilebilmektedir. Balkan Savaşları'ndaki bozgun ise bu hissi iklimi tersine

çevirmiş; "gayz", "intikam" ve "kin" gibi hislerin politik birer argümana dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Sonuç olarak bu çalışma, Balkan Savaşları yenilgisini her siyasal kırılmanın kendi içinde bir duygu grameri yarattığı kabulüyle inceleyerek, liberal söylemden intikamcı retoriğe evrilen bu süreci dinamik bir siyaset-duygu ilişkisi üzerinden okumakta ve böylece geç Osmanlı dönemi kimlik tartışmalarına hissiyatın tarihi perspektifinden özgün bir katkı sunmayı arzulamaktadır.

Can Eyüp Çekiş (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi), Avrupa'nın Sıhhi Sınırı: İşgal Altındaki İstanbul'da Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Emperyal Müdahale (1918–1920)

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından İstanbul, yalnızca çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti değil, aynı zamanda Avrupa'nın güvenliği açısından kritik görülen bir sağlık ve göç koridoru haline gelmiştir. Mütareke döneminde Karadeniz, Kafkasya ve Anadolu'dan gelen yoğun mülteci hareketleri, salgın hastalık korkuları ve kentin bozulan altyapısı, İstanbul'u uluslararası sağlık müdahalelerinin merkezine yerleştirmiştir. Bu süreçte Müttefik Devletler tarafından oluşturulan Allied Sanitary Committee ve ona bağlı kurumlar, karantina uygulamalarından liman denetimine, aşılama kampanyalarından mülteci yönetimine kadar geniş bir alanda faaliyet göstermiştir. Bu bildiri, işgal altındaki İstanbul'da kurulan uluslararası sağlık yönetimini yalnızca teknik ve insani bir müdahale olarak değil, aynı zamanda emperyal bir yönetim pratiği olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel argümanı, Müttefik sağlık kurumlarının salgın hastalıklarla mücadele etmenin ötesinde, işgal rejiminin gündelik hayatta görünürlük kazandığı ve egemenlik ilişkilerinin yeniden tanımlandığı bir yönetim alanı oluşturduğudur. Bu bağlamda sağlık politikaları, kamu sağlığını korumaya yönelik araçlar olmanın yanı sıra nüfus hareketlerini denetleyen, mekânı düzenleyen ve yerel kurumlar üzerinde gözetim kuran siyasi mekanizmalar olarak ele alınmaktadır. Bildiri, son yıllarda uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi literatüründe önem kazanan uluslararası yönetim, biyopolitika ve emperyal müdahale tartışmalarından yararlanmakla birlikte, bu kavramları tarihsel bir vaka üzerinden değerlendirmektedir. Özellikle “sanitary frontier” (sıhhi sınır) kavramından hareketle İstanbul'un Avrupa'yı salgın hastalıklardan koruyan bir eşik mekân olarak nasıl tasavvur edildiği incelenmektedir. Böylece sağlık yönetiminin güvenlik, egemenlik ve uluslararası müdahale arasındaki ilişkiyi görünür kılan bir alan olduğu ileri sürülmektedir. Araştırma, British National Archives'ta bulunan işgal dönemi sağlık raporları, Allied Sanitary Committee belgeleri, dönemin tıp yayınları ve basın kaynaklarına dayanmaktadır. Özellikle işgal yönetiminde görev alan sağlık yetkililerinin raporları, Müttefik müdahalesinin yalnızca sağlık hizmetlerini iyileştirmeyi değil, aynı zamanda Osmanlı kurumlarını denetlemeyi ve yönlendirmeyi hedeflediğini göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, işgal altındaki İstanbul'u erken dönem uluslararası sağlık yönetiminin laboratuvarlarından biri olarak değerlendirirken, sağlık politikalarının emperyal iktidar biçimleriyle olan ilişkisini de ortaya koymayı hedeflemektedir.

Panel 45 (10.30-12.00, Amfi XIII)

Kimlik Siyaseti: Söylem, Teknoloji ve Kurumlar
Panel Başkanı: Begüm Özkaya (Altınbaş Üniversitesi)

Begüm Özkaya (Altınbaş Üniversitesi), Teknolojik Medeniyet Çağında Ulusal Kimliğin Yeniden İnşası: Yapay Zekâ ve Kolektif Aidiyet

Yapay zeka teknolojilerinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda, ekonomik, teknolojik ve sosyal dönüşümler toplumsal kimliklerin oluşum süreçlerine etki etmeye başlamışlardır. Bu teknolojiler, toplumların bilgiye erişim süreçlerini yeniden şekillendirerek hem tarihsel olayları nasıl yorumladıklarını hem de aidiyet algılarını da biçimlendirmiştir. Uluslararası ilişkiler literatüründe kimlik, devlet davranışları ve dış politika tercihleri üzerinden ele alınırken, aynı zamanda yapay zeka ile ulusal kimlik, kolektif aidiyet ve medeniyet bilinci üzerine sınırlı çalışmalar söz konusudur. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel konusu, yapay zeka teknolojilerinin ulusal kimliğin yeniden inşa sürecini ve bu süreçteki rolünü incelemektir. Bu bağlamda çalışma içerisinde yapay zeka, teknik bir araçtan ziyade sosyal bir aktör olarak değerlendirilmektedir. İçinde bulunulan çağı “Teknolojik Medeniyet Çağı” olarak kavramsallaştırarak aidiyetin dönüşümünün nasıl gerçekleştiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, yapay zeka kullanım düzeyi ve sıklığının ulusal kimlik algısını nasıl şekillendirdiği temel sorusundan hareket etmektedir. Bu kapsamda çalışmanın temel hipotezi, yapay zekâ kullanım düzeyi arttıkça bireylerin ulusal kimlik algılarının daha hibrit, çok katmanlı ve küresel referanslara açık bir nitelik kazandığı yönündedir. Hem aidiyet hem de dönüşümü çok katmanlı niteliği üzerinden açıklamak için metodolojik olarak Sosyal İnşacı Yaklaşım ve Sosyal Kimlik Kuramı’nı birlikte kullanacaktır. Bu iki teorik yaklaşım ile yapay zeka ve dijital kimlik dönüşümü arasındaki ilişkiyi yeni bir açıklama modeli ile geliştirmeyi benimsemektedir. Araştırmanın dönemi 2018-2026 dönemini kapsamaktadır. Bu dönemler arasında küresel olarak yaygınlaşan yapay zeka uygulamaları ve teknolojileri bireylerin bilgiye erişim süreçlerinde etken bir rol üstlenmiştir. Ulusal kimliklerin yeniden üretiminde bu teknolojiler yeni ve etken bir toplumsal aktör olarak ele alınması söz konusudur. Bu yönüyle çalışma, uluslararası ilişkiler, sosyal psikoloji ve teknoloji çalışmaları arasında disiplinlerarası bir çalışma olma niteliği taşımayı amaçlayarak “algoritmik aidiyet” üzerinden yeni ve özgün bir teorik katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Gülçin Sağır (Ankara Üniversitesi), Kimlerin Ölümü Siyasaldır? Türkiye’de Popülist Söylem ve Yas Tutulabilir Hayatların İnşası

Popülizm literatürü büyük ölçüde halk, elitler, temsil ve siyasal kimlik inşası gibi kavramlar etrafında şekillenmektedir. Ancak popülist siyasetin yalnızca yaşayan özneleri değil, aynı zamanda ölümleri, kayıpları ve yas süreçlerini de siyasal bir anlamlandırma mekanizması içerisinde yeniden ürettiği çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de popülist söylemin ölüm ve yas politikaları üzerindeki etkisini inceleyerek, hangi hayatların kamusal olarak değerli görüldüğü ve hangi kayıpların siyasal görünmezliğe mahkûm edildiği sorusuna odaklanmaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi, Judith Butler’ın “yas tutulabilir hayatlar” (grievable lives) kavramı ile Ernesto Laclau’nun popülizm teorisinin birlikte okunmasına

dayanmaktadır. Butler’a göre her ölüm eşit biçimde yas tutulabilir değildir; belirli hayatlar siyasal ve toplumsal olarak tanınırken, bazıları görünmezleştirilmekte veya değersizleştirilmektedir. Laclau ise popülizmi, “halk” ile “öteki” arasında kurulan antagonistik sınırlar üzerinden açıklamaktadır. Bu çalışma, söz konusu iki yaklaşımı bir araya getirerek popülist siyasetin yalnızca yaşayan “halkı” değil, aynı zamanda yas tutulabilir ölümleri de inşa ettiğini ileri sürmektedir. Araştırmada Türkiye’de son yıllarda kamuoyunda geniş yankı uyandıran çeşitli ölüm ve kayıp olayları söylem analizi yöntemiyle incelenmektedir. Terör saldırıları, asker ve polis ölümleri, deprem mağdurları, iş cinayetleri, mülteci ölümleri ve sivil kayıplar gibi farklı örnekler üzerinden siyasal aktörlerin, medya organlarının ve kamusal söylemin ölüm karşısındaki tutumları karşılaştırılmaktadır. Böylece hangi ölümlerin ulusal birlik, fedakârlık ve kahramanlık anlatıları içerisinde temsil edildiği; hangilerinin ise istatistiksel veriler ya da teknik sorunlar düzeyine indirgenerek görünmez kılındığı ortaya konulmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, popülist siyasetin yalnızca “halkın kim olduğunu” değil, aynı zamanda “kimin ölümünün anlamlı olduğunu” da belirlediğidir. Bu süreçte bazı kayıplar ulusal hafızanın merkezine yerleştirilirken, bazı ölümler siyasal topluluğun sınırlarının dışında bırakılmaktadır. Böylece yas, yalnızca bireysel bir duygulanım biçimi olmaktan çıkarak siyasal aidiyetin, meşruiyetin ve kolektif kimliğin yeniden üretildiği bir alan hâline gelmektedir. Sonuç olarak çalışma, Türkiye’de popülizm tartışmalarına yeni bir teorik perspektif sunmayı amaçlamakta; ölüm, yas ve kırılganlık kavramlarını popülist siyaset analizine dâhil ederek mevcut literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

*Hasret Kaplan (Bağımsız Araştırmacı), 11 Eylül Sonrası ABD’de Medya ve Algı Yönetimi:
Güvenlik Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme*

Bu çalışma, 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’nde medya ve algı yönetiminin güvenlik söylemi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, terör saldırıları sonrasında oluşturulan güvenlik merkezli söylemlerin medya aracılığıyla nasıl yeniden üretildiği ve kamuoyu algısının nasıl şekillendirildiği ele alınmaktadır. Özellikle “teröre karşı savaş” söyleminin yalnızca güvenlik politikalarını değil, aynı zamanda toplumsal korku, kimlik inşası ve siyasal meşruiyet süreçlerini de etkilediği savunulmaktadır. Araştırma, söylem analizi ve yorumlayıcı yaklaşım temelinde şekillendirilmiştir. Çalışmada medya dili, siyasal söylem ve güvenlik anlatıları birlikte değerlendirilerek, 11 Eylül sonrası dönemde ABD’de güvenlik söyleminin nasıl sürekli bir kriz atmosferi ürettiği tartışılmaktadır. Bu bağlamda medya araçlarının yalnızca bilgi aktaran yapılar olmadığı; aynı zamanda korku, tehdit ve “öteki” algısını yeniden üreten ideolojik mekanizmalar hâline geldiği ileri sürülmektedir. Çalışma ayrıca güvenlik söylemlerinin toplumsal hafıza ve kolektif kimlik üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bu çerçevede 11 Eylül sonrası süreçte medyanın, savaş politikalarının meşrulaştırılmasında ve güvenlik merkezli politikaların toplumsal kabulünün sağlanmasında önemli rol oynadığı değerlendirilmektedir. Sonuç olarak çalışma, çağdaş güvenlik politikalarının yalnızca askeri stratejiler üzerinden değil; medya, söylem ve algı yönetimi aracılığıyla da şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Panel 46 (10.30-12.00, Amfi XIV)
Değişen Dünya Değişen İdeolojiler
Panel Başkanı: Ezgi Kovancı (Adıyaman Üniversitesi)

Gülen Göktürk Baltas (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi), Ekonomik Milliyetçilik: Küresel Güç Mücadelesinin Yeni Mantiğı

Bu bildiri, ekonomik milliyetçiliğin günümüz uluslararası sistemindeki yükselişini ve milliyetçilik ile emperyalizm arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendiren rolünü incelemektedir. Geleneksel olarak ulusal egemenlik ve kendi kaderini tayin ilkeleriyle ilişkilendirilen milliyetçilik, günümüzde ekonomik araçlar ve güvenlik söylemleri aracılığıyla daha dışa dönük ve güç odaklı bir karakter kazanmaktadır. Çalışma, ekonomik milliyetçiliğin yalnızca korumacı ekonomik politikalarla sınırlı olmadığını; devletlerin ulusal çıkarlarını güçlendirmek amacıyla farklı ekonomik araçları kullanmalarını ifade eden esnek ve çok boyutlu bir yaklaşım olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda Robert Gilpin, George T. Crane, Stephen Shulman ve Andreas Pickel gibi teorisyenlerin görüşleri tartışılarak ekonomik milliyetçiliğin kuramsal çerçevesi ortaya konulmaktadır. Bildirinin temel inceleme alanı, Donald Trump dönemindeki Amerika Birleşik Devletleri’dir. “Make America Great Again” ve “America First” söylemleri çerçevesinde şekillenen politikalar, ekonomik milliyetçiliğin çağdaş bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Trump yönetiminin gümrük tarifeleri, uluslararası anlaşmalara yönelik kuşkucu yaklaşımı, müttefiklerle ilişkileri yeniden tanımlama girişimleri ve ekonomik araçları jeopolitik baskı unsuru olarak kullanması, ekonomik milliyetçiliğin güvenlik ve dış politika hedefleriyle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Çalışma ayrıca ekonomik milliyetçilik ile popülizm, illiberalizm ve jeoekonomik rekabet arasındaki ilişkiyi de ele almaktadır. Sonuç olarak ekonomik milliyetçilik, günümüzde yalnızca bir ekonomi politikası tercihi değil, devletlerin güvenlik, dış politika ve güç projeksiyonu stratejilerini şekillendiren yapısal bir paradigma olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, bu eğilim uluslararası iş birliği mekanizmalarını zayıflatma, küresel ekonomik entegrasyonu aşındırma ve uluslararası sistemde yeni gerilimler üretme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle ekonomik milliyetçilik, çağdaş dünya siyasetinin anlaşılmasında merkezi bir kavram olarak değerlendirilmelidir.

Esin Kıvrak Köroğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Popülizm: Değişen Dünyanın Yeni İdeolojisi mi?

Son yıllarda popülizm, hem akademik tartışmaların hem de siyasal analizlerin merkezinde yer alan kavramlardan biri hâline gelmiştir. Günümüzde siyasal hareketler, seçim süreçleri ve toplumsal dönüşümler giderek daha fazla popülizm kavramı üzerinden analiz edilmektedir. Buna paralel olarak genişleyen literatür, popülizmin farklı ülke ve bölgelerde ortaya çıkış koşullarını, gelişim dinamiklerini ve siyasal sonuçlarını incelemektedir. Üzerinde uzlaşılan tek bir tanımlı bulunmamasına rağmen popülizm, hem tarihsel hem de çağdaş siyasal süreçleri anlamak açısından önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. On dokuzuncu yüzyıldaki Narodnik hareketinden ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Halk Partisi deneyiminden günümüze kadar uzanan süreçte popülizm farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde ortaya çıkmış; bu durum kavramın ideoloji, strateji, söylem ya da siyasal mantık olarak ele alınmasına yol açmıştır. Bu

çalışma, popülizmin dünya siyasetindeki merkezî konumunu, özellikle onu bir ideoloji olarak ele alan ideational (düşünsel) yaklaşım çerçevesinde incelemektedir. Güncel akademik tartışmalarda baskın konuma ulaşan bu yaklaşım, popülizmi toplumu “saf halk” ve “yozlaşmış elit” olmak üzere iki karşıt ve homojen kampa ayıran ince-merkezli (*thin-centred*) bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Buna göre siyaset, halkın *volonté générale*’inin (genel iradesinin) ifadesi olmalıdır (Mudde, 2004; Hawkins ve Rovira Kaltwasser, 2018). Bu perspektifte popülizm, sahip olduğu temel fikirler üzerinden kavramsallaştırılmakta ve söz konusu fikirler büyük ölçüde siyasal söylemler aracılığıyla incelenmektedir. İdeational(düşünsel) yaklaşım üç temel kavram etrafında şekillenmektedir: halk, elit ve genel irade. Bu kavramların farklı ülke ve bağlamlarda karşılaştırmalı analizlere imkân sağlayacak ölçüde evrensel ve sabit anlamlar taşıdığı varsayılmaktadır. Uzun yıllar boyunca devam eden tanımlama tartışmalarının ardından bu yaklaşım, popülizme asgari düzeyde ancak kapsamlı bir tanım sunduğu iddiasıyla öne çıkmıştır. Bu çerçevede çalışma, *ideational* (düşünsel) yaklaşımın popülizmi nasıl kavramsallaştırdığını ve bu yaklaşımın günümüz siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerini açıklama kapasitesini değerlendirmenin yanı sıra, yaklaşımın literatürde öne çıkan eleştiriler karşısındaki imkân ve sınırlılıklarını da incelemektedir. Bu çerçevede çalışma, *ideational* (düşünsel) yaklaşımın popülizmi nasıl kavramsallaştırdığını incelemekte ve popülizmin çağdaş siyasetin yeni bir ideolojisi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusunu ele almaktadır.

Ezgi Kovancı (Adıyaman Üniversitesi), Değişen Küresel Düzen Bağlamında İdeoloji-Ekoloji İlişkisi ve Çok Aktörlü Yönetişim

Günümüzde küreselleşme, neoliberal yönetim anlayışı ve çok aktörlü politika süreçleri, ideoloji ile ekoloji arasındaki ilişkiyi yeniden şekillendirmektedir. Özellikle çevresel krizlerin derinleşmesiyle birlikte iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, kirlilik ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular yalnızca çevresel sorunlar olarak değil aynı zamanda siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşüm alanları olarak değerlendirilmektedir. Bu süreçte sivil toplum kuruluşları (STK’lar), devlet ve özel sektör arasında köprü görevi üstlenerek çevre, sağlık, insan hakları ve kalkınma politikalarının şekillenmesinde daha görünür aktörler haline gelmiştir. Neo-liberal yönetim anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte kamu politikalarının yalnızca devlet merkezli bir yapıyla yürütülmesi yerine, çok aktörlü yönetim mekanizmaları ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda STK’lar hem demokratik katılımın güçlendirilmesi hem etik hesap verebilirliğin artırılması hem de toplumsal taleplerin politika süreçlerine aktarılması açısından önemli işlevler üstlenmektedir. Özellikle yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel adalet gibi kavramların uluslararası düzeyde yaygınlaşmasında STK’ların savunuculuk faaliyetleri belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca sağlık diplomasisi, çevre politikaları ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması gibi alanlarda devletler, uluslararası kuruluşlar ve toplum arasında aracı aktör olarak faaliyet göstermektedirler. Bu çalışmada, ekolojik krizlerin mevcut ideolojik ayrışmalar üzerinde yeni tartışma alanları oluşturduğu vurgusu öne çıkmaktadır. Bir yandan piyasa temelli yaklaşımlar çevresel sorunların ekonomik mekanizmalar yoluyla çözülebileceğini savunurken, diğer yandan sosyal adalet ve katılımcı demokrasi odaklı yaklaşımlar ekoloji sorunlarını toplumsal eşitlik, hak temelli politikalar ve dayanışma ekseninde

değerlendirmektedir. Bu çerçevede STK'lar, çevre odaklı kampanyalar, politika önerileri ve uluslararası iş birliği ağları aracılığıyla ekolojik sorunların küresel ölçekte görünür hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle iklim değişikliği ve küresel sağlık politikaları alanında yürüttükleri faaliyetler, çevresel riskler ile toplumsal kırılganlıklar arasındaki ilişkiyi daha görünür kılmaktadır. Çalışma ayrıca STK'ların küresel siyasette artan etkisini dünya liderleri ve uluslararası kurumlarla ilişkileri üzerinden değerlendirmektedir. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası (DB) ve benzeri çok uluslu kuruluşların STK'ları politika süreçlerinde önemli paydaşlar olarak konumlandığı, Antalya Diplomasi Forumu ve Davos gibi platformların ise devlet dışı aktörlerin küresel yönetim süreçlerine katılımını artırdığı ifade edilmektedir. Bu platformlar, çevre, sağlık ve sürdürülebilir kalkınma gibi ortak sorunlar etrafında uluslararası iş birliğini güçlendiren müzakere alanları oluşturmaktadır. Tüm bunlara ek olarak literatürde STK'ların politika yapımındaki etkisine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yaklaşımlar STK'ları norm dönüştürücü ve mobilizasyon kapasitesi yüksek aktörler olarak değerlendirirken, bazı çalışmalar etkilerini finansal ve kurumsal bağımlılıklar nedeniyle daha sınırlı görmektedir. Sonuç olarak bu çalışma değişen dünya düzeninde ideoloji ve ekoloji arasındaki ilişkinin giderek derinleştiğini ve STK'ların çevre, sağlık, kalkınma ve adalet politikalarının şekillenmesinde önemli bir aracı ve katalizör rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çok aktörlü yönetim anlayışı sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin (SKH) gerçekleştirilmesi, çevresel adaletin güçlendirilmesi ve küresel krizlere karşı daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesi açısından temel mekanizmalardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Muhterem Merve Altıntaş (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Göçmen Karşıtlığının Ötesinde: Yerlililiği Aidiyet Sınırları Üzerinden Yeniden Düşünmek

Yerlililik (*nativism*), siyasal topluluğun kimlerden oluştuğuna dair sınırları çizen ve bu sınırlar üzerinden hak ve ayrıcalıkları dağıtan bir siyasal mantık olarak son yıllarda özellikle popülist ve aşırı sağ partilerin yükselişiyle birlikte siyaset bilimi literatürünün en sık başvurulan kavramlarından biri haline gelmiştir. Bununla birlikte, literatürde yerlililiği ele alan çalışmalar büyük ölçüde sonuç odaklıdır; belirli hareketlerin "halk"ı kimleri kapsayacak şekilde tanımladığını tespit etmeye yönelirler. Ancak aidiyet tanımlarının hangi mantıklar üzerinden üretildiğini, yani dışlamanın hangi ontolojik temellere dayandığını sistematik biçimde inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır. Çalışma, yerlililiği sabit bir ideolojik içerik olarak değil, bağlama göre farklı biçimler alabilen esnek bir sınır çizme mantığı olarak ele almaktadır. Bu çerçevede yerlililik, yalnızca etnik ya da ırksal önyargılara dayanan göçmen karşıtlığıyla özdeşleştirilmekten çıkarılmakta; "yerli halk"ın hangi ontolojik temeller üzerinden tanımlandığı sorusu merkeze alınmaktadır. Kuramsal çerçeve, ulusal sınırların siyasal olarak inşa edilen ve sürekli yeniden üretilen yapılar olduğu önermesinden hareket etmekte; sosyal psikoloji literatüründen ödünç alınan kimliklendirme-dışlama mekanizmasıyla, yerlici söylemin "öteki"yi tanımlamadan önce "biz"i nasıl kurduğu analiz edilmektedir. Bu kuramsal temelden hareketle geliştirilen tipoloji, yerlililiğin üç farklı biçimini ayırt etmektedir. Etnokültürel yerlililik, aidiyeti tarihsel süreklilik, ortak köken ve kültürel miras üzerinden tanımlar; sınır doğuştan kazanılan ve dışarıdan benimsenmesi güç bir niteliktedir. Din/medeniyet temelli yerlililik, "biz"i belirli bir dinî-medeniyetsel kimlik ve bu

kimliğin ürettiği ahlaki düzen üzerinden kurar; aidiyet kısmen seçimsel olmakla birlikte medeniyetsel bir bütünlüğe bağlıdır. Normatif/değerler temelli yerlilik ise aidiyeti sekülerlik, cinsiyet eşitliği ve bireysel özgürlükler gibi paylaşılan ilkelere bağlılık üzerinden tanımlar; teorik olarak en açık görünen bu model, pratikte benzer ölçüde dışlayıcı bir sınır üretmektedir. Bu tipoloji, karşılaştırmalı nitel bir araştırma tasarımı çerçevesinde üç vaka üzerinden incelenmektedir: Fransa'dan Ulusal Cephe -Le Pen dönemi- (RN), Polonya'dan Hukuk ve Adalet Partisi (PiS) ve Hollanda'dan Özgürlük Partisi (PVV). Parti programları, seçim beyannameleri ve parti liderlerinin söylemlerine dayanan analiz, bu üç hareketin farklı "biz" tanımları geliştirmelerine rağmen benzer biçimde ulusal topluluğun sınırlarını yeniden çizdiklerini göstermektedir. RN ulusal aidiyeti tarihsel ve kültürel süreklilik üzerinden kurarken, PiS Katolik ahlak düzeni ve Hristiyan medeniyeti vurgusunu merkeze almaktadır. PVV ise ulusal kimliği seküler ve liberal değerler etrafında tanımlarken, özellikle Müslüman göçmenleri dışlayan güçlü bir yerlici söylem üretmektedir. Analiz ayrıca aynı sembolik referansların (örneğin Hristiyanlık) farklı yerlici hareketlerde köklü biçimde farklı işlevler üstlenbildiğini göstererek, tipler arasındaki geçişkenliği ve yerliliğin bağlama duyarlı ve eklektik doğasını ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel katkısı, yerlici sınır çizme pratiklerini "kimlerin dışlandığı" sorusunun ötesine taşıyarak "yerli"nin nasıl tanımlandığı sorusuna odaklanan analitik bir çerçeve sunmasıdır. Bu çerçeve, yerliliği dar bir göçmen karşıtlığı fenomeninden çıkarıp daha geniş bir siyasal kavramsallaştırmaya entegre etmeyi mümkün kılmaktadır. Avrupa aşırı sağ üzerinden geliştirilse de tipolojinin ontolojik mantığı farklı coğrafya ve ideolojik bağlamlara taşınabilir niteliktedir; bu yönüyle çalışma, yerliliğin karşılaştırmalı incelenmesine yönelik gelecekteki araştırmalara da bir çerçeve sunmaktadır.

Panel 47 (10.30-12.00, Amfi XV): 124K418 No'lu TÜBİTAK Projesi Sonuç Raporu Tanıtım

Paneli

Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Disiplini: Taşra, Yarı Merkez ve Merkez Kavramsallaştırması Üzerinden Disiplini İzlemek ve Yol Haritası Oluşturmak

Panel Başkanı: İrem Nart (Kocaeli Üniversitesi)

Zuhal Yeşilyurt Gündüz (TED Üniversitesi), Uluslararası İlişkiler Akademisinde Küresel Vaatler ve Yerel Eşitsizlikler: Eşitlik Söylemleri, Kapsayıcılık İddiaları ve Ayrımcılık Deneyimleri

Türkiye'de Uluslararası İlişkiler (UI) disiplini son yirmi yılda önemli ölçüde kurumsal genişleme göstermiş; farklı bölgelerde açılan üniversiteler ve artan akademik istihdam olanakları disiplinin niceliksel olarak büyümesine katkı sağlamıştır. Ancak bu büyüme, akademik yaşam içerisinde deneyimlenen eşitsizliklerin ve dışlanma biçimlerinin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Akademik alan, yalnızca bilgi üretiminin gerçekleştiği nötr bir zemin değil; aynı zamanda farklı kimliklerin, aidiyetlerin ve sermaye türlerinin akademik fırsatlara erişimi etkilediği bir toplumsal ilişkiler alanıdır. Bu çalışma, 2024-2026 yıllarında TÜBİTAK 1001 Araştırma Programı tarafından desteklenen "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Disiplini: Taşra, Yarı Merkez ve Merkez Kavramsallaştırması Üzerinden Disiplini İzlemek ve Yol Haritası Oluşturmak" başlıklı araştırma projesi kapsamında gerçekleştirilen mülakat çalışmasının bulgularına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye'deki Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinde görev yapan 94 akademisyene yöneltilen

sorulardan biri olan “Bölümde herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğradığınızı düşündünüz mü? (cinsiyet, yaş, etnik kimlik, mezhep, mezun olunan üniversite vb.)” sorusuna verilen yanıtlar analiz edilmektedir. Çalışma, ayrımcılık deneyimlerini yalnızca bireysel karşılaşmalar olarak değil, akademik alan içerisindeki güç ilişkilerinin ve sembolik hiyerarşilerin bir yansıması olarak ele almaktadır. Bu çerçevede cinsiyet, yaş, mezun olunan üniversite, akademik unvan, yabancı dil yeterliliği gibi faktörlerin akademisyenlerin mesleki deneyimlerini nasıl şekillendirdiği incelenmektedir. Bulgular, ayrımcılık algılarının yalnızca demografik kimliklerle sınırlı olmadığını; akademik prestij, kurumsal konumlanma ve sosyal ağlara erişim gibi unsurlarla da yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle belirli üniversitelerden mezun olmanın, akademik çevrelere dâhil olmanın ve görünür akademik ağlara erişebilmenin bazı akademisyenler açısından avantaj sağladığı; buna karşılık farklı kurumsal ve sosyal konumlarda bulunan akademisyenlerin dışlanma, değersizleştirilme veya görünmez kılınma deneyimleri yaşadığı görülmektedir. Çalışma, Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplindeki eşitsizlikleri yalnızca merkez–çevre veya kurumsal kaynak farklılıkları üzerinden değil, akademisyenlerin gündelik deneyimleri üzerinden de tartışmaya açmaktadır. Bu yönüyle bildiri, disiplin içerisindeki epistemik ve kurumsal hiyerarşilerin bireysel düzeyde nasıl deneyimlendiğini ortaya koymayı ve daha kapsayıcı bir akademik ortamın inşasına yönelik tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Zehra Yılmaz (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Merkezin Yer Değiştirmesi: Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemik Hiyerarşilerin Yeniden Yapılanması

Türkiye’de yükseköğretim alanı, özellikle 2006 sonrasında hızlanan üniversiteleşme politikalarıyla önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde 208 üniversite bünyesinde faaliyet gösteren 123 Uluslararası İlişkiler ile Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü, disiplinin kurumsal olarak yaygınlaştığını göstermektedir. Ancak bu niceliksel büyüme, akademik kaynaklara erişim, bilgi üretimi ve akademik tanınma süreçlerindeki eşitsizliklerin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Bu çalışma, Türkiye’de 2006 sonrası yükseköğretim genişlemesi bağlamında Uluslararası İlişkiler (UI) disiplininde epistemik hiyerarşilerin nasıl yeniden üretildiğini ve bu süreçte disiplin içindeki merkezî konumların nasıl dönüştüğünü incelemektedir. Çalışma, 2024 yılında TÜBİTAK 1001 Araştırma Programı tarafından desteklenen “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplini: Taşra, Yarı Merkez ve Merkez Kavramsallaştırması Üzerinden Disiplini İzlemek ve Yol Haritası Oluşturmak” başlıklı araştırma projesinin saha çalışmasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye’deki Uluslararası İlişkiler ile Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinde görev yapan 94 akademisyenle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Miranda Fricker’in epistemik adaletsizlik yaklaşımından hareketle bilginin üretimi, dolaşımı ve meşruiyet kazanma süreçlerinde ortaya çıkan eşitsizlikleri analiz etmektedir. Bulgular, disiplin içerisindeki hiyerarşilerin mekânsal, kurumsal, epistemolojik ve sosyal olmak üzere dört düzlemde yeniden üretildiğini göstermektedir. Mekânsal düzlemde merkez–taşra ayrımının yalnızca coğrafi bir farklılığa işaret etmediği; araştırma fonlarına erişim, akademik ağlara katılım, uluslararası bağlantılar ve sembolik sermaye üzerinden yeniden kurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte çalışma, disiplin içindeki güç dağılımının sabit olmadığını ve son dönemde özellikle vakıf

üniversiteleri ile belirli devlet üniversitelerinden oluşan yarı-merkez alanın yeni bir akademik çekim merkezi olarak yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, geleneksel olarak merkeze atfedilen akademik prestij, yayın performansı ve uluslararası görünürlüğün belirli ölçülerde yeniden dağıldığına işaret etmektedir. Kurumsal düzlemde devlet ve vakıf üniversiteleri arasındaki farklılıkların ötesinde, performans odaklı akademik rejimlerin, yönetsel baskıların ve oto-sansür mekanizmalarının araştırma gündemlerini şekillendirdiği tespit edilmiştir. Epistemolojik düzlemde ise Türkiye’de üretilen bilginin küresel Uluslararası İlişkiler literatürü içerisindeki konumunun çoğunlukla “orta düzey katkı” ile sınırlandığı görülmekle birlikte, yarı-merkez kurumların artan üretkenliği ve uluslararası görünürlüğü, yerleşik akademik hiyerarşileri kısmen dönüştürmekte ve disiplin içerisindeki bilgi üretim merkezlerini yeniden tanımlamaktadır. Son olarak sosyal düzlemde sınıfsal köken, yabancı dil yeterliliği, kültürel sermaye ve profesyonel ağların akademik görünürlük ve tanınma süreçlerinde belirleyici olduğu ortaya konulmaktadır. Çalışma, Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disiplininin yalnızca eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir alan olmadığını; aynı zamanda bu eşitsizliklerin yeni aktörler ve yeni kurumsal odaklar etrafında yeniden yapılandığı dinamik bir akademik alan olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda yarı-merkezin yükselişi, merkez–taşra ikiliğini sorgulayan ve epistemik hiyerarşilerin mutlak değil, tarihsel olarak dönüşen yapılar olduğunu gösteren önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Pelin Sönmez (Kocaeli Üniversitesi), Güncel Eğilimler, Kurumsal Farklılaşma ve Akademik Profil Üzerinden Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplinini Haritalandırmak

Türkiye’de yükseköğretim alanında özellikle 2006 sonrası görülen hızlı genişleme, Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininin kurumsal yapısını, bilgi üretim süreçlerini ve akademik hiyerarşileri önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışma, 2024 yılında başlayan TÜBİTAK 1001 Araştırma Programı tarafından desteklenen “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplini: Taşra, Yarı Merkez ve Merkez Kavramsallaştırması Üzerinden Disiplini İzlemek ve Yol Haritası Oluşturmak” başlıklı araştırma projesinin saha çalışmalarının ilk çıktılarından biridir. Araştırmanın ampirik temelini, Türkiye’nin farklı bölgelerinde görev yapan ve Uİ ile Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (SİBU) bölümlerinden olan 265 akademisyen ile gerçekleştirilen anket çalışması oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma, Türkiye’de Uİ ve SİBU alanında çalışan akademisyenlerin araştırma, öğretim, yöntem, teori ve yayın pratiklerini ve güncel eğilimleri ortaya koymak için oluşturulmuştur. Anket bulguları, disiplinin üretim biçimlerinin akademik konum, kurumsal kaynaklar ve uluslararasılaşma kapasitesiyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koyacak verileri üretmektedir. Bu veriler disiplini homojen bir akademik alan olarak tanımlamazken, Türkiye’deki Uİ alanının farklı düzeylerde kurumsallaşmış üniversiteler arasında eşitsiz biçimde dağılan akademik sermaye, araştırma kapasitesi ve uluslararasılaşma imkânları tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Bu çerçevede bulgular, araştırma alanları, teorik yönelimler, metodolojik tercihler ve yayın stratejilerinin yalnızca bireysel akademik tercihlerle değil, aynı zamanda akademisyenlerin içinde konumlandıkları kurumsal ekolojiyle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin katılımcıların akademik faaliyetleri arasında araştırma yapma en yüksek ortalama sahip iken proje yürütme, diğer faaliyetlere kıyasla daha düşük düzeyde kalmaktadır. Diğer yandan yayın pratikleri bakımından bulgular, Türkiye’de doktora

yapan akademisyenler ile yurt dışında doktora yapan akademisyenler arasında belirgin bir ayrışmaya işaret etmektedir. Yurt dışında doktora yapanların uluslararası saygın yayınevleri ve SSCI/AHCI dergilerine yönelme oranı belirgin bir şekilde yüksekken, Türkiye’de doktora yapan akademisyenlerde Türkçe ulusal yayınevleri ve TR Dizin dergileri daha belirgin görünmektedir. Bu durum, Türkiye’de Uİ disiplininin yalnızca kurumsal değil, aynı zamanda epistemik ve kariyer temelli hiyerarşiler üzerinden de yapılandığını göstermektedir. Bu bildiri, Türkiye’de Uluslararası İlişkiler disipliniyi yalnızca entelektüel bir alan olarak değil, aynı zamanda farklı düzeylerde kaynaklara, fırsatlara ve sembolik sermayeye erişimin şekillendirdiği bir akademik alan olarak kavramsallaştırmaktadır. Böylece çalışma, disiplinin güncel görünümünü ampirik veriler ışığında değerlendirmeyi ve Türkiye’de Uİ disiplininin geleceğine ilişkin yeni tartışma alanları açmayı hedeflemektedir.

Panel 48 (10.30-12.00, Amfi XVI)

Demokrasilerde ve Otokrasilerde Çekişmeli Siyaset ve Siyasal Baskı

Panel Başkanı: Mert Arslanalp (Boğaziçi Üniversitesi)

Mert Arslanalp (Boğaziçi Üniversitesi), Liberal Demokrasilerde Protestolara Karşı Hukuki Baskı Pratikleri: Indignados Sonrası İspanya Örneği

Rejim farklılıkları, devletlerin yerleşik protesto sınırlarını aşan eylemlere verdikleri tepkileri etkiler mi? Yoksa protesto özgürlükleri açısından yakından incelendiğinde, rejim sınıflandırmalarının kabul edeceğinden daha fazla yakınsama mı gözlemliyoruz? Bu tür sorular, pek çok liberal demokraside devletlerin yerleşik sınırları aşan protestolara (Filistin yanlısı protestolar, iklim eylemleri gibi) verdiği yanıtların, söz konusu devletlerin insan hakları ve demokratik özgürlüklere dair beyan ettikleri taahhütlerle çelişen baskıcı özellikler sergilemeye başlamasıyla birlikte daha da güncel bir hal almaktadır. Üstelik bu baskının büyük bölümü hukuki çerçeveler aracılığıyla ve bu çerçeveler dahilinde işlemekte; kimi durumlarda ise yetkililere yeni yetkiler tanıyan yasal reformlara dayanmaktadır. Buna karşın protesto kontrolü/baskısı literatürü, büyük ölçüde açık polis müdahalesi biçimlerine odaklanmaya ve farklı rejim türlerine göre bölünmüş kalmaya devam etmektedir. Bu makale konsolide bir liberal demokrasi olan İspanya’nın Indignados hareketine verdiği tepkiyi ve Indignados sonrası protesto kontrolü repertuarlarının nasıl evrildiğini ele alıyor. Polis şiddetinin geri tepebileceğini fark eden yetkililer, katılımı caydırmak ve/veya ardından gelen polis baskısını meşrulaştırmak amacıyla giderek artan ölçüde hukuki baskıya başvurmuştur. Bu hukuki baskı öncelikle idari mekanizmalar aracılığıyla işlemiş; yetkililer, kamuoyundan görünmez ve keyfi nitelikteki idari para cezaları rejimine başvurmuştur. Makale aktivistler ve avukatlarla görüşmelerden hareketle, bu yeni idari protesto kontrolü rejiminin, bireyler ve hareketler için çekişmeli protestoyu daha maliyetli kıldığını, onları daha kontrollü eylem biçimlerine yönlendirirken, hareketleri kendilerini savunmaya yönelik hukuki destek yapılarına yatırım yapmak zorunda bıraktığını gösteriyor.

Ulaş Erdoğan (Northwestern University), Demokrasi, Eşitsizlik ve İsyanın Toplumsal Kökenleri: Seçimsel, Liberal ve Eşitlikçi Demokrasi Elit Öncülüğündeki ve Elit Dışı Aktörlerin Öncülük Ettiği İç Savaşların Başlamasını Nasıl Şekillendirir?

Demokrasi ile iç savaş arasındaki ilişki nedir? Demokrasinin iç savaşların başlamasını etkileyip etkilemediğine ve bunu nasıl yaptığını ilişkin geniş literatür, bu ilişkiye dair net bir uzlaşıya ulaşmış değildir. Bu makalede, söz konusu literatürün hem iç savaşlar arasındaki heterojenliğe hem de demokrasinin çok boyutlu niteliğine yeterince dikkat etmediğini ileri sürüyorum. Bu boşluğu gidermek için, elit öncülüğündeki iç savaşlar ile elit dışı aktörlerin öncülük ettiği iç savaşları birbirinden ayıran yeni bir tipoloji geliştiriyor ve demokrasiyi seçimsel, liberal ve eşitlikçi boyutlarına ayırıyorum. Böylece, hangi demokratik kurumların hangi tür silahlı meydan okuyucuları nasıl etkilediğini açıklıyorum. Makalede, seçimsel ve liberal demokratik kurumların elit öncülüğündeki iç savaşları önlemede son derece etkili olduğunu ileri sürüyorum ve gösteriyorum. Bunun nedeni, bu kurumların siyasal elitlere siyaseti etkilemek, çıkarlarını savunmak ve rakipleriyle siyasal güç mücadelesine girişmek için güvenilir ve şiddet içermeyen yollar sunmasıdır. Ancak aynı kurumlar, elit dışı aktörlerin öncülük ettiği iç savaşları önlemede çok daha az etkilidir; zira çoğu zaman elit dışı kesimlere anlamlı bir siyasal güç sunmakta ya da onların karşı karşıya kaldığı ekonomik, toplumsal ve siyasal eşitsizlikleri gidermekte yetersiz kalırlar. Buna karşılık, güçlü eşitlikçi özelliklere sahip demokrasilerin elit dışı aktörlerin öncülük ettiği iç savaşları önlemede özellikle etkili olduğunu gösteriyorum. Bu argümanları test etmek için ülkeler arası istatistiksel analizleri ve vaka çalışmalarını birleştiriyorum. Böylece, demokratik kurumların iç savaşı ne zaman ve nasıl önlediğine, ne zaman bunu başaramadığına dair bir açıklama geliştiriyorum. Daha geniş anlamda makale, ampirik siyaset bilimi, normatif demokrasi teorisi ve demokrasi, eşitsizlik, dışlanma ve siyasal şiddet üzerine yürütülen akademik ve kamusal tartışmalara katkı sunmaktadır.

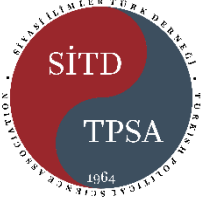
Hande Dönmez (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi), Olaylı Bağlamlarda Siyasal Katılım İzlekleri: Ardışık Krizler Karşısında Siyasal Dönüşüm

Son yıllarda protestolar, pandemiler, iklim ve doğa afetleri ile demokratik gerileme süreçleri gibi çeşitli krizlerin giderek yoğunlaşması, olaylılık kavramına yönelik akademik ilgiyi yeniden canlandırmıştır. Mevcut çalışmalar, olaylı anların kurumları, örgütleri ve kolektif eylem biçimlerini dönüştürebildiğini ortaya koysa da, olaylılığın farklı biçimlerinin bireylerin siyasal katılım izleklerini zaman içerisinde nasıl şekillendirdiğine daha sınırlı ölçüde odaklanılmıştır. Bu çalışma, ardışık kırılmaların siyasal katılım izlekleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. Olay çalışmaları, toplumsal hareketler literatürü ve siyaset sosyolojisini bir araya getirerek, farklı olaylılık (eventfulness) biçimlerinin siyasal dönüşümü nasıl ürettiğini, bu dönüşümlerin hangi yönlerden farklılaştığını ve çoklu krizler boyunca biriken deneyimlerin sonraki kırılmalara verilen tepkileri nasıl etkilediğini sorgulamaktadır. Makale, olaylılığı birbiriyle ilişkili dört nitelik üzerinden kavramsallaştırmakta ve sonuçlarını bireysel düzlemdeki siyasal yaşamın bilişsel, duygusal ve ilişkisel boyutları çerçevesinde ele almaktadır. Protesto, pandemi ve afet deneyimlerinin damga vurduğu bir dönemde Türkiye’de yürütülen nitel araştırmaya dayanarak, olaylılığın tekil bir olgu olmadığını; farklı dönüşüm biçimleri üreten farklı görünümsergilediğini ileri sürmektedir. Aynı zamanda, olaylı kırılmaların etkilerinin zaman

içerisinde birikerek bireylerin sonraki krizleri nasıl anlamlandırdıklarını, yönettiklerini ve onlara nasıl karşılık verdiklerini şekillendirdiğini göstermektedir. Makale, kırılmaya ilişkin makro düzey kuramsal tartışmalar ile siyasal dönüşümün mikro düzey süreçleri arasında bağlantı kurarak olaylılık, siyasal katılım ve otoriter bağlamlarda kolektif eylem tartışmalarına katkıda bulunmaktadır. Daha geniş bir düzlemde ise, giderek iç içe geçen ve yinelenen krizlerin siyasal öznellikleri ve katılım izleklerini nasıl yeniden şekillendirdiğini anlamaya yönelik bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Umut Mişe (Boğaziçi Üniversitesi), Türkiye'de Devlet Söylemi, Çerçeveleme ve Üniversite Muhalefeti (1975–2021)

Bu çalışma, Türkiye'de barışçıl öğrenci hareketlerine yönelik baskının, açık zorlayıcı pratiklerin yanı sıra devlet söylemine gömülü örtük mekanizmalar aracılığıyla nasıl işlediğini karşılaştırmalı ve tarihsel bir perspektifle incelemektedir. Çalışma, devletin yanıtının olay-temelli açıklamalarla ya da baskının kurumsal ve tarihsel koşullarını paranteze alan hâkim çerçeve-analitik yaklaşımlarla yeterince açıklanamayacağını; tekrar eden meşruiyet-dışılaştırıcı çerçevelerin tek bir hükümete indirgenemeyen bir yönetim repertuarının parçası olduğunu ileri sürmektedir. Çalışma, farklı siyasal dönemlere ait üç örnek olayı -1975 ODTÜ protestoları, 1996 Koordinasyon hareketi ve 2021 Boğaziçi direnişi, karşılaştırmaktadır. Protesto olaylarını doğrudan haberleştiren gazete içeriklerinin analizinden süzülen bulgular, devletle uyumlu medyanın üç dönem boyunca da bağlamı sildiğini, talepleri görünmez kıldığını ve aktör kimliğini sistematik olarak değiştirdiğini göstermektedir. Bu analizde AKP dönemi böylece bir tarihsel kırılma değil, var olan bir repertuarın yoğunlaşması ve semantik konsolidasyonu olarak belirginleşmektedir. Ayrıca çalışma, bu sürekliliğin söylemsel boyutunu da sorunsallaştırmaktadır. Analizde devletin, direnişi ulusal birliğe, kamusal ahlaka ve toplumsal düzene yönelik bir tehdit olarak çerçevelemesi, yalnızca devlet ile protestocular arasında bir stratejik mücadele değil; toplumsal muhalefetin ülke tarihi boyunca bir güvenlik sorunu olarak inşa edildiği, tarihsel olarak yerleşik bir devlet söyleminden beslenen bir yönetim biçimi olarak ortaya çıktığı gösterilmiştir. Böylece bu çalışma, baskının kültürel boyutuna dair tartışmalara katkı sunmakta ve toplumsal muhalefet bağlamında devlet-toplum ilişkilerinin söylemsel temellerini izleyerek bu çerçevelemenin hükümetleri aşan ve muhalefetin siyasal anlaşılabilirliğini biçimlendiren yerleşik bir yönetim biçimi olarak kavranması gerektiğini ileri sürmektedir.

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

V. OTURUM (20 EYLÜL 2026, PAZAR, 13.15-14.45)

Panel 49 (13.15-14.45, Amfi V)

CHP: Söylem, Örgüt ve Siyasal Dönüşüm

Panel Başkanı: Özhan Demirkol (Çukurova Üniversitesi)

Melih Nadi Tutan (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi), CHP Liderliğinin Popülizm Söylemlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi: Süreklilik ve Değişim

Türkiye'nin siyasal hayatında uzun yıllardır var olagelmış popülizm olgusu ve popülist söylemlerin, son on yıllarda küresel ölçekte de gözlemlendiği gibi, siyasal iletişim alanının daha büyük bir bölümünü kapsamaya başladığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda popülist liderler ve söylemleri, Türk siyasetinin ana aktörleri olan siyasal partilerin kiminde daha fazla kiminde daha az, ama hepsinde gözlemlenen bir olgudur. Dolayısıyla Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara geldiği 2002 Genel Seçimlerinden bu yana yirmi dört yıldır ana muhalefet rolünü üstlenen Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) bu süreçteki üç farklı liderinin de söylemlerine popülist elementleri entegre ettikleri öngörülebilir. Bu çalışma 2023 yılında CHP'de yaşanan liderlik değişiminin popülist söylemlerin hem frekansını hem de içeriğini nasıl etkilediği sorusuna yanıt aramaktadır. Siyaset bilimi literatüründe de ifade edildiği üzere, parti liderliğinin partinin söylemini değiştirebileceği, ve fakat bu olgunun Türkiye'de lider-odaklı siyasal parti yapıları nedeniyle daha açık görülebilir olduğundan hareketle CHP'deki genel başkan değişikliğinin parti söylemindeki popülist unsurları da değiştirdiği argümanlaştırılmıştır. Çalışmada karma metoda dayalı içerik analizi uygulanmıştır. Veriler, Kemal Kılıçdaroğlu'nun son kez CHP Genel Başkanı olarak yürüttüğü 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere ve Özgür Özel'in ilk kez CHP Genel Başkanı olarak yürüttüğü 31 Mart 2024 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere ait seçimlerden önceki son beş seçim propagandası konuşmalarına ait metinlerden oluşmuştur. Yaklaşık 8 bin kelimedenden oluşan bu veri, araştırmacı tarafından yukarıdan-aşağıya kodlanmıştır. Türkiye'de siyasi partilerin popülizm söylemlerini inceleyen literatürden hareketle oluşturulan kodlama rehberine göre popülizm; elit-karşıtlığı, iyi-kötü dikotomisi ve halk-merkezcilik boyutlarını kapsamaktadır. Analizlerde bunlar kodlama kategorilerini ve iki liderle birlikte çalışmanın değişkenlerini oluşturmuştur. Nicel bulgulara göre, iki liderin popülizm toplam puanları açısından ($[(Mdn)]_{KK}=22$, $[(Mdn)]_{ÖÖ}=15$) istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte ($U=8, p=.402, r=-.36$); iyi-kötü dikotomisi açısından karşılaştırıldığında $[(Mdn)]_{KK}=2$, $[(Mdn)]_{ÖÖ}=6$, yine istatistiksel anlamlılık düzeyine ulaşmasa da ($U=4, p=.083$), hesaplanan etki büyüklüğü katsayısı ($r=.68$) bu boyutun iki lider arasında büyük düzeyde bir fark gösterdiğini ortaya koymaktadır. Betimsel açıdan bu boyutun ortalamalarına bakıldığında $[(M)]_{KK}=2.2, M_{ÖÖ}=5$ bu fark

doğrulanmaktadır. Betimsel düzeyde yine dikkat çekici bir bulgu, elit-karşıtlığı boyutunda [(M)] _KK=9.6,M_ÖÖ=3) bunun ters yönünde bir farkın görülmesidir. Toplam popülizm skorlarının ortalamalarında da [(M)] _KK=20.4,M_ÖÖ=17.6) benzer yönde bir farklılık vardır. Bu bulgular, kısıtlı bir gözlem sayısına (N=10) dayansa da nitel analiz için bir öngörü sunmaktadır. Nitel analizlerde, iki liderin elit-karşıtlığı boyutunda farklılaştıkları noktalar irdelenmiştir. Bu boyut özelinde, Kemal Kılıçdaroğlu'nun sıklıkla "saray" ve "(sıradan, sade) vatandaş(lar)" vurgusu yaptığı; Özgür Özel'in ise seçkinler-halk ikiliğini daha ziyade bir olay örgüsü içinde aktardığı ama bununla birlikte, iktidarı "hor görenler", "yukarıdan bakanlar", "kibirli" gibi sıfatlarla nitelediği görülmüştür. İyi-kötü dikotomisi boyutunda ise Kemal Kılıçdaroğlu çoğunlukla "iftira" vurgusu etrafında söylemini kurgularken, Özgür Özel; "yalan", "tehdit", "şantaj", "korku ittifakı", "kuşatma", "saldırı", "tuzak" ve "oyun" gibi daha çeşitli iktidar nitelemeleri kullanmaktadır. Halk-merkezcilik boyutunda ise dikkat çekici bir farklılık bulunmamış, iki liderin söylemlerinin içeriğinin "millet", "halk", "sandık", "oy" ve "seçim" gibi vurgular etrafında olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, CHP'nin popülizm söylemi çizgisinin iki liderde benzer seyrettiği, ancak bu popülizmin eylem şeklinin liderlere göre farklılaştığı söylenebilir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun popülizm söylemi daha ziyade "saray-vatandaş" ikiliğine dayalı daha makro ve sistemsal düzeydeyken, Özgür Özel daha mikro ve moral bir kutuplaşma üzerine popülizm söylemini kurmaktadır.

Sinan Öztekin (Samsun Üniversitesi), Siyasal Otoriterleşme Karşısında Muhalefet Bloğunun Söylemsel Yeniden Kuruluşu: CHP'nin Ekleme Stratejileri Örneği

16 Nisan 2017'deki Anayasa Değişikliği Halkoylaması, Türkiye'nin yakın siyasal tarihinin en önemli kırılma noktalarından biridir. Otoriterleşme sürecinin başlangıcı bazı araştırmacılar tarafından 12 Eylül 2010'daki Anayasa Değişikliği Halkoylamasıyla, bazıları tarafından ise 2013'teki Gezi Parkı olaylarıyla tarihlendirilmektedir. Söz konusu süreç 15 Temmuz 2016 sonrasında ivme kazanmış, Türkiye'deki rejimin rekabetçi otoriter olarak adlandırılması yaygınlaşmıştır. 2017 Anayasa Değişikliği Halkoylaması sonucunda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesiyle yürütme gücünün tek merkezde toplanması anayasal düzeyde kurumsallaşmıştır. Böylelikle muhalefet tarafından iktidarın yürütme pratiklerine yönelik sürdürülen "gayrimeşruluk/yasaya aykırılık" itirazının önü kapanmış, fiilî uygulamalar yasal statüye kavuşturulmuştur. İktidarın otoriter konumunun hegemonik söylem içinde sağlamlaştırılması karşısında muhalefet partileri çeşitli stratejiler yürütmüştür. Bu çalışma, dönemin ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 2017'deki Anayasa Değişikliği Halkoylaması ile başlayan süreçte farklı siyasal aktörleri iktidara karşı ortak bir muhalefet bloğu içerisinde eklemelemeye yönelik stratejisini ve bu stratejinin bağlamsal dönüşümünü incelemektedir. Korpus, CHP'nin TBMM grup toplantısı konuşmalarından oluşmakta; kuramsal çerçeve ise Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe'un söylem kuramına dayanmaktadır. Çalışmanın temel iddiası, CHP'nin 2017-2023 ve 2023-2026 olmak üzere iki dönemde düğüm noktası işlevi gören farklı gösterenler etrafında eşdeğerlik zincirleri kurmaya çalıştığı ve farklı ekleme stratejileri yürüttüğüdür. 2017-2023 arasını kapsayan ilk dönemde 'adalet' ve 'demokrasi' gösterenleri üzerinden kurulan eşdeğerlik zinciri, güçlendirilmiş parlamenter sistem mutabakatı ile programatik bir içerik kazanmıştır. İktidar partisinin adında

yer alan 'adalet' göstereninin CHP tarafından kendi eşdeğerlik zincirine eklememesi bu doğrultuda dikkat çekicidir. Bu dönemin eklememe stratejisi çoğunlukla kurumsal mutabakatların kurulduğu ve parti adlarının zikredildiği bir zemine dayanmaktadır. Antagonizma 'tek adam rejimi/saray' karşısında 'yüzde 49'luk demokrasi tarafı' eksenindedir. İkinci dönemde ise Kasım 2023'teki CHP 38. Olağan Kurultayı ile başlayan süreçte CHP'li belediye başkanlarına yönelik başlatılan soruşturma ve davalar, özellikle de 19 Mart 2025'te Ekrem İmamoğlu'nun gözaltına alınması ve nihayet Mayıs 2026'da söz konusu kurultaya yönelik mutlak butlan kararı kriz momentleri olarak değerlendirilmiştir. Bu kriz momentleri 'halkın iradesi', 'Türkiye İttifakı' ve 'değişim' gösterenlerinin söylemin merkezine yerleşmesi sonucunu doğurmuştur. Meşruiyetini iktidarının ilk yıllarından itibaren 'millet iradesi' göstereni üzerinden kuran hegemonik söyleme karşı 'halkın iradesi'ni bir düğüm noktası olarak eşdeğerlik zincirine eklememe girişimi, CHP'nin karşı-hegemonik mücadelesinin en dikkat çekici uğraklarından biridir. Bu doğrultuda ikinci dönemde antagonizma '19 Mart cuntası/seçilmiş iradeye darbe yapan yapı' tarafına karşı 'seçilmişler/halkın iradesinin temsili' ekseninde şekillenmiştir. Eklememe stratejisi ise partiler arası mutabakat zemininden sandık ittifakı ve siyasal kimlikler zeminine kaymıştır.

Özhan Demirkol (Çukurova Üniversitesi), Yargısallaşmış Parti İçi Çatışmanın CHP Üzerindeki Etkileri: Bir Vaka Analizi

Parti bölünmeleri ve yeni parti oluşumu literatürü, muhalif hiziplerin ayrılık kararlarını açıklarken genellikle ideolojik ayrışma, liderlik rekabeti, seçim başarısızlığı ve yeni parti kurmanın maliyeti gibi faktörlere odaklanmaktadır. Ancak bu çalışmalar, parti içi çatışmaların yargısal alana taşınmasının muhalif aktörlerin stratejik tercihlerini nasıl dönüştürdüğünü yeterince ele almamaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu kapatmak amacıyla "yargısallaşmış parti içi çatışma" kavramını yeni parti oluşumu ve parti bölünmeleri literatürüne dahil etmeyi önermekte ve bu kavramı Cumhuriyet Halk Partisi'nin 38. Olağan Kurultay sonrasında yaşadığı kriz üzerinden sınamaktadır. Temel araştırma sorusu şudur: Yargısallaşmış parti içi çatışma, ana muhalefet partilerinde yeni parti oluşumu ihtimalini hangi koşullar altında güçlendirir? Bu soruyu yanıtlamak için çalışma, parti bölünmesini rahatsızlık, çatışma ve ayrılık aşamalarından oluşan dinamik bir süreç olarak ele almakta; 2023 seçimleri sonrasında CHP'de yükselen değişim talebi, 38. Olağan Kurultay'da yaşanan liderlik değişimi ve akabinde kurultay süreçlerinin hukuki tartışmaların konusu haline gelmesi bu çerçevede birlikte analiz edilmektedir. Vaka analizi, parti belgelerine, yargı kararlarına ve kamuoyuna yansıyan örgütsel gelişmelere dayanan nitel bir yöntemle yürütülmektedir. CHP vakasının analitik özgünlüğü, önceki Türkiye örneklerinden belirgin biçimde ayrışmasından kaynaklanmaktadır. Klasik bölünme modellerinde muhalif hizipler, parti içi kanallar aracılığıyla liderliği değiştiremedikleri için ayrılığa yönelmiştir. CHP'de ise değişimci hizip önce bu kanalları kullanarak başarı elde etmiş; ancak söz konusu kazanım yargısal süreçler nedeniyle tartışmalı kılınmıştır. Bu durum, "başarısız parti içi mücadeleden yeni partiye geçiş" modelinden ziyade "başarılı mücadelenin yargısal müdahale yoluyla etkisizleştirilmesi halinde yeni parti ihtimalinin güçlenmesi" şeklinde yeni bir örüntüye işaret etmektedir. Çalışma, bu ihtimalin güçlenmesini belirleyen koşulları beş başlık altında tanımlamaktadır: parti içi mücadele

kanallarının kalıcı olarak kapanması; hukuki yetki ile örgütsel ve seçmen temelli meşruiyetin farklı aktörlerde birikmesi; milletvekilleri ve belediye başkanları gibi taşınabilir siyasal kaynakların değişimci hizip tarafından korunması; seçmenin parti markasından çok mevcut siyasal kadrolara bağlılık göstermesi; ve olası yeni oluşumun seçimlere katılma maliyetini karşılayacak örgütsel kapasiteye ulaşması. CHP örneği, prospektif bir vaka olarak bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini sınamaya imkân tanımaktadır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'deki parti bölünmeleri literatürüne kavramsal bir katkı sunmakta ve yargı, parti içi demokrasi ile örgütsel bütünlük arasındaki ilişkiyi karşılaştırmalı bir perspektifle tartışmaya açmaktadır.

Panel 50 (13.15-14.45, Amfi VI)

Türkiye’den Almanya’ya 65. Yılda Ulusötesi Alan: Karşılaşmalar, Çatışmalar, Kimlik, Güvenlik

Panel Başkanı: Tuba Kancı (Kocaeli Üniversitesi)

*Özge Aslanmirza (Kocaeli Üniversitesi), Bilgiden Güvenliğe, Güvenlikten Emeğe: 1933–1957
Türk-Alman İlişkilerinde Ulusötesi Siyasi Hafıza*

Bu bildiri, Türk-Alman diasporasının tarihsel gelişimini 1933’ten itibaren farklı siyasal bağlamlarda şekillenen bilgi, güvenlik ve meslekî hareketlilik hatlarının emek göçüne dönüştüğü bir tarihsel hafıza alanı olarak ele almaktadır. Türk-Alman ilişkilerinde göç ve hareketlilik tarihi çoğunlukla 1961 Türk-Alman İşgücü Anlaşması ile başlatılmaktadır. Oysa 1930’lardan 1960’ların başına uzanan dönemde iki ülke arasında farklı siyasal, diplomatik ve mesleki anlamlar taşıyan çeşitli nüfus hareketlilikleri de gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu bildiri 1961 öncesinde oluşmuş hareketlilik deneyimlerinin ve bu deneyimlere ilişkin siyasal ve bürokratik ve diplomatik birikimin yeni bir anlam kazandığı bir eşik olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışma, 1961 öncesi Türk-Alman ilişkilerinde bir “ulusötesi siyasi hafıza”dan söz edilip edilemeyeceğini tartışmaktadır. Çalışmada “ulusötesi siyasi hafıza”, devletlerin diaspora ve sınır aşan hareketliliklerle kurdukları ilişkiler sırasında oluşan siyasal, diplomatik ve bürokratik deneyimlerin zaman içinde birikmesi ve sonraki hareketliliklerin anlamlandırılması ve yeniden üretilebilmesi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, hafızanın taşıyıcılarını diaspora topluluklarının sosyo-kültürel deneyimleriyle sınırlamak yerine devlet kurumlarını, diplomatik aktörleri ve bürokrasiyi de analize dâhil etmektedir. Bu çerçeve üç tarihsel hat üzerinden incelenmektedir. İlk olarak, 1933 sonrasında Nazi Almanyası’ndan Türkiye’ye gelen akademisyenlerin üniversite reformu, uzmanlık aktarımı ve Türkiye’nin uluslararası konumu bağlamında nasıl bir bilgi hareketliliği ve etkileşimi oluşturduğu irdelenmektedir. İkinci olarak, Türkiye’nin, II. Dünya Savaşı ekseninde, 1944’te Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmesi sonrasında ülkedeki Alman nüfusunun güvenlik ekseninde yeniden sınıflandırılması incelenmektedir. Bu süreçte bazı Nazi karşıtı akademisyenlerin ve Yahudi mültecilerin diğer Alman vatandaşlarından ayrıştırılması, önceki dönemde üretilmiş mesleki ve siyasal bilginin yeni bir güvenlik hattı içinde yeniden işlev kazanabildiğini göstermektedir. Üçüncü olarak, 1950’lerin ikinci yarısında Türkiye’den Federal Almanya’ya yönelen mesleki eğitim ve emek hareketliliği incelenmiştir. 1957 ve 1958’de ortaya çıkan sınırlı hareketlilikler, savaş sonrası Türk-Alman yakınlaşmasının ve Federal Almanya’nın Batı sistemi içindeki konumunun daha geniş bir ulusötesi diplomatik bağlamı içinde analiz edilmektedir. Bu bağlamların ortaya

ıkarılmasında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri-Dışışleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi'nden yararlanılmıştır. Çalışma, 1933'te bilgi ve akademik uzmanlık, 1944'te diasporanın güvenikleştirilmesi, 1950'lerin sonunda ise mesleki eğitim ve emeğin öne çıktığını işaret etmektedir. Bu hareketler, devletlerin sınır aşan hareketlilik karşısında ürettikleri bilgi, sınıflandırma ve yönetim pratiklerinin oluşturduğu tarihsel birikimin farklı ve birbiriyle ilintili katmanları olarak incelenmiştir. "Ulusötesi siyasi hafıza" kavramı bu süreklilik ve dönüşümü görünür kılmaya yönelik analitik bir araç olarak sunulmaktadır.

Bilge Hamarat Yalçın (Kocaeli Üniversitesi), Ulusötesi Karşılaşmalar ve Kimliklerin Dönüşümü: Almanya'daki Türk Diasporası Üzerine Bir İnceleme

Günümüz göç çalışmalarında ulusal sınırların toplumsal ilişkileri açıklamakta yetersiz kalması, göçmenlerin birden fazla toplumsal ve siyasal alanda eşzamanlı olarak varlık gösterdikleri ulusötesi yaşam pratiklerine yönelik ilgiyi artırmıştır. Bu doğrultuda gelişen ulusötesicilik yaklaşımı, göçmenlerin köken ve yerleşim ülkeleri arasında kurdukları ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal ilişkilerin sürekliliğini vurgularken; diaspora çalışmaları ise bu ilişkilerin aidiyet, kolektif hafıza ve kimlik oluşumları üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Göçmen topluluklar hem köken ülkeleri hem de yerleştikleri toplumlarla eşzamanlı bağlar kurabilmekte ve bu bağları çeşitli ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal pratikler aracılığıyla sürdürebilmektedir. Bu durum, aidiyet, kimlik ve vatandaşlık anlayışlarının yeniden şekillenmesine yol açarken, göçmenlerin çoklu kimlik ve aidiyet biçimleri geliştirmelerini de mümkün kılmaktadır. Avrupa'daki Türk diasporası, köken ülke ile yaşanan toplum arasında sürdürülen yoğun ilişkiler ve çok katmanlı aidiyet örüntüleri nedeniyle ulusötesi kimlik oluşumları açısından önemli bir örnektir. Bu tebliğ de Almanya'daki Türk diasporasının ulusötesi karşılaşmalar ve etkileşimler bağlamında yaşadığı kimlik dönüşümünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, kimliği sabit ve değişmez bir kategori olarak değil, göç süreçleri, kültürel etkileşimler, sosyal ağlar, diaspora örgütlenmeleri ve siyasal katılım mekanizmaları aracılığıyla sürekli yeniden üretilen ve müzakere edilen dinamik bir toplumsal inşa süreci olarak ele almaktadır. Kuramsal olarak çalışma, ulusötesicilik ve diaspora çalışmaları literatüründen yararlanmakta; kimlik olgusunu inşacı bir perspektiften ele almaktadır. Yaklaşım, kimliğin tarihsel koşullar, toplumsal ilişkiler, kültürel etkileşimler ve siyasal süreçler içinde sürekli yeniden üretilen ve müzakere edilen dinamik bir yapı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu çerçevede, Almanya'daki Türk diasporasının ulusötesi pratikler aracılığıyla geliştirdiği çoklu aidiyetlerin ve kimlik stratejilerinin nasıl şekillendiği analiz edilecektir. Diasporik aidiyet, çoklu kimlik, hibrit kimlik ve çifte aidiyet gibi kavramlar analiz çerçevesinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Almanya'da yaşayan Türk kökenli bireylerin bir yandan Türkiye ile sürdürdükleri ekonomik, kültürel ve siyasal bağlar, diğer yandan Alman toplumu ve kurumlarıyla geliştirdikleri gündelik, sosyal ve siyasal etkileşimlerin kimlik oluşumuna ve aidiyet pratiklerine nasıl yansıdığı incelenecektir. Böylece çalışma, ulusötesi alanlarda şekillenen çoklu aidiyetlerin ve melez kimlik biçimlerinin Türk diasporasının kimlik deneyimlerini nasıl dönüştürdüğünü ortaya koyacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle ulusötesicilik ve diaspora literatüründe kimlik tartışmaları ele alınacak, ardından Almanya'daki Türk diasporasının güncel kimlik dinamikleri bu teorik perspektif ışığında değerlendirilecektir.

Çalışma, ulusötesi alanlarda kimlik oluşumunun yalnızca göçmenlerin uyum süreçleriyle açıklanamayacağından hareketle, köken ülke politikaları, diaspora kurumları, dijital iletişim ağları ve ev sahibi toplumdaki sosyo-politik dinamiklerin etkileşimi gibi kavramlarla da ilgilenmektedir. Ulusötesi kimliklerin siyasal aktörler tarafından güvenlik söylemleri içerisinde ifade edilişi ve kimi zaman bir risk unsuru olarak temsil edilmeleri nedeniyle bildiri, kimlik ve güvenikleştirme arasındaki ilişkinin diaspora ve ulusötesicilik literatürü ekseninde yeniden düşünülmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Fatma Anıl Öztop (Kocaeli Üniversitesi), Güvenliğin Müzakere Edilen Anlamı: Türkiye–Almanya Hattında Tehdit Temsilleri ve Siyasal Göç

Türkiye'nin güvenlik söylemi ve söylemin inşa ettiği anlam çerçevesi incelendiğinde, 2016 itibarıyla önemli dönüşümlerin yaşandığı söylenebilir. Bu dönem, terörle mücadele söyleminin baskın hale geldiği, 15 Temmuz darbe girişiminin söylemsel ve kurumsal etkilerinin güvenlik anlatılarını biçimlendirdiği ve dış politika gündeminin iç güvenlik kaygılarıyla iç içe geçtiği bir kırılma evresi olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu dönüşüm, güvenliğe atfedilen anlamın hem iç siyasal hem de dış politika düzleminde yeniden inşa edildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Söz konusu inşa süreci, özellikle sınır ötesine uzanan söylemsel hat üzerinden güvenlik temelli konumlandırmaların yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğü ulusötesi bir bağlamın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla güvenliğe ilişkin anlamlar, bir anlamda, farklı coğrafi bağlamlarda karşı anlatılarla müzakereye açılmaktadır. Güvenliğe ilişkin bu hattın sınır ötesine ulaşması ise çoğu zaman göç, entegrasyon, aidiyet ve diaspora siyaseti gibi olgular üzerinden şekillenmektedir. Anlamların sınır ötesi dolaşımı ve yeniden müzakeresi farklı bağlamlarda izlenmekle birlikte, Türkiye–Almanya hattı mevcut sürecin gözlemlendiği önemli örnekler arasındadır. Nitekim bu hat, güvenliğe atfedilen anlamların söylemsel aktarımının ve karşı anlatılarla yeniden tartışılmasının görülebildiği bir bağlam olarak öne çıkmaktadır. Süreci yalnızca Türkiye'nin dış politika söyleminin coğrafi kapsamının genişlemesi biçiminde okumak, göç, aidiyet ve diaspora siyaseti düzleminde güvenliğe atfedilen anlamı ve bu anlamla şekillenen söylemi geri plana itebilir. Dolayısıyla, sürecin sınır ötesi boyutu tek yönlü bir söylemsel aktarım olarak değil, karşı anlatılar ve itirazlar aracılığıyla müzakereye konu olan ulus ötesi bir tartışma hattı olarak ele alınmalıdır. Bu süreçte Türkiye'den Almanya'ya yönelen siyasal göç, sürgün deneyimleri ve medya faaliyetleri belirginleşirken, Türkiye'nin güvenlik anlatıları da yalnızca iç siyasal söyleme ait olmaktan çıkarak Türkiye–Almanya hattındaki ulus-ötesi tartışmaların bir parçası haline gelmiştir. Burada önemli olan, Türkiye'nin anlatılarının Almanya'da aynı biçimde tekrarlanmasından ziyade, farklı kamusal, hukuki ve diasporaya ilişkin karşılaşmalar içinde yeniden anlam kazanması, dönüşmesi ve karşı anlatılarla müzakereye konu olmasıdır. Dolayısıyla Türkiye–Almanya hattı, güvenli bir varış mekânı olmanın ötesinde, farklı aktörlerin kimlik, meşruiyet ve tehdit konumlarını yeniden tartıştığı ulusötesi bir mücadele zemini olarak değerlendirilmelidir. Bu noktadan hareketle, mevcut çalışmanın merkez sorusu, Türkiye'nin güvenlik anlatılarının ürettiği tehdit temsilleri ve söylemsel konumlandırmaların, 2016 sonrası Türkiye–Almanya ulus-ötesi hattında diaspora ve siyasal göç aktörleri tarafından nasıl yeniden üretildiği, dönüştürüldüğü ve karşı anlatıyla karşılandığı üzerinedir. Çalışma, Almanya'yı bu anlatıların ulaştığı dışsal bir saha olarak değil,

farklı aktörlerin güvenlik, meşruiyet ve siyasal faillik iddialarının karşılaştığı ulus-ötesi bir mücadele zemini olarak ele almaktadır. Bu çalışma, aynı zamanda, tehdit temsillerini ve söylemsel konumlandırmaları, aktörleri güvenlik bakımından tartışmalı ya da meşruiyet dışı konumlara yerleştiren söylemsel araçlar olarak değerlendirmektedir. Çalışmanın veri evreni resmî ve kamusal söylemler, medya metinleri, diaspora medyasındaki tartışmalar, siyasal göç aktörlerinin açıklamaları ve karşı-anlatı niteliği taşıyan belgelerdir. Söylem analizi ve belge incelemesi yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, temsillerin hangi bağlamlarda tekrarlandığı, hangi aktörlerce dönüştürüldüğü ve hangi karşı konumlandırmalarla sorgulandığı incelenmektedir. Böylece, Türkiye güvenlik siyasetinin sınır ötesi söylemsel etkilerinin, aktörlerin meşruiyet ve siyasal faillik mücadeleleri üzerinden görünür kılınması amaçlanmaktadır. Çalışmanın iddiası, Türkiye’den Almanya’ya yönelen siyasal göçün, sürgün aktörlerin, diaspora medyasının ve farklı politik konumların yalnızca dolaşıma giren söylemlerin alıcısı olmadığı; bu söylemlerin yeniden üretildiği, dönüştürüldüğü ve karşı anlatılarla tartışmaya açıldığı ulus-ötesi müzakerenin de taşıyıcısı olduğudur.

Tuba Kancı (Kocaeli Üniversitesi) ve Büşra Çelik (Kocaeli Üniversitesi), Göçün 65. Yılında Türk Diasporasında Ailenin Güvenlikleştirilmesi

Küresel ölçekte günümüz sağ popülist söylemleri, aile kurumunun modernleşme, dijitalleşme ve azalan doğum oranlarının yanı sıra, feminizm, LGBTİ+ hareketleri ve dış odakların müdahaleleriyle varoluşsal bir kriz ve tehdit altında olduğunu iddia etmektedir. Bu küresel eğilimin Türkiye’deki yansıması, aile kurumunun yalnızca bir sosyal politika alanı olarak belirlenmesi değil, aynı zamanda ulusal kimliğin, toplumsal ahlakın ve demografik yapının sürdürülebilirliği için varoluşsal bir güvenlik meselesi olarak kodlanması şeklinde gerçekleşmektedir. Geleneksel aile yapısına alternatif oluşturan yaşam tarzları, bireyselleşme eğilimleri ve ilişkisel dönüşümler birer “tehdit” olarak tanımlanmakta; “aile” güvenlikleştirilerek korumacı ve cinsiyet eşitliğini öncelemeden politikalar meşrulaştırılmaktadır. Bu çalışma, Türkiye’deki söz konusu güvenlikleştirme dilinin, göçün 65. yılında artık üçüncü ve dördüncü kuşak nesillere evrilmiş olan Almanya’daki Türk diasporasında nasıl bir söylemsel karşılık bulduğunu incelemektedir. Diasporanın geleneksel aile normunu nasıl bir “sığınak” ve güvenlik alanı olarak inşa ettiği sorusundan hareketle, ailenin bir “savunma alanı” olarak söylemsel düzeyde kurumsallaştırılmasının, diaspora topluluğu içinde geleneksel rol dağılımlarını ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini tahkim eden bir pratik inşa ettiğini ileri sürüyoruz. Bu korumacı dil, kadını kültürel kimliğin asli taşıyıcısı olarak konumlandırarak ev içi rollerini pekiştirmekte, geleneksel aile içi hiyerarşileri sabitlemekte ve genç kuşakların bireysel özerklik alanlarını kolektif aidiyet beklentileriyle sınırlandırmaktadır. Araştırma kapsamında, Almanya’daki diaspora sivil toplum alanı içinde geniş bir kurumsal tabana ve temsil gücüne sahip olan Uluslararası Demokratlar Birliği (UID), Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) ve İslam Toplumu Millî Görüş (IGMG) gibi aktörlerin söylemsel pratiklerine odaklanılmaktadır. Söz konusu aktörlerin resmi basın açıklamaları, kurumsal kampanyaları ve sosyal medya hesapları, “aile”, “kutsal aile”, “önce aile” ile “ailenin dönüşümü ve geleceği” gibi anahtar kavramlar üzerinden taranarak elde edilen veri seti üzerinden, nitel araştırma yöntemlerinden eleştirel söylem analizi tekniğiyle çözümlenecektir.

Analiz edilen söylemsel pratikler ailenin “ahlaki ve kültürel bir koruma kalkanı” olarak inşa edildiğini göstermektedir. Bu kalkanın kurumsal söylemdeki inşası ise doğrudan kadına atfedilen geleneksel rollerin, ev içi sorumlulukların ve ahlaki yükümlülüklerin yeniden üretilmesiyle mümkün kılınmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma, eleştirel söylem analizi, toplumsal cinsiyet teorileri ve diasporik kimlik inşası yazınlarının kesişim noktalarından beslenerek, ailenin ve kadının ev sahibi ülkenin yapısal dışlanma mekanizmalarına karşı diasporik aktörler tarafından geleneksel sınırları koruyan söylemsel bir savunma alanı olarak nasıl konumlandırıldığını ortaya koymaktadır.

İtir Aladağ Görentaş (Kocaeli Üniversitesi) ve Pelin Sönmez (Kocaeli Üniversitesi), Anavatan Gerilimlerinin Gölgesinde Ulusötesi Sivil Alan: Türkiye’deki Demokratik Gerilemenin Almanya’daki Diasporik Sivil Topluma Etkisi

Anavatandaki siyasi çatışmaların ulusötesi boyuta taşınması, diaspora topluluklarının dinamiklerini önemli ölçüde şekillendirmektedir. Son yıllarda Türkiye’de yaşanan demokratik gerileme ve otoriterleşme, iç siyasi kutuplaşmayı derinleştirmiş; bu durum benzer gerilimlerin Almanya’daki Türk diasporasına da yansımaya neden olmuştur. Sivil toplum, geleneksel olarak yurttaşlar arasında köprü kurma ve demokratik katılım için bir alan olarak ele alınsa da, Almanya’daki Türkiye diasporası örneğinde olduğu üzere derin bir kutuplaşma içindeki diaspora yapıları içinde işlev görme kapasitesi hâlâ yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, anavatandaki otoriterleşmenin ve bu sürecin derinleştirdiği toplumsal çatışmaların Almanya’daki Türkiye kökenli sivil toplum kuruluşlarının katılım ve dayanışma stratejileri üzerindeki doğrudan etkilerini incelemektedir. Çalışmamız, sosyal sermaye ve göç çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarını topluluklar arası “köprü kurucu” sermaye olarak konumlandıran genel kabulün, nispeten istikrarlı siyasi ortamlar için geçerli olduğunu; derin bir kutuplaşmanın yaşandığı ve çatışmalardan etkilenen diaspora yapıları içindeki sivil toplumun işleyişinde ise bu varsayımın geçerli olmadığını ileri sürmektedir. Araştırmamız anavatandaki otoriterleşmenin farklı siyasi görüşlere angaje diaspora grupları arasındaki sivil dayanışmayı kısıtladığını ve Almanya’daki diasporik sivil toplumu kapalı, topluluk içi “bağ kurma” ağlarına çekilmeye zorladığını savunmaktadır. Bu çerçevede, diasporik sivil toplum, diasporanın parçalanmış yapısını aşmak yerine, anavatandan ithal edilen siyasi bölünmeler etrafında örgütlendiği için bu süreçle sınırlandırılmaktadır. Anavatandaki otoriterlik, diasporadaki bölünmeler ve ayrışmaların da ötesinde farklı siyasi görüşlere angaje sivil toplum örgütleri arasındaki iş birliğini doğrudan kısıtlamakta ve ulusötesi alandaki sivil mobilizasyonun dağınık kalmasına neden olmakta; bu da Alman kamusal alanında ve siyasetinde diasporik derneklerin genel etkinliğini zayıflatmaktadır. Diasporik sivil toplumun çok parçalı yapısını ortaya koymak amacıyla çalışmamız, veri toplamada beş farklı örgütsel tipolojiyi hedef almaktadır: hükümet yanlısı dini/siyasi dernekler, milliyetçi örgütler, seküler köklü örgütler, etnik-dini azınlıklar ve kadın hakları ile toplumsal cinsiyet savunuculuğuna adanmış örgütler. Çalışmamız, toplumsal cinsiyet eşitliği, laiklik ve azınlık hakları gibi anavatan siyasetindeki ayrışmalar üzerinden örnekleme yaparak, sivil toplum arası köprü kurmayı kısıtlayan sınırların kapsamlı bir şekilde haritalandırılmasını amaçlamaktadır. Anılan sınıflandırmada Almanya’da aktif olarak faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının üyeleriyle yapılan 40 derinlemesine

mülakata dayanan bu çalışma, aktivistlerin anavatan siyasi çatışmalarını ulusötesi alana yansıtıp yansıtmadıklarını ve bu yansımalarla nasıl başa çıktıklarını incelemektedir.

Panel 51 (13.15-14.45, Amfi VII)

Savaş, Caydırıcılık ve İttifaklar: Güncel Güvenlik Stratejileri

Panel Başkanı: Özdemir Akbal (Trakya Üniversitesi)

*Rümeysa Karagöz (Fenerbahçe Üniversitesi), NATO'nun Caydırıcılık Stratejisinde Rus Faktörü:
Savaş-Barış Sarkacı İçerisinde Dönüşüm*

Soğuk Savaş bağlamı NATO'nun kuruluşuna zemin hazırlarken Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikaları kolektif savunma temelli bu ittifakın şekillenmesinde rol oynamıştır. Sovyet saldırganlığını caydırmak amacıyla hareket eden NATO'nun caydırıcılık stratejisi uluslararası bağlamın koşullarından etkilenmiş, zaman içerisinde bu koşullara bağlı olarak dönüşüm geçirmiştir. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Sovyetler Birliği'nin nükleer kapasiteye sahip olmaması NATO'nun caydırıcılık stratejisine yansımış, herhangi bir saldırı karşısında nükleer silahlarla cevap verme tehdidini içeren Kitlel Misilleme stratejisi benimsenmiştir. Sovyetler Birliği'nin kısa süre içerisinde nükleer kapasitesini arttırması, nükleer silahları daha uzak mesafelere ulaştırabilecek taşıma araçlarının geliştirilmesi, uluslararası bağlamın *detant* (yumuşama) süreci içerisine girmesi şeklindeki gelişmeler ittifakı yeni caydırıcılık stratejisi aramaya yöneltmiştir. Bunun sonucunda Kitlel Misilleme stratejisinin yerini herhangi bir saldırı karşısında daha kademeli ve orantılı bir şekilde karşılık verme mantığına dayalı Esnek Caydırıcılık stratejisi almıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması Sovyet tehdidini ortadan kaldırırken NATO'nun caydırıcılık stratejisi için yeni bir bağlam meydana getirmiştir. Askeri tehditlere dayalı caydırıcılık stratejisi tamamen terk edilmese de daha düşük yoğunluklu ve yeni nesil genişletilmiş güvenlik tehditlerini içerecek şekilde sürdürülmüştür. Ancak düşük yoğunluklu caydırıcılık anlayışı kalıcı olmamış, Sovyet yayılmacılığı tehdidinin yerini ardılı olarak görülen Rusya Federasyonu'nun revizyonist politikaları almıştır. Rusya 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmiş, 2022 yılında Ukrayna'ya yönelik askeri saldırı başlatmıştır. Bu süreçte askeri kapasitesini yeniden yapılandırmış, nükleer söylemlerini artırmış, dezenformasyon ve siber faaliyetlere ağırlık vermiştir. Tüm bu gelişmeler NATO tarafından Rusya'nın Avrupa-Atlantik güvenliğine yönelik doğrudan bir tehdit olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Uluslararası bağlamın savaş-barış durumu arasındaki artan belirsizlikse caydırıcılığı yeniden NATO gündemine taşımıştır. Bu süreçte NATO konvansiyonel, nükleer, siber ve hibrit tehditleri de içerecek çok katmanlı bir caydırıcılık stratejisi ortaya koymaya çalışmıştır. Soğuk Savaş'tan günümüze uzanan süreçte savaş ve barış arasındaki ayrım giderek belirsizleşmiş, uluslararası bağlam bu iki durum arasındaki gri alanda salınır hâle gelmiştir. Söz konusu bildiri caydırıcılık stratejisinin uluslararası bağlamın dinamiklerinden ve tehdit algılamalarından etkilenerek zaman içerisinde yeniden şekillenebileceğini ileri sürmektedir. Savaş-barış sarkacı içerisinde NATO'nun caydırıcılık stratejisinin şekillenmesinde Rus faktörünün nasıl bir etkisi olduğu sorunsalını Sovyetler Birliği'nden Rusya Federasyonu'na uzanan bir süreklilik içerisinde ele almaya hedeflemektedir. NATO'nun resmi internet sitesi, stratejik belgeleri ve zirve kararları gibi birincil kaynakların kullanılacağı çalışmada karşılaştırmalı ve dönemsel analiz yönteminden yararlanılacaktır. Bildiri Rus faktörünün NATO'nun genel caydırıcılık, yaygınlaştırılmış

caydırıcılık, konvansiyonel caydırıcılık ve nükleer caydırıcılık gibi klasik caydırıcılık boyutlarına ek olarak siber caydırıcılık, hibrit caydırıcılık ve entegre caydırıcılık gibi yeni alanlardaki caydırıcılık stratejilerine olan yansımalarını incelemesi bakımından önem taşımaktadır.

Mustafa Furkan Durmaz (Bağımsız Araştırmacı), Bilim Diplomasisi ve Arktik İstisnacılığı: ABD–Rusya İlişkilerinde Epistemik Topluluklar ve Devlet Stratejilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Arktik bölgesi, uluslararası ilişkilerde giderek daha belirgin hâle gelen ikili bir gerilimin merkezinde yer almaktadır. Bir yandan iklim değişikliği, kaynaklara erişim imkânlarının genişlemesi ve yeni deniz ulaşım güzergâhlarının açılması, bölgeyi güvenlikleştirme süreçlerinin ve büyük güç rekabetinin etki alanına dâhil etmektedir. Diğer yandan Arktik, özellikle çevresel yönetim, bilimsel araştırma ve teknik iş birliği alanlarında, Soğuk Savaş sonrasında dahi görece istikrarlı bir iş birliği zemini olarak varlığını sürdürmüştür. Bu gerilim, literatürde çoğunlukla Arktik istisnacılığı kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Arktik istisnacılığı, bölgenin küresel çatışma dinamiklerinden bütünüyle bağımsız olmamakla birlikte, bu dinamiklerden görece olarak ayrılan; uzlaş, teknik uzmanlık ve bilimsel iş birliği üzerinden işleyen ayrıksı bir normatif düzen olarak kurgulanmasına işaret etmektedir. Bu düzenin kurucu ve sürdürücü mekanizmalarından biri ise bilim diplomasisi olmuştur. Bu çalışma, Rusya’nın 2014 yılında Kırım’ı ilhakı ve özellikle 2022 yılında Ukrayna’ya yönelik geniş çaplı işgalinin ardından, bilim diplomasisinin ABD ile Rusya arasında bir iş birliği kanalı olarak işlevini ne ölçüde koruyabildiğini sorgulamaktadır. Çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekilde formüle edilmektedir: ABD–Rusya Arktik ilişkilerinde bilim diplomasisi, Rusya–Ukrayna krizi öncesinde ve sonrasında Arktik istisnacılığını idame ettiren bir mekanizma olarak işlevini sürdürmekte midir, yoksa bu işlev köklü bir dönüşüme mi uğramaktadır? Bu soruya cevap verebilmek amacıyla çalışma, üçgenlemeye dayalı iki bileşenli nitel bir araştırma tasarımı benimsemektedir. İlk bileşen, Mart–Mayıs 2025 döneminde ABD, Rusya, diğer Arktik devletleri ve Arktik dışı aktörlerden Arktik yönetimi ile bilim diplomasisi alanında uzmanlaşmış 23 katılımcıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlardan oluşmaktadır. Akademisyenler, politika danışmanları ve bilim diplomasisi alanında çalışan uzmanlardan elde edilen bu veri seti, epistemik topluluk düzeyindeki algıları tabandan yukarıya doğru çözümlemeyi mümkün kılmaktadır. İkinci bileşen ise ABD’nin 2009, 2013 ve 2022 tarihli Arktik strateji belgeleri ile Rusya’nın 2008 ve 2020 tarihli Arktik strateji belgelerinin karşılaştırmalı içerik ve söylem analizine dayanmaktadır. Böylece çalışma, devlet düzeyindeki stratejik söylemi yukarıdan aşağıya doğru inceleyerek, epistemik toplulukların algıları ile resmî stratejik belgeler arasında ortaya çıkan süreklilik ve kırılma noktalarını birlikte değerlendirmektedir. Çalışmanın merkezî savı, Arktik istisnacılığının ne bütünüyle çözüldüğü ne de değişmeden varlığını sürdürdüğü; aksine 2022 sonrasında yeniden tanımlandığı yönündedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde bilim diplomasisi, Arktik’i ayrıksı bir iş birliği alanı olarak kuran, güven inşa eden ve bölgesel düzeni destekleyen normatif bir ilke niteliği taşımıştır. Ancak 2022 sonrasında bu işlev önemli ölçüde dönüşmüştür. Bilim diplomasisi artık jeopolitik rekabeti aşan ya da onu askıya alan bir düzen kurucu mekanizma olmaktan ziyade, söz konusu rekabetin etkilerini sınırlamaya çalışan kırılğan, koşullu ve büyük ölçüde savunmacı bir tampon mekanizma olarak işlemektedir. Mülakat bulguları, epistemik topluluk düzeyinde bilim diplomasisinin hâlen ulus-

aşırı, güven temelli ve normatif açıdan güçlü bir pratik olarak algılandığını göstermektedir. Bununla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğu, 2022 sonrasında bilimsel iş birliğinin siyasal alandan yalıtılamadığını, mevcut anlaşmaların büyük ölçüde sembolik bir düzeye gerilediğini ve değişim programlarının askıya alındığını ifade etmektedir. Nitekim 23 uzmandan 21'i, Ukrayna savaşı sonrasında ABD-Rusya bilimsel iş birliğinin kurumsal zemininin ciddi biçimde aşındığını vurgulamaktadır. Belge çözümlemesi ise bu dönüşümün devlet söylemi düzeyindeki karşılığını ortaya koymaktadır. ABD ve Rusya'nın Arktik strateji belgelerinde bilimsel iş birliği tamamen ortadan kalkmamakta; ancak giderek güvenlik, egemenlik, stratejik kapasite ve ulusal çıkar çerçevelerine eklenmektedir. Bu durum, Arktik'te iş birliğinin düşünsel ve ilişkisel altyapısının belirli ölçüde devam ettiğini, buna karşılık kurumsal altyapının ciddi biçimde zayıfladığını göstermektedir. Konstrüktivist bir kuramsal çerçeveden hareket eden bu çalışma, Arktik istisnacılığının ikili bir varlık-yokluk meselesi olarak değil, sürekli yeniden müzakere edilen toplumsal ve siyasal bir inşa olarak kavranması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda bilim diplomasisi, Arktik'te iş birliğini güvence altına alan güçlü bir mekanizma olma niteliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bununla birlikte, kalıntı normları muhafaza etmesi, epistemik toplulukları canlı tutması ve ABD ile Rusya arasında tam bir kopuşun önüne geçen sınırlı temas alanları üretmesi bakımından önemini korumaktadır. Dolayısıyla 2022 sonrası dönemde bilim diplomasisi, Arktik istisnacılığının kurucu zemini olmaktan ziyade, onun zayıflamış fakat tamamen ortadan kalkmamış normatif mirasını taşıyan kırılğan bir ara mekanizma olarak değerlendirilmelidir.

Turgay Demir (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), ABD-İsrail İlişkilerinin Ulusal Güvenlik Perspektifinden Bir Analizi

2026'nın başlarında Donald J. Trump yönetimindeki ABD ile İsrail'in İran'a karşı başlattığı yeni savaş, iki ülkenin İsrail'in resmi olarak kurulduğu günden bu yana var olduğu bilinen özel ilişkilerine dair tartışmaları tekrardan gündeme getirmiştir. ABD'nin İsrail'in güvenliğini önceleyen dış politika çizgisini, hem tarihsel süreklilik hem de kurumsallaşmış araçlar üzerinden izlemek mümkündür. Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi Soğuk Savaş sonrasında da ABD İsrail'i Orta Doğu'da istikrar sağlayıcı bir ortak olarak konumlandırmış; bu yaklaşım 1990'lardan sonra askeri yardım, teknoloji transferi ve ortak savunma projeleriyle daha da pekişmiştir. Washington'un sağladığı düzenli askeri finansman, gelişmiş silah sistemlerine erişim ve ortak Ar-Ge programları, İsrail'in "niteliksel askeri üstünlüğünü" (qualitative military edge) korumayı hedefleyen bir güvenlik mimarisinin parçası olmuştur. Bu çerçevede, yalnızca ikili ilişkiler düzeyinde değil, ABD Kongresi'nde kabul edilen yasalar, uzun vadeli yardım paketleri ve kurumsal iş birliği mekanizmalarıyla da süreklilik kazanmıştır. ABD'nin İsrail'in güvenliğine yönelik yaklaşımı diplomatik alanda da belirleyici olmuştur. Bu kapsamda ABD, İsrail'in güvenliğini uluslararası platformlarda korumaya yönelik bir tutum sergileyerek; özellikle Birleşmiş Milletler'deki oylamalarda ve kriz anlarında aldığı pozisyonlarla bu önceliği görünür kılmıştır. Aynı zamanda ABD yönetimleri, İsrail'in kendini savunma hakkını dış politikanın temel ilkelerinden biri olarak tanımlamış ve bölgesel gelişmeleri bu çerçevede değerlendirmişlerdir. Bu durum, ABD'nin Orta Doğu politikasında güvenlik eksenli bir süreklilik yaratırken İsrail'in güvenliğinin yalnızca askeri değil, aynı zamanda diplomatik ve stratejik düzeylerde

desteklendiğini göstermektedir. Tüm bu desteklere rağmen İsrail'in güvenliğinin öncelenmesi ABD iç kamuoyunda önemli tartışmaları beraberinde getirmektedir. İsrail-İran gerilimi üzerinden başlayan ABD-İran savaşı, bir taraftan ABD'nin İsrail'in güvenliğini sağlama motivasyonu ile bir savaşa girebileceği gerçeğini gösterirken diğer taraftan iç kamuoyundaki tartışmaları da ciddi anlamda görünür hale getirmiştir. Bu bağlamda ABD içinde kamuoyunun ve bazı siyasi çevrelerin, Orta Doğu'daki angajmanın maliyeti ve riskleri konusunda artan itirazları dikkat çekmektedir. Özellikle İran'ın ABD anakarasına yönelik doğrudan ve yakın bir askerî tehdit oluşturmaması, İsrail'in güvenliği adına üstlenilen yükümlülüklerin gerekçelendirilmesini daha karmaşık hâle getirmektedir. Bu durum, ABD dış politikasında güvenlik önceliklerinin yalnızca dış tehdit algılarıyla değil aynı zamanda müttefiklik ilişkileri ve stratejik taahhütlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla İran'a yönelik politikalar, bir yandan bölgesel güç dengesi ve caydırıcılık mantığı içinde değerlendirilirken diğer yandan ABD iç kamuoyunda meşruiyet ve öncelik tartışmalarını beraberinde getirmektedir. ABD-İsrail ilişkilerini inceleyen mevcut çalışmalar büyük oranda ilişkilerin doğasına stratejik ortaklık, iç siyaset veya lobicilik perspektiflerinden yaklaşırken, Amerikan yönetimlerinin İsrail'in güvenliğini ulusal güvenlik söylemi içerisinde nasıl çerçevelediklerine yeterince odaklanılmadığı görülmektedir. Buradan hareketle çalışma, "İsrail'in güvenliği Amerikan dış politikası için neden bu kadar önemlidir?" sorusunu, Amerikan yönetimlerinin İsrail'in güvenliğini nasıl çerçevelediklerini (*framing*) ortaya koymak suretiyle cevaplamaya çalışmaktadır. Veriler 2000-2025 yılları arasında ABD yönetimlerince yayınlanan 7 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinden toplanarak, Robert Entman'ın (1993) çerçeveleme (*framing*) yaklaşımı kapsamında analiz edilmiştir. Bu türden bir analiz, ilgili belgelerde ABD yönetimleri tarafından tanımlanan temel sorun veya sorunların neler olduğunu, bu sorun veya sorunlarda temelde rol oynayan aktörlerin ABD yönetimleri tarafından nasıl değerlendirildiğinin ayırt edilmesini, tanımlanan sorun veya sorunlara ne tür çözüm önerileri getirildiğini ve bu çözüm önerilerinin nasıl gerekçelendirdiklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan analiz kapsamında çalışma, 2000-2025 arasındaki ABD hükümetlerinin İsrail'in güvenliğine yönelik farklı dil kullanımı ve vurgulamalarına rağmen, İsrail'in güvenliğinin ABD dış politikasında her zaman temel bir öncelik olarak kaldığını iddia etmektedir. Bulgulardan elde edilen temel sonuç, çerçeveleme (*framing*) sürecinde ABD hükümetleri için değişen temel şeyin daha çok İsrail'in güvenliğinin nasıl tanımlandığı, hangi tehditlerle ilişkilendirildiği ve hangi politika araçlarıyla ele alındığı olmuştur. Bu kapsamda bulgular, özel ilişkilere sahip olduğu vurgulanan ABD-İsrail ilişkilerine dair tartışmalara farklı bir teorik perspektif ve metodolojik yaklaşım getirerek katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Panel 52 (13.15-14.45, Amfi VIII)

Cumhuriyet Modernleşmesinin Farklı Yüzleri: Kadın, Aile, Eğitim ve Milliyetçilik

Panel Başkanı: Zana Çitak (ODTÜ)

Hikmet Çağrı Yardımcı (Hasan Kalyoncu Üniversitesi) ve İlker Yasin Durmaz (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), “Memleket Siyasetine Dokunur Yazılar Taşıdığı Gerekçesiyle”: Erken Cumhuriyet Döneminde Ulus İnşası ve Muzır Neşriyat

Bu çalışma erken cumhuriyet dönemindeki devlet ve matbuat arasındaki ilişkiyi 1923-1950 yılları arasında kararnameler ile yasaklanan “muzır neşriyat” üzerinden incelemektedir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri’ndeki sayısız belgenin analizine ve tasnifine dayanan bu çalışma, bu dönemdeki matbuat ve ulus inşası arasındaki ilişkinin yalnızca yayımlanabilmiş matbuat üzerinden değil aynı zamanda erken cumhuriyet döneminin siyasal ve kültürel sınırlarının dışında kalan muzır neşriyat üzerinden anlaşılması gerektiğini öne sürmektedir. Erken cumhuriyet dönemine ilişkin araştırmalar değerlendirildiğinde ulus inşasını ilgili dönemde neşredilen sayısız gazete, dergi ve kitapla irtibatlandırılan ve tahayyül edilen bu “yeni” ulusun politik ve kültürel sınırlarını dönemin neşriyatıyla çizmeye çalışan çeşitli çalışmalar hemen göze çarpmaktadır. Bu araştırmalar, dönemin yazılı ve sözlü kültür ürünlerini bir yandan muhayyel bir cemaat olarak Türk ulusunun dilini ve tarihini yeniden kurgulayan diğer yandan ise kurulmakta olan ulus devletin siyasal yönünü tayin eden temel başvuru kaynakları olarak ele almaktadır. Roman karakterlerinden günlük gazetelere ya da plaklara kadar uzanan bu analiz ve araştırma biçimi ancak “görünene”, sansür süzgecinden geçmiş ve siyasi olarak makbul kabul edilen kültürel ve siyasal ürünlere odaklanmaktadır. Ancak gelişmekte olan ulusal bilincin taşıyıcısı olarak bu ürünlerin salt görünür ve makbul olan yüzünü incelemek, ulus devletin üzerine inşa olduğu yasaklama ve sınırlandırma pratiklerini bilhassa dönemin “sansür” uygulamalarının gözden kaçmasına yol açmaktadır. Harf Devrimi ve Dil Devrimi’nin mütemmim cüzü olan bu uygulamaların öncelikli gayesi Osmanlı geçmişini yerinden etmek, Latin alfabesine geçişi pekiştirmek ve Batılılaşma idealini hayata geçirmektir. Daha yakından bakıldığında ise, Türkçe dışındaki dilleri ve alfabeleri yasaklayan veya yurda sokulmasını engelleyen bu uygulamalar bütünü erken cumhuriyet dönemindeki siyasal elitlerin kamusal ve özel alan tahayyüllerinin incelikli sınırlarına işaret etmektedir. Neyin “gösterilip gösterilmeyeceği”, tam da bu sınırların çizildiği yerde, ulus devletin siyasal seçkinlerce nerede kurgulanacağına dair tercihlerde ortaya çıkmaktadır. Bu öncül varsayımlar altında çalışma erken cumhuriyet dönemindeki matbuat ve devlet ilişkisinin ancak makbul dillerdeki yazılı ve sözlü kültür ürünlerinin teşviki ve bunun dışındaki sözlü ve yazılı kültür ürünlerinin yasaklanması arasındaki denge uyarınca anlaşılabilirliği sonucuna ulaşmaktadır.

Funda Sarıcı (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Yeşil Gece’yi Yeniden Okumak: Cumhuriyet Modernleşmesine İçkin Bir Eleştiri

Cumhuriyet modernleşmesi, kurumsal dönüşümü dinsel, geleneksel ve kutsal referanslara dayalı yapıların tasfiye edilerek rasyonel, dünyevi ve ulusal temellere oturtulması olarak görmüştür. Literatürde bu projenin en sık dile getirilen eleştirisi, tepeden inme yöntemlerle uygulanması ve yeterli toplumsal tabana sahip olmamasıdır. Bu bildiride, Reşat Nuri

Güntekin'in 1928'de yayımlanan romanı Yeşil Gece üzerinden, yapısal değişimin insanların dönüşümünü zorunlu olarak getireceği argümanı sorgulanmaktadır. Yeşil Gece, modernleşme projesini dışarıdan reddeden bir metin olarak değil, onu kendi hedefleri ve vaatleri üzerinden sorgulayan bir içkin eleştiri olarak okunmaktadır. Roman, laikliği yalnızca kurumsal bir tercih olarak değerlendirmemektedir. Din kisvesi altında kurulan tahakküme karşı etik ve siyasal bir pozisyon seçerek laiklik tartışmasına bir gerekçelendirme boyutu eklemektedir: Cumhuriyet modernleşmesi laikliği ulaşılması hedeflenen siyasal ve toplumsal sonuçlar üzerinden gerekçelendirirken, Yeşil Gece etik bir zorunluluk olarak temellendirmektedir. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının en önemli kalemlerinden biri olmasının yanı sıra, genç cumhuriyete öğretmen, okul müdürü, maarif müfettişi ve milletvekili kimlikleriyle çeşitli kademelerde hizmet vererek modernleşme projesinin bizzat uygulayıcısı da olan Güntekin, romanında bu projeyi yalnızca kurumsal düzeyde ele almamış, bir romancı gözüyle projenin insani boyutuna da ışık tutmuştur. Buna göre, iktidar hırsı ve bireysel çıkarların öncelenmesi gibi insani kusurlar her sistemi içeriden aşındırmaktadır. Etik boyutu ikinci planda kalan, yalnızca hedef odaklı projeler ise bu aşınmaya karşı çok daha savunmasızdır. Yeşil Gece üzerine yapılan çalışmalarda romanın bu eleştirel boyutu göz ardı edilmiş, Güntekin modernleşme projesinin bir sözcüsü gibi konumlandırılmıştır. Oysa bu bildiride gösterilmek istenen, romanın, projenin tasarımına yönelik daha köklü bir sorgulamayı barındırdığıdır. Yeşil Gece bir hayal kırıklığının ifadesi değil, yapısal bir yanılgıya tutulan aynadır. Bu çerçevede bu bildiri, Türk modernleşmesi literatüründe yaygın olarak dile getirilen tepeden inmecilik eleştirisini farklı bir perspektiften yeniden değerlendirmektedir. Romanda, başkarakter Şahin Hoca aracılığıyla laikliğin etik ve siyasal gerekçesi ile uygulanma biçimi tartışılırken, her devrin adamı Eyüp Hoca aracılığıyla da kurumsal dönüşümün iktidar hırsı ve bireysel çıkarlar karşısındaki sınırları görünür kılınmaktadır. Bu bağlamda Yeşil Gece, Cumhuriyet modernleşmesini dışarıdan reddeden ya da projeyi savunan ama uygulamayı hatalı bulan bir anlatı olarak değil, onun normatif iddialarını sahiplenirken kurumsal dönüşümün tek başına yeterli olduğu varsayımını sorgulayan bir içkin eleştiri metni olarak yeniden okunmaktadır. Bu yönüyle roman, modernleşme, laiklik ve din-devlet ilişkileri tartışmalarına eklemlenen bir edebiyat eseri olmanın ötesinde, siyasal düşünceye kuramsal katkıda bulunan bir metin olarak değerlendirilmektedir.

Büşra Ögütçü (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi), Cumhuriyet Döneminde Kadın ve Eğitimi

Çalışmada Cumhuriyet döneminde kadın ve kadın eğitimi konusu ele alınacaktır. Bu çerçevede çalışmanın ana araştırma sorusu Cumhuriyet döneminde kadın algısı ve kadın eğitime bakış nasıl şekillenmiştir sorusudur. Çalışmanın temel argümanı ise Cumhuriyet döneminde kadın algısı ve kadın eğitime bakış açısının önceki kodlarla birtakım paralellikler içerdiği. Cumhuriyet döneminde kadınlara bakış açısını şekillendiren temel unsur kadının yeni rejimin çağdaşlığının bir göstergesi olarak nitelendirilmesi olmuştur. Kadın eğitimi de bu çerçevede şekillenmiştir. Kadın eğitimi her dönemde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de önem arz eden bir konu olmuştur. Osmanlı Devleti'nden sonra yeni rejim kadının toplumsal konumunda birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Bu değişiklik en temelde kadınların erkeklerle eşit

şekilde eğitim alabilmesi ve kamusal hayata dahil olabilmesiyle kendini göstermektedir. Fakat burada da geleneksel kodlardan çok fazla uzaklaşıldığını söylemek mümkün değildir. Cumhuriyet döneminde kadın eğitiminin gerekçelendirmeleri ile Osmanlı dönemindeki gerekçelendirmeler arasında birtakım paralellikler bulunmaktadır. Bu paralellik ise kendisini en fazla kadının annelik rolü vurgusunda göstermektedir. Cumhuriyet döneminde bir taraftan kadınlar belli haklara kavuşmuş ve kamusal alanda daha fazla görünür olmaya başlamışsa da kendisinden beklenen iyi eş ve anne rolü pek de değişmemiştir. Bu role bir de eğitilmiş sınıfa eklenmiştir.

Başak Akar Özer (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), P. Elif Ekmekci (TOBB ETÜ) ve Hilal Arı (Ankara Üniversitesi), Tek Parti Dönemi Çocuk Bakımı Politikalarında Öjeni: Politik Ontoloji, Veri, Yöntem

Bu çalışma, Tek Parti Dönemi çocuk bakımı politikalarında öjeninin yerini politik ontolojik bir perspektifle incelemektedir. Mevcut siyaset ve sosyal bilimler literatürü öjeni düşüncesini çocukluğun, ırkın ve ulusun bedeninin sosyal inşası bağlamında, iktidar ilişkileri perspektifiyle incelemiştir. Çocuk bakımı politikalarında öjeninin yerini sorgulayan kısıtlı sayıdaki çalışma ise benzer perspektifi devam ettirmiş, pedagoji ve iktidar arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Bu çalışma ise, biyopolitikayı iktidar teknikleri, söylem ve bilgi rejimi kapsamında değerlendiren perspektifin ötesine geçerek, Tek Parti Dönemi çocuk bakım politikalarında öjeni kavramını siyaset bilimi, tıp, biyoetik ve hukuk disiplinlerinin kesişiminde, politik ontolojik bir perspektifle sorgulamaktadır. Böyle bir vaka analizi aracılığıyla araştırma, Tek Parti Dönemi'nde nüfus yönetimi, vatandaşlığın ve ulusun ontolojik sınırlarını gözlemlemekte, devletin biyopolitik kapasitesi bağlamında çocuk bakım politikalarında nasıl bir ontolojik ayırım üretildiğini sormaktadır. Bu kapsamda araştırma, bir eğitim veya tıp tarihi araştırması sınırlarını aşarak devletin ve politikaların siyasal topluluğun sınırlarını kuran "hangi yaşamların yaşanmaya değer olduğuna ilişkin yönelimlerini" araştırmayı hedeflemektedir. Ayrıca çalışma, siyaset biliminin merkezi konumu etrafında interdisipliner bir dil oluşturmayı da amaçlamaktadır. Araştırma siyaset bilimi literatürüne, belirtilen kuramsal katkının yanı sıra, 1923-1949 yılları arasında çocuk bakımı politikalarına ilişkin kitapların sistematik biçimde toplanmasıyla ampirik katkıda da bulunmaktadır. Araştırma kapsamında toplanan 1923-1949 yılları arasında basılmış çocuk bakımı kitapları tanımlayıcı düzeyde değerlendirilmekte, veri toplama ve analiz aşamasında kullanılan yöntemler ve teknikler paylaşılmaktadır. Son olarak, veri analizi aşamasının yorumlayıcı düzeyini oluşturan alıntılardan örnekler sunulularak araştırmanın yönü konusunda bilgi verilmektedir. Ön bulgular, çocuk bakımı politikaları kapsamındaki veri havuzunun, mevcut literatürdeki ulus inşası, ırk, toplum sağlığı ve kadın temalarında ortak tartışmalar içerdiğine işaret etmektedir. Tematik örüntülerin öjeni kavramıyla özdeş olmayabileceği, politikaların ürettiği ontolojik ayrımların araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda yürütülecek bir yorumlayıcı analizin çocuk bakımı politikaları kapsamında oluşturulan değer rejiminde yaşamların nasıl konumlandırıldığı değerlendirilebilir.*

*Bu çalışma Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi 2895 numaralı Temel Araştırma Projesi olarak desteklenmektedir.

Liberalizm, Türk siyasal düşüncesinde çoğu zaman dışlanmış. Toplumun hızla modernleştirilmesi ve ulus-devletin inşa edilmesi gerekliliği, liberalizmin ve liberal bireyin ihmal edilmesine yol açmıştır. Türk modernleşme süreci, toplumdan yükselen talepler doğrultusunda değil, bürokratik elitlerin modernleşme çabaları çerçevesinde şekillenmiştir. Bu süreçte toplumsal birlik temelinde benzer bireylerden oluşan homojen bir Türk ulusu yaratılmaya çalışılmış; dönemin hâkim küresel konjonktürünün de etkisiyle sivil toplum ve birey geri planda kalmıştır. Bu çalışma, geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinde Türk milliyetçiliği içerisindeki liberal düşüncenin izlerini ve etkisini, özellikle Halide Edip Adıvar örneği üzerinden incelemektedir. Anglo-Sakson eğitim ve liberal düşünce geleneği içerisinde yetişen Halide Edip, yazın hayatına adım attığı dönemde Türklerin yaşadığı siyasal ve toplumsal krizlerin etkisiyle Türk milliyetçiliğine yönelmiş ve Türk Ocakları'nın aktif isimlerinden biri olmuştur. Bununla birlikte, milliyetçilik anlayışı hayatı boyunca liberal değerlerden bütünüyle kopmamıştır. Bu çalışmanın temel amacı, Halide Edip'in Türk milliyetçi düşüncesi içerisinde liberal bir figür olduğunu ortaya koymak ve onun milliyetçilik anlayışı ile geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet dönemlerinin hâkim milliyetçilik paradigmaları arasındaki farklılıkları göstermektir. Halide Edip'in görüşleri, II. Meşrutiyet döneminden ölümüne kadar uzanan düşünce hayatı boyunca bazı konularda değişim göstermiş olsa da bireycilik, bireysel özgürlükler, demokrasi ve otoriter ile totaliter rejimlere yönelik eleştirileri bakımından tutarlı bir çizgiyi korumuştur. Bu yönüyle Halide Edip, liberal değerlere öncelik veren bir düşünür olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, onun ideolojik nedenlerle Türkiye'de hâkim milliyetçilik anlayışının dışında kalan bir milliyetçilik anlayışına sahip olduğu ileri sürülebilir. Nitekim Türkiye'nin ulus inşa sürecinde cemaatçi ve devlet merkezli bir paradigma egemen olmuştur. Ziya Gökalp'in meşhur "fert yok, cemiyet var; hak yok, vazife var" sözü dönemin ruhunu özlü biçimde yansıtırken, Halide Edip buna karşılık "fert olmayan yerde cemiyet sürü olur; hak olmayan yerde vazife angaryaya dönüşür" anlayışını savunmuştur. Halide Edip, ülkeye döndükten sonra kaleme aldığı eserlerinde de birey ve özgürlük konusundaki görüşlerini korumuştur. II. Dünya Savaşı yıllarında otoriter ve totaliter rejimleri açık biçimde eleştirmiş; faşizm ve komünizmi aynı kategoride değerlendirmiştir. Demokrasiye, insan haklarına ve bireysel hak ve özgürlüklere dayanmayan yönetim biçimlerine karşı çıkmış; yaşamı boyunca liberal demokratik bir düzeni savunmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türk Ocakları çevresi, Atatürk ve Demokrat Parti ile yaşadığı gerilimler, liberal demokrasi idealinin dönemin hâkim siyasal anlayışlarıyla sürekli çatışmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyet reformlarına ilke olarak karşı çıkmamakla birlikte, reformların uygulanış biçimini eleştirmiş; Millî Mücadele sonrasında ise liberal ve demokratik bir rejim beklentisinin gerçekleşmemesi nedeniyle Cumhuriyet'i liberal ve demokratik nitelikten yoksun olmakla eleştirmiştir. Halide Edip'in milliyetçilik anlayışı ne etnik ne de devlet merkezlidir. Liberal değerleri bünyesinde barındıran bu yaklaşım, toplumu göz ardı eden ve devleti asgariye indirmeyi savunan klasik liberalizmle de örtüşmemektedir. Halide Edip, bireyi merkeze almakla birlikte atomistik bir bireycilik anlayışını benimsememiş; toplumla uyumlu bir bireyciliği savunmuştur. Araştırma kapsamında Halide Edip'in kitapları, romanları, süreli yayınlarda yayımlanan makaleleri ve konuya ilişkin ikincil kaynaklar incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Halide Edip'in Türk milliyetçi

düşüncesi içerisinde liberal değerleri sistematik biçimde savunan, Anglo-Sakson liberal geleneğinden beslenen ve bu yönüyle hâkim devlet merkezli milliyetçilik anlayışından ayrıışan özgün bir düşünür olduğunu göstermektedir.

Panel 53 (13.15-14.45, Amfi IX): SDG5 Network Paneli

Kesişen Eşitsizlikler: Toplumsal Cinsiyet, Refah ve Bakımın Politik Ekonomisi

Panel Başkanı: Burcu Sarı Karademir (Çukurova Üniversitesi)

Gonca Oğuz Gök (Marmara Üniversitesi), Rahime Süleymanoğlu Kürüm (Bahçeşehir Üniversitesi) ve Fatma Altuntaş (Yıldız Teknik Üniversitesi), Ölçülen Ne ve Neden Önemli? Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçümünde Gösterge Duyarlılığı, Toplumsal Normlar ve Kesişimsellik Boyutları

Toplumsal cinsiyet eşitliğini ölçmeye yönelik küresel endekslerin teknik araçlar olmanın ötesinde epistemik iktidar alanları olarak işlev gördüğü savından hareket eden bu çalışma, Fricker'ın (2007) epistemik adaletsizlik kuramı ve Sen'in (2005) ile Nussbaum'un (2000) kapasite yaklaşımını teorik çerçeve olarak benimsemektedir. Karma yöntemli araştırma tasarımı kapsamında 80 yarı yapılandırılmış uzman mülakatı ve 48 katılımcıya uygulanan elit anket yürütülmüş; elde edilen nitel veriler LDA konu modelleme ve Gizil Anlamsal Analiz ile işlenmiştir. Nicel analizde G20 ülkelerine ait 2022 verileri üzerinden AB-JRC'nin COIN Tool'u aracılığıyla dokuz boyut ve 111 gösterge kullanılarak özgün bir kompozit endeks hesaplanmış, eksik veriler MICE algoritmasıyla tamamlanmış ve her boyut için leave-one-out duyarlılık analizi uygulanmıştır. Bulgular, Türkiye'nin politik karar alma boyutunda G20 ülkeleri arasında sondan ikinci sıraya yerleştiğini ortaya koymaktadır. Duyarlılık analizleri, kadınların üst düzey karar mekanizmalarındaki yapısal dışlanmasının eğitim, işgücü ve normlar boyutlarındaki kırılğanlıklarla karşılıklı olarak beslendiğini ve bu döngünün mevcut endekslerde yeterince görünür kılınmadığını göstermektedir. Çalışma, G20 ülkeleri için geliştirilen yeni endeksin sonuçlarını sunmakta, siyasi temsil meselesinin diğer eşitsizlik boyutlarından bağımsız ele alınamayacağını veri temelli biçimde ortaya koyarak, endeksler ve hesaplanmaları ile ilgili öneriler sunmaktadır.

Şebnem Akipek Öcal (TED Üniversitesi), Kadın Hakları ve Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Bağlamında Yoksulluk Nafakasının Değerlendirilmesi

Hukukumuzda yoksulluk nafakası 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 175. maddesinde düzenlenmiştir. Kanun yoksulluk nafakası hükmünü; “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.” şeklinde kaleme almıştır. Bu hükümde bahsi geçen yoksulluk nafakası, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek ve kusuru daha ağır olmayan tarafa, mali gücü uygun düştüğü ölçüde eski eş tarafından ödenecek bir nafaka türü olarak ifade edilmektedir. Türkiye’de yoksulluk nafakasının süresiz olarak hükmedilebilmesi, uzun yıllardır hukuk çevrelerinde ve kamuoyunda tartışmalara konu olmaktadır. Esasen madde metninde “isteyebilir” sözcüğü geçmekte olup,

hâkime açıkça takdir yetkisi tanınmış olsa da Yargıtay uygulaması, talep halinde hâkimin süresiz hükmetmesi gerektiği yönünde şekillenmiş ve bu yanlış, toplumda da yanlış bir algının doğmasına ve çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu tartışmalar, bir yandan nafaka yükümlüsünün mülkiyet hakkı ve ekonomik özgürlüğü, diğer yandan ise özellikle kadınların boşanma sonrası sosyal ve ekonomik korunma ihtiyacı ekseninde şekillenmektedir. Bu tebliğde, yoksulluk nafakasının özellikle kadın hakları bakımından taşıdığı önem ile son dönemde verilen Anayasa Mahkemesi kararlarının konu üzerindeki etkileri incelenecektir. Özellikle Anayasa Mahkemesinin ilgili iptal kararı çerçevesinde, nafaka kurumunun anayasal ilkeler, sosyal devlet anlayışı, eşitlik ilkesi ve insan hakları perspektifinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranları, gelir eşitsizlikleri ve boşanma sonrasında karşılaştıkları ekonomik riskler dikkate alınarak yoksulluk nafakasının işlevi analiz edilecektir. Ayrıca karşılaştırmalı hukuk örneklerinden yararlanılarak farklı ülkelerdeki nafaka sistemleri ele alınacak; süresiz nafaka, süreli nafaka ve hâkimin takdir yetkisine dayalı modellerin avantaj ve dezavantajları ortaya konulacaktır. Sonuç olarak, nafaka düzenlemelerinin yalnızca taraflar arasındaki bireysel menfaat dengesi açısından değil, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların ekonomik güvenliği bakımından da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanacaktır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi kararlarının hukuk politikası üzerindeki etkileri tartışılarak gelecekte yapılabilecek yasal düzenlemelere ilişkin öneriler sunulacaktır.

Nuran Halise Belet (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi) ve Didem Özdemir (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi), Neoliberalizmin Çifte Krizi: Refahın Erozyonu ve Güvencesiz İşyerinin Cinsiyetçi Yükselişi

Liberal uluslararası sistem şu anda artan otoriter eğilimler, çatışmalar, küresel eşitsizlik ve devlet/piyasa kapitalizmini kontrol etme ve evcilleştirme konusunda, bizzat devletlerin, uluslararası kurumların ve devlet-dışı mekanizmaların başarısızlığı gibi çok boyutlu bir krizle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durum çoğunlukla 1980'ler ve 1990'lardaki Neoliberal dönüşümün bir sonucudur ve ardından gelen yeniden yapılandırma, devletin sadece ekonomiden değil, aynı zamanda siyasetin çeşitli yönlerinden çekilmesiyle ciddi bir düzenleyici boşluk yaratmıştır. 2010'lardan itibaren ve Covid – 19 Pandemisinden sonra giderek daha fazla şekilde, birçok ülkede vatandaşlar, hayatlarını kontrol altına almak ve iyileştirmek için kendi devletlerini/hükümetlerini, tekrar kendi topraklarını, kaynaklarını, ekonomi ve siyasetini kontrol altına almaya davet etmektedir. Söz konusu neoliberal dönüşüm, dünya genelinde Keynesçi veya refah bazlı yapıları erozyona uğratarak reel geliri eritmiş ve işyerindeki güvensizliği arttırmıştır. Ancak bu gerçek daha önce yalnızca gelişmekte olan ülkeler ve özellikle küresel değer zincirleri bağlamında tartışılmıştır. Çünkü burada işçi hakları açısından düzenleyici boşluklar çoğunlukla gönüllü, yumuşak hukuk tarzı davranış kuralları ile doldurulmuştur; bu davranış kuralları çoklu ülkeler, yerel ve ulusal işletmeler, sendikalar, STK'lar ve uluslararası kuruluşlardan oluşan ulusötesi bir ağ aracılığıyla denetlenmektedir. Ancak sonuçlar maalesef çok olumlu veya kalıcı değildir. Fakat bugün tartışıldığı bağlamda, ilgili söylemlerin, gelişmiş ülkelere taşındığı görülmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde, daha iyi işler ve daha iyi yaşam talepleri yükselmekte ve bu da ücretler ile

verimlilik arasındaki ayrışmanın ve neoliberal tersine dönüşle sosyal güvenlik ağlarının kaldırılmasının sadece gelişmekte olan ülkelere özgü olmadığını kanıtlamaktadır. Ne yazık ki, daha birçok konudaki gibi, bu yeniden yapılanma da cinsiyetçi bir yüze sahiptir ve işyerindeki kadınlar için yeni güvensizlik ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, mevcut sunum, refahın erozyonu ile gelen krizleri, işyeri açısından liberal uluslararası sistemin cinsiyetçi doğasını, bakım ve güvenlik ile ilgili karşılaşılan özel sorunları incelemekte ve devletlerin, bugünün düzenleyici boşluğunu, sadece kadınların değil, herkesin hayatını iyileştirecek şekilde doldurup dolduramayacağını tartışmaktadır.

Aysun Yaralı Akkaya (Mersin Üniversitesi), “Kendi Başımayım”: Uluslararası Göç Bağlamında Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Bakım ve Destek Erişim Deneyimleri

Eşitsizlikleri yalnızca yapısal dışlama mekanizmalarıyla değil, aynı zamanda günlük bakım uygulamaları aracılığıyla da üretilir, yaşanır ve müzakere edilir. Engelli çocuğu olan göçmen anneler, engellilik, göç, cinsiyet ve bakımın iç-içe geçtiği eşitsizlikler içinde konumlanırlar ve genellikle parçalanmış, yetersiz koordineli destek sistemleri içinde yol almak zorunda kalırlar. Bu deneyim, ev sahibi toplumun sağlık ve sosyal hizmet sistemlerine yabancılık, dil bariyerleri, sosyal sermaye eksikliği ve göçmenlik statüsüne bağlı belirsizliklerle daha da karmaşılaşır. Bu anneler çoğu zaman kendi başlarına kalarak günlük bakımı sürdürmek zorunda hissederler; bu ifade, hem kurumsal desteğin yetersizliğine hem de annelerin bu boşluğu doldurmak için geliştirdiği özerk başa çıkma biçimlerine işaret etmektedir. Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan engelli çocuklu Türk göçmen annelerin, bakım ve destek hizmetlerine erişim sürecinde sağlık eşitsizliklerini nasıl deneyimlediğini ve bunlarla nasıl baş ettiğini göç çalışmaları perspektifinden incelemektedir. Araştırma, göçmen annelerin yaşadığı bakım yükünün sadece bireysel bir mesele olmadığını, göç sürecinin yapısal koşulları, ev sahibi ülkenin kurumsal düzenlemeleri ve toplumsal cinsiyete dayalı bakım normlarıyla şekillenen sosyal bir olgu olduğunu öne sürmektedir. Niteliksel saha çalışmasına ve 15 Türk göçmen anneye yapılan derinlemesine, yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanan araştırma, iç-içe geçmiş eşitsizlikler çerçevesiyle desteklenen tematik analiz yöntemini kullanmaktadır. Görüşmeler, annelerin günlük bakım rutinlerini, kurumlarla etkileşimlerini, dil ve bürokrasiyle ilgili deneyimlerini ve topluluk içindeki destek arama stratejilerini derinlemesine ele almaktadır. Bulgular, kurumsal destek sistemleri mevcut olsa da annelerin dil, bürokrasi, bakım sürekliliğinin sağlanamaması ve hizmet sağlayıcıların eşitsiz ya da yetersiz yanıt verme biçimleri nedeniyle hizmetlere erişimde sürekli engellerle karşılaştığını göstermektedir. Bu engeller, özellikle göçmenliğe özgü dinamiklerle -vize statüsü, sınırlı sosyal ağlar, kültürel farklılıklar- iç içe geçerek annelerin bakım yükünü katmanlaştırmaktadır. Buna karşılık katılımcılar; bilgi arama, alternatif kaynaklara yönelme, göçmen topluluğu temelli destek ağları kurma ve bakım uygulamalarını yeniden düzenleme gibi günlük müzakere stratejileri geliştirmektedir. Bu stratejiler arasında resmî kurumların dışında enformel bilgi paylaşım ağları kurmak, diasporadaki diğer ailelerle deneyim paylaşmak ve bazen sistemin sunduğu hizmetleri kendi ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirmek yer almaktadır. Bu uygulamalar, sadece hizmet eksikliklerine verilen tepkiler olarak değil, annelerin göç bağlamında iç-içe geçmiş eşitsizliklerle baş etmek ve bunlara karşı mücadele etmek için kullandıkları aktif eylemlilik biçimleri olarak

ortaya çıkmaktadır. Çalışma, bakımın yalnızca engelliliğe verilen bireysel bir yanıt olarak değil; göç, eşitsiz güç ilişkileri ve annelerin bu yapılar içindeki etkin müzakereleriyle şekillenen, sosyal olarak konumlanmış bir uygulama olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Göçmen annelerin "kendi başıma" deneyimini merkeze alarak bu çalışma; göç çalışmaları, bakım emeği, iç-içe geçmiş kimlikler ve sağlık eşitsizliği üzerine yürütülen akademik tartışmalara katkıda bulunmakta, uyuma dair eksiklik odaklı (deficit-based) anlayışları sorgulamakta ve eylemliliğin ile günlük direnişin ilişkisel bir kavranışını savunmaktadır. Bulgular, hem akademik literatür hem de göçmen ailelere yönelik sosyal hizmet politikaları açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Panel 54 (13.15-14.45, Amfi XI)

Türkiye'de 1969 Genel Seçimlerinde Dış Politika Tartışmaları

Panel Başkanı: Sevil Dumanogulları (Hacettepe Üniversitesi)

Gökhan Erdem (Ankara Üniversitesi), 1969 Genel Seçimleri'nde Cumhuriyet Halk Partisi ve Dış Politika: Dış Politikaya "Ortanın Solu"ndan Bakmak

1969 Genel Seçimleri Türk siyasal hayatında 1961 Anayasası ile başlayan yeni dönemin farklı bir evreye girdiği bir zamana denk geldi. Bu dönemde hem Türkiye İşçi Partisi (TİP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) gibi yeni ve radikal siyasi hareketler/partiler hem ortaya çıktı hem de Adalet Partisi (AP) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) örneklerinde olduğu gibi ana akım siyasi partilerin ideolojik kimlikleri belirginleşmeye başladı. Bu süreçte belki de en dikkat çekici evrim, devletin kurucu partisi olan CHP'nin kimlik arayışı içinde "Ortanın Solu" olarak adlandırılan yeni bir ideolojiye evrilmesidir. Ortanın Solu kavramı ilk kez genel başkan İsmet İnönü tarafından 1965 seçimlerinin hemen öncesinde gündeme getirildi fakat seçimlerde çok da kullanılmadı. İçi doldurulmamış olan bu yeni kimlik çok muğlak kaldı. 1967'de Güven Partisi'nin kurulmasıyla açık bir biçimde ortaya çıkacağı gibi, partinin sağ kanadı tarafından kabul görmedi. Üstelik AP başta olmak üzere sağcı kesimler "ortanın solu moskova yolu" sloganıyla bunu CHP'ye karşı bir propaganda aracı olarak da kullandılar. Ortanın Solu ideolojisinin parti tarafından açıkça benimsenmesi ise 1966'da Bülent Ecevit'in parti genel sekreterliğe gelişiyle başladı ve yeni kimlik söylemsellikten kurtarılarak içi dolduruldu ve doktriner bir nitelik kazanması sağlandı. Ecevit tarafından kaleme alınan "Ortanın Solu" (1966) ve "Bu Düzen Değişmelidir" (1968) kitapları yeni ideolojik doktrinin gelişimini göstermesi açısından dikkat çekiciydi. Ortanın Solu çizgisi bir yandan CHP'nin kurucu ideolojik kodlarının en azından yeniden yorumlaması şeklinde partiye yepyeni bir iç politik söylem getirirken öte yandan yeni söylem dış politika alanına da yansdı. Dönemin iç ve dış politik konjonktürünün de etkisiyle CHP mimarı olduğu "Türkiye'nin Batı bağlantısını" sorgulayan ve revize etmeyi öneren bir pozisyona doğru hızlıca kaydı. 1969 Seçimleri "Ortanın Solu"ndaki CHP'nin yeni ideolojik formasyonunu büyük oranda tamamladığı ve kamuoyuna sunduğu ilk seçimlerdi. Bu bağlamda yeni ideolojik formasyonun ekonomik, sosyal ve siyasal önerilerinin net bir biçimde ortaya konulması açısından da bir ilkti. Nitekim seçimlerden hemen önce yayınlanan "CHP'nin Düzen Değişikliği Programı" partinin ideolojik evriminin geldiği noktayı göstermesi açısından dikkat çekiciydi. "Düzen'i değiştirme" iddiasındaki CHP'nin dış politikada da yeni şeyler söylememesi mümkün değildi. Nitekim programda dönemin ruhuna uygun bir biçimde

“bağımlılık”, “ulusal bağımsızlık”, “eşitlik”, “komşularla ilişkiler” gibi temalar geçmişten farklı bir biçimde kullanılacaktı. Tebliğin temel amacı CHP’nin içinde olduğu ideolojik evrimin dış politikaya bakışını nasıl etkilediğini 1969 Seçimleri özelinde belirleyebilmektir. Buna paralel olarak yükselen sosyalist solun ve özellikle TİP’in “ezber bozan” anti-emperyalist dış politika söyleminin CHP’yi nasıl ve ne derece etkilediği de cevap aranan sorunsallardan bir diğeridir. Son olarak CHP’nin seçimlerde AP iktidarına ve diğer partilere karşı dış politika meselelerini ne ölçüde ve ne şekilde kullandığı da çözümlenmeye çalışılacaktır. Tebliğde; parti programları, seçim beyannameleri, parti yayınları, TBMM zabıtları, gazeteler, hatırat ve demeçler gibi birincil kaynaklar dışında parti üzerine yazılan monografiler, Türk iç ve dış politikası konulu ikincil kaynaklarının kullanılmasına dayalı bir yöntem kullanılacaktır.

Ayşe Ömür Atmaca (Hacettepe Üniversitesi), 1969 Genel Seçimlerinde Adalet Partisi’nin Dış Politika Söylemi

1960’lı yılların ikinci yarısında Türkiye, Soğuk Savaş’ın yumuşama (detant) döneminin etkisiyle uluslararası ittifakların sorgulandığı, iç siyasette ise ideolojik kutuplaşmanın ve toplumsal hareketlerin hız kazandığı bir döneme sahne olmuştur. Tüm bu dinamiklerin ortasında gerçekleşen 1969 genel seçimleri, seçimlere katılan siyasi partilerin dış politikayı iç siyasi rekabetin ve toplumsal hareketliliğin temel araçlarından biri haline getirdiği önemli bir dönüm noktasıdır. Dönemin iktidar partisi olan Adalet Partisi (AP), bir yandan 1965’ten itibaren kurduğu tek parti hükümetinin icraatlarını savunurken, diğer yandan yükselen sol muhalefetin anti-emperyalist ve NATO karşıtı eleştirileri ile karşı karşıya kalmıştır. Seçimlerden oy kaybederek de olsa %46,5 oy oranıyla birinci parti olarak çıkan AP, Süleyman Demirel’in başkanlığını yaptığı 31. Hükümeti kurmuş, ancak kabine 12 Mart 1971 askeri muhtırası nedeniyle iki yıldan az görev yapabilmıştır. Bu çalışma, AP’nin 1969 seçim beyannamesi, Süleyman Demirel’in seçim konuşmaları, parti yayınları, TBMM Tutanakları ve dönemin siyasetçilerinin hatıratları çerçevesinde 1969 seçimlerinde AP’nin dış politika söyleminin iç siyasi dengeler, toplumsal talepler ve ideolojik kutuplaşmaya göre nasıl şekillendiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, 1969 seçimlerinde AP’nin dış politika söyleminin üç temel üzerine inşa edildiğini söylemek mümkündür. İlk olarak parti, NATO ve CENTO gibi Türkiye’nin Batı ittifakına olan bağlılığını geleneksel bir güvenlik gerekliliği olarak sunarken, ülkede yükselen sol muhalefete karşı bu ittifakları komünizm tehdidine karşı hayati bir kalkan olarak tanımlamıştır. İkinci olarak dikkat çeken husus Demirel’in dış politikayı bağımsız bir alan olarak tanımlamaması, doğrudan içerdeki “kalkınma” söylemiyle birleştirmesidir. Bu çerçevede Batı ile ilişkiler, sadece askeri iş birliği üzerinden değil, sanayileşme ve altyapı projeleri için gerekli olan dış kredi, teknoloji transferi ve yabancı sermaye akışı üzerinden meşrulaştırılmıştır. Üçüncü olarak ise Demirel, muhalefetin “bağımlılık” eleştirilerine karşı Kıbrıs meselesi ve haşhaş ekimi gibi hassas konularda “milli menfaatlerin tavizsiz savunucusu” imajını öne çıkarmış; milliyetçi-muhafazakâr söylemi ile dış politikayı “bağımsız” ve “milli” bir zemine oturtmaya çalışmıştır. Sonuç olarak çalışma, 1969 seçimlerinde AP’nin dış politika söyleminin Soğuk Savaş’ın getirdiği yapısal kısıtlar ile iç siyasetin dinamikleri arasında bir denge kurma çabasıyla şekillendiğini, bu yönüyle de 1969 seçimlerinin Türk sağının dış dünyaya

bakışındaki süreklilik ve değişimleri anlamak için önemli bir tarihsel dönüm noktası olduğunu ileri sürmektedir.

İrşat Sarıalioğlu (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi), 1969 Genel Seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'nin Dış Politika Söylemi

1960'lı yıllar Türkiye'sinin önemli siyasi aktörlerinden Türkiye İşçi Partisi (TİP), işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında emekçi halkı iktidara getirme hedefi taşıyan bir siyasi partidir. 13 Şubat 1961'de 12 sendikacı tarafından kurulan TİP, kapatıldığı 1971 yılına kadar parlamenter mücadele yoluyla Türkiye'nin kendine özgü bir sosyalizm anlayışını inşa edebileceğini savundu. 1962 yılında işçi önderlerinin daveti üzerine Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Adnan Cemgil ve Fethi Naci isimlerin partiye üye olmaları TİP'in kitleselleşmesinde önemli bir adım oldu. Bu gelişmenin ardından Mehmet Ali Aybar 9 Şubat 1962'de parti liderliğine geldi ve istifa ettiği tarih olan 16 Kasım 1969'a kadar TİP'in ideolojisinde ve dış politika söyleminde belirleyici rol oynadı. TİP 12 Mart muhtırasıyla kapatıldığı tarihe kadar 1965 ve 1969 genel seçimlerine katıldı. 1965 seçimlerinin ardından % 2,97'lik oy oranıyla 15 milletvekiliyle parlamentoda temsil edilen TİP, 1969 seçimlerinde %2,7'lik oy oranına sahip olmasına rağmen seçim sisteminde yapılan değişikliğin etkisiyle 2 milletvekiline sahip oldu. Parti Türk siyasetinde, iç ve dış politika meselelerini birbirinden ayırmayan sınıf temelinde sunduğu bakış açısıyla öne çıktı. Tüm emekçilerin partisi olma iddiasıyla yola çıkan TİP ekonomide halk yarına planlı devletçiliği öne çıkarırken iç politika alanına "gerçekten demokratik", dış politika alanına ise "kıskançlıkla bağımsız" kavramlarıyla yaklaştı. 1960'ların ikinci yarısında, Soğuk Savaş sürecinde girilen yumuşama (detant) döneminin yanı sıra Johnson Mektubu ve Kıbrıs Sorunu'nun etkisiyle Türkiye'nin geleneksel dış politika çizgisi ciddi anlamda sorgulanmaktaydı. Bu süreçte parlamentoda yer alan TİP, Türkiye'nin dış politika ilkelerinin sorgulanmasında kilit bir rol oynadı, hatta birçok noktada diğer partileri tutum değiştirmeye zorladı. Bu çalışma, sokaktan meclise kadar Türkiye'nin geleneksel Batıcı çizgisinin sorgulandığı 1969 yılında yapılan genel seçimlerde TİP'in dış politika alanına ilişkin geliştirdiği söylemi analiz etmektedir. 1969 tarihli seçim bildirisi, parti yayınları, meclis tutanakları, Mehmet Ali Aybar'ın beyanları, dönemin siyasetçilerinin anıları ve ilgili literatür çalışmanın temel kaynaklarını oluşturmaktadır. TİP'in 1969 seçimlerinde inşa ettiği söylemde ilk göze çarpan unsur, Türk dış politikasının sınıfsal bakış açısıyla ele alınması ve geleneksel dış politikaya yöneltilecek sınıf temelli eleştiridir. Parti, askeri üsler, ortak pazar ve Kıbrıs konusu gibi dönemin önde gelen dış politika sorunlarına sınıfsal bir perspektifle yaklaşmıştır. Ardından ise, parti yayınları ve Mehmet Ali Aybar'ın demeçlerinde sık sık karşılaştığımız "İkinci Kurtuluş Savaşı" kavramı gelmektedir. 1966 yılından itibaren geliştirilen İkinci Kurtuluş Savaşı kavramı partinin 1969 seçimlerindeki söyleminde merkezi bir yer kaplamaktadır. Seçim beyannamesinde, izleme hedefinde olduğu "tam bağımsız, yüzde yüz milli" dış politikayı Kurtuluş Savaşı dönemindeki Atatürk politikasına dönüş olarak tanımlayan TİP, iktidara geldiğinde, ikinci bir Kurtuluş Savaşı vererek buna ulaşmayı taahhüt etmektedir. Başta ABD ile olan ilişkiler ve üsler sorununa işaret eden İkinci Kurtuluş Savaşı kavramı, TİP jargonunda tüm yabancı ülkeler, kurum ve kuruluşlarla yapılmış her çeşit antlaşma ve sözleşmenin gözden geçirilerek ve bunlardan bağımsızlığa ve millî menfaatlere aykırı bulunanların derhal yürürlükten kaldırmasını içermektedir.

Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir (Ankara Üniversitesi), 1969 Genel Seçimlerinde Milliyetçi Hareket Partisi'nin Dış Politika Anlayışı: Söylem ve İdeoloji

1969 genel seçimleri, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)'nin Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını alarak Türk siyasal hayatında yeni bir ideolojik kimlik ve siyasi söylem geliştirdiği önemli bir dönüm noktasıdır. Bu çalışma, 1969 seçimleri bağlamında MHP'nin dış politika anlayışını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorusu, partinin dış politika konularına hangi öncelikler çerçevesinde yaklaştığı ve seçim beyannamesi, lider söylemleri ile siyasi tutumları arasında ne ölçüde bir uyum bulunduğuudur. Araştırma, MHP'nin 1969 seçim beyannamesi, TBMM tutanakları, Alparslan Türkeş'in konuşma ve demeçleri ile dönemin basın kaynaklarına dayanmaktadır. Bu çerçevede yalnızca parti programında yer alan görüşler değil, seçim sürecinde ve sonrasında ortaya konulan söylemler ile bunların dönemin uluslararası gelişmelerine yönelik yansımaları da değerlendirilecektir. İlk bulgular, MHP'nin dış politika anlayışının Soğuk Savaş koşullarının şekillendirdiği güvenlik merkezli bir perspektif üzerine kurulduğunu göstermektedir. Parti söyleminde uluslararası sistem, bloklar arası rekabetin belirlediği bir yapı olarak değerlendirilmekte, Sovyetler Birliği ve komünizm Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu temel tehditler arasında görülmektedir. Ancak MHP'nin dış politika yaklaşımı yalnızca anti-komünizmle sınırlı değildir. Uluslararası örgütlerin etkinliği, Batı ittifakı içindeki konum, Avrupa ile ilişkiler, uluslararası ekonomik iş birliği mekanizmaları ve Türkiye'nin milli çıkarlarının korunması gibi konular da dış politika söyleminin önemli unsurları arasında yer almaktadır. Çalışmada ayrıca MHP'nin dış politika söyleminin ideolojik boyutu üzerinde durulacaktır. Özellikle Sovyetler Birliği ile Çin arasında yaşanan ayrışmanın milliyetçilik olgusunu doğrulayan bir örnek olarak yorumlanması, uluslararası gelişmelerin parti tarafından ideolojik bir çerçevede okunmasına işaret etmektedir. Benzer şekilde dış Türkler ve "esir Türkler" meselesi, MHP'nin dış politika anlayışına kültürel ve tarihsel bir boyut kazandırmaktadır. Bu durum, partinin dış politikayı yalnızca devletler arası ilişkiler bağlamında değil, Türk milliyetçiliğinin temel referansları üzerinden de değerlendirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, 1969 seçimleri sürecinde MHP'nin dış politika anlayışının anti-komünizm, milli güvenlik, milli bağımsızlık ve Türk milliyetçiliği eksenlerinde şekillendiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşımın, partinin sonraki yıllarda benimsediği dış politika söyleminin temel unsurlarını oluşturduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırma, seçim beyannamesinde ortaya konulan ilkeler ile parti yöneticilerinin söylemleri ve dönemin siyasi gelişmeleri karşısında benimsedikleri tutumlar arasındaki ilişkinin de sorgulanmasını hedeflemektedir. Böylece MHP'nin dış politika anlayışının yalnızca programatik düzeyde değil, söylemsel ve siyasal düzeyde de analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Panel 55 (13.15-14.45, Amfi XII)

Göçün Siyaseti: Kurumlar, Aktivizm ve Popülizm
Panel Başkanı: Sevinç Öztürk (Çukurova Üniversitesi)

Fatih Serkant Adıgüzel (Sabancı Üniversitesi), Mustafa Kaba (Koç Üniversitesi), Murat Koyuncu (Boğaziçi Üniversitesi) ve Ayça Şentürk (Bocconi Üniversitesi), Küresel Bir Krize Yerel Yanıtlar: Göçmen Akını ve Belediyelerde Kamu Hizmetleri

Bu çalışma, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye ani akınını doğal bir deney olarak kullanarak, büyük çaplı bir demografik şokun yerel kamusal mal ve hizmet sunumu üzerindeki nedensel etkisini incelemektedir. Mülteci krizinin sosyal ve işgücü piyasası sonuçları iyi belgelenmiş olsa da, yerel devlet kapasitesinin bu krize verdiği yanıt yeterince araştırılmamıştır. Yerel yönetim harcamalarının hacmindeki, bileşimindeki ve yöntemindeki değişimleri izlemek için belediye ihale sözleşmelerine ilişkin ayrıntılı bir idari veri setinden yararlanıyoruz. Mültecilerin içsel (endojen) yerleşim tercihlerini ele almak için bir araç değişkeni (instrumental variable) stratejisi kullanıyoruz. Belediyelerin talep şokunu mali genişleme yoluyla mı yoksa kaynakların yeniden tahsisi yoluyla mı karşıladığını analiz ediyoruz. Bulgularımız, gelişmekte olan ekonomilerde yerel kamu maliyesine ve baskı altındaki hizmet sunumunun ekonomi politiğine ışık tutmaktadır. Bu çalışma, göçün mali sonuçlarına ilişkin literatüre katkıda bulunarak, yerel kurumların insani krizlere nasıl uyum sağladığına dair titiz kanıtlar sunmaktadır.

Melek Özlem Ayas Cin (İstanbul Beykent Üniversitesi), Modern Göç Olgusunda İtici Faktörlerin, Devlet Egemenliğinin ve İnsan Haklarının Etkisi Üzerine Bir Tartışma

Bu çalışma göç olgusunun devlet egemenliği ve insan haklarının korunmasına dair güncel tartışmalarla ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma boyunca, "Modern göç hareketlerinde itici faktörler, devletlerin egemenlik yetkilerini kullanma biçimleri ve insan hakları normları arasındaki gerilim, göç politikalarının oluşumunu ve göçmenlerin korunma düzeyini nasıl etkilemektedir?" sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır. Geleneksel açıklamalar genellikle göç hareketlerinin itici faktörlerini menşe ülkelerdeki çeşitli zorluklara indirgemektedir. Ancak modern zamanlarda gerçekleşen hareketlilikler; yapısal eşitsizlikler, hanehalkı stratejileri, iş gücü piyasasının talepleri, siyasi istikrarsızlık, kısıtlayıcı sınır rejimleri, sosyal ağlar, iklim baskıları ve yasal hareketliliğe yönelik eşitsiz erişimin çok daha karmaşık bir etkileşimiyle şekillenmektedir. Bu nedenle çalışma, göçü yalnızca bireylerin daha iyi yaşam koşullarına ulaşma çabası olarak değil, aynı zamanda uluslararası sistemdeki ekonomik, siyasal ve hukuki eşitsizliklerin bir sonucu olarak ele almaktadır. Modern göç hareketleri, devletlerin sınırlarını kontrol etme ve ülkeye girişleri düzenleme yetkisini daha görünür hale getirirken, aynı zamanda bu yetkinin insan hakları normlarıyla ne ölçüde sınırlandırılabilirliği sorusunu da gündeme getirmektedir. Bu bağlamda devlet egemenliği, mutlak ve sınırsız bir yetki alanı olarak değil, uluslararası hukuk, mülteci rejimi ve temel insan hakları yükümlülükleriyle sürekli etkileşim içinde olan bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Metodolojik olarak bu çalışma, nitel bir literatür taraması ve karşılaştırmalı teorik analizi benimsemektedir. Bu bağlamda bu çalışma, modern göç hareketlerinin tek boyutlu neden-sonuç ilişkileriyle açıklanamayacağını; itici faktörler, devlet egemenliği ve insan hakları arasındaki ilişkinin çok katmanlı bir analiz

gerektirdiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede göç politikalarının yalnızca sınır güvenliği ve ulusal çıkarlar üzerinden değil, aynı zamanda insan onuru, uluslararası sorumluluk ve hak temelli koruma ilkeleri üzerinden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Damla Bayraktar Aksel (Bahçeşehir Üniversitesi), Aşırı Sağ Söylemde “Gidenler”: Ülkeden Göç, Yerlililik ve Makbüllük Siyaseti

Dışa göç ve diaspora politikaları literatürü büyük ölçüde Küresel Güney ülkeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Oysa Küresel Kuzey’den de önemli dışa göç hareketleri yaşanmakta; köken devletler bu hareketliliği çeşitli biçimlerde düzenlemekte ve yönetmeye çalışmaktadır. Göçmen karşıtlığı ve sağ siyaset literatürü açısından bakıldığında ise bu boyut büyük ölçüde görünmez kalmaktadır: mevcut çalışmalar ağırlıklı olarak gelen göçe odaklanır, giden göçün köken devlet siyasetiyle ve aşırı sağ söylemle nasıl eklemlendiğini yeterince ele almaz. Bu çalışma, Küresel Kuzey ülkelerinde aşırı sağ ve sağ popülist siyasetin uluslararası göçü nasıl çerçevelediğini köken ülke ve köken devlet perspektifinden incelemektedir. Göç literatüründe egemen olan hedef veya varış ülkesi odaklı yaklaşımın aksine, çalışma şu soruyu merkeze alır: Köken devlet perspektifinden kimin, ne zaman, hangi koşullarda ve ne kadar süreyle sınıraşan hareketlilik gerçekleştireceği nasıl düzenlenir? Bu düzenleme biçimleri aşırı sağ popülist söylemde nasıl yer bulur ve dönüşür? Köken devletlerin sınıraşan hareketliliği düzenleme mantığı, rejim türlerine, kurumsal kapasitelere ve tarihsel süreçlere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, kimin hareketli olabileceğine, kimin bağını koruması gerektiğine ve kimin dışarıda bırakılacağına dair makbüllük hiyerarşileri, biçimleri değişse de, her bağlamda yer almaktadır. Bu hiyerarşiler yalnızca bürokratik ve kamu politikalarına dayalı değil, aynı zamanda ideolojik bir zemine oturmaktadır: yöneten elitlerin ve siyasi elitlerin dışa göçe ilişkin duruşları, bu düzenleme mantığını doğrudan biçimlendirmektedir. Popülizm ve nativizm kavramlarını analitik araç olarak kullanan çalışma, aşırı sağın ülkeden göçe ilişkin söyleminde iki çerçevenin eş zamanlı işlediğini öne sürmektedir: Giden ya da yurt dışında yaşayan vatandaş kimi zaman “gerçek halktan” veya “sembolik elçi” olarak içerilirken, kimi zaman ülkeyi “terk eden”, demografik tehdidin parçası olarak dışlanmaktadır. Aynı zamanda yeni göçmenlerin entegrasyonunun siyasallaşması ile ülkeden giden veya yurt dışında yaşayan “makbul” vatandaşların geri kazanılması arasında bir gerilim ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma söz konusu gerilimi, Küresel Kuzey’de dışa göç üzerine yürütülen karşılaştırmalı tartışmalar çerçevesinde konumlandırmaktadır.

Panel 56 (13.15-14.45, Amfi XIII)

Osmanlı Siyasal Düşüncesinin Kavramları ve Pratikleri

Panel Başkanı: Erol Fırtın (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Özgün Kabacaoğlu (Bağımsız Araştırmacı), Yeni-Platonist Osmanlı Sarayı: Klasik Siyasi Düşünce Meşai ve İşrakilik

Klasik İslam siyaset düşüncesinin kurucu babası Farabi’dir. Eserlerinde devlet, toplumsal hayat, devlet yöneticisinin görevleri ve meşruiyeti gibi konuları ele alır. Farabi’den sonra bu hususlar

dikkatle incelenmeye etmiş ve farklı perspektiflerden eserler kaleme alınmıştır. Bu haliyle Osman Gazi zuhur ettiğinde İslam siyasal düşüncesi renkli bir tablo arz etmekteydi. Osmanlı Devleti ise ilk medresesini Davudi Kayseri'ye kurdurdu. O, İslam sufizmi ile medreseli düşünceyi bir arada ele alabilen, bir sentezci alim olarak öne çıkar. Kayseri'nin evreni bir ışık gibi tahayyül ettiğini ve toplam bir enerji olarak ele aldığını biliyoruz. Düşünce sistematikliğinde Aristocu mantık ve klasik rasyonalist prensiplerden de yararlanmıştı. Bu sayılan özellikler en belirgin biçimde İslami yeni-platonizm olarak kabul edilebilecek olan İshrakilik ve Meşailik ekollerinde görülür. Meşailik, Farabi ve onun takipçisi İbn-i Sina'nın görüşleri ekseninde ortaya çıkmıştı. İshrakilik ise temeline nur kavramını alarak meşailik ile İbn-i Arabi'nin sufi metafiziğinin bir sentezi olarak Şehâbeddin es-Sühreverdî tarafından kurulmuştu. Osmanlı sarayı ise kuruluş döneminde Davudi Kayseri'yi bir aktör olarak kullanarak İslami yeni-platonizmi tercih etmiş görünüyor. Haddizatında Davud-i Kayseri tercihi sonraki asırlarda devam etmiştir. 2. Murad'ın sarayında İslam ve Hristiyan yeni-platonistlerin var olduğunu biliyoruz. Fatih Sultan Mehmed'in bizzat kendisi yeni-platonist tartışmaları başlatmış ve yakın durmuştur. Kemalpaşazade örneğinin gösterdiği üzere yeni-platonizme yakın kişiler şeyhülislamlığa kadar çıkabilir. Kanuni devrinde de yeni-platonist eğilimlerin dikkatle takip edildiği görülür. Günümüze kadar ulaşan Kınalızade'nin ahlaknamesi Farabi siyasi düşüncesinin Türkçe olarak telif edilmesidir. Bu eserin geniş yayılım alanı, himaye ağlarında tercih edildiğini gösterir. Nitekim devlet kadroları içinde belirgin bir işraki zümrenin varlığı da tespit edilmiştir. Eserlerde meşai ve işrakiler sık sık birlikte gösterildiği gibi 4. Murad'ın danışmanlığını da yapmış bir alim olan Kâtip Çelebi açıkça bir işraki olduğunu yazar. Kâtip Çelebi'nin sarayda temsil ettiği düşüncenin karşısındaki en büyük meydan okumaysa Kadızadelilerdi. Bu hareket tarikat ehline karşı olmakla beraber İslam'ın metafiziksel yorumlarının genelini de eleştiriyordu. Kadızadeli reddiyesinin Kâtip Çelebi tarafından ustaca karşılandığını ve hem sufiler hem de Kadızadelilerin sert sözlerle tenkit edildiğini görüyoruz. Neticede Köprülülerin bastırmasıyla Kadızadeli hareketi İstanbul'dan sürülecektir. Bununla birlikte ikinci Kadızadeli devri ise Köprülüler sonrasındaki günlerde başlar. Konumuz açısından bu ikinci devrin dikkati çekici yanı, ikinci devir Kadızadelilerin yeni-platonist düşünörlere yakınlaşmasıdır. Kökenden Kadızadeli olan ve devletin hem müftölük hem de askeri liderlik görevlerini olağanüstü olarak kendinden birleştiren Feyzullah Efendi'nin Naima gibi yeni-platonist düşünceyi taşıyan alimleri himaye ettiğini görüyoruz. Edirne Vakası ile Feyzullah Efendi ve yakın çevresi idam edilerek tasfiye edilse de Naima gibiler sarayın koruması ile İstanbul'a gelmeyi başarmış ve ana akımda düşünce üretimine devam etmiştir. 18. asrın başında özellikle Lale Devri'nde ise Batı'da cereyan eden yeni-aristocu ve platoncu kimi gelişmeleri yine saray yakından takip etmiş ve modern literatürde bir çeşit aydınlanma dönemi olarak açıklanan gelişmeleri desteklemiştir. Bu sayılanlar ışığında da klasik devrin sarayının sürekli halde İslami yeni-platonist düşünörleri desteklediği ve gerektiğinde bu ekolden gelenleri kolladığı ifade edilebilir. Osmanlı sarayının yeni-platonist eğilimler sergilediği, bu düşünceyi dikkate aldığı ya da en azından bu eğilimi asırlar boyunca yaşattığı söylenebilir.

*Erol Fırtın (İstanbul Medeniyet Üniversitesi), “Hilâf-ı Hakikat ve Vâkıa Muhalif Beyan”:
Osmanlı Siyaset Düşüncesinde Yalan*

Osmanlı siyaset düşüncesinde yalan nasıl tanımlanır? Siyasi alana dair yalan kategorisinin sınırları nelerdir? Kamu çıkarı ve ferdin çıkarı arasındaki gerilim yalan üzerinden nasıl kurulur? Sunumda ele alacağım siyasi yalan olgusu akla ilk gelen varsayımların aksine yalanın kendi başına bir kusur olarak ele alınmaması gerektiği, başka kusur ve faziletlerle birlikte analiz edildiğinde (kızb, sıdk, riya, müdara, müdahane, kitman-u esrar, gıybet, iftira, nemimet gibi) geniş anlamının ortaya çıkacağı tezine dayalı olarak açıklanacaktır. Sunumun ilk kısmında yalanla ilişkili fazilet ve kusurların bir haritası çıkarılacaktır. Özellikle siyasi ahlak metinlerinde ve mühimme defterlerinde yalana dair fazilet ve rezilet kategorileri, en çok dolaşımda olan fıkıh kitaplarından biri olan el-Hidaye'nin yalanla ilgili bahislerinde öne çıkan yalan tanımları incelenecektir. İkinci kısımda ise söz konusu tanım ve kategorilerden siyasi alana dair çıkarımlarda bulunacaktır. Sunumun temel argümanı, realist açıdan bakıldığında (siyasetin kendine has bir alanı olduğu anlamında) ve söz konusu tanım ve kategoriler birlikte ele alındığında, a) siyasi yalan hakkında tek bir pozisyon belirlemenin oldukça güç olduğu ve yalan olgusunun çok katmanlı ve dini hakikatlerin korunması önceliği ilkesi ile iç içe geçtiği, b) siyasi alana dair en net ilkenin yalanın kamu menfaati için meşru olduğu durumlar olduğu ancak yalan hakkındaki bu olumlayıcı tavrın kötü kullanımını engellemek için başka ahlaki kusurları öne çıkarılarak siyasi yalan ve siyasi hakikat arasındaki gerilimin dengelendiği fikrine dayanır. Sunumda son olarak yalana dair tanım ve kategorilerin erken modern dönem bağlamında gündelik hayat ve siyaset ilişkisi açısından neden merkezi bir yerde durduğuna dair bir tartışmaya yer vereceğim.

*Korhan Mühürçüoğlu (Atılım Üniversitesi), On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Siyasi Düşüncesinde
Merkeziyetçilik Karşıtı Teori*

Geç on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı siyasî teorisi ve pratiği neredeyse tümüyle otoriter ve merkeziyetçi bir eğilime sahip olmuş ve devlet çoğunlukla yarı-kutsal, mistik bir hüviyete sahip görülürken toplum da farklı siyasi elitlerin benimsediği ideal toplum modeline uymakla mükellef kılınmıştır. Literatürde sıklıkla “güçlü devlet geleneği” olarak tanımlanan eğilim, Osmanlı-Türk siyasal sisteminin karakteristik bir özelliğidir. Söz konusu devlet-toplum ilişkisi, herhangi bir sivil toplumun ve kapitalist bir iktisadî sistemin yokluğunda, “zayıf tarihsellik” olarak tanımlanabilecek bir şekilde toplumun tarihsel bir özne olamaması ve pasif kalması eleştirisi üzerinden meşrulaştırılmış ve inşa edilmiştir. Bir diğer ifadeyle, devlet değişimin esas öznesi olarak kurgulanmıştır. Özellikle modernite krizi ve “devleti kurtarmak” arayışı, devletin (bazen Osmanlı-İslam kültürüne referansla bezen de Sosyal Darwinizm olarak kabul edilebilecek bir global güç mücadelesi anlayışı içerisinde) daha da güçlendirilmesi anlamına gelmiş ve devlet daha önce düzenleyip denetlemediği toplumsal kurum ve pratiklere müdahale etmeye başlamıştır. Buna göre, değişimi mümkün kılacak aslî enstrüman daima devletin bürokratik aygıtı ve imkanları olarak kabul edilmiştir. Ancak, dönemin Osmanlı entelektüelleri arasında istisna teşkil eden liberal ve anarşist figürler, devletin değişimin öznesi olduğu savını reddetmiş ve aksine bir iddiada bulunarak otoriter/merkeziyetçi devleti modern dışı bir tarihsel özne olarak değerlendirmişlerdir. Elitler arası rekabette çoğunlukla etkisiz

kalmış ya da marjinal olarak kabul edilmiş olan söz konusu entelektüeller, devlet-toplum ilişkisini sorunlu hale getiren esas sebeplerden biri olarak merkeziyetçiliği vurgulamış ve Abdülhamit gibi otokrat hükümdarların değişmesinden ya da politik reformdan önce devletin alanının daraltılmasına ve sivil toplumun gelişmesine öncelik vermişlerdir. Merkeziyetçilik, klasik Aydınlanma geleneğine sadık kalınarak, vasi rolünde bir devlet ve yetişkin olamayan, “çocukluğa” mahkûm edilen bir toplum arasındaki bir ilişki olarak sorunsallaştırılmıştır. Özellikle Abdülhamid dönemi bürokrasisi yozlaşmış ve profesyonellikten uzak, patronaj mekanizmalarıyla işleyen, belirli elitlerin kontrolünde ve verimsiz bir yapı olarak tasvir edilmiş ve hantal, değişime ket vuran bir engel olarak eleştirilmiştir. Bir diğer ifadeyle, devletle Osmanlılar arasındaki ilişki bir “bağımlılık” olarak eleştiriye tabi tutulmuştur. Devletin tarihsel değişimin esas öznesi olup olmadığı problemi üzerine merkeziyetçi ve merkeziyetçilik karşıtı görüşler arasında bu dönemde yürütülmüş olan polemik, Osmanlı modernleşmesinin politik bir proje olarak şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu bildiri, merkeziyetçilik karşıtı polemğin temel savlarını geç Osmanlı modernleşmesi içerisindeki rolü üzerinden incelemeye çalışmaktadır.

Panel 57 (13.15-14.45, Amfi XIV)

Normlar ve Çıkarlar Arasında Avrupa Birliği

Panel Başkanı: İrem Karamık (Mardin Artuklu Üniversitesi)

İrem Karamık (Mardin Artuklu Üniversitesi), Kırılğan Rutinler: AB'nin Gazze Söyleminde Görsel Doygunluk ve Ontolojik Güvenlik

İnsani krizlerin görsel kaydı hiç olmadığı kadar yoğun ve erişilebilirken, bu yoğunluğun beklenen normatif veya politik karşılığı üretmemesi, çağdaş kriz görünürlüğünün açıklanmamış paradokslarından biridir. Bu çalışma, görsel siyaset literatüründeki 'şefkat yorgunluğu' (compassion fatigue) tartışmasından ayrıışan, 'görsel doygunluk' (visual fatigue) adını verdiğim bir kavramı, uluslararası ilişkiler analizine tanıtmayı önermektedir. Fakat, görsel doygunluk kavramını, izleyicide oluşan bir duygusal tükenme süreci olarak değil, uluslararası ilişkilerin ontolojik güvenlik teorisi çerçevesinde aktörün kendi biyografik anlatısını koruma stratejisi olarak yeniden kavramsallaştırmayı önermektedir. Bu yeniden çerçeveleme, makalenin temel teorik katkısını oluşturmaktadır. Çalışma, bu kavramsallaştırmayı sınamak için yenilikçi bir veri kaynağı kullanmaktadır: AB'nin Gazze krizine ilişkin kendi resmi kanallarında yayınladığı metin ve görsel materyali birlikte incelemektedir. Bu seçim, AB'nin kendi kendini nasıl görselleştirdiğini inceleyen, ontolojik güvenlik teorisinin özüne (kendilik anlatısının inşası ve korunması) daha doğrudan bağlanan bir tasarım sunmaktadır. Yöntem olarak, seçilmiş kritik dönemlerde (2008-09, 2014, 2023-) AB'nin resmi web sayfalarında yayınlanan açıklama ve haberlerin çoklu-kipli eleştirel söylem analizi (multimodal CDA) ile incelenmesi önerilmektedir: aynı korpus üzerinden hem metin (çerçeveleme, kelime seçimi, aktör konumlandırması) hem de eşlik eden görsel (diplomatik buluşma fotoğrafları, harita/infografik, nötr kurumsal imgeler mi, yoksa insani kriz/yıkım görüntüleri mi kullanılıyor) birlikte kodlanmaktadır. Bu çalışmanın sorduğu temel soru şudur: AB'nin resmi görsel temsil rutini, krizin dışsal şiddetinden bağımsız olarak ne ölçüde sabit kalmaktadır? Bu sabitlik/kırılma örüntüsü, AB'nin "insan hakları temelli aktör" kimliğinin nasıl test etmektedir? Görsel kaydın değişmediği dönemler, rutinin başarıyla

korunduğunu; değiştiği anlar ise rutini kıran kritik durumları işaret etmektedir. Bu çalışmaya göre, AB'nin kendi görsel rutini, ancak belirli eşik anlarında (örn. doğrudan AB vatandaşlarını ilgilendiren bir olay, ya da üye devletler arası baskının yoğunlaştığı bir kriz noktası) kırılır; bu kırılma anları, AB'nin "insan hakları temelli aktör" kimliğinin pratikte ne kadar dayanıklı olduğunu doğrudan ölçen bir göstere sunar.

Sevgi Balkan-Şahin (Çağ Üniversitesi) ve Özge Çetiner (Çağ Üniversitesi), Nükleer Enerjinin Hegemonik İnşasında Avrupa Komisyonu'nun Rolü

Bu çalışma, Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Birliği (AB) Sürdürülebilir Finans Taksonomisi kapsamında nükleer enerjinin meşrulaştırılmasındaki rolünü incelemektedir. 2022 yılında nükleer enerjinin Taksonomiye dahil edilmesi resmi olarak bilimsel değerlendirmeler ve iklim hedefleri çerçevesinde gerekçelendirilmiş olsa da, bu çalışma farklı devlet, şirket ve sivil toplum aktörleri arasında süregelen bir hegemonya mücadelesinin sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Neo-Gramşçıyan perspektife dayanan çalışma, Avrupa Komisyonu'nun bu süreçte yalnızca teknik bir düzenleyici aktör değil, aynı zamanda anlatı üretimi ve epistemik otorite yoluyla meşruiyet kuran aktif bir siyasi girişimci ve sosyal güç olarak konumlandığını ortaya koymaktadır. Bu noktada Komisyon'un, "iklim nötrlüğü için nükleer enerjinin vazgeçilmezliği" söylemi etrafında nükleer enerji yanlısı üye devletlerin (Fransa, Doğu Avrupa) ve sermaye gruplarının (EDF, Orano, BlackRock) çıkarlarını nasıl nükleer karşıtı koalisyonlara (Almanya, Avusturya, çevre alanındaki sivil toplum kuruluşları) karşı desteklediği değerlendirilmektedir. Sonuç olarak çalışma, AB'nin sürdürülebilir finans düzenlemesinin tarafsız bir yönetim aracı olmaktan ziyade farklı çıkar ve bilgi rejimlerinin etkileştiği politik bir alan olarak işlev gördüğünü ve Komisyon'un ise nükleer enerji sermaye gruplarının politika yönelimlerini desteklediğini göstermektedir.

Panel 58 (13.15-14.45, Amfi XV)

Liberal Demokrasinin Kriz(ler)i

Panel Başkanı: Gaye İlhan Demiryol (Boğaziçi Üniversitesi)

Tolga Demiryol (Altınbaş Üniversitesi), Jeopolitik Rekabet, Yapay Zekâ ve Demokratik Hesap Verebilirlik

Günümüzde liberal demokrasinin krizi genellikle siyasi kutuplaşma, popülizm ve otoriterleşme gibi temalar üzerinden tartışılmaktadır. Bu çalışma ise literatürde çoğunlukla göz ardı edilen yapısal bir faktöre odaklanmaktadır: devlet kapasitesinin kritik teknolojik altyapıların özelleştirilmesi yoluyla zayıflatılması. Küresel hegemonya mücadeleleri ve yapay zekâ eksenli hızlanan teknolojik değişimler, devletleri jeopolitik rekabet güçlerini koruyabilmek adına temel egemenlik kapasitelerinin önemli bir kısmını teknoloji şirketleriyle paylaşmaya zorlamaktadır. Özellikle enerji, savunma ve istihbarat alanlarını inceleyen bu araştırma, devletlerin teknoloji tekellerine yönelik artan yapısal bağımlılığının demokrasi açığını nasıl derinleştirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Enerji sektöründe, yapay zekâ devriminin temelini oluşturan devasa veri merkezlerinin yarattığı elektrik talebi, teknoloji şirketlerini başta nükleer santraller olmak

üzere ulusal enerji politikalarını şekillendiren ana aktör konumuna taşımaktadır. Savunma alanında, devlet-teknoloji şirketi ortaklığının kapsamı genişledikçe yasal ve siyasi hesap verebilirlik sorunlu hale gelmektedir. Yakın dönemde, Ukrayna, Gazze ve İran'da yaşanan çatışmalarda görüldüğü üzere, muharebe alanında "kara kutu" algoritmaların hedef tespiti gibi operasyonel süreçlerde yaygın kullanımı, karar alma mekanizmalarını otomatikleştirerek geleneksel yasama ve sivil gözetimi işlevsiz kılmaktadır. İstihbarat boyutunda ise ulusal güvenlik kurumları, büyük veri analizi ve tehdit değerlendirme gibi temel fonksiyonları doğrudan şirketlerin küresel veri izleme ağlarına devretmekte; bu da süreçleri demokratik takip ve denetleme mekanizmalarının erişiminin ötesine taşımaktadır. Özetle, bu çalışma, jeopolitik ve teknolojik rekabetin ortak bir sonucu olarak devlet kapasitesindeki aşınmanın, demokratik hesap verebilirlik mekanizmalarını zayıflatarak demokrasi açığını belirgin şekilde artırdığına dikkat çekmektedir.

Gaye İlhan Demiryol (Boğaziçi Üniversitesi), Liberal Demokrasiyi Arendt-Benhabib Hattında Yeniden Düşünmek

Bu bildiri, günümüzde sıklıkla tekrarlanan "liberal demokrasinin sonu geldi" tezine karşı, liberal demokrasinin ölmediğini ama yeniden değerlendirmeye tabi tutulması gerektiğini ileri sürmektedir. Bildirinin amacı, liberal demokrasiyi olduğu gibi savunmak ile onu tümüyle terk etmek arasındaki ikilemi aşan üçüncü bir konum inşa etmektir. Öncelikle liberal demokrasiye yönelik güncel meydan okumalar iki farklı kaynağa ayrıştırılarak ele alınmaktadır: bir yanda otoriter popülizmin dışarıdan yönelttiği saldırılar, diğer yanda ise post-kolonyal teori ve feminist kuram gibi içeriden yükselen eleştiriler. İkinci tür eleştiri liberal demokrasinin yıkılmasını değil, onun evrensellik iddiasının dışlayıcılığı, kamusal/özel alan ayrımının cinsiyetlendirilmiş doğası, yurttaşlık ve egemenlik kavramlarının sömürgeci mirası gibi kurucu varsayımlarının açığa çıkarılmasını talep eder. Bildiri bu kavramsal karışıklığın nasıl ayrıştırılabileceğini ve bunun neden önemli olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak, Hannah Arendt'in insan onuruna ve "haklara sahip olma hakkına" dair düşüncesinden hareketle, Seyla Benhabib'in çağdaş siyaset teorisine katkısı merkeze alınmaktadır. Benhabib'in sınırlar, iltica, göç ve yurttaşlık üzerine geliştirdiği kuram, liberal demokrasinin normatif çekirdeğini korurken, bu çekirdeğin somut kurumsal ve hukuki pratiklerde nasıl ihlal edildiğini göstermektedir. Bu okuma, post-kolonyal ve feminist eleştirilerin liberal demokrasiyi dıştan yıkan değil, içten dönüştüren bir müdahale olarak yeniden konumlandırılmasını mümkün kılar. Benhabib'in yaklaşımı, evrenselci iddiadan tümüyle vazgeçmeden, bu iddianın her zaman belirli, tarihsel ve müzakereye açık bir bağlamda somutlaştığını kabul eden bir liberal demokratik hat sunar. Son olarak bu kuramsal çerçevenin siyasi sonuçları tartışılmaktadır. Bildirinin ana tezi, liberal demokrasinin meşruiyetinin, onu tarihsel olarak taşıyan dışlayıcı ulus-devlet çerçevesinden ayrıştırılabileceğidir. Bir başka deyişle, liberal demokrasinin korunması gereken unsuru, tarihsel olarak biçimlendiği belirli bir kurumsal düzenleme değil, insan onuru ve eşit ahlaki değer ilkeleridir. Bildiri, bu çerçevede, günümüz otoriter popülizmine karşı verilecek mücadelenin, liberal demokrasinin köklerine geri dönerek değil, post-kolonyal ve feminist eleştiriler ışığında yeniden yorumlayarak geliştirilebileceğini savunmaktadır.

Volkan Çıdam (Frei Universität Berlin), Habermas'ın Ardından Eleştirel Kuram

Bu bildiri, Jürgen Habermas'ın düşünsel mirasını, Eleştirel Kuram geleneği içerisindeki konumu ve kamusal müdahaleleri bağlamında değerlendirmektedir. Bildirinin amacı, Habermas'ın mirasını olduğu gibi tekrar etmek ile onu aşılmış saymak arasındaki yanlış ikilemi aşarak, bu mirasın içeriden nasıl sürdürülebileceğini göstermektir. Bildirinin ilk bölümünde kısaca Habermas'ın savaş sonrası Batı Almanya'nın siyasal kültüründe üstlendiği kamusal aydın rolü ele alınmakta ve müdahil olduğu başlıca siyasal tartışmalar incelenmektedir. Habermas açısından bu tartışmaların merkezinde yer alan temel soru, Nasyonal Sosyalist barbarlığın bir daha yaşanmaması için ne yapılması gerektiğidir. Habermas'ın hafıza siyaseti ve demokrasi kuramına dair tartışmalara müdahil oluşu da en iyi bu düşünsel/tarihsel bağlam içinde anlaşılabilir. Bildirinin ikinci bölümünde, Habermas'ın Eleştirel Kuramı yeniden yapılandırma girişimi, geliştirdiği iletişimsel eylem kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Habermas'ın müzakereci demokrasi anlayışı da bu kuramsal çerçeveden hareketle geliştirilmiştir. Yaygın kanaatin aksine müzakereci demokrasi modeli, toplumsal mücadele ve çatışma siyasetini müzakere yoluyla ortadan kaldırmayı hedeflemez; aksine Habermas'ın demokrasi kuramının merkezinde toplumsal mücadeleler yer alır. Bildirinin ana tezi, Habermas'ın geliştirdiği bütüncül toplum ve siyaset kuramını radikal ve etkin kılan özelliklerin ancak toplum ve bireyin özgürleşmesini amaçlayan Eleştirel Kuram perspektifi içinde ele alındığında doğru biçimde kavranabileceğidir. Bildirinin son bölümünde Axel Honneth'in tanınma paradigması ile Rahel Jaeggi'nin yaşam biçimlerinin eleştirisi paradigmalarının, Habermas'ın önünü açtığı Eleştirel Kuram geleneğini sürdürme iddiasıyla öne çıkan iki farklı çerçeve olarak tartışacak, bu iki çerçevenin Habermas'ın kuramının içkin bir eleştirisini sunarak Eleştirel Kuram geleneğini sürdürdükleri gösterilecektir.

Panel 59 (13.15-14.45, Amfi XVI)

Egemenlik, Güvenlik, Sorumluluk: Türkiye'de Devlet-Toplum İlişkilerini Yeniden Düşünmek
Panel Başkanı: Filiz Başkan (İzmir Ekonomi Üniversitesi)

Hayriye Özen (İzmir Ekonomi Üniversitesi), Şükrü Özen (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Özge Zihnioğlu (Liverpool Üniversitesi), Yerel Direnişlerin Yönetimi: Türkiye'de Jeotermal Enerji Politikaları

Bu çalışma, Türkiye'de jeotermal enerji projelerine karşı gelişen yerel mobilizasyonların mevcut jeotermal enerji politikalarını ne ölçüde ve hangi biçimlerde dönüştürebildiğini incelemektedir. Bu doğrultuda Aydın ve Manisa'da 2014'ten bu yana süregelen yerel protestolara odaklanarak, bu protestoların politika süreçlerine hangi yollarla, hangi aktör ilişkileri ve kurumsal kanallar aracılığıyla girebildiğini ve bu süreçlerde ne tür sonuçlar üretebildiğini analiz ediyoruz. Politikayı, güç ilişkilerinin geçici olarak sabitlendiği söylemsel bir alan olarak kavrayan post-yapısalcı bir yaklaşımdan hareket eden araştırmamız, 2025-2026 yıllarında 19 farklı aktör grubunu (ulusal düzeydeki politika yapımcıları ve yerel düzeydeki uygulayıcıları, meslek kuruluşları yöre halkı, çevre ve sektör STK'ları vb.) temsil eden toplam 48 kişiyle yapılan derinlemesine görüşmelere ve belge analizine dayanmaktadır. Çalışmamız,

toplumsal muhalefetin taleplerinin bütünüyle dışlanmadığını, bununla birlikte ancak belirli biçimlere dönüştürüldüğü ölçüde politika alanına girebildiğini göstermektedir. Yerel itirazlar bir yandan teknokratik ve hukuki-idari olarak yönetilebilir formlara tercüme edilerek seçici biçimde içerilmiş, diğer yandan baskı, sınırlı katılım ve merkezileşmiş karar alma süreçleri yoluyla kontrol altında tutulmuştur. Bu süreç, birbirinden farklı ancak birbirini tamamlayan iki neoliberal rasyonalitenin birlikte işlemesiyle şekillenmektedir: yeşil neoliberalizm ve otoriter neoliberalizm. Yeşil neoliberalizm, yerel şikâyetleri Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve EBRD gibi uluslararası kuruluşlar ile ulusal kalkınma bankalarının dâhil olduğu finansman, çevresel ve sosyal güvence, teknik raporlama ve politika danışmanlığı süreçleri aracılığıyla çevresel risk, izleme ve kurumsal düzeltme diline tercüme ederek yönetilebilir hale getirmiştir. Otoriter neoliberalizm ise Türkiye devletinin merkezileşmiş karar alma yapısı, sınırlı katılım mekanizmaları ve sermaye odaklı genişleme önceliği aracılığıyla jeotermal yatırımların sürekliliğini güvence altına almıştır. Bu çerçevede jeotermal enerji alanı, hem ekolojik ve toplumsal itirazların kısmen içerilip yönetilebilir hale getirildiği hem de sermaye birikimi ve enerji yatırımlarının sürekliliğinin korunduğu bir politika alanı olarak örgütlenmiştir. Yeşil neoliberalizm çevresel mobilizasyonların iddia ve taleplerini güvence mekanizmalarına, izleme prosedürlerine ve düzeltici önlemlere tercüme ederken; otoriter neoliberalizm jeotermal enerjinin baskıcı, merkezileşmiş ve sermaye odaklı politika pratikleri aracılığıyla genişlemesini sürdürmüştür. Sonuç olarak, bu iki rasyonalite rıza ve zorlamayı iç içe geçirerek mevcut politika yönelimlerini yeniden üretmiştir. Yerelin sorunlarını dile getiren protestolar kısmen duyulmuş, belirli ölçülerde politika metinlerine dâhil edilmiş ve bazı düzeltici mekanizmalara tercüme edilmiştir. Ancak ekolojik adalet, demokratik hesap verebilirlik, kamusal denetim ve alternatif kalkınma önceliklerine ilişkin daha dönüştürücü talepler, jeotermal gelişimi şekillendirmeye devam eden politik-ekonomik yapılar içinde soğurulmuş, etkisizleştirilmiş ya da dışlanmış. Bu nedenle jeotermal enerji politikası, direnişi tamamen bastırmaktan çok, onu seçici biçimde duyan, dönüştüren ve sınırlandıran hegemonik bir alan olarak işlemektedir.

*Aslıhan Olçum (İzmir Ekonomi Üniversitesi) ve Serhun Al (İzmir Ekonomi Üniversitesi),
Türkiye’de Askeri-Endüstriyel Kompleks: Tekno-milliyetçilik ve Devletin Ontolojik Güvenlik
Kavramının Yeniden İnşası*

Türkiye’de son yıllarda ciddi bir ivme kazanan ve uluslararası pazarda da dikkat çeken savunma sanayisinin ‘askeri-endüstriyel kompleks’ kavramı çerçevesindeki kurumsal ve politik altyapısı nedir? Bu modelin özellikle İsrail, Pakistan veya Güney Kore gibi benzer orta güçler de düşünüldüğünde ulusun ve devletin kimlik inşasındaki rolü nasıl açıklanabilir? Bu çalışma, Türkiye’nin bu model ile örtüşen ve ayrışan kurumsal yapısını incelemekte ve bu yapının ontolojik güvenlik rejimini hangi mekanizmalar aracılığıyla sürdürdüğünü araştırmaktadır. ABD’deki Eisenhower-Mills modelinin öngördüğü endüstri-siyaset akış yönünden farklı olarak, Türkiye örneğinde bu ilişkinin siyasetten endüstriye doğru geliştiği ön plana çıkmakta ve Batı dışı bir askeri-endüstriyel kompleks yapısı ortaya çıkmaktadır. Çalışma, nitel ve yorumlayıcı bir vaka analizi benimseyerek kurumsal mekanizmaları söylem analizi yöntemiyle ele almaktadır. Bulgular, devlet merkezli kurumsal yapı ile tekno-milliyetçi söylemin birbirini besleyen bir döngü hâlinde olduğunu ortaya koymaktadır. Tekno-milliyetçi söylemler savunma yatırımlarını

meşrulaştırmakta; bu yatırımlar da “yerli ve millî” kimliği pekiştirerek kendini yeniden üreten bir güvenlik döngüsü yaratmaktadır. Ontolojik güvenlik kuramından yararlanan çalışma, Türkiye’nin savunma sanayileşmesini yalnızca bir güvenlik stratejisi olarak değil, devletin kimlik inşasına hizmet eden bir mekanizma olarak da değerlendirmektedir. Bu sayede çalışma, askeri-sanayi kompleksi literatürünün Batı-merkezli varsayımlarını Türkiye bağlamında sınyayan ve savunma ile kimlik ilişkisini açıklamaya yönelik analitik bir çerçeve sunmaktadır.

Panel 60 (13.15-14.45, Konferans Salonu)

İklim Siyaseti: Devlet Kapasitesi, Uluslararası Aktörler ve İklim Normları

Panel Başkanı: İbrahim Mazlum (Marmara Üniversitesi)

Yasemin Necmiye Tutar (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Uluslararası Çevre Normlarında Gerekçelendirme: Küresel Meşruiyetten Yerel ve Sınırlı Uyuma

Paris İklim Anlaşması sonrasında uluslararası çevre normları küresel ölçekte geniş bir meşruiyet alanı kazanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu normların yerel ve bireysel düzeyde uygulanması sınırlı, seçici ve bağlama göre farklılaşan bir görünüm sergilemektedir. Bu çalışma, normatif kabul ile uygulama arasındaki mesafeyi, aktörlerin çevre normlarına yönelik sınırlı uyum pratiklerini nasıl gerekçelendirdikleri üzerinden incelemektedir. Gerekçelendirme, normların ahlaki ve ilkesel geçerliliğinin sürdürülmesi ile uygulamanın kapsamının, zamanlamasının ve koşullarının yeniden tanımlanması arasındaki ilişkiyi kuran ara bir mekanizma olarak kavramsallaştırılmaktadır. Araştırmanın verileri, farklı coğrafi, toplumsal ve kültürel bağlamlardan 67 katılımcının açık uçlu sorulara verdiği yazılı yanıtlardan oluşmaktadır. Tematik analiz sonucunda gerekçelendirme anlatılarının dört temel ekseninde yoğunlaştığı belirlenmiştir: adalet ve yük paylaşımına ilişkin değerlendirmeler, ulusal ve uluslararası kurumlara duyulan güvensizlik, ekonomik ve siyasal koşullardan kaynaklanan yapısal kısıtlar ile yerel ahlaki ve kültürel referanslar. Bu anlatılar aracılığıyla katılımcılar, çevre normlarının ilkesel değerini korurken seçici uyum, uygulamanın ertelenmesi, koşula bağlanması ve sembolik kabul gibi pratiklere meşru bir zemin oluşturmaktadır. Bulgular ayrıca yerel ahlaki ve kültürel değerlerin bazı bağlamlarda çevresel sorumluluğu ve pratik uyumu güçlendirebildiğini göstermektedir. Çalışma, gerekçelendirmeyi normatif kabul ile davranışsal sınırlılık arasındaki ilişkiyi düzenleyen mikro düzeyli, süreçsel ve dereceli bir mekanizma olarak ele almaktadır. Bu kavramsallaştırma, uluslararası çevre normlarının yerel düzeyde nasıl yeniden yorumlandığını, uygulama eşiklerinin hangi gerekçelerle yeniden belirlendiğini ve normatif meşruiyetin sınırlı uyum koşullarında nasıl sürdürüldüğünü açıklamaktadır. Böylece çalışma, uluslararası çevre normları literatürüne normların yerel düzeyde yeniden üretimine odaklanan söyleme dayalı bir katkı sunmaktadır.

İlke Ulutaş (Çağ Üniversitesi), Avrupa Birliği’nin İklim Hedefleri ve Stratejileri Kapsamında İklim Eylemi İlerleme Raporları’nın Analizi

Küresel iklim değişikliğinin varoluşsal bir tehdit olması uluslararası iklim rejiminin oluşturulmasını ve sürdürülebilirliğini elzem kılmış, uluslararası sistemde yer alan pek çok

aktörün uyum, azaltım, güvenlik, ekonomi temelli politikalar geliştirmesine sebep olmuştur. Bu aktörler arasında ise Avrupa Birliği (AB) ön plana çıkmış, iklim krizine yönelik yürüttüğü müzakereler, ortaya koymuş olduğu hedefler ve eylem planları Birliğin lider olarak konumlanmasını sağlamıştır. Nitekim AB'nin iklim değişikliğini tehdit olarak nitelendirmesi uluslararası konumunda önemli bir rol oynamış, "2030 İklim Hedefleri", "2040 İklim Hedefleri" ve "2050 Uzun-dönem Stratejileri" sadece Birlik açısından değil diğer tüm aktörler açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu kapsamda çalışmamızın temel araştırma sorusunu AB'nin iklim eylemini hangi unsurların şekillendirdiği sorunsalı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızda AB'nin yayımlamış olduğu İklim Eylemi İlerleme Raporları incelenmiştir. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmamızda incelemiş olduğumuz raporların bir karşılaştırması yapılarak hangi temaların etkili olduğu ve AB'yi nasıl etkilediği tartışılmıştır.

İbrahim Mazlum (Marmara Üniversitesi), Özbekistan'da İklim Normlarının Yayılımında Donör Kuruluşların Rolü: UNDP ve AB Örnekleri

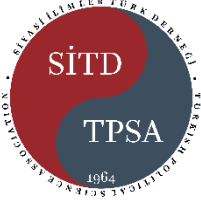
Özbekistan, iklim değişikliği azaltım stratejileri ve uyum önlemleri konusunda temel küresel normları benimseyen ve bunları ulusal yönetim yapılarına entegre etmeye çalışan bir görüntü sergilemektedir. Örneğin, ülke 2017 yılında Paris İklim Anlaşması'nı onaylamış; 2025 yılında sera gazı emisyonlarını 2035'e kadar 2010 düzeyinin %50 altına indirmeyi ve 2055 yılına kadar karbon nötr olma taahhüdünü vermiş; söz konusu temel iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik yasal ve kurumsal altyapıları kurup geliştirmeye başlamıştır. Bu çalışmanın temel araştırma sorusu, Özbekistan'da temel küresel iklim normlarının hangi düzeyde, ne tür mekanizmalar aracılığıyla ve hangi aktörler tarafından yayıldığıdır. Buradan yola çıkarak, çalışmanın üç alt araştırma sorusu bulunmaktadır: S-1: Martha Finnemore ve Kathryn Sikkink'in (1998) 'norm yaşam döngüsü' yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, iklim yönetimi normlarının Özbekistan'daki çeşitli kurumsal mekanizmalara entegrasyonu hangi aşamalarda (ortaya çıkış, yayılım, içselleştirme / yerelleştirme)? S-2: Özbekistan'ın ulusal koşulları, uluslararası düzeyde inşa edilmiş iklim normlarının yayılımını (özellikle, norm yerelleştirilmesi ile araçsal uyum ilişkisi bağlamında) nasıl biçimlendirmekte, filtrelemekte ya da engellemektedir? S-3: UNDP ve AB başta olmak üzere, donör kuruluşların iklim yönetimi normları aracılığıyla Özbekistan'ın ulusal yönetim yapılarını etkilemesinde hangi norm yayılımı mekanizmaları (sosyalleşme, ikna, koşulluluk, norm aşılama) işlev görmektedir? Çalışmada, yukarıda belirtilen ana ve alt araştırma soruları aracılığıyla, Özbekistan'da iklim yönetimi kurumlarının norm içselleştirme düzeyi ve norm yaşam döngüsünün temel dinamikleri analiz edilecektir. Aynı zamanda, Amitav Acharya'nın (2004, 2009) dile getirdiği, norm alıcılarının uluslararası normları bütünüyle kabul ya da reddetmedikleri, aksine, bunları yerelleştirme süreçleri aracılığıyla yeniden inşa ettikleri varsayımı da Özbekistan özelinde irdelenecektir. Yukarıda bahsedilenler çerçevesinde, araştırma aşağıdaki gibi tasarlanmıştır: 1) Eleştirel Söylem Analizi (ülkede iklim yönetimi sorunları nasıl çerçevelenmektedir?) 2) Süreç İzleme (norm yayılımı zaman içinde nasıl değişmektedir?) 3) Çoklu örnek olay çalışması (Seçilmiş UNDP ve AB projelerinin analizi) Bu çerçevede, Özbekistan'da iklim normlarının yayılımı şu şablondan yararlanarak incelenecektir: a) 'Kırılma noktası'nın belirlenmesi; b) mekanizmanın izlenmesi; c) yayılım derinliğinin değerlendirilmesi; d) yerelleştirmenin

belgelenmesi; e) ayrışmanın saptanması. Yukarıda belirtilenlerden yola çıkılarak, çalışmanın örnek olaylarını UNDP ve AB'nin Özbekistan'da yürüttüğü kalkınma yardımı programları ve projeleri oluşturacaktır. UNDP'nin Özbekistan'da yürüttüğü iklim dayanıklılığı programları, 2010'lardan bu yana uluslararası kalkınma yardımı kurumları arasında neredeyse mutlak normatif statüye ulaşan 'topluluk temelli uyum' (CBA) açısından incelenecek; bu programların sosyalleşmeyi ve norm aşılamaı nasıl gerçekleştirdiği ve biçimlendirdiği analiz edilecektir. Çalışmada incelenecek ikinci örneği ise, AB'nin yürüttüğü programlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda, AB'nin kendi normatif mimarisinden türetilen iklim yönetişimi normlarının (özellikle, norm iletim kanalı olarak teknik yardımlar ve uzun vadeli mekanizmalar yoluyla ikna) Özbekistan'da nasıl uygulandığı, norm yayılım mekanizmasının nasıl işlediği ve söz konusu normların Özbekistan ulusal iklim yönetişiminde kurumsallaşma biçimleri incelenecektir.

Halil Kanadıkırık (Tarsus Üniversitesi) ve Yasemin N. Tutar (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), "Abartı", "Mihraklar", "Ceza" ve "İfsat": Yeniden Refah Partisi'nin Sağ Popülizm ve Avrupa Şüphesiliği Kesişim Noktasında İklim Engelleme Söylemi

Bu çalışma, sağ popülizm, Avrupa şüphesiliği ve iklim engelleme (climate obstruction) söyleminin kesişimini tartışmakta ve son zamanlarda Türkiye'de önemli bir yükseliş trendi gösteren aşırı sağcı Yeniden Refah Partisi'nin (YRP) "iklim engelleme" repertuarını karşılaştırmalı söylem analizi yoluyla incelemektedir. YRP'de iklim krizi, yalnızca "maliyetli" bir politika alanı olarak değil, aynı zamanda "bilimsel gerçekliğin reddi" ve "bilim dışı anlatıların üretimi" yoluyla da çerçevelenmektedir. Endişeler, antropojenik iklim değişikliğinin gerçekte var olmadığı, iklim kaynaklı sorunların kanunla veya insan eliyle değiştirilemez, doğal bir süreçten kaynaklandığı gibi formüllerle açıkça reddedilmektedir. Bu reddiye, popülist "mazlum halkı uyandırma" söylemiyle birleşerek, iklim yönetimini "küresel aktörlerin/elitlerin komplolarıyla" ilişkilendiren iklim engellemeci bir çerçeve oluşturmaktadır. İklim engelleme söylemi, Avrupa düzeyinde de sağ popülist partilerde sıklıkla gözlemlenmektedir. Söz konusu partilerin genelinde, YRP'nin bilim inkârcılığından farklı olarak, ancak YRP'nin de paylaştığı Avrupa şüphesiliği ile kesişmektedir. YRP'nin Paris Antlaşması ve karbon düzenlemeleri etrafında oluşturulan anlatı, Avrupa'daki popülist sağcı partilerde sıkça görülen "Brüksel dayatması - rekabet gücü kaybı - vatandaşa maliyet" üçlüsüne işlevsel olarak paraleldir. Bu partilere göre ilgili mevzuat, gelişmekte olan ülkelere "karbon emisyonu cezaları" uygulamak için bir "bahane" olarak kullanılmakta ve onları "karbon sertifikaları" aracılığıyla ulusötesi bir "ekonomik kuşatma" altına almaktadır. Bu iddiaları test etmek için araştırma, (i) parti programları ve politika metinleri, (ii) lider/üst düzey yönetim konuşmaları, (iii) parlamento grubu konuşmaları ve komite tutanakları, (iv) sosyal medya paylaşımları ve kampanya videolarından oluşan verinin tematik analizi yoluyla YRP'nin bir külliyatını oluşturmaktadır. Avrupa bölümünde, karşılaştırmalı bir strateji önermektedir: Avrupa içinde güçlü bir egemenlik-Avrupa şüphesiliği çizgisi ve kültürel savaş repertuarına sahip radikal sağcı partilerin tasarımıı takip etmektedir. Yüksek düzeyde egemenlik/kimlik temelli Avrupa şüphesiliğine sahip sağ popülist olarak tanımlanan partilerden Birleşik Krallık'ta UK Independence Party (UKIP), Reform UK ve British National Party (BNP); İtalya'da Lega Nord (LN), Fratelli d'Italia (Fdi); Belçika'da Vlaams Belang (VB); İsveç'te Sverigedemokraterna (SD);

Polonya’da Prawo i Sprawiedliwość (PiS) ve Suwerenna Polska (SP); Estonya’da Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (EKRE) örnekler olarak seçilmiş YRP ile karşılaştırılmıştır. Metodoloji bölümünde, Eleştirel Söylem Analizi ve çerçeve analizi birlikte uygulanmaktadır. Bu doğrultuda söylem düğümleri ve antagonizmler (halk/elit, ulusal/Brüksel, yerli/dış kaynaklı, gerçek/bilim elitleri) haritalandırılır. Ayrıca iklim engelleme stratejileri kodlanır: “Bilimsel inkâr” (gerçek değil; insan eliyle değiştirilemez), “komplo/niyet atfı” (küresel elitler), “egemenlik” (anlaşmalar ulusal bağımsızlığa tehdittir), “ekonomik maliyet/şartlılık” (sertifikasyon, ceza, üretim), “sorumluluk kaydırma/karşılaştırma” gibi retorik manevralar (Avrupa örneklerinde yaygın). Tüm bunlar YRP’deki karşılıkları ile tespiti edilir. Böylelikle YRP’nin iklim engellemeci söyleminin Avrupa’dan diğer örnekler olarak seçilmiş sağ popülist partilerle olan “ortak temel repertuarını” (egemenlik + maliyet politikası + elitizm karşıtlığı) ve ayırt edici yönünü (YRP’de bilimsel inkârın daha doğrudan/merkezî konumu ve dinsel söylem) aynı analitik düzlemde görünür hale getirir.

SİYASİ İLMİLER TÜRK DERNEĞİ

V. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

VI. OTURUM (20 EYLÜL 2026, PAZAR, 15.00-16.30)

Panel 61 (15.00-16.30, Konferans Salonu)

Türkiye’de Siyasi Partiler: Örgütler, Seçmen Bağları ve Kurumsallaşma

Panel Başkanı: Melike Gale (Abdullah Gül Üniversitesi)

Melike Gale (Abdullah Gül Üniversitesi), Aynı Gelenekten Farklı Partiler: Millî Görüş Yörüngesindeki Yeni Partilerin Ortaya Çıkış Etmenleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz (1970-2025)

Türkiye’de 1970’te Millî Nizam Partisi’nin kuruluşundan günümüze uzanan elli beş yıllık süreçte, Millî Görüş geleneği biri doğrudan diğeri dolaylı yörüngesinde olmak üzere çok sayıda siyasal parti ortaya çıkarmıştır. Bu partilerin bir kısmı kapatma ve yeniden örgütlenme yoluyla geleneğin doğrudan sürdürücüsü olarak doğmuş, bir kısmı ise gelenekten ya da ondan türeyen partilerden ayrılma yoluyla kurulmuştur. Bu bildiri, söz konusu partilerin ortaya çıkışına neden olan etmenleri karşılaştırmalı bir çerçevede çözümlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, yeni parti literatürünün büyük ölçüde Batı Avrupa demokrasilerindeki yeşil partiler, popülist radikal sağ partiler ve girişimci partiler üzerinden geliştirildiğini; bu çerçevenin toplumsal yarılımlar, fırsat yapıları ve temsil boşlukları gibi etmenleri öne çıkarırken, köklü bir geleneğin ardışık parti kapatmaları, kuşaksal ayrışmalar ve programatik dönüşümler aracılığıyla kendini yeniden üretmesi gibi bir dinamiği yeterince kapsamadığını ileri sürmektedir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Derinlemesine inceleme birimini, kurucu aktörlerine birinci elden erişim sağlanan beş parti oluşturmaktadır: Saadet Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi, Yeniden Refah Partisi, Demokrasi ve Atılım Partisi ve Gelecek Partisi. Veriler, bu partilerin kuruluş süreçlerine birinci elden tanıklık etmiş, aralarında bir eski cumhurbaşkanı, eski bakanlar, parti genel başkanları ve kurucu üyelerin de bulunduğu on beş kurucu aktörle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlardan elde edilmiş; veriler içerik analizi yöntemiyle ve MAXQDA yazılımı aracılığıyla sistematik biçimde çözümlenmiştir. Bulgular, partilerin ortaya çıkış etmenlerinin parti içi demokrasi, politik çatışma, yapısal faktörler, fırsat yapısı, kimlik değişimi ve liderlik gibi kategoriler etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu etmenler arasında parti içi demokrasi, politik çatışma ve yapısal faktörler en yüksek yoğunlukta öne çıkmıştır. Karşılaştırmalı analiz, etmenlerin partilere göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Saadet Partisi’nin ortaya çıkışında ardışık parti kapatmaları ve askerî-bürokratik vesayet gibi yapısal-dışsal etmenler belirleyici olurken, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin doğuşunda kimlik değişimi, parti içi demokrasi talebi ve Batılı kurumlarla entegrasyon yönelimi öne çıkmaktadır. Yeniden Refah Partisi’nin kuruluşunda liderlik ve parti içi demokrasi etmenleri belirleyici olurken, Demokrasi ve Atılım Partisi ile Gelecek Partisi’nin

ortaya çıkışında ağırlıklı olarak yönetim anlayışındaki farklılaşma, parti içi demokrasi ve politik çatışma rol oynamaktadır. Çalışma, bu etmenleri Türkiye siyasal sistemine özgü dört yapısal dinamik ile ilişkilendirmektedir: ardışık parti kapatma rejimi, lider merkezli parti kültürü, ideolojik gelenek sürekliliği ile seçmen kültüründeki güç algısı ve aidiyet. Bu çerçevede bildiri, ayrılan partilerin ortak motivasyonunun çoğunlukla yönetim ve parti içi demokrasi eleştirisi etrafında biçimlendiğini; buna karşılık yapısal-dışsal etmenlerin ve kimlik değişiminin belirli partilere özgü kaldığını ileri sürmektedir. Çalışmanın katkısı, Batı kaynaklı yeni parti literatürünün açıklayıcı sınırlarını Türkiye örneği üzerinden tartışmaya açarak, gelenek-süreklilik dinamiğinin baskın olduğu siyasal sistemlerde yeni parti olgusunun çözümlenmesine yönelik karşılaştırmalı bir analitik zemin sunmasıdır.

Osman Kocaaga (Kırklareli Üniversitesi) ve Halime Safiye Atalay (İstanbul Medipol Üniversitesi), Ulusal-Örgütsel Merkez Bağlamında Türkiye’de Parti Yapıları: Political Party Database Project Verilerine Dayalı Karşılaştırmalı Bir Ülke Analizi

Bu çalışma, dünyanın tek ve en geniş kapsamlı veri tabanı olan Political Party Database Project’in (PPDB) üçüncü tur verilerinden hareketle, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsil edilen beş büyük siyasal partinin ulusal yürütme ve parlamento düzeylerindeki örgütsel yapılarını incelemektedir. Parti sistemindeki ideolojik ve örgütsel çeşitliliğin kapsamlı biçimde temsil edilebilmesi amacıyla analiz, Adalet ve Kalkınma Partisi’ni (AKP), Cumhuriyet Halk Partisi’ni (CHP), Milliyetçi Hareket Partisi’ni (MHP) ve İYİ Parti’yi, ayrıca Halkların Demokratik Partisi’ni (HDP) kapsamaktadır. Çalışma, özellikle parti lideri, merkez yürütme (ya da yönetim) kurulu ve parlamento grubu değişkenlerine odaklanarak, merkezî parti örgütleri ile parlamenter parti örgütlerinin temel unsurları arasındaki karşılıklı etki, bağımlılık ilişkileri ve kurumsal yerleşiklik düzeylerini analiz etmektedir. Bu çerçevede Türkiye’deki partiler arasındaki temel benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ortaya konulmaktadır. Dünyada siyasal partilere ilişkin ilk yasal düzenleme olan ve Türkiye’de kabul edilen Siyasi Partiler Kanunu, MYK’nın üye sayısı için yalnızca asgari bir eşik belirlemekte, azami üye sayısı konusunda ise partilere esneklik tanımaktadır. Partilerin üye sayılarını yasal asgari sınıra yakın tutma yönündeki tercihi, MYK üyeliğini sınırlı tutarak daha etkin bir denetim ve koordinasyon sağlama arzusunu yansıtıyor görünmektedir. Bunun yanında kanun, genel merkez örgütlerinin adları, sayıları ve bileşimi konusunda siyasal partilere geniş bir takdir alanı tanımaktadır. Bununla birlikte, bu takdir yetkisine rağmen bütün partiler, PPDB’nin ikinci tur bulgularıyla da uyumlu biçimde, biri MYK’ya, diğeri Parti Meclisi ya da benzeri karar organına karşılık gelen iki merkezî örgütsel birimden oluşan modeli sürdürmektedir. Parti liderlerinin MYK üyelerini doğrudan belirleme yetkisi MHP ve HDP’de bulunmazken, AKP, CHP ve İYİ Parti’de bu yetki neredeyse mutlak bir nitelik taşımaktadır. Bu açıdan MYK’nın oluşumu iki eksen üzerinden analiz edilebilir: liderin tam kontrolüyle şekillenen model ve bu tür bir doğrudan lider kontrolünün bulunmadığı model. Ayrıca, bütün partilerde MYK üyelerinin yaklaşık yüzde 50’si aynı zamanda milletvekili olarak görev yapmaktadır. Veriler, MYK üyelerinin parlamentoda sürekli ve kayda değer biçimde temsil edildiğini göstermektedir; ancak bu açıdan partiler arasındaki farklılaşma sınırlı kalmaktadır. MYK üyelerinin önemli bir bölümünün bu göreve milletvekili seçilmeden önce gelmiş olması, bu kurul üyeliğinin sonraki genel seçimlerde

milletvekili olma olasılığını önemli ölçüde artırdığını düşündürmektedir. Genel olarak bu çalışma, çağdaş Türkiye’de merkezîleşme, parlamenterleşme ve lider hâkimiyetinin parti içi iktidar yapıları üzerindeki etkilerini kapsamlı bir kurumsal analiz çerçevesinde ele almaktadır. Mevcut literatürle birlikte değerlendirildiğinde çalışma, söz konusu bulguları ilgili kurumsal ve siyasal bağlam içinde incelemekte; PPDB’nin Round 3 verilerinin erişime açılmasının ardından yürütülecek daha kapsamlı araştırmalar için de bir pilot çalışma niteliği taşımaktadır.

Onur Alp Yılmaz (Bağımsız Araştırmacı), Kurucu Öteki Olarak CHP: Türkiye’de Merkez Sağ Popülizmin Sürekliliği

Bu çalışma, Türkiye’de merkez sağ siyasetin tarihsel sürekliliğinin yalnızca ekonomik tercihleri, muhafazakâr değerleri veya kalkınmacı politikaları üzerinden değil; aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi’nin “kurucu öteki” olarak sürekli yeniden üretilmesi üzerinden şekillendiğini ileri sürmektedir. Demokrat Parti’den Adalet Partisi’ne, Anavatan Partisi’nden Adalet ve Kalkınma Partisi’ne uzanan çizgide merkez sağ siyaset, kendisini büyük ölçüde devletçi, bürokratik ve halktan kopuk olduğu iddia edilen bir “CHP geleneği” karşısında konumlandırırmıştır. Böylece CHP, yalnızca bir rakip parti değil; merkez sağ popülizmin toplumsal antagonizmasını kuran tarihsel bir referans noktası hâline gelmiştir. Çalışma, Türkiye’de popülizmin yalnızca güncel siyasal krizlerin ürünü olmadığını; aksine merkez sağın kuruluşundan itibaren belirli söylemsel süreklilikler taşıdığını savunmaktadır. “Yeter söz milletindir”, “milli irade”, “vesayet”, “bürokratik oligarşi”, “milletin değerleri” ve “seçkinler-halk karşıtlığı” gibi temaların farklı dönemlerde yeniden üretilmesi, bu sürekliliğin temel göstergeleri olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda CHP karşıtlığı, yalnızca seçimsel rekabetin değil; çevrenin merkeze karşı temsil iddiasının da taşıyıcısı hâline gelmektedir. Araştırma, merkez sağ söylemin farklı tarihsel dönemlerde nasıl yeniden üretildiğini incelemek amacıyla karşılaştırmalı söylem analizi yöntemini kullanmaktadır. Adnan Menderes, Süleyman Demirel, Turgut Özal ve Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmaları, seçim kampanyaları ve siyasal söylemleri incelenerek CHP’nin hangi kavramsal çerçeveler üzerinden “ötekileştirildiği” analiz edilmektedir. Çalışma özellikle kalkınma karşıtlığı, halktan kopuk elitizm, devlet vesayeti, kültürel yabancılaşma ve milli irade karşıtlığı gibi temaların dönemler arasında nasıl süreklilik gösterdiğine odaklanmaktadır. Bu çerçevede çalışma, Türkiye’de merkez sağın yalnızca ideolojik bir kategori değil; aynı zamanda toplumsal meşruiyetini “kurucu merkeze karşı halkın temsilcisi olma” iddiasından üreten popülist bir siyasal form olduğunu ileri sürmektedir. Böylece CHP’nin tarihsel konumu, merkez sağ açısından yalnızca geçmişe ait bir siyasal rakip değil; sürekli yeniden ihtiyaç duyulan bir antagonizma kaynağı olarak işlev görmektedir. Çalışmanın temel katkısı, Türkiye’de merkez sağ-popülizm ilişkisini tarihsel süreklilik içinde yeniden düşünmek ve CHP karşıtlığını merkez sağ siyasal kimliğinin kurucu unsurlarından biri olarak kavramsallaştırmaktır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye’de popülizm, merkez-çevre ilişkileri ve siyasal kutuplaşma literatürlerine tarihsel-söylemsel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Mehmet Fatih Çömlekçi (Kırklareli Üniversitesi) ve Toygar Sinan Baykan (Kırklareli Üniversitesi), Kısıtlayıcı Bir Siyasi Ortamda Tıkanmış Parti Dijitalleşmesi: Cumhuriyet Halk Partisi Vakası

Bu tebliğ, dijital devrimden çok önce kurulmuş yüzyıllık bir geçmişe sahip köklü bir muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) demokratik gerileme ve yaygın klientelistik siyasi rekabet ortamında dijital dönüşüme yönelik attığı adımları inceliyor. Parti yetkilileriyle yapılan görüşmelere ve parti tüzüğü, belgeleri ve dijital platformlarının analizine dayanarak, tebliğ parti dijitalleşmesini iki boyutta kavramsallaştırıyor: iletişimsel ve örgütsel. Bulgular, sosyal medya, çevrimiçi gönüllülük araçları ve kampanya teknolojileri aracılığıyla CHP'nin iletişimsel dijitalleşme bakımından önemli ilerlemeler kaydettiğini gösterirken, partinin örgütsel dijitalleşmesinin kısmi ve sürüncemeli yürüdüğünü ortaya koymaktadır. Dijital Demokratik Katılım kavramı CHP tüzüğünde resmi olarak yer alsa da uygulanması siyasi baskı, kaynak asimetrisi, örgütsel atalet ve geleneksel üyelik dinamikleri tarafından kısıtlanmaktadır. Tebliğ, demokratik gerilemenin dijital devrim öncesi doğmuş muhalefet partileri için dijitalleşmeyi aynı anda hem teşvik ettiğini hem de sınırlandırdığını, tam bir dönüşüm yerine melez sonuçların ortaya çıkmasına yol açtığını savunuyor.

Panel 62 (15.00-16.30, Amfi V)

Normatif Güç Avrupa'yı Yeniden Düşünmek

Panel Başkanı: Fulya Akgül Durakçay (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Sevgi Çilingir (Dokuz Eylül Üniversitesi) ve Gözde Kaya (Dokuz Eylül Üniversitesi), Avrupa Ortak Sığınma Sistemi Bağlamında Normatif Gücün Krizi

Avrupa Birliği (AB), uluslararası sistemde devletler dışında kalan tek ana aktördür. Bu bağlamda, AB'nin küresel bir güç olup olmadığı ve/veya gücünün niteliği, yarım yüzyılı aşkın süredir tartışılmaktadır. Entegrasyonun farklı politika alanlarına yayılması, Soğuk Savaş ertesi dönemin güvenlik paradigmasındaki değişim ve neoliberal dönüşüm bağlamında artan üye sayısı, giderek daha fazla devletle kurulum derinleşen ortaklık ilişkileri, "AB nasıl bir güç?" sorusunu güncel tutmaktadır. AB, liberal demokrasi unsurlarıyla tanımladığı temel değerlerini dünyanın geri kalanına yaymayı hedeflemektedir. Demokrasi ve insan hakları, yeni üye kabulünden ticari iş birliği ve kalkınma desteklerine uzanan bir skalada, AB'nin üçüncü devletlerle kurduğu ilişkilerde benimsediği koşulluluk yaklaşımının ana bileşenleri arasındadır. Özellikle Doğu genişlemesiyle birlikte, AB üyeliği bir demokratik konsolidasyon aracına dönüştürülmüştür. Bu durum, AB'nin diğer devletlerde değişimi tetikleyen bir "normatif güç" olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. AB'yi normatif güç olarak tanımlayabilmek içsel ve dışsal koşullara bağlıdır. İçsel olarak, normların özgül değerinin olması ve AB'nin dışarıya örnek olacak şekilde bunları kendi içinde uygulayabilmesi gerekir. Dışsal olarak, diğer ülkelere bir çekim merkezi sunma, bir baskı unsuru oluşturma ve benzeri yollarla etki edebilmesi gerekir. AB'nin demokrasi ve insan hakları tanımı küresel kriterlere dayanmaktadır. Ancak, tüm üye ülkelerde aşırı sağın yükselişi ve bazı üye devletlerde yaşanan demokratik gerilemeye karşı AB kurumlarının etkisiz kalması, AB'nin diğer aktörlere örnek olma yoluyla norm transferine dair içsel kapasitesini azaltmıştır. 2008 mali krizinden itibaren yaşanan bir dizi kriz, AB

entegrasyonunun kendisini zayıflatmıştır. Diğer aktörlere uyguladığı koşulluluk ve benzeri etki mekanizmalarının ne kadar tutarlı ve/veya başarılı olduğu da tartışma konusudur. Bu bağlamda, AB'nin normatif bir güç krizi yaşadığı söylenebilir. Literatürde AB'nin normatif gücü, genellikle başta demokrasi ve insan hakları olmak üzere temel değerler üzerinden tanımlanan koşulluluk mekanizmaları, üyelik süreçleri ve ortaklık ilişkileri bağlamında değerlendirilmektedir. Bu çalışma, normatif güç tartışmalarına, Avrupa Ortak Sığınma Sistemi'nin (AOSS) nitelikleri özelinde katkıda bulunmayı hedeflemektedir. AOSS, AB'nin temel değerlerine (insan hakları, sığınma hakkı ve dayanışma), küresel sığınma rejiminin temelini inşa eden 1951 Cenevre Konvansiyonu ve Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu'na dayanmaktadır. AB üye devletlerine gelen sığınmacıları, ortak değerler ve standartlar etrafında bütünleşmiş şekilde desteklemeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla, AB'nin diğer uluslararası aktörler için örnek olabilecek bir norm düzeni yaratma kapasitesine sahip olduğu söylenebilir. AOSS mevzuatı, 1999-2013 yıllarında geliştirilmiştir. Ancak 2015 sığınma krizinde yetersiz kalmıştır. Buna mukabil başlayan mevzuat yenileme sürecinde, Ukrayna savaşı başlamıştır. AB sığınma rejimi, yeni bir sığınma krizi esnasında, 2026'da yürürlüğe giren Göç ve Sığınma Paketi altında yeniden düzenlenmiştir. Çalışma, krizler ortamında ortaya çıkan bu güncel mevzuatı oluşturan tüzük ve direktifleri, küresel uluslararası koruma gereklilikleri ile mukayeseli olarak inceleyecektir. Böylece, AB'nin sığınma alanında normatif gücü, içsel kapasite- AOSS temel ilke ve prosedürlerinin özgül değeri ve iç tutarlılığı -açısından değerlendirilecektir.

Özge Bozkaya (Yaşar Üniversitesi), İklim Değişikliğine Bağlı Göç ve Avrupa Birliği'nin Yönetim Ussallığı: Normatif Güç Anlatısının Sınırları

İklim değişikliği yaşam alanları üzerindeki baskısını artırmakta ve insanları göç etmeye zorlamaktadır. Uluslararası yönetim faaliyetlerinde kademeli olarak sorunsallaştırılan iklim değişikliğine bağlı göçe yönelik doğrudan bir göçmen hakları çerçevesi henüz bulunmamaktadır. Bu durum, iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilenlerin statü boşluğunu insan hakları temelli bir tartışmaya taşımaktadır. İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarının önlenmesinde benimsediği normatif yaklaşım ve "ideal aktör" imajıyla öne çıkan Avrupa Birliği (AB)'nin ise iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilenlerin statü ve hak boşluklarına yönelik yaklaşımının daha ihtiyatlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, hem AB düzeyindeki mevzuat çalışmaları hem de AB'nin dış politika ussallığı iklim göçmenlerini dayanıklılık odaklı yönetim stratejisiyle ele almaktadır. Bu strateji, ekosistemleri ve insan topluluklarını iklim değişikliğini önleme politikaları yoluyla daha dayanıklı hale getirerek göçü yönetmeye odaklanmaktadır. Birlik ayrıca bu stratejisini Güney Komşuluk Politikası çerçevesinde dışsallaştırmaktadır. Bu haliyle ilgili strateji iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilenlere yönelik küresel mevzuat boşluğunu yeteri kadar görünür kılmamakta ve daha çok göçün uzaktan yönetimini öncelik haline getirmektedir. Bu çalışmada, Birliğin iklim göçü yönetimi doğrultusundaki kurumsal yanıtının ve Güney Komşularına yönelik ussallığının çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, AB'nin iklim göçünü yönetmeye ilişkin mevcut ussallığının normatif güç anlatısını eksik bıraktığı alanlar tartışılmakta ve AB'nin politika uygulamaları ardında yatan ussallık eleştirel perspektife bağlı kalarak analiz edilmektedir. Sonuçta, AB'nin iklim göçüne yönelik

mevzuat ve terminoloji oluşturulması çabalarında öncü rol üstlenmesinin normatif güç anlatısıyla daha uyumlu olacağı önerilmektedir.

Fulya Akgül Durakçay (Dokuz Eylül Üniversitesi), Avrupa Birliği'nin Normatif Gücünü Yeniden Düşünmek: Demokratik Gerilemenin Dış Politikaya Etkileri

Avrupa Birliği (AB), başta demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları olmak üzere benimsediği değerleri dış politikasına da yayma kapasitesiyle ön plana çıkarak “normatif güç” olarak tanımlanmıştır. Ancak son yıllarda dünyada genel olarak gözlemlenen demokratik gerileme trendi, AB ülkelerinde de görülmüş ve bu durum, AB’nin normatif kimliğini sorgulanır hâle getirmiştir. Bu çalışma, AB içindeki demokrasi normunun zayıflamasının, AB’nin en önemli dış politika araçlarından biri olan demokrasi teşviki politikalarına nasıl yansındığını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, AB’deki demokrasinin ve liberal değerlerin gerilemesinin demokrasi teşviki politikalarının içeriğini, kapsamını ve önceliklerini değiştirip değiştirmediği sorunsallaştırılmakta ve bu araştırma sorusu, Avrupa Komşuluk Politikası ile Doğu Ortaklığı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu soru, Doğu Ortaklığı ülkelerinden Ukrayna, Moldova ve Gürcistan’da demokratikleşme süreçlerinde belirgin bir ilerleme kaydedilmemesine rağmen bu ülkelerin genişleme politikasına dâhil edilerek adaylık statüsü verilmiş olması bağlamında ayrıca önem kazanmaktadır. Çalışma, AB’nin bu ülkelerle ilişkilerinde koşulluluk ilkesini giderek yumuşattığından ve güvenlik ile jeopolitik kaygıların demokrasi gündeminin önüne geçtiğinden hareketle AB’nin demokrasi teşviki politikaları kapsamındaki normatif taahhütleri ile uygulamaları arasındaki uyumsuzlukları tespit etmeyi amaçlamaktadır. AB’nin normatif gücünün iç tutarlılığına bağlı olduğunu savunan çalışma, “normatif güç Avrupa” tartışmasına katkı sunmayı hedeflemektedir. AB ülkelerinde demokrasinin gerilemesinin dışarıda demokrasiyi teşvik etmenin sürdürülebilirliğini tartışmaya açtığını savunan bu çalışmada, birincil kaynak olarak AB’nin demokrasi teşvikine yönelik kurumsal politikaları ile Ukrayna, Moldova ve Gürcistan ile Doğu Ortaklığı Girişimi kapsamında imzaladığı belgelerden, çeşitli demokrasi endekslerinden ve ikincil literatürden yararlanılmaktadır.

Panel 63 (15.00-16.30, Amfi VI)

Erken Soğuk Savaş Döneminde Türkiye’de Kalkınmanın Siyaseti

Panel Başkanı: Orhan Hayal (Bağımsız Araştırmacı)

Semih Çağman (İstanbul Topkapı Üniversitesi), Taşkınla Gelen Hizalanma: 1948 Seyhan Felaketi ve Türkiye-ABD Hidro-Politik Yakınlaşması

Şubat 1948’de Toroslar üzerindeki kış yağışlarının ardından gelen sürekli yağmurlar, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin Çukurova ovasında taşmasına yol açtı, su seviyesi beş metreye ulaşırken Adana, Tarsus ve Ceyhan ovaları sular altında kaldı. Çukurova, on dokuzuncu yüzyıl ortasından beri dünya pamuk piyasalarına eklemlenmiş, ülkenin döviz gelirinin önemli bir bölümünü sağlayan stratejik bir tarım havzasıydı. Taşkın bu denli hızla bir ulusal krize dönüşmesi, bölgenin bu iktisadi-stratejik konumuyla doğrudan ilişkiliydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Truman Doktrini ve Marshall Planı ile şekillenen Amerikan kalkınma siyaseti, Türkiye’yi bir

modernleşme laboratuvarına dönüştürmüştür. Bu sürecin Çukurova’da somutlaşması ise tarih yazımında genellikle diplomatik müzakereler ve ideolojik hizalanma ekseninde, devletler arası bir tercih meselesi olarak okunur. Bu çalışma, bu okumaya alternatif olarak, Türkiye-ABD yakınlaşmasının somut bir momentini, 1948 Şubat’ında Seyhan nehrinin taşmasıyla ortaya çıkan krizi merkeze almaktadır. Amacı, bu hizalanmanın ABD’nin stratejik tercihinin yanı sıra, doğanın kendi yıkıcı gücünü dayatmasıyla, yani diplomasinin dışında kalan maddi bir baskıyla da kurulduğunu göstermektir. Çalışma, Aktör-Ağ Kuramı’nın çeviri sürecinden beslenmekte ve bu kavramı, ABD’nin Soğuk Savaş döneminde Tennessee Valley Authority (TVA) modelini bir hidro-politik dış politika aracı olarak küresel ölçekte dolaşıma soktuğu bağlama yerleştirmektedir. TVA, tek bir nehrin değil, bütün bir havzanın taşkın kontrolü, sulama ve enerji üretimini tek bir merkezi otorite altında birleştiren, çok-amaçlı ve bölgesel ölçekli bir kalkınma şablonu olarak tasarlanmıştır. ABD bu modeli, Sovyet merkezîliğine karşı “demokratik” ve bilimsel bir alternatif olarak Küresel Güney’e ihraç etmekteydi. Çukurova’nın taşkın sonrası müstakil bir mesele değil, bütüncül bir havza olarak ele alınması gerektiği yönündeki resmi söylem, TVA mantığının Türkiye bağlamına çevrildiğinin ilk izidir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri’nde yer alan resmî yazışmalar ve teknik raporlar, Amerikan arşivlerindeki diplomatik yazışmalar ve dönemin gazeteleri, bu çözümlemenin temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Taşkın, Türkiye-ABD ilişkisinde kurucu bir an olarak üç adımda işlemiştir. Cumhurbaşkanı İnönü’nün taşkın bölgesini uçakla denetlemesi ve gördüklerini doğrudan bir “kâbus” olarak tanımlaması, felaketi devletin en üst kademesinde acil bir krize dönüştürmüştür. Bu kriz yerel mühendislik kapasitesine duyulan güveni aşındırmıştır, nitekim Su İşleri yetkilileri toprak seddi inşa edecek uzman bulunmadığını kamuoyu önünde itiraf etmiştir. Güven kaybı kısa sürede somut taleplere dönüşmüş, Türkiye ABD’den 200 ağır traktör, ekskavatör ve taşkın kontrolü konusunda uzman mühendis istemiştir. Bu talepler, ABD’nin TVA modelini Soğuk Savaş’ın hidro-politik bir aracı olarak ihraç etme stratejisiyle örtüşerek iki ülke arasındaki teknik yardım ağının ilk somut düğümlerini oluşturmuştur. Havza ölçeğinde düşünme biçiminin Türk bürokrasisine bu denli hızlı yerleşmesi, TVA’nın bir mühendislik tekniğinden öte, bir yönetim rasyonalitesi olarak ithal edildiğini göstermektedir. Tüm bunlar, Türkiye-ABD yakınlaşmasının Amerikan baskısının tek taraflı bir sonucu olmadığını, doğanın yarattığı acil ihtiyaçla ABD’nin hidro-modernite ihracının kesiştiği bir hizalanmadan doğduğunu göstermektedir. Taşkın olmasaydı, yerel mühendisliğe duyulan güvensizlik bu denli açık ifade edilmeyecek, Türkiye’nin ABD’den traktör ve uzman talebi bu kadar somut bir zeminde meşrulaşmayacaktı. Sonuç olarak bu çalışma, 1948 Seyhan taşkını, ileride Seyhan Barajı’nın inşasıyla sonuçlanacak olan teknik yardım ağının başlangıç noktası olarak konumlandırmaktadır. Kalkınma tarih yazımına katkısı, Türkiye’nin Batı bloğuna eklenmesini, doğanın baskısı ile ABD’nin havza ölçekli hidro-politik dış politika aracının kesiştiği maddi bir an olarak yeniden konumlandırmaktır.

*Orhan Hayal (Bağımsız Araştırmacı) ve Muhammet Salih Kahraman (İstanbul Üniversitesi),
Mercury-Medioli Projesi: Erken Soğuk Savaş Türkiye'sinde Başarısız Bir Kalkınma Girişimi Bize
Ne Söyler?*

1948 sonbaharında Türkiye'nin yollarını, limanlarını, demiryollarını ve enerji altyapısını dönüştürmeyi vaat eden 600 milyon dolarlık bir proje Ankara'da büyük heyecan yaratıyordu. Bayındırlık Bakanı Nihat Erim, projeyi değerlendirirken günlüğüne "C'est trop beau pour être vrai" (Gerçek olamayacak kadar güzel) notunu düşmüştür. İsmet İnönü'nün de yakından takip ettiği bu girişim, Türk ve Amerikan karar alıcılarını harekete geçirmesine rağmen kısa sürede ortadan kaybolmuştur. Kamuoyunda dolaşıma girmeyen bu proje bugün büyük ölçüde diplomatik yazışmalar, sınırlı sayıdaki arşiv belgesi ve Nihat Erim'in hatıratı üzerinden takip edilebilmektedir. Erken Soğuk Savaş dönemi, Türk siyasetinin gelecek on yıllara yayılan şekillenmesinde kurucu bir uğrak niteliği taşımaktadır. Ancak bu dönemi ele alan çalışmalar çoğunlukla Türkiye'nin Amerikan liderliğindeki uluslararası sisteme eklemlenmesi, askerî ittifaklar ve çok partili yaşama geçiş gibi makro süreçlere odaklanmıştır. Kalkınma süreçleri ise sıklıkla tek yönlü aktarım mekanizmaları olarak ele alınmıştır. Aktör-Ağ Kuramı açısından herhangi bir projenin ya da toplumsal olgunun varlık kazanması, farklı aktörlerin, çıkarların, uzmanlıkların ve maddi unsurların ortak bir tasavvur etrafında hizalanabilmesine bağlıdır. Tarihsel olarak teknik açıdan sorunlu veya eksik birçok proje gerekli siyasal desteği, kurumsal ilgiyi ve finansal kaynakları üretebildiği için hayata geçirilebilmiştir. Buna karşılık teknik açıdan makul görünen birçok girişim ise gerekli aktörleri, kurumları ve beklentileri ortak bir zeminde buluşturamadığı için uygulanamamıştır. Bu nedenle kalkınma projeleri, kurabildikleri ağlar ölçüsünde istikrar kazanır ve uygulanabilir hale gelir. Savaş sonrası ekonomik darboğaz ve çok partili yaşama geçişin yarattığı siyasal baskılar, CHP hükümetini geniş ölçekli dış finansman arayışına yöneltmiştir. Türk karar alıcıları, Eximbank'tan sağlanacak bir kredinin 1946 İvedi Sanayi Planı ve 1947 Bayındırlık Programı'nın önemli bölümlerini hayata geçirebileceğini düşünmekteydi. Ancak Amerikan tarafı bütüncül kalkınma finansmanı yerine proje bazlı ve uzman denetimine dayanan bir yaklaşımı benimsemiş, böylece Türk ve Amerikan kalkınma anlayışları arasında belirgin bir gerilim ortaya çıkmıştır. Tam da bu dönemde İtalyan müteahhitlik firması Emilio Medioli e Figli'nin temsilcileri, yollar, limanlar, demiryolları ve enerji yatırımlarını kapsayan yaklaşık 600 milyon dolarlık bir kalkınma projesiyle Ankara'ya gelmiştir. Girişim kısa sürede Nihat Erim'in gündemine taşınmıştır. Erim ve İnönü tarafından desteklenen proje, Eximbank'ın sınırlayıcı finansman anlayışını aşarak büyük altyapı yatırımlarını hızla hayata geçirebilecek alternatif bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Ancak süreç ilerledikçe girişimin dayandığı finansman modeline ilişkin soru işaretleri ortaya çıkmış, Türk hükümetinin talep ettiği Amerikan desteği ve güvencesi sağlanamamış, Mercury şirketinin mali kapasitesine ilişkin kuşkular giderek artmıştır. Böylece proje etrafında oluşan ilgi kalıcı bir kurumsal desteğe dönüşmemiştir. Mercury-Medioli girişimi istikrar kazanamazken, aynı dönemde farklı kalkınma girişimleri gerekli kurumsal desteği ve uluslararası iş birliğini üreterek kalıcı hale gelmiştir. Karayolu yatırımları bunun en görünür örneklerinden biridir; Amerikan Karayolları İdaresi ile yürütülen iş birliği Türkiye'nin karayolu dönüşümünde belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak bu süreç de tek yönlü bir Amerikan aktarımı değildir. Amerikan tarafı askerî-stratejik öncelikleri gözetirken, Türk tarafı programın ülke geneline yayılmasında ısrar etmiştir. Böylece karayolları programı farklı aktörlerin önceliklerini ortak bir çerçevede buluşturabildiği

ölçüde istikrar kazanmış, Mercury-Medioli girişimi ise benzer bir hizalanmayı sağlayamadığı için başarısız olmuştur. Bu çalışma, Mercury-Medioli girişimini erken Soğuk Savaş Türkiye'sinde alternatif bir kalkınma güzergâhı yaratma girişimi olarak incelemektedir. Girişimin başarısızlığı, teknik yetersizliklerden çok gerekli aktörleri aynı ağ içerisinde istikrarlı biçimde hizalayamamasından kaynaklanmıştır.

Ömer Çetin (İstanbul Üniversitesi), Tahakkümün Aracından Egemenliğin Talebine: Fransız Sömürge Kalkınmacılığı, Amerikan Modernleşmeciliği ve Post-Kolonyal Kalkınma Talebinin İnşası

Kalkınma bugün egemen ulus devletlerin meşru bir beklentisi, hatta bir “hak” olarak kabul edilen bir kavramdır. Oysa bu kavramın kökleri 20. yy. sonrasında sömürge yönetiminin sonrasında rasyonalize eden ve meşrulaştıran bir söyleme dayanmaktadır. Bu çalışma, Fransız sömürge imparatorluğunda kalkınma düşüncesinin doğuşunu ve postkolonyal ülkelerin bağımsızlık sonrasında Amerikan tipi (modernleşmeci) kalkınmacılığının ortaya çıkışıyla kalkınmanın bir hak ve proje olarak tekrar benimsenmesi sürecini incelemektedir. Çalışmanın ilk eksenini, Fransız sömürge kalkınmacılığının dayandığı *mise en valeur* (değerleme/kalkındırma) ideolojisini çözümlemektedir. Bu ideolojinin nasıl uygulandığını, yerel üretimi nasıl yönlendirmeyi ve dönüştürmeyi amaçladığını ve yerliler tarafından nasıl alımlandığını incelemektedir. İrksallaştırılmış ekim ve tarım yöntemleri ile çalışma ve beslenme düzenleri gibi bedene ve üretime dönük müdahaleler üzerinden işleyen bu kalkınmacılık, sömürgeleri hem iktisadi bir kaynak hem de “uygarlaştırma misyonu”nun (*mission civilisatrice*) nesnesi olarak kurgulamıştır. Çalışmanın ikinci ekseninde ise Soğuk Savaş döneminin Amerikan modernleşme kuramını ele alınmaktadır. “Geri kalmış” toplumları komünizm tehdidinden uzaklaştırarak Amerikan tarzı liberal-kapitalist kitle tüketim toplumuna dönüştürmeyi hedefleyen bu stratejik ve ideolojik proje doğrudan kaynak sömürüsüne, zorunlu emeğe ve yöneten ile yönetilen arasındaki irksal-hiyerarşik ayrıma dayanan klasik Fransız modelinin aksine, kendisini evrenselci, anti-kolonyal ve “bilimsel” bir ortaklık olarak sunmuştur. Çalışmanın odak noktası, Frederick Cooper’ın işaret ettiği paradoksu izlemektedir. Sömürge yönetiminin kalkınma vaadi üzerinden inşa ettiği meşruiyet zemini, milliyetçi hareketler tarafından sömürgeciliğe karşı bir silaha dönüştürülmüştür. Vaat edilen kalkınmanın gerçekleşmemesi bağımsızlık taleplerinin temel bir gerekçesi haline gelmiş, sömürülenler, sömürgecinin kendi diliyle ondan hesap sormuştur. Tam da “egemen ulus-devletlere” hitap eden Amerikan modeli, bu noktada kalkınmayı bağımsız post-kolonyal devletlerin talep ettiği bir şeye dönüştüren çerçeveyi sağlamıştır. Böylece kalkınma, tahakkümün aracı olmaktan çıkıp egemen devletlerin uluslararası düzleme yönelttiği bir talebe ve (1970’lerde Yeni Uluslararası İktisadi Düzen (NIEO) çağrılarında “kalkınma hakkı” söyleminde billurlaşan) bir egemenlik iddiasına evrilmiştir. Tarihsel-kavramsal bir yöntemle, sömürge dönemi metinleri ile kalkınma tarihyazımının ikincil literatürüne dayanan bu çalışma kalkınmanın “tarafsız” ve teknik bir kavram değil, iktidar ilişkileri içinde anlam kazanan ve taraflarca yeniden sahiplenilen tarihsel-siyasal bir kategori olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Panel 64 (15.00-16.30, Amfi VII)

Türkiye’de Otoriterleşmenin Sınıfsal ve Siyasal Dinamikleri

Panel Başkanı: Berk Esen (Sabancı Üniversitesi)

Galip Yalman (ODTÜ), Krizler ve Otoriter Devlet Biçiminin Dönüşümü

*Berk Esen (Sabancı Üniversitesi), Otoriter Konsolidasyon ve Toplumsal Direnişin Sınırları:
Türkiye’de Hegemonik Dönüşüm*

Panel 65 (15.00-16.30, Amfi VIII)

Türkiye’de Kadın Temsili: Siyaset, Yerel Yönetim ve Örgütlü Katılım

Panel Başkanı: Gülay Doğan (Türkiye Kamu-Sen Konfederasyonu)

*Niran Cansever (Süleyman Demirel Üniversitesi) ve Nilüfer Negiz (Süleyman Demirel
Üniversitesi), Türkiye’de Kentsel Gelişmişlik Endeksine Göre Kadın Temsilinin İzi*

Kadınların kentsel kamusal alandaki görünürlüğü, yalnızca bireysel tercihlerin değil; ekonomik, kültürel ve yönetsel yapıların kesiştiği çok katmanlı bir olgudur. Bu bildiri, kentlerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ile kadınların yönetsel-siyasal temsili ve kentsel yaşama katılımı arasında varsayılan doğrusal pozitif ilişkiyi sorgulamaktadır. Çalışmanın temel önermesi, “kentler geliştikçe kadın görünürlüğünün de birlikte artacağı” varsayımına dayanmaktadır. Araştırma, illerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE 2017) endeksi temel alınarak tasarlanmıştır. Türkiye evrenini temsil etmek üzere farklı gelişmişlik kademelerinden ve her bölgeden, büyükşehir ve normal belediye statüleri dengelenerek dokuz kent (Antalya, Yalova, Gaziantep, Zonguldak, Afyonkarahisar, Malatya, Çankırı, Şanlıurfa, Kars) seçilmiştir. Karma yöntemin kullanıldığı çalışmada, kentlerin yönetsel ve siyasal mekanizmalarında “görünür” olan 261 kişilik temsilci kadın evreniyle dokuz odak grup görüşmesi ve derinlemesine mülakatlar; görece “görünür olmayan” kadınlarla ise %95 güven düzeyinde 1056 kişilik örneklem üzerinden anket uygulaması yürütülmüştür. Veriler temsil/katılım, kentsel mekânlara erişim, kentsel hizmetler ve kentsel güvenlik alt parametreleriyle çözümlenmiştir. Bu bildirinin amacı, kentlerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ile kadınların yönetsel-siyasal temsili ve kentsel yaşama katılımı arasında varsayılan doğrusal pozitif ilişkiyi sınamaktır. Çalışma, “kentler geliştikçe kadın görünürlüğünün de eşzamanlı olarak artacağı” yönündeki yaygın varsayımdan hareketle, kentsel gelişmişliğin kadın temsiline ne ölçüde yansıdığını tartışmaktadır. Bulgular, kadın temsili mevcut durumunun eşitlikten uzak olduğunu göstermektedir. Araştırma kentlerinin belediye meclisi, il genel meclisi ve kent konseylerinde kadın üye oranları yaklaşık %7,6 (Malatya) ile %16,5 (Zonguldak) arasında kalmaktadır. Katılımcı kadınlar, tüm evren genelinde kentin karar alma süreçlerine ve üst düzey yönetime yeterince katılamadıkları görüşündedir. Buna karşın aynı katılımcılar, kentin sosyoekonomik gelişmesiyle siyasal, yönetsel ve sivil alanda kadın görünürlüğünün artacağına güçlü biçimde inanmaktadır. Eğitim düzeyinin yükselmesi, kadın istihdamının artması, aile desteği ve eşitlikçi uygulamalar; temsili artıran etkenler olarak öne çıkmıştır. Aile sorumlulukları, özgüven eksikliği ve yerel kültür ise engelleyici unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Odak grup anlatıları, özellikle adaylık süreçlerinde kadınların parti merkezlerince ve yerel çıkar ilişkilerince elenmesini, erkek egemen siyasal yapının temsili

sınırladığını ortaya koymuştur. Çalışmanın en dikkat çekici sonucu, SEGE sıralamasındaki gelişmişlik ile kadın görünürlüğü/temsili arasında doğrudan ve doğrusal bir ilişkinin saptanamamış olmasıdır. Üst sıralarda yer alan kentlerde dahi temsil oranları düşük kalmakta; “hissedilen eşitlik” algısı gelişmişlikle kısmen ilişkilendirirken temsil pratiğine yansımamaktadır. Kadın Dostu Kentler gibi kurumsal adımlar atılmış olsa da uygulamada beklenen ilerleme gerçekleşmemiştir. Bu sonuç, kentsel gelişmişliğin ekonomik göstergelerle ölçülmesinin toplumsal cinsiyet eşitliğini açıklamakta yetersiz kaldığını, temsil sorununun ataerkil yapı, parti içi mekanizmalar ve sürdürülebilir olmayan yerel politikalarla iç içe geçtiğini göstermektedir. Çalışma, cinsiyete duyarlı kentsel planlama, eşitlik birimlerinin etkinleştirilmesi ve kadın katılımını destekleyen özel önlemlerin gerekliliğine işaret etmektedir.

Zehra Çelik (İstanbul Üniversitesi), Türkiye Siyasetinde Kadın Temsili: Sosyal Sermayenin Etkisi

Kadınların betimleyici temsili ile asli temsili arasındaki ilişkinin karmaşık bir ilişki olduğu yönünde literatürde geniş bir uzlaşma mevcuttur. Bu ilişkiyi direkt ve öngörülebilir bir ilişki olarak yorumlayan kritik kitle teorisi meclislerde daha fazla kadın temsilcinin bulunmasının kadın temsiliyi iyileştireceğini öngörmüştür. Kritik kitle teorisine gelen tüm eleştirilere rağmen, varlık teorileri (presence theories) de kadın temsiliyi yine en iyi kadınların yapacağını iddia etmiştir. Diğer taraftan bu ilişkinin karmaşık, garanti edilemeyen ve öngörülemeyen bir ilişki olduğunu iddia eden akademik gelenek ise, yalnızca kadın milletvekillerinin sayılarına bakarak temsil ilişkisinin anlaşılamayacağını, kritik aktörlerin, kritik eylemlerin ve yapısal sınırlılıkların hesaba katılması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca her kadın temsilcinin, kadın sorunlarını temsil etmeyi tercih etmeyeceğini, kadınların farklı önceliklerinin, çıkar alanlarının ve kariyer hedeflerinin olabileceğini hatırlatan araştırmacılar da olmuştur. Bütün bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda, her kadın siyasetçinin kadın temsiliyi yerine getireceğini düşünmek gerçekçi olmayan bir beklentidir. Burada şu soru öne çıkmaktadır; hangi kadınlar kadın çıkarlarını temsil etmektedir? Bu noktada benim öne sürdüğüm hipotez şöyledir, kadınların siyasete giriş yolu, onların siyasi temsil faaliyetlerini etkilemektedir. Burada iki farklı kadın siyasetçi tipolojisi olduğu savunulacaktır: (1) Aile ve akrabalık bağları sayesinde siyasete giren kadınlar ve (2) kendi inşa ettikleri sosyal sermayeleri ile siyasete giren kadınlar. Birinci grupta yer alan kadınların parti elitlerinin çıkarını savunacağı, ikinci grupta yer alan kadınların ise kadın çıkarlarını savunacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sorusu ve hipotezler ışığında, 27. Yasama Dönemi’nde mecliste bulunan 24 kadın milletvekili ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar aracılığıyla kadın siyasetçilerin ailevi arkaplanları, eğitim ve mesleki geçmişleri, sivil toplum ve siyaset deneyimleri ele alınmıştır. Akabinde, aynı milletvekillerinin meclis tutanakları incelenerek ne ölçüde kadın temsiliyi gerçekleştirdikleri sorgulanmıştır. Mülakat ve tutanaklardan gelen veriler birlikte incelendiğinde şu iki sonuca varılmıştır: (1) Aile ve akrabalık ilişkileri yardımı ile meclise giren kadınlar, siyasi pozisyonlarını borçlu oldukları parti elitlerinin çıkarını koruma eğilimindedirler. Kadın çıkarları onlar için ikincil derecede kalmaktadır. (2) Siyasi partilerin kadın kollarında ve sivil toplumdaki çalışmaları vasıtasıyla bir sosyal sermaye inşa eden ve bu sayede meclise giren kadınların ise kadın çıkarlarını savunma eğiliminde oldukları görülmüştür. Zira, kadınların hak savunuculuğunu yapmak onların siyasi meşruiyetlerinin kaynağıdır.

Gülay Doğan (Türkiye Kamu-Sen Konfederasyonu), Kadın Kamu Çalışanlarının Sendikalardan Yeni Nesil Beklentileri ve Sendikacılığın Dönüşümü: Türkiye Kamu-Sen Örneği

Bu çalışma, kadın kamu çalışanlarının sendikalara yönelik beklentilerini ve bu beklentilerin sendikacılığın geleneksel faaliyet alanlarını nasıl dönüştürdüğünü incelemektedir. Araştırma, Türkiye Kamu-Sen Konfederasyonu bileşeni sendikalarda görev yapan ve farklı illerden seçilen 115 kadın kamu çalışanı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, kadınların sendikalara katılım motivasyonlarını, sivil toplumla ilişkilerini ve sendikalardan talep ettikleri yeni işlevleri ortaya koymaktır. Bulgular, kadın kamu çalışanlarının sendikalara üye olma nedenlerinin büyük ölçüde sendikaların temel varlık amaçlarıyla örtüşmediğini göstermektedir. Katılımcıların yalnızca %9'u çalışma hayatındaki sorunlar veya sendikal mücadeleye duyduğu inanç nedeniyle üye olduğunu belirtirken, %91'i arkadaş çevresi, aile etkisi, ideolojik yakınlık veya temsilcilerin yönlendirmesi gibi nedenlerle sendikalaşmıştır. Araştırma ayrıca kadınların %87'sinin sendikalar dışında herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığını ortaya koymuştur. Bu durum, kadınların toplumsal ve bireysel taleplerini ifade edebilecekleri başlıca kurumsal alanın sendikalar haline gelmesine yol açmaktadır. Kadın üyelerin beklentileri yalnızca ücret, özlük hakları ve çalışma koşulları gibi geleneksel sendikal taleplerle sınırlı değildir. Kreş hizmetleri, doğum ve süt izinlerinin geliştirilmesi, iş-aile yaşamı dengesini destekleyen uygulamalar, kadınların yönetim kademelerinde daha görünür olması ve kadınlara yönelik etkinliklerin artırılması öncelikli talepler arasında yer almaktadır. Bunun yanında asıl muhatapları alternatif sivil toplum örgütleri ya da devlet kurumları olması gereken; kadına yönelik şiddetle mücadele, psikolojik destek hizmetleri, çevre sorunlarına ilişkin kampanyalar, sosyal sorumluluk projeleri, kültürel geziler, aile katılımlı etkinlikler, çocuklara yönelik burs imkanları ve kadınların sosyalleşebileceği alanların oluşturulması gibi sendikacılığın geleneksel sınırlarını aşan yeni nesil beklentiler de tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, kadınların sendikalara yönelik taleplerinin çeşitlenmesinin sendikaları daha kapsayıcı, toplumsal sorunlara duyarlı ve çok işlevli sivil toplum aktörlerine dönüştürme potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Kadın üyelerin talepleri doğrultusunda oluşturulan kadın komisyonları ve cinsiyet duyarlı uygulamalar, sendikaların örgütsel yapısında dönüşüm yaratabilecek önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak çalışma, kadınların sendikalardaki aktif katılımının artırılmasının yalnızca sendikal demokrasiyi güçlendirmeyeceğini, aynı zamanda sivil toplumun daha kapsayıcı ve toplumsal cinsiyet duyarlı bir yapıya kavuşmasına da katkı sağlayacağını ortaya koymaktadır.

Panel 66 (15.00-16.30, Amfi IX)

Bilim ve Teknoloji Diplomasisi: Kavramsal Tartışmalar, Stratejik Ortaklıklar ve Dijital Dönüşüm

Panel Başkanı: Gizem Alioğlu-Çakmak (Yeditepe Üniversitesi)

Gizem Alioğlu-Çakmak (Yeditepe Üniversitesi), Türkiye'nin Bilim Diplomasisi Öncelikleri: TÜBİTAK'ın İkili Araştırma Programlarında Tematik ve Bölgesel Eğilimler

Bu çalışma, TÜBİTAK'ın 2020–2025 yılları arasındaki ikili eş-fonlama programlarını Türkiye'nin bilim diplomasisi önceliklerini görünür kılan ampirik bir alan olarak incelemektedir. Çalışmanın temel sorusu, Türkiye'nin farklı ülke ve bölgelerle yürüttüğü ortak araştırma projelerinin tematik profillerinin ve coğrafi dağılımının, ülkenin bilim diplomasisi stratejisi hakkında ne söylediğidir. Bu doğrultuda çalışma, bilimsel iş birliğini yalnızca akademik etkileşim ya da araştırmacı hareketliliği üzerinden değil, devlet tarafından müzakere edilen, kamu kaynaklarıyla desteklenen ve stratejik temalar etrafında şekillenen bir dış politika aracı olarak ele almaktadır. Çalışma, TÜBİTAK'ın ikili programları kapsamında fonlanan projeleri ülke, bölge ve tema düzeyinde sınıflandırarak sağlık ve biyoteknoloji, ileri malzemeler ve nanoteknoloji, bilgi ve iletişim teknolojileri, yapay zekâ, enerji, tarım-gıda, çevre ve uzay gibi alanlardaki yoğunlaşmaları karşılaştırmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin eş-fonlama davranışının bölgesel olmaktan çok teknoloji odaklı olduğunu göstermektedir. Avrupa ve Doğu/Güney Asya ile iş birlikleri daha çok ileri teknoloji, ortak inovasyon ve yüksek Ar-Ge kapasitesi etrafında şekillenirken; MENA, Avrasya ve Latin Amerika ile ilişkiler daha sınırlı, uygulamalı bilimler ve kapasite geliştirme odaklıdır. Bu çalışma, Türkiye'nin bilim diplomasisinin ağırlıklı olarak yumuşak güç ya da prestij üretiminden ziyade, stratejik teknoloji edinimi, kapasite geliştirme ve çok bölgeli çeşitlendirme mantığıyla işlediğini savunmaktadır. Böylece bilim diplomasisini söylem düzeyinden çıkararak, devletlerin sınır ötesinde hangi alanlara kaynak ayırdıkları üzerinden okunabilecek ölçülebilir bir politika pratiği olarak kavramsallaştırmaktadır.

Murat Arslan (Yeditepe Üniversitesi) ve Cem Savaş (Yeditepe Üniversitesi), Fransa ve Türkiye Arasında Bilim Diplomasisi: Bosphorus Projesi'nden Ampirik Bulgular ve Gelecek Perspektifleri

Bu çalışma, Türkiye ve Fransa arasında bilim diplomasisinin mevcut kurumsal yapısını, aktörlerini ve gelecekteki iş birliği imkânlarını karşılaştırmalı bir perspektifle incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, bilimin dış politika yapım süreçlerinde ne ölçüde bir araç haline geldiğini ve bilim diplomasisinin Türkiye-Fransa ilişkilerinde nasıl yeni iş birliği kanalları açabileceğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma, diplomatik stratejiler ile bilimsel toplulukların beklenti ve çıkarları arasındaki ilişkiyi anlamaya odaklanmaktadır. Çalışma, Türkiye ve Fransa'daki bilim diplomasisi pratiklerini analiz etmek amacıyla akademisyenler, diplomatlar ve araştırmacılarla gerçekleştirilen yüz yüze ve çevrim içi uzman görüşmelerine dayanmaktadır. Elde edilen nitel veriler, ortaya çıkan tema ve örüntüleri belirlemek üzere LLM destekli bir analiz süreciyle kodlanmıştır. Bulgular, Türkiye'de bilim diplomasisinin bilim, eğitim ve dış politika arasında gelişmekte olan bir politika aracı olarak şekillendiğini; özellikle yapay zekâ, kuantum, bilgi ve iletişim teknolojileri, uzay ve biyoteknoloji gibi alanların öne çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye örneğinde kurumsal koordinasyon eksiklikleri ve

bireysel aktörlere bağımlılık önemli zorluklar olarak belirlemektedir. Fransa örneğinde ise bilim diplomasisi, CNRS, Campus France ve Fransa Dışişleri Bakanlığı gibi daha yerleşik kurumlar aracılığıyla dış politikanın daha yapılandırılmış bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Fransa’da da kurumsal parçalanma, bürokratik örtüşmeler ve koordinasyon sorunları dikkat çekmektedir. Karşılaştırmalı analiz, Türkiye’nin dinamik ve eğitim diplomasisine dayalı yaklaşımı ile Fransa’nın kurumsallaşmış, çok taraflı ve stratejik özerklik odaklı bilim diplomasisi anlayışı arasında tamamlayıcı bir potansiyel bulunduğunu göstermektedir. Çalışma, Türkiye ve Fransa arasında yapay zekâ etiği, dijital güvenlik, siber diplomasi, yenilenebilir enerji, karbon nötrlüğü, ortak doktora programları, bilim diplomasisi bursları ve ortak eğitim modülleri gibi alanlarda yeni iş birliği kanalları geliştirilebileceğini savunmaktadır. Sonuç olarak bilim diplomasisi, iki ülke arasında yalnızca akademik etkileşimi güçlendiren bir araç değil, aynı zamanda güven, sürdürülebilir iş birliği ve ortak stratejik kapasite üretimi için giderek önem kazanan bir yönetim alanı olarak değerlendirilmektedir.

Nilay Özaydın-Aydın (Yeditepe Üniversitesi) ve Mustafa Furkan Durmaz (Bağımsız Araştırmacı), Bilim Diplomasisi Nedir, Ne Değildir? Kavramsal Sınırlar Üzerine Bir Değerlendirme

Bu çalışma, bilim diplomasisinin kavramsal sınırlarını tartışarak, kavramın neyi ifade ettiğini ve neyi kapsamadığını açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bilim diplomasisi son yıllarda dış politika, uluslararası iş birliği, teknoloji yönetimi ve küresel sorunlar literatüründe giderek daha görünür hale gelmiştir. Ancak kavramın hızlı yaygınlaşması, aynı zamanda analitik belirsizlik riskini de beraberinde getirmiştir. Her uluslararası bilimsel iş birliğinin bilim diplomasisi olarak adlandırılması, kavramı açıklayıcı gücü zayıf bir “şemsiye terim” haline getirme tehlikesi taşımaktadır. Çalışma, bilim diplomasisinin entelektüel kökenlerini 1960’lardan itibaren ele almakta; özellikle 2010 Royal Society ve AAAS raporuyla yaygınlaşan “science in diplomacy”, “diplomacy for science” ve “science for diplomacy” ayrımını tartışmaktadır. Bunun yanında Peter Gluckman, Pierre-Bruno Ruffini, Kaltoven ve Acuto ile Rüffin ve Rüland gibi yazarların alternatif ve gelişen yaklaşımları üzerinden kavramın güncel dönüşümü değerlendirilmektedir. Bibliyometrik görünüm, bilim diplomasisi literatürünün özellikle 2010 sonrasında hızla genişlediğini; COVID-19, iklim değişikliği, teknoloji rekabeti ve çok kutupluluk gibi gelişmelerle 2020’li yıllarda yeni bir ivme kazandığını göstermektedir. Bu çalışma, bilim diplomasisinin en az üç temel kriter üzerinden tanımlanması gerektiğini savunmaktadır: uluslararası nitelik, kasıtlılık ve politika ilgisi. Bu nedenle rutin ortak yayınlar, dış politika bağlantısı olmayan iç politika düzeyindeki bilim danışmanlığı, tamamen ticari Ar-Ge faaliyetleri ya da genel ulusal marka tanıtımı bilim diplomasisi olarak değerlendirilmemelidir. Sonuç olarak çalışma, bilim diplomasisinin hem akademik olarak daha tutarlı incelenebilmesi hem de politika düzeyinde etkili programlar tasarlanabilmesi için kavramsal açıklığın zorunlu olduğunu ileri sürmektedir.

Sevcan Kurnaz (Bahçeşehir Üniversitesi), ABD-Türkiye İlişkilerinde Bilim ve Teknoloji Diplomasisi: Yapay Zeka Alanında İş Birliği ve Stratejik Ortaklık

Yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin stratejik, ekonomik ve askeri alanlara entegrasyonu, devletler arası ilişkileri ve dış politika pratiklerini yeniden şekillendirmektedir. Bu dönüşüm, bilim ve teknoloji diplomasisini uluslararası iş birliğinin giderek önem kazanan araçlarından biri hâline getirmiştir. Küresel YZ yönetişimi, norm üretimi ve ortak Ar-Ge faaliyetleri çerçevesinde devletler; üniversiteler, araştırma kurumları ve küresel teknoloji şirketleri aracılığıyla yeni iş birliği mekanizmaları geliştirmektedir. Özellikle ABD'nin küresel teknoloji liderliği ile Türkiye'nin dijital dönüşüm ve yerli YZ kapasitesini geliştirme hedefleri, iki müttefik ülke arasındaki ilişkilerde bilim ve teknoloji diplomasisinin önemini artırmaktadır. Buna karşın mevcut literatür, ABD-Türkiye ilişkilerini büyük ölçüde güvenlik, savunma ve askeri iş birliği ekseninde ele almakta; YZ alanındaki bilimsel ve teknolojik iş birliklerini bilim ve teknoloji diplomasisi perspektifinden değerlendiren çalışmalar ise sınırlı kalmaktadır. Bu eksiklikten hareketle çalışma, ABD ile Türkiye arasında YZ alanında gelişen bilimsel ve teknolojik iş birliklerinin bilim ve teknoloji diplomasisi perspektifinden nasıl değerlendirilebileceğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı, ABD ve Türkiye arasında YZ tabanlı teknolojiler, ortak Ar-Ge faaliyetleri ve teknoloji transferi üzerinden geliştirilen iş birliği mekanizmalarının iki ülke arasındaki stratejik ortaklığı nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışma, üniversiteler arası araştırma ortaklıkları, iki ülkenin ulusal araştırma ve kamu kurumları arasındaki bilimsel iş birlikleri, NATO'nun teknoloji ve inovasyon girişimleri ile küresel teknoloji şirketlerinin Türkiye'deki faaliyetlerini bilim ve teknoloji diplomasisinin somut araçları olarak ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışma, YZ alanındaki kurumsal, bilimsel ve sektörel iş birliklerinin ABD-Türkiye ilişkilerinde bilim ve teknoloji diplomasisini nasıl şekillendirdiğini ve stratejik ortaklığın geleceğine nasıl katkı sunduğunu incelemektedir. Çalışma, bu süreci çok aktörlü yönetim ve uluslararası iş birliği perspektifi çerçevesinde değerlendirmektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup resmî politika belgeleri, ikili iş birliği anlaşmaları, kurumsal raporlar, ilgili kurumların strateji belgeleri ve kamuoyuna açık dokümanlar doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma, bilim ve teknoloji diplomasisi literatürünü ABD-Türkiye ilişkileri bağlamında YZ ekseninde yeniden yorumlayarak, devletler ile devlet dışı aktörlerin YZ odaklı diplomatik süreçlerde üstlendikleri rolü tartışmayı ve bilim ve teknoloji diplomasisinin dijital çağdaki dönüşümüne ilişkin literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Panel 67 (15.00-16.30, Amfi XI)

Uluslararası Rekabet: Dış Politika Davranışı ve Stratejik Dinamikler

Panel Başkanı: Hasan Deniz Pekşen (İstanbul Okan Üniversitesi)

Hasan Deniz Pekşen (İstanbul Okan Üniversitesi), Büyük Güç Stratejilerinde "Güç Artırıcılarının" Önemi: Dün ve Bugün (Hürmüz Savaşı)

Uluslararası ilişkiler literatüründe büyük güçlerin jeopolitik angajman alanlarını genişletme veya daraltma kararları genellikle kutupluluk yapıları ya da iç siyasi dönüşümlerle açıklanır. Ancak büyük stratejilerin (grand strategy) sürdürülebilirliği, askeri teknolojinin maliyet-etkinlik dengesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, büyük güçlerin stratejik önceliklendirme ve geri çekilme (retrenchment) hamlelerinde, maliyet düşürücü ve etki artırıcı askeri teknolojilerin, yani "güç artırıcılarının" (power amplifiers) varlığı ya da yokluğunun belirleyici olduğunu

savunmaktadır. Tarihsel süreç incelendiğinde, ABD'nin 1945 (nükleer eşik) ve 1990 (hassas güdümlü mühimmat devrimi) sonrasındaki iki büyük angajman genişlemesinin arkasında maliyetleri optimize eden "güç artırıcıları" yer alırken; 1972 ve 2002 sonrasındaki maliyet artırıcı askeri ve siyasi yüklerin ise angajman daralmalarını zorunlu kıldığı görülmektedir. Bu çalışma, özelde Amerikan dış politikası ve Hürmüz'de yaptığı 'hatayı' anlamının anahtarı olarak, genelde 1945 sonrası dünyada gerek büyük güçlerin gerekse devlet dışı aktörlerin stratejilerini anlamak için maliyet artırıcılar ve maliyet düşürücülerin rolünün anlaşılması gerektiğini savunmakta; bu unsurları tanıttıktan sonra etkilerini ortaya koymaktadır. Bu etkileri 'güç sarkaçları' kavramsallaştırması ile sunduktan sonra Hürmüz Savaşı'nın sarkacın yanlış bir döneminde yapılan bir hatalı müdahale olarak ele almakta ve tarihsel veriyi güncel gelişme ile test etmektedir.

Doğuş Sönmez (Kadir Has Üniversitesi), Sistemik Baskı, Lider Algısı ve Dış Politika Rollerini: Rusya'nın Ukrayna Krizindeki Davranışının Neoklasik Realist Analizi (2014-2022)

Bu çalışma, Rusya'nın 2014-2022 döneminde Ukrayna krizindeki dış politika davranışlarını neoklasik realizm ile dış politika rolleri yaklaşımını birleştiren özgün bir çerçeveye analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu şudur: NATO'nun genişlemesi ve değişen güç dağılımı gibi sistemik baskılar altında Rusya'nın benimsediği "koruyucu güç", "bölgesel lider" ve "çok kutuplu alternatif düzen savunucusu" rolleri, Putin'in liderlik algıları ve iç siyasi dinamikler aracılığıyla nasıl şekillenmekte ve dış politika çıktılarına nasıl dönüşmektedir? Çalışmanın temel argümanı, sistemik baskıların dış politikaya doğrudan değil, lider algısı ve iç siyasi dinamikler süzgecinden geçerek benimsenen dış politika rolleri aracılığıyla yansıdığıdır. Bu çerçevede roller, sistemik uyarılar ile politika çıktıları arasında bir iletim mekanizması işlevi görmektedir. Diğer bir deyişle, sistemik baskı, lider algısı ve iç dinamiklerin de etkisiyle, Rusya'nın bir rol benimsemesine sebep olmakta ve benimsenen bu rol ise dış politika davranışına doğrudan etki etmektedir. Yöntem olarak çalışmada, Putin'in 2014-2022 döneminde gerçekleştirdiği seçili konuşmaları (Federal Meclis ve Valday Kulübü konuşmaları ile Kırım'ın ilhakı ve 2022 müdahalesi dönemlerindeki ulusa sesleniş açıklamaları) üzerinden içerik analizi yapılacaktır. Ardından süreç izleme yöntemiyle, içerik analizi aracılığıyla kodlanan rollerin somut politika adımlarına dönüşüp dönüşmediği; rollerin politikaya dönüştüğü kadar geliştiği ya da dönüşmediği anlar da gözetilerek incelenecektir. Çalışmanın amacı, Rusya'nın dış politika davranışlarının altında yatan sistemik, söylemsel ve iç siyasi faktörleri bütüncül bir çerçevede çözümlemektir. Çalışmanın katkısı ise neoklasik realizmin iç değişkenlerine rol teorisinin söylemsel boyutunu eklemleyerek her iki yaklaşımın açıklayıcılığını genişletmektir.

Çağrı İdman (Yeditepe Üniversitesi), Büyük Güç Rekabetinin Üç Cisim Problemi: Dünya-Tarihsel Bir Perspektiften ABD, Çin ve Hindistan

Büyük güç siyaseti, özellikle Çin'in yükselişi ve ABD hegemonyasının gerilemesiyle birlikte, son yıllarda yeniden akademik ve kamusal tartışmaların merkezine yerleşmiştir. Bununla birlikte, bu dönüşümlere yön veren yapısal ilişkiler, dinamikler ve çelişkiler üzerindeki tartışmalar henüz sonuçlanmış değildir. Güncel literatürün önemli bir bölümü büyük güç rekabetini

Britanya–Almanya ya da ABD–Çin örneklerinde olduğu gibi ikili karşıtlıklar üzerinden ele almaktadır. Ancak bu ikili modeller, hegemonik geçişleri çoğu zaman biçimlendiren üçlü rekabet yapılanmalarını gözden kaçırmaktadır. Tarihsel olarak hegemonik gerileme, eski hegemonun yerini tek bir yeni gücün aldığı doğrusal bir ardıllık ilişkisi üretmemiştir. Aksine, ekolojik, üretimsel ve jeopolitik kapasitelere farklı düzeylerde erişebilen birden fazla adayın mücadele ettiği rekabetçi bir alan açmıştır. Örneğin Venedik’in yaklaşık onaltıncı yüzyılın ikinci yarısından sonraki gerilemesi, İspanya ile Hollanda Cumhuriyeti’nin farklı güzergâhlardan yükselişine eşlik ederken; Hollanda hegemonyasının çözülüşü, birbirinden farklı emperyal stratejiler izleyen Fransa ve Britanya’yı başlıca rakipler hâline getirmiştir. Benzer biçimde, yirminci yüzyılın başlarında Britanya hegemonyasının gerilemesi Almanya ile ABD’yi sistemik üstünlük mücadelesinin iki temel adayı olarak karşı karşıya getirmiştir. Günümüzde ise ABD hegemonyası tükenme belirtileri gösterirken, farklı kalkınma mantıklarına ve küresel stratejilere sahip Çin ve Hindistan önde gelen meydan okuyucular olarak ortaya çıkmaktadır. Bu üçlü yapılanmalar, hegemonik geçişlerin geçici ya da sıradışı sapmaları değil; ekolojik dönüşüm, sermaye birikimi ve siyasal yeniden yapılanma süreçlerinin daha derin işleyişlerini yansıtan tarihsel örüntülerdir. Bu çalışma iki temel katkı sunmayı amaçlamaktadır. İlk olarak, hegemonik geçişlerde üçlü rekabetin yinelenen tarihsel örüntüsünü karşılaştırmalı olarak izlemektedir. İkinci olarak ise kapitalist devletler sisteminin temel itici gücünü, güç kapasitelerinin statik dağılımıyla sınırlı olmayan, dinamik bir siyasal-ekolojik süreç olarak kuramsallaştırmaktadır. Karşılaştırmalı dünya-tarihsel bir metodolojiye dayanan çalışma, hegemonik gerilemeyi çatallanma anları üzerinden incelemektedir. Burada çatallanma, yükselen rakiplerin sermaye birikiminin ekolojik, üretimsel ve teritoryal temellerini farklı doğrultularda yeniden örgütlediği sistemik kırılma momentlerini ifade etmektedir. Çalışmanın temel savına göre hegemonik çevrimler; doğanın, sermayenin, emeğin ve siyasal iktidarın yeni ve birikimli biçimlerde yeniden örgütlenmesine dayanır. Her hegemonik yükseliş, bilim, devlet yönetimi, üretim örgütlenmesi ve mekânsal denetim alanlarındaki yenilikler aracılığıyla geçici bir “üretkenlik üstünlüğü” yaratır. Ancak bu stratejiler zaman içinde azalan üretkenlik artışları, gerileyen kârlılık ve büyüyen sistemik istikrarsızlık üretir. Böylece yeni üçlü rekabetler ortaya çıkar ve bu rekabetler küresel düzenin yeniden yapılanmasının başlıca dinamiklerinden biri hâline gelir.

Panel 68 (15.00-16.30, Amfi XII)

Hakikat-Sonrası Çağda Siyaset

Panel Başkanı: Serhat Celal Birdal (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Hande Sapmaz (Mardin Artuklu Üniversitesi), Hakikat Sonrası Çağda Seçimlerin Geleceği: Kenya’da Yapay Zekâ Destekli Dezenformasyon ve Demokratik Meşruiyet

Demokratik rejimlerde seçimler, etnik, dinsel veya dilsel bakımdan farklılaşmış toplulukların siyasal temsil yoluyla yönetilmesini sağlayarak toplumsal barış ve istikrarı tesis eder. Ancak hakikat sonrası çağda yapay içerik üretimi, algoritmik görünürlük, sahte hesaplar, değiştirilmiş veya üretilmiş videolar gibi dijital ve yapay zeka destekli dezenformasyon örnekleri seçim süreçlerine ve sonuçlarına olan güveni azaltarak kamusal alanda demokratik meşruiyeti zayıflatmaktadır. Bu çalışma Sahraaltı Afrika’da kırılan seçim dönemlerinde dijital ve yapay

zeka destekli dezenformasyonun demokratik meşruiyet üzerindeki etkilerini Kenya özelinde incelemektedir. Kenya, Afrika'nın yüksek sosyal medya kullanımı, yoğun mobil erişim oranı ve yakın tarihinde seçim şiddeti olması nedeniyle kritik bir vakadır. Bu ülke yoğun dijital katılım, bilgi alanlarını genişletmesine rağmen hızlı teknolojik dönüşüme eşlik eden yeterli düzenleyici çerçevenin bulunmamasının demokratik meşruiyeti nasıl siyasal manipülasyona açık hale gelebileceğini gösterdiği için seçilmiştir. Çalışmada 2007- 2008, 2013, 2017 ve 2022 seçimleri dijital dönüşüm ve yapay zeka destekli dezenformasyon örnekleri açısından karşılaştırmalı vaka analizi çerçevesinde incelenmiş ve seçim gözlem raporları, politika belgeleri ve ikincil literatür nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, dijital ve yapay zeka destekli dezenformasyonun çatışmaları tetiklemekten ziyade mevcut etnik ve siyasi kırılanlıkları derinleştirerek ve görünür kılarak güçlendirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak 2027 Kenya seçimlerinde, yapay zeka destekli dezenformasyonun demokratik meşruiyet zemininin aşınmasını hızlandıran güvenlik tehdidine dönüşmesi beklenmektedir.

Serhat Celal Birdal (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi), Post-Hakikatin Ötesinde: Yalanın Siyasal İmkânlarını Yeniden Düşünmek

Çağımızın siyasal iklimini tarif etmek için “post-hakikat” kavramına başvurmanın altında, bir ölçüde, siyasal tercihlerin rasyonel çıkarımlar yerine giderek daha fazla duygular ve inançlar zemininde şekillendiğine ve bunun da daha önce hiç olmadığı kadar siyasal yalanların karşılık bulmasına kapı araladığına dair bir yakınmanın yattığı söylenebilir. Gerçekten de bugünün sağ otoriter-popülist liderleri söz konusu olduğunda, artık genel bir hakikat formuna biçimsel olarak bağlı kalma ihtiyacı dahi hissedilmeden, kolaylıkla ifşa edilebilen olabildiğince bariz ve sakil yalanların bir çırpıda dolaşıma sokulabildiğine şahit oluyoruz. Post-hakikat perspektifine bağlı kalan sol muhalefetin önemli bir kısmı da popülist sağın olguları bariz yalan ve çarpıtmalarla eğip bükebildiği bu siyasal atmosferden yakınırken, mesaisinin hatırı sayılır bir kısmını, siyasal iktidarların gizlediği sırları açığa çıkarmaya, iktidarların yalanlarını ifşa edip “gerçekleri ortaya çıkarmaya” hasrediyor. Bunu yaparken de olgusal gerçekliğin şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortada olduğuna, üzerindeki yanılsama, gizleme ve çarpıtma perdesi kaldırıldığında, başka deyişle hakikatin bilgisi ortaya konduğunda, inanca gerek kalmayacağına ikna olmuş gözüküyor. Bütün bu açıklama ve siyaset çabası ise, nasıl olup da her fırsatta kolayca çürütülen bariz yalanların bu yalanlarla koşulları daha da ağırlaşan toplumun dezavantajlı kesimlerinde dahi bir karşılık bulabildiği sorusuna, en nihayetinde bir “yanlış bilinç” meselesinin ötesinde bir yanıt sunamıyor gibi gözüküyor. Hakikatin, siyasetin dayandığı verili ve doğal bir zemin değil de bizzat onun yeniden ve yeniden inşa etmesi gereken bir mücadele alanı olduğunu göz ardı ettiği ölçüde de, Arendt'in de öne sürdüğü üzere, kamusal alanda “güçsüz” kalan bir hakikatin de, hakikate itibar etmeyen bir lider ve yalanları kadar sıradan ve bayağı gözükmekten kurtulamayacağını kavrayamıyor. Sol muhalefetin payına düşen, bu durumda, kül yutmayan bir sinizm ile politik doğruculuk arasında salınarak, doğrularıya baş başa kalıp kitleler nezdinde etkisizleşmek oluyor. Bu bildiride, post-hakikat tezini problematize etmek için siyasette yalan meselesini yeniden düşünmeye çalışacağız. Siyasetin hiçbir zaman salt hakikatin ortaya çıkarılması biçiminde kavranamayacağını öne süreceğimiz bu çalışmada, ilk olarak, siyasal yalanların kitleleri etkisi altına almasının yalnızca

bilgi eksikliği, manipölasyon ya da yanılsama ile açıklanamayacağını; yalanın, epistemolojik bir doğru-yanlış probleminin ötesinde, hangi arzuları harekete geçirdiği, hangi duygulanımları örgütlediği ve hangi kolektif tahayyülleri mümkün kıldığı üzerinden değerlendirilebileceğini öne süreceğiz. Bu açıdan bakıldığında yalan, yalnızca hakikati örten bir perde değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal gerçekliği kuran performatif bir pratik olarak düşünülebilir hale gelecektir. Bildiride, ikinci olarak, yalanı yalnızca otoriter iktidarların kullandığı bir manipölasyon aracı olarak değil, aynı zamanda alternatif siyasal eylem biçimlerinin barındırdığı potansiyeller açısından da tartışmaya açmayı deneyeceğiz. Yalanın, sadece yönetenler için değil yönetilenler için de bir siyasal direniş potansiyeli taşıyıp taşımadığı meselesini ele alacağız. Bildirideki amacımız, yalanı, normatif bir araç olarak savunmak değil; kamuflaj, stratejik gizlenme, “mış gibi yapma”, vaat üretme vb. pratikler üzerinden taşıdığı kurucu imkânlar açısından değerlendirmek olacaktır. Sonuç olarak bildiride, post-hakikat tartışmalarının hakikat-yalan karşıtlığına sıkışmak yerine, yalanın siyasal eylem, tahayyül ve kolektif dönüşümle kurduğu ilişkiyi yeniden düşünme yoluna gideceğiz. Böylesi bir perspektif, hem günümüz otoriter siyasetlerinin başarısını anlamak hem de muhalif siyasetin yeni stratejik imkânlarını tartışmak açısından daha verimli bir tartışma zemini sunabilecektir.

Melike Argıt (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), “Hakikat-Sonrası” Çağda İdeolojiyi Tekrar Düşünmek

Hakikat-Sonrası üzerine tartışmalarda hakikatin onaylanmasını sağlayan olguların meşruiyetini yitirdiği ve bu meşruiyetin yerini hakikatin belirsizliğinin aldığı belirtilmektedir. Ancak siyasetin epistemolojik sorgulanması yanlış haberler, dezenformasyon bağlamında siyasal söylemin dolaşıma sokulmasında medyanın hakikatle ilişkisi ve olgu analizi meselelerinin ötesine geçmektedir. Yaygın yaklaşımların aksine, hakikat-sonrası olgusu hakikatin ortadan kalkışını değil, hakikatle kurulan ilişkinin dönüşümünü ifade eder. Bu bağlamda çalışma, ideolojinin klasik “yanlış bilinç” modelinden uzaklaşarak duygulanımsal, ahlaki ve yönetsel bir rejim olarak nasıl işlediğini tartışmaktadır. Foucault’nun hakikat rejimleri ve çağdaş eleştirel kuram literatürü temel alınarak, hakikat-sonrasının bilişsel iknadan ziyade duygusal rezonans ve ahlaki aidiyet üzerinden rıza ürettiği ileri sürülmektedir. Bu yönüyle çalışma, hakikat-sonrasının ideolojinin sonu değil, onun yeniden biçimlenişi olduğunu savunmaktadır. Olguların geçerliliğini yitirdiği iddia edilen hakikat-sonrası çağda, ideolojiyi karşıt sınıflar arası çatışmadan doğan bir yanlış bilinç olarak tanımlayan Marx’dan, gerçekliğin bilinmemesinden değil deneyimin öz-tanımındaki çarpıklığı fark etmemekten doğan bir yanılsama olarak kavramaya çalışan Zizek’ten yararlanarak, bugün hakikat-sonrası çağda ideolojiyi nasıl anlayabiliriz? Bu çağda eğer hakikat belirsiz ve akışkan ise ideolojik kimliklerin ve çatışmaların beslendikleri kaynakları, ideolojik bağlılıkların anlamını nasıl açıklayabiliriz? Eğer ideolojik kimlikler akışkan ve belirsizse, bugün ideolojik bağlılıkların dayanaklarını nasıl anlamalıyız? Ve hatta, eğer hakikate dayanmak bir meşruiyet kaynağı değilse ideolojik bağlılıklarla kurulan siyasal ilişkiler hangi meşruiyet kaynaklarından beslenmektedir?

Bu çalışma, ABD'nin ve ABD Başkanı Donald Trump'ın İran-İsrail savaşı konusundaki açıklamalarından yola çıkarak, uluslararası ilişkilerdeki yeni dönemi anlamaya çalışmaktadır. Özellikle hakikat sonrası tartışmaları sonrası, kamusal tartışmalarda aklın konumu konusunda önemli belirsizlikler ortaya çıkmıştır. Hakikat sonrası, bir anlamıyla, akıl sonrası bir dönemin işaretidir. Bu bildiride, uluslararası ilişkilerde son yıllarda ortaya çıkan, şiddet çağrılarını açık bir şekilde yapan, son birkaç yüzyıldır oluşmuş teamülleri tümüyle yerle bir eden, açık işgal çağrıları ve ifadelerinin normalleştiği dış politika anlayışları incelenecektir. Burada temel olarak ABD'nin İran-İsrail çatışması eksenindeki politik tutumu ve açıklamaları, diğer yandan Rusya-Ukrayna savaşındaki tutumları, NATO konusunda yapılan belirlemeler, Grönland, Panama gibi dünyanın farklı coğrafyalarına yönelik açıklamaları ele alınacaktır. ABD Başkanı Trump başta olmak üzere, politika yapımcıların açıklamaları, ifadeleri, hakikat-sonrası tartışmalarından başlayarak, uluslararası kamuoyu bağlamında bir akıl sonrası dönemin unsurları olarak incelenecektir. Hakikat sonrası kavramı esasen ilk telaffuz edildiğinde de ABD dış politikasıyla ilgilidir. "Hakikat Sonrası" (*post-truth*) bir kavram olarak ilk kez Steve Tesich tarafından 1992 yılında kullanıldı. Tesich, The Nation'daki "A Government of Lies" makalesinde, ABD dış politikasındaki yalan ve aldatmacaların topluma benimsetilmesi sırasındaki anlayışı ve toplum tarafından bu durumun benimsenmesini ifade etmek için "özgür insanlar olarak bizler, son derece köklü bir yoldan, hakikat-sonrası bir dünyada yaşamak istediğimize özgürce karar verdik" diyecektir. Hakikat sonrası tartışmaları, yaklaşık 10 yıl kadar önce, özellikle Trump'ın başkanlık seçimi propagandaları ve Brexit tartışmalarıyla yeniden ortaya serilmiş ve 2016 yılında Oxford Dictionaries tarafından yılın kelimesi olarak seçilmiştir. Pek çok anlamda hakikat sonrası, bir yandan da akıl ve bilimin kamusal tartışmadaki etkisinin azalması anlamında bir akıl sonrası dönemdir. Dünya Değerler Anketi (2017-2020) verileri, bilim ve teknolojiye duyulan güvenin -bazı toplumlarda inanç karşısında- anlamlı ölçüde zayıfladığını göstermektedir. Diğer yandan Argın'a göre toplumda bilgiyle eş zamanlı bir "cehalet patlaması" yaşanmakta; bilmemenin iradi biçimde tercih edilmesi (*ignorance*) kamusal alanda meşrulaşmaktadır. Anti-entelektüalizm yükselmekte; medya ortamları ve araçları eleştiriye ve derin düşünmeyi bir engel olarak görmektedir. Giroux, bunu ABD'de Çay Partisi örneğiyle -aşırı bireycilik, milliyetçilik ve siyasi cehaletin sahiplenilmesi olarak- somutlaştırır. 1980'lerden itibaren yaygınlaşan üniversite-sanayi işbirlikleri ve özelleştirmeler, bilimsel bilgiyi ticari bir metaya dönüştürerek bilimin meşruiyet krizini derinleştirmiştir. Trump'ın iç politikaya dair ifadeleri, hakikati sonrası bir dönemi imlerken, dış politikadaki açıklamaları da bir akıl sonrası dış politika dönemini işaret etmektedir. Bu sadece ABD politikaları ekseninde ortaya çıkmamakta, bir dalga olarak uluslararası ilişkilerde yayılmaktadır. Bu durum, Hobbesçu anlamda bir güvenlik, korku ikliminin, "herkesin herkesle savaşı"nın hakim olduğu bir doğa durumunun günümüz uluslararası ilişkilerinde hakim anlayış haline gelmeye başladığını göstermektedir. Hakikat sonrasının önemli bir başlığı olarak bilimin ve aklın kamusal tartışmalardaki ağırlığının ve öneminin azalması, uluslararası ilişkiler bağlamında da ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında, söylem çözümlemesi yoluyla uluslararası ilişkilerin günümüzdeki yeni boyutlarına dair bir izlek çıkarılacaktır.

Panel 69 (15.00-16.30, Amfi XIII)

Siyasal Anlamın İnşası: Hafıza, Çerçeveleme ve Temsil
Panel Başkanı: Gökhan Şensönmez (Bilkent Üniversitesi)

Levent Önen (Fenerbahçe Üniversitesi), 2010 Alevi Açılımı'ndan 1993'e Sivas Olayı'nın Resmî Çerçevelemeleri

2009 yılında AKP hükümeti, Alevilerin uzun süredir devam eden taleplerini ele alan geniş kapsamlı bir demokratikleşme gündeminin parçası olarak “Alevi Açılımı”nı başlattı. Müzakere edilen konular arasında, 1993 yılında Sivas katliamının yaşandığı ve otuz üç kişinin kundaqlama sonucu hayatını kaybettiği Madımak Otelі'nin statüsü de yer alıyordu. Demokratikleşme söylemine rağmen AKP hükümeti, Alevilerin müze talebini reddetti. Müze talebini bir güvenlik meselesine dönüştüren hükümet, binayı bir “Bilim ve Kültür Merkezi”ne çevirdi. Bu bildiride, Türk devletinin 1990'ların liberal olmayan ancak canlı çok partili siyasetinden, 2009-2010 yılları arasında görünüşte demokratikleşme süreci başlatmış olan AKP dönemine kadar, inkâr ve hesap vermeme konusunda nasıl bir devamlılık sağladığını sorguluyorum. AKP hükümetinin “Alevi Açılımı” döneminde Sivas katliamını çerçeveleme biçiminin yeni bir başlangıç değil, 1993 yılında parlamento çoğunluğu ve yargı tarafından ilk kez dile getirilen provokasyon söyleminin farklı bir üslupla devamı olduğunu savunuyorum. Bu iki dönemi “öncesi ve sonrası” olarak ele almak yerine, devlet performansının birbirini izleyen örnekleri olarak yorumluyorum. Her iki dönemde de devlet, şiddetin mezhepsel veya siyasi bir boyutu olduğunu reddetti ve bunu bir provokasyon olarak yeniden çerçeveledi. Bunu da olayın siyasallaştırılmasını önleyerek, sorumluluğu dışsallaştırarak ve failleri silerek yapmaya çalıştı. Her iki dönemde de bu çerçevelemenin işlevi, dindar aktörlerin mezhepsel hınç nedeniyle Alevileri hedef aldığına dair bir anlatının ortaya çıkmasını engellemek oldu. Teorik olarak, bu sürekliliği öncelikle Bourdieu'nün “devlet dokası” kavramı aracılığıyla açıklıyorum: Sünni İslam'ın Türk milliyetçiliğindeki merkezi konumu, Müslümanlar arasındaki etnik/dini farklılıkların tanınmaması ve laikliğin din üzerinde devletin kontrolü olarak algılanması üzerine kurulu devletin hakim resmi vizyonu. Bu doxa, devlet kurumları içindeki sağcı siyasi aktörlerin köklü hegemonyası, inkârı işlevselleştiren yinelenen söylemsel stratejiler ve devletin suç ortaklığı iddialarına karşı kendi meşruiyetini korumak konusundaki kurumsal çıkarıyla birlikte işler ve bunlar tarafından pekiştirilir. Bütün bu boyutlar, inkar kalıbının hükümet değişikliklerine ya da diyalog ve demokratikleşme söylemine rağmen devamlılığını açıklıyor. Ampirik açıdan bu bildiri “Alevi Açılımı”na ilişkin literatürdeki bir boşluğu dolduruyor. Bu konudaki literatür, tanıma temelli Alevi taleplerinin genel başarısızlığını açıklamış olmakla birlikte, Sivas'ı resmi çerçevelemenin bir mekanı olarak özel olarak incelememiş ve 1993 yılıyla olan söylemsel sürekliliğini de irdelememiştir. Ayrıca, bu bildiride askeri vesayet döneminden AKP yönetimine geçişi bir kopuş olarak ele alan anlatıları da sorguluyorum. İnkâr savunmacı bir tavırdan daha proaktif bir üsluba kayarken, azınlıkların mağduriyetine yönelik devletin dışlayıcı tutumlarının değişen siyasi söylemlerin altında nasıl devam ettiğini ortaya koyuyorum. Araştırma metodu olarak, Entman'ın çerçeveleme analizini parlamento tartışmalarına, parlamento soruşturma raporuna (1993), devlet güvenlik mahkemesi kararlarına (1994, 1997) ve Alevi Açılımı belgelerine (2009–2010) uygulayarak, Türk devletinin resmi söylemi üzerine bir devlet etnografisi yapıyorum. Bu metinlerin sorunu nasıl tanımladığını, nedensel sorumluluğu kime atfettiğini ve nelerin öne çıkarıldığını, nelerin ise gizlendiğini veya atlandığını inceliyorum.

Resmi söylemin tarafsız bir betimleme olmadığını, tam tersine katliamla ilgili resmi bir gerçeği üreten ve meşrulaştıran bir performans olarak değerlendirilmesi gerektiğinin altını çiziyorum.

Gökhan Şensönmez (Bilkent Üniversitesi), Geçmişle Hesaplaşma ve Demokratik Erozyon: 2010 Referandumunda Hafıza Siyaseti

Literatürde geçmişle hesaplaşma söylemi sıklıkla demokratikleşme ve geçiş dönemi adaleti (transitional justice) kavramlarıyla ilişkilendirilir. Temelleri ABD'deki Holokost, dekolonizasyon ve siyahi hakları mücadelesi ilişkisi üzerinden atılan çok yönlü hafıza (multidirectional memory) yaklaşımı; hesaplaşılacak geçmişlerin birbirlerinin alanını işgal etmekten ziyade, birbirini besleyebileceğini ve birbirinden ödünç alabileceğini savunur. Bu yaklaşıma göre tarihsel mağduriyetler, farklı geçmişlere odaklansalar dahi birbirlerini gölgelemek yerine görünür kılacaktır. Bu perspektiften bakıldığında, 2010 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen anayasa referandumu, çok yönlü hafıza yaklaşımının siyasi risklerini tartışmak için önemli bir örnek sunmaktadır. AKP liderliğindeki geniş bir ittifak o günlerde halk oylamasını ülkenin otoriter geçmişinden tarihi bir kopuş olarak kurgularken; geriye bakıldığında (veya azımsanmayacak bir kesim için henüz önerildiği andan itibaren) referandumun, özellikle yüksek yargı yapısında öngörülen düzenlemeler nedeniyle Türkiye'deki otoriterleşme sürecinin kritik dönemeçlerinden biri olduğu görülmektedir. BirGün, Cumhuriyet, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Radikal, Star, Taraf, Vatan, Yeni Şafak ve Yeniçağ gazetelerinde yer alan miting konuşmaları, kampanya materyalleri, parti beyanatları, haberler ve köşe yazılarına dayanan bu çalışma; uluslararası meşruiyet, ahlaki üstünlük ve siyasi kutuplaşma üreterek sol/sol-liberal, Kürt, İslamcı ve milliyetçi kesimlerden oluşan bir "mağdurlar ittifakını" şartlı da olsa 'evet' safında hizalamayı başaran söylemi incelemektedir. Bu söylem, çok yönlü hafıza teorisine uygun olarak birden fazla siyasi grubu tarihsel travmalarıyla birlikte mağduriyet zemininde buluşturmuş; ortak fail olarak da 'Kemalist vesayet' rejimini hesaplaşmanın hedefine koymuştur. 'Evet' cephesindeki hakim söylem, bu rejimle hesaplaşıldığında ne olursa olsun Türkiye'nin daha demokratik bir ülke olacağı kabulü üzerine kurulmuştur. Anayasa değişikliği paketine eklenen ve 12 Eylül darbesini yapan generallerin dokunulmazlığını kaldıran madde, diğer maddeleri gölgede bırakmış; ülke gündemi ilk kez bu kadar yoğun bir şekilde geçmişi güncel siyaset alanına taşımıştır. Referandum sonrasında gittikçe gündemden düşen hesaplaşma vaadi büyük oranda söylemde kalmış, pratiğe dönüştüğü kısımlar ise yalnızca AKP iktidarının siyasi çıkarlarıyla sınırlandırılmıştır. Bu başarısız deneyim, hesaplaşma ve adalet taleplerinde bir umutsuzluğa yol açmıştır. En önemlisi, popülist bir liderin elinde araçsallaşan hesaplaşma söylemi, kurumların bağımsızlığını zayıflatmış; nihayetinde demokratikleşmeye değil, otokratikleşmeye zemin hazırlamıştır.

Uygar Altınok (Bilkent Üniversitesi), Popülist Hafıza Rejimlerinde Müzeleştirme: 15 Temmuz Müzeleri, Travma ve Siyasal Meşruiyet

Bu çalışma, popülist siyasetin kolektif hafızayı nasıl kurduğunu, dönüştürdüğünü ve müzeleştirme pratikleri aracılığıyla siyasal meşruiyet üretiminin bir aracı hâline getirdiğini incelemektedir. Kolektif hafıza literatürü, geçmişin hiçbir zaman nötr biçimde

hatırlanmadığını, aksine kurumlar, temsiller, ritüeller ve mekânsal düzenlemeler aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu çerçevede müzeler, yalnızca tarihsel olayları sergileyen kültürel kurumlar değil, aynı zamanda belirli tarih anlatılarını otorite, duygu ve maddi kanıt izlenimiyle sabitleyen güçlü siyasal mekânlardır. Çalışma, özellikle travma, mağduriyet ve kahramanlık anlatılarının popülist iktidarlar tarafından nasıl seçici biçimde düzenlendiğini ve bu düzenlemenin demokratik çoğulculuk açısından ne tür sonuçlar doğurduğunu tartışmaktadır. Popülizm, bir yandan “halk”ı ortak acılar, sembolik referanslar ve tarihsel kırılmalar etrafında bütünleştiren ilişkisel bir siyaset üretirken, diğer yandan siyasal alanı ahlaki karışıklıklar üzerinden bölen dışlayıcı bir mantığa dayanır. Bu nedenle popülist hafıza siyaseti, geçmişi çoğul ve çatışmalı deneyimler alanı olarak değil, saf halk ile yozlaşmış elitler arasındaki ahlaki mücadelenin bir kanıtı olarak kurgular. Bu açıdan, toplumsal travma yüzleşilmesi gereken bir olgudan sürekli yeniden üretilmesi gereken ve travma olarak resmedilmesi gereken bir hatırlama pratiğine dönüştürülür. Türkiye’deki 15 Temmuz müzeleri bu anlamda hem toplumsal hafıza pratiklerinin hem de travma müzelerinin teorik ve pratik sınırlarının araçsallaştırıldığı bir çerçevede ele alınmaktadır. Çalışma, 15 Temmuz Hafıza Müzesi başta olmak üzere bu müzelerin, darbe girişimini yalnızca anma ve yas tutma bağlamında değil, daha geniş bir ulusal diriliş, şehadet, halk-devlet bütünleşmesi ve liderlik anlatısı içinde konumlandığını ileri sürmektedir. Müze mekânlarında kullanılan mimari düzenlemeler, şehit isimleri, ses, ışık, nesne, video ve duyuşal sahneleme teknikleri, ziyaretçiyi eleştirel bir tarihsel sorgulamadan çok duygusal bir özdeşleşmeye yönlendirmektedir. Böylece müze, tarihsel karmaşıklığın tartışıldığı bir kamusal alan olmaktan çıkarak, geçmişin belirli bir siyasal anlatı içinde kapanışa uğratıldığı bir hafıza rejimine dönüşmektedir. Popülist hafıza rejimi ekseninde müzeleştirme, hafızayı yalnızca seçici biçimde hatırlamakla kalmayıp aynı zamanda stratejik biçimde unutturur. Yakın dönem devlet şiddeti, siyasal dışlama ve güncel otoriter pratikler görünmezleştirilirken, tarihsel mağduriyetler sterilize edilmiş bir anlatı içinde yeniden dolaşıma sokulmaktadır. Bu durum, müzeleri uzlaşma ve eleştirel yüzleşme mekânları olmaktan uzaklaştırarak, iktidarın ahlaki üstünlüğünü sahneleyen ideolojik aygıtlara dönüştürmektedir. Çalışma popülist hafıza rejimlerinin yalnızca geçmişi temsil etmediğini, bugünü yönetmek ve geleceğin siyasal tahayyülünü sınırlamak için geçmişi aktif biçimde silahlandığını savunmaktadır.

Şafak Kılıçtepe (Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi), Cemal Ataş (Bilkent Üniversitesi) ve Özen Baş (Bilkent Üniversitesi), Aracılanmış Politika Nesnesi Olarak Pembe Oda: Türkiye’nin Haber Medyasında Çerçeveleme ve Adlandırma Pratikleri

Bu çalışma, cezaevlerinde hükümlü ve tutukluların eşleriyle görüşmelerini düzenleyen, hukuki düzenlemelerde eş görüşü olarak tanımlanan fakat kamuoyunda yaygın olarak “pembe oda” olarak adlandırılan uygulamanın medyada nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Çalışma, çerçeveleme kuramı ile medya-politika ilişkilerine odaklanan literatürden hareketle, haber medyasının yalnızca politika süreçlerini aktaran bir araç değil, aynı zamanda politikaların kamusal anlamlarını şekillendiren bir aktör olduğu kabulünden hareket etmektedir. Bu doğrultuda araştırma, haberlerde kullanılan çerçevelerin, tematik vurguların ve adlandırma pratiklerinin söz konusu uygulamanın kamusal alanda hangi anlam çerçeveleri içinde

kurulduğunu ve bir ceza infaz politikasından aracılanmış bir politika nesnesine nasıl dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın ampirik temelini, 2012–2025 yılları arasında Türkiye’de yayın yapan ve farklı siyasal pozisyonlara sahip haber kuruluşlarında yer alan toplam 195 haber metni oluşturmaktadır. Veriler nicel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş; haberlerde kullanılan çerçeveler, tematik referanslar, aktörler ve kavramsal kullanım biçimleri sistematik olarak kodlanmıştır. Bu yöntem, uygulamanın hangi bağlamlarda görünür kılındığının ve hangi söylemsel örüntüler aracılığıyla kamuoyuna sunulduğunun analiz edilmesini mümkün kılmıştır. Bulgular, haberlerin büyük ölçüde olay odaklı (episodik) çerçeveler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Pembe oda uygulaması haberlerde çoğunlukla bir ceza infaz politikası olarak değil, kadın cinayetleri, yüksek profilli suç davaları, siyasal tartışmalar ve kamuoyunda geniş yankı uyandıran bireysel vakalar üzerinden gündeme gelmektedir. Uygulamanın hukuki dayanakları, infaz sistemi içindeki yeri, amaçları veya sonuçları gibi kurumsal ve yapısal boyutları ele alan tematik politika haberlerinin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Haberlerde ayrıca cinsellik, ahlaki değerlendirme ve normatif yargılar etrafında örgütlenen temaların belirgin bir ağırlığa sahip olduğu saptanmıştır. Çalışmanın dikkat çektiği önemli bir diğer nokta ise adlandırma pratiklerinin kamusal anlam üretimindeki rolüdür. İncelenen haberlerde uygulamanın resmi hukuki karşılıkları yerine büyük ölçüde “pembe oda” ifadesinin kullanılması, adlandırmanın yalnızca tanımlayıcı değil, aynı zamanda çerçeveyeyle bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Böylece uygulama, medya tarafından yeniden üretilen sembolik ve tartışmalı bir nesneye dönüşmektedir. Bu bulgulardan hareketle çalışma, pembe oda uygulamasının Türkiye’de haber medyası aracılığıyla inşa edilen bir “aracılanmış politika nesnesi” olarak değerlendirilebileceğini ileri sürmektedir. Araştırma, medya içeriklerinin belirli bir ceza infaz politikasını nasıl görünür kıldığı kadar, onu hangi anlam çerçeveleri içinde kamusal tartışmaya açtığını da ortaya koyarak medya ve politika arasındaki ilişkinin sembolik boyutuna katkı sunmaktadır.

Panel 70 (15.00-16.30, Amfi XIV)

Popülizmin Yeni Yüzleri: Aşırı Sağ, Medeniyetçilik ve Karşı-Normatif Siyaset

Panel Başkanı: Marella Bodur Ün (Çukurova Üniversitesi)

Emre Toros (TED Üniversitesi), Popülizm ve Aşırı Sağ İlişkisi: Parti Metinleri Üzerinden Yapay Zekâ Destekli Bir Ölçüm

Bu tebliğ, Türkiye’de siyasal parti söyleminde popülizm ile aşırı sağ içerik arasındaki ilişkiyi ölçmeye yönelik yapay zekâ destekli ve denetlenebilir bir metin analizi iş akışını sunmaktadır. Çalışmanın çıkış noktası, “popülizm” kavramının aşırı sağ argümanların dışlayıcı içeriğini görünmez kılıp kılmadığı sorusudur. Bu nedenle popülizm, milliyetçilik, göç karşıtlığı, hükümet eleştirisi veya Avrupa Birliği karşıtlığıyla eşanlamlı ele alınmamaktadır. Bunun yerine çalışma, popülist biçimi, aşırı sağ artikülasyonu ve göç/Avrupa bağlamlarını birbirinden ayıran bir kod kitabı üzerine yapılandırılmıştır. Çalışma analiz birimi olarak tam belgeler veya tekil anahtar kelimeleri değil, kısa iddia düzeyindeki metin segmentlerini belirlemiştir. Veri seti, parlamento konuşmaları ile parti kaynaklarından derlenen siyasal metinlerden oluşmaktadır. Kodlama kurallarına göre, bir segmentin açık biçimde popülist sayılabilmesi için üç unsurun aynı anda görünür olması gerekir: bir halk kategorisi, gayrimeşru veya sorumlu tutulan bir elit/güçlü

aktör ve bu ikisi arasında antagonistik bir zarar, ihanet, dışlama veya engelleme ilişkisi. Böylece çalışma için “millet” ya da “vatandaş” kelimesinin geçmesi tek başına popülizm sayılmadığı gibi, hükümet eleştirisi de otomatik olarak anti-elitist popülizm kabul edilmemektedir. Çalışmada ilk kodlama turu, kod kitabı temelli yapay zekâ destekli yorumlayıcı etiketleme olarak yürütülmüştür. İkinci tur ise aynı kodlamanın basit bir tekrarı değildir; deterministik, kör ve kural-temelli bir sınır denetimi olarak tasarlanmıştır. Bu denetim, segmentte halk kategorisi, elit hedefi ve zarar/antagonizma bileşenlerinin görünür olup olmadığını kontrol eder. İlk yorumlayıcı kodlama ile bu sınır denetiminin uzlaştığı vakalar yüksek güvenli “gümüş standart” eğitim setine alınmıştır. Bu tasarım, insan tarafından doğrulanmış "altın standart" veri iddiası taşımaz; ancak kavramsal sınırları açık, denetlenebilir ve ihtiyatlı bir ölçüm zemini sağlar. Yüksek güvenli kodlanmış segmentler daha sonra TF-IDF ve lojistik regresyon modelleriyle büyük korpuse yansıtılmıştır. TF-IDF, segmentleri kelime ve kısa ifade ağırlıklarından oluşan sayısal profillere dönüştürür; lojistik model ise bu profiller ile popülist biçim, göç çerçevesi ve aşırı sağ artikülasyon etiketleri arasındaki ilişkiyi öğrenir. BERTurk hattı yalnızca teknik bir smoke test olarak denenmiş, sınırlı etiket büyüklüğü ve zayıf ayrıştırma nedeniyle nihai projeksiyonda kullanılmamıştır. Tebliğ, karmaşık modelleri otomatik üstünlük varsayımıyla kullanmak yerine, küçük ve kavramsal olarak hassas bir etiket setiyle en savunulabilir modelleme stratejisinin nasıl kurulabileceğini tartışmaktadır. Bulgular, sonuçların kesin nüfus oranları olarak değil, model destekli örüntü kanıtı olarak okunması gerektiğini vurgular. Böylece çalışma, popülizm ile aşırı sağ içeriğin birbirine karıştırılmadan ölçülmesi için şeffaf, eleştirel ve yeniden üretilebilir bir yöntem önerisi sunmaktadır.

Fulya Hisarlıoğlu (Kadir Has Üniversitesi), Muhafazakâr Popülizm Enternasyoneli: Küresel Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığının Karşı-Normatif Örgütlenmesi

Son on yılda İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan liberal uluslararası düzenin kurucu öğeleri arasında yer alan evrensel insan hakları, bireysel özerklik ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi normatif unsurlar ciddi bir karşıtlıkla karşı karşıyadır. Muhafazakar popülizmin ve popülist liderlerin küresel ölçekte güçlenmesiyle, ailenin korunması, milli-manevi değerlerin ihyası ve ulusal demografik çöküşlerin önlenmesi gibi gerekçelerle liberal normatif mimarinin omurgası olan değerler yıkıcı ve ötekileştirici bir üslupla tartışmaya açılmaktadır. Ulusal ölçekte yaşanan bu muhafazakarlaşma trendi, Trump, Putin, Orban, Bolsanaro ve Erdoğan gibi muhafazakar popülist siyasilerin aile ve geleneksel değerler üzerine inşa ettikleri yeni diplomasi dili ve mimarisiyle ulus aşırı (transnasyonel) bir hal almaktadır. Macaristan'da Orbán hükümetinin aile diplomasisi, Rusya'nın uluslararası alanda öne çıkardığı geleneksel değerler diplomasisi, Türkiye'nin Erdoğan hükümeti tarafından “küresel cinsiyetsizleştirme dayatması” olarak çerçevelenen İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Trump çevresinin toplumsal cinsiyeti “kültür savaşı” olarak konumlandırılan retoriği bu eğilimin en önemli göstergeleridir. Uluslararası literatürün toplumsal cinsiyet karşıtlığı (anti-gender) olarak adlandırdığı bu hareketler bambaşka ulusal-tarihsel zeminlerden çıkmış olsa da söylemsel açıdan dikkat çekici bir benzerlik taşımakta ve küresel ölçekte liberal normatif düzenin karşı-norm girişimcisi olarak örgütlenmektedir. Söz konusu karşıtlığı salt liberal düzene karşı tepkisel bir muhalefet olarak okumanın kısıtlı olacağını savunan bu çalışma,

toplumsal cinsiyet karşıtı hareketi, küresel ölçekte örgütlenen ve uluslararasılaşan liberal düzene karşı yapılandırılmış bir karşı-norm girişimciliği olarak ele almaktadır. Uluslararası ilişkiler alanında norm literatürünün öncü isimlerinden Finnemore ve Sikkink gibi araştırmacıların klasik norm yaşam döngüsü — norm ortaya çıkışı, yaygınlaşması ve içselleştirilmesi — ve Bloomfield'ın norm (karşı)girişimciliği kavramlarını perçinleyen bu çalışma, küresel toplumsal cinsiyet karşıtlığının normatif örgütlenmesini tartışmaya açmakta, bu alanda gerçekleşen diplomatik girişimleri sistematik biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede çalışma, söz konusu karşı-normatif yapıyı dört bileşen üzerinden okumaktadır. İlki, referans çerçevesinin değiştirilmesidir; bireysel özne ve evrensel haklar yerine aile, gelecek nesil ve dini-geleneksel topluluk konuşlandırılır. İkincisi, devlet aktörlerinin koordinasyonudur: Rusya'nın 2014'ten beri Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nde sürdürdüğü "ailenin korunması" girişimleri, Macaristan'ın Budapeşte Demografi Zirvesi, Vişegrad dayanışması ve Muhafazakar Siyasi Eylem Konferansı (CPAC Hungary) aracılığıyla oluşturduğu Avrupa hattı, Türkiye'nin İslam İşbirliği Teşkilatı ile Türk Devletleri Teşkilatı üzerinden inşa ettiği bölgesel platform ve Trump döneminde imzalanan Cenevre Mutabakatı Bildirgesi (2020) bu koordinasyonun belgelenebilir göstergeleri arasındadır. Üçüncüsü, ulus- aşırı sivil toplum ağlarıdır; World Congress of Families, International Organization for the Family, Agenda Europe, Heritage Foundation ve ADF International gibi yapıların devlet aktörleriyle iç içe geçmiş bir norm üretim ekosistemi oluşturduğu ileri sürülebilir. Dördüncü bileşen ise liberal düzenin sembolik aygıtlarının hedef alınmasıdır — İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeler, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) şerhleri, Pekin Eylem Platformu'na muhalefet ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının tartışmaya açılması bu mobilizasyonun başlıca örnekleridir.

İbrahim Saylan (Dokuz Eylül Üniversitesi), Medeniyetçi Popülizm ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği

Popülist radikal sağ partiler günümüzde pek çok Avrupa ülkesinde iktidar ortağı ya da güçlü birer iktidar adayı konumundadır. 2024 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde de önemli başarılar elde eden bu partiler söylem ve politikalar açısından bazı farklılıklar göstermekle birlikte bir dizi ortak ideolojik özelliğe sahiptir. Dolayısıyla tüm pragmatizmlerine karşın, bu partilerin mevcut yönetimlere ilişkin bir dizi eleştirisi ve iyi yönetim, iyi toplum konularında bir dizi ortak fikirleri bulunmaktadır. Bunlardan biri olan popülizm, yozlaşmış elitleri hedef alarak mevcut düzeni eleştirirken, erdemli halka da egemenliği geri kazanmayı ve gerçek demokrasi vaat etmektedir. Siyaseti iyiler ve kötüler arasında bir mücadele alanı olarak gören popülist sağ ideoloji çoğulcu değil, otoriterleşmeye götüren çoğunlukçu bir siyaset anlayışına sahiptir. Popülist radikal sağın diğer önemli bileşeni ise aşırı bir milliyetçilik formu olan yerliliktir. Dışlayıcı bir kimlik siyasetini beraberinde getiren yerlilik söylemsel olarak üç farklı düzeyde inşa edilmektedir. Bunlardan ilki ve en bilineni, göçmen karşıtlığında kullanılan etnokültürel temelli homojen ulus tanımıdır. Buna göre, başta göçmenler olmak üzere her türlü yabancı unsur, ulusun kimliğine ve refahına bir tehdit olarak görülmektedir. Yerlililiğin diğer bir tezahürü ise kültür savaşlarında ortaya çıkmaktadır. Çelişkili gibi görünse de, homojen olduğu varsayılan ulus bu düzeyde yerli ve milli değerlere sahip olanlar ve olmayanlar olarak ikiye

ayrılmaktadır. Popülistler bu şekilde toplumlarındaki kültürel fay hatları üzerinden kutuplaştırıcı bir siyaset yürütmektedirler. Yerlilerin üçüncü boyutunu ise medeniyetçi kimlik tanımı oluşturmaktadır. Popülist radikal sağ partilere göre göçmenler, özellikle Müslüman göçmenler, sadece ulusal kimlikleri değil, Antik Yunan, Roma ve Hristiyanlık değerleri ile kurumları üzerine inşa edilmiş Avrupa kimliğini de tehdit etmektedir. Medeniyet ölçütü bu partiler için AB genişlemesi açısından da önem taşımaktadır. Farklı derecelerde AB şüphesi olan ve ulusal egemenliğin restorasyonu adına AB'yi hükümetlerarası gevşek bir yapıya dönüştürmeyi hedefleyen bu partilerin çoğu, AB genişlemesini de bu amaçla desteklemektedir. Genişlemeye tamamen karşı çıkan birkaç örnek dışında, popülist radikal sağ partiler, genişleyen AB'de karar alma süreçlerinin zorlaşacağını; oybirliği gerektiren alanlarda oy çokluğuna geçilmesi yönünde yapılmak istenen reformların ise bu sayede imkânsız hale geleceğini hesaplamaktadır. Ancak popülist radikal sağ partiler bu denklemde dahi medeniyetçilik ekseninde Türkiye'nin AB'ye üyelik ihtimalini reddetmektedir. Bu çalışma, medeniyetçi popülizm söyleminde Türkiye'nin ve Türkiye'nin AB üyeliği konusunun nasıl yer bulduğunu ve ana akım partilerin bu konudaki görüşlerini nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, Almanya, Fransa, İtalya, Polonya, Macaristan ve Avusturya'dan popülist radikal sağ parti örnekleri incelenmektedir. Çalışmada birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmakta ve niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır. AB'nin Türkiye ile üyelik müzakereleri 2018'den bu yana fiilen durmuştur. Popülistlerin yükselişi, Türkiye'nin üyeliğine karşı cephenin daha da genişlediğini göstermektedir. Özcü medeniyet söylemleri kullanarak Avrupa Kalesi'ni bir çözüm olarak sunan popülistler, dışlayıcı kimlik siyaseti yoluyla yalnızca Avrupa demokrasilerine zarar vermekle kalmamakta, AB'nin aday ülkelerde normatif temelli dönüşüm yaratma olanaklarını ve çabalarını da olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin üyeliği bağlamında medeniyetçi popülist söylemin güç kazanması, Avrupalılığın gittikçe dışlayıcı bir şekilde tanımlanması ve AB'nin normatif bir güç olma iddiasından uzaklaşmasıyla da doğrudan bağlantılı olup, bu çalışmanın bu konudaki tartışmalara da katkı sağlaması beklenmektedir.

Selin Karana (Üsküdar Üniversitesi), Kanun ve Düzenin Sahneleştirilmesi: Trump'ın Suç ve Göç Üzerinden Popülist Güvenlik Siyaseti

Güvenikleştirme kavramı, güvenlik çalışmaları literatürünün önemli araştırma alanlarından biridir. Bu alandaki en önemli katkılardan biri, Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde tarafından geliştirilen Kopenhag Okulu yaklaşımıdır. Kopenhag Okulu, güvenliği nesnel bir gerçeklikten ziyade toplumsal olarak inşa edilen bir olgu olarak ele alır. Buna göre güvenlik sorunları kendiliğinden ortaya çıkmaz; siyasi bir durum, güvenikleştirici söz edimi (speech act) aracılığıyla toplumsal bir tehdit olarak sunulduğunda güvenlik meselesine dönüşür. Ole Wæver, güvenliğin sabit ve devlet merkezli bir olgu olarak değerlendirilmesine karşı çıkarak, söylem ve eylem temelinde dinamik biçimde anlaşılması gerektiğini savunmuştur. Ancak Kopenhag Okulu'nun ağırlıklı olarak söz edimine odaklanması, güvenliğin inşasında iletişimin diğer biçimlerini göz ardı etmektedir. Buna rağmen güvenikleştirmeyi kimlik inşasının bir parçası olarak ele alması nedeniyle popülist literatürle önemli ölçüde örtüşmekte ve iki yaklaşımın birlikte değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır. Popülist güvenikleştirme,

popülizmin söylemsel mantığı ile güvenlik siyasetinin birleşimidir. Bu yaklaşımda güvenlik söylemi, liderlerin “halk” ile “elitler” ya da “biz” ve “ötekiler” arasında ahlaki bir ikilik kurmasına hizmet eder. Popülist lider, halkın gerçek temsilcisi olarak güvenlik dahil her alanda halkın çıkarlarını tanımlama yetkisini kendisinde görür ve siyaseti teknik-rasyonel bir zeminden çıkararak duygusal anlatılar üzerinden şekillendirir. Bu süreçte güvenlik anlayışı, toplumdaki korku ve kaygıları artıran bir dramatizasyonla sıradan siyasetin sınırlarını aşar. Popülist lider, güvenlikleştirici bir aktör olarak ulusal güvenliği ve tehdit algısını yeniden tanımlar; elitler, göçmenler veya medya gibi aktörleri halkın düşmanları olarak sunar. Böylece güvenlik alanı, liderin güçlü ve karizmatik kimliğini pekiştirdiği ve siyasal meşruiyet ürettiği bir sahneye dönüşür. Popülist güvenlikleştirme literatürü gelişmekle birlikte, ABD Başkanı Donald Trump’ın güvenlikleştirme ve özellikle suçlulaştırma pratiklerini birlikte ele alan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlayarak Trump’ın güvenlikleştirme ve suçlulaştırma politikaları üzerinden popülist güvenlikleştirmenin ayırt edici özelliklerini ve hukuk anlayışına yansımalarını incelemektedir. Bu kapsamda, söz konusu yaklaşımın ayrımcı bir hukuk anlayışını beslediği ileri sürülmektedir. Bu çalışma, Donald Trump’ın güvenlikleştirme ve suçlulaştırma siyasetini; başkanlık dönemindeki resmi konuşmaları, sosyal medya paylaşımları ve sınır politikalarına yönelik kararnamelelerinden söylem analizi yöntemiyle ve performatif popülizm perspektifinden incelemektedir. Popülizmin performatif olarak tanımlanması, liderlerin yalnızca söylemlerine değil, aynı zamanda icracı yönlerine de odaklanmaktadır. Popülist liderler, performatif pratik ve süreçler aracılığıyla güvenlik alanını yeniden şekillendirirken, suç ve göç konularında ırk ve etnisite temelinde “biz” ve “öteki” kimliklerini inşa ederek siyasal destek toplamakta ve liderliklerini merkezileştirmektedir. Bu doğrultuda çalışma, Donald Trump’ın göçmenleri zincirleyerek, sınırı militarize ederek ve suç istatistiklerini dramatize ederek güvenlikleştirme ve suçlulaştırma süreçlerini kendi güçlü lider imajını pekiştiren performatif sahnelerle dönüştürdüğünü ileri sürmektedir. Başkan Trump, kendisini sıklıkla “kanun ve düzenin” tek teminatı olarak sunarken, etnik temelde kent suçlarını ve düzensiz göçü halktan ayırksı ve “halk” için varoluşsal tehditler olarak güvenlikleştirmektedir. Göçmenlerin ve azınlıkların güvenlikleştirilmesi, yalnızca kırılgan grupların suçlulaştırılmasına değil, aynı zamanda yasallık ile yasadışılık arasındaki sınırların bulanıklaşmasına da yol açmaktadır. Hukuk, geleneksel olarak prosedür ve uzmanlık temelinde işleyen rasyonel ve teknokratik bir alan olarak görülürken, Trump’ın performatif popülizmi onu siyasal bir sahneye dönüştürmektedir. Bu performatif tarz, adaletin normatif işlevlerini zayıflatırken hukuki söylemi de popülist iktidarın bir aracına dönüştürmektedir. Böylece Trump örneğinde ABD, popülist güvenlikleştirmenin güncel bir örneğini sunarken, kanun ve düzenin performatif biçimde sahnelenmesinin demokrasinin aşınmasındaki rolünü de gözler önüne sermektedir.

Panel 71 (15.00-16.30, Amfi XV)

Türkiye’de Merkez Sağ: Partiler ve Siyasetçiler Üzerine Tarihsel İncelemeler
Panel Başkanı: İsmail Büyükkaradoğan (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Süleyman Gökçe (Bilkent Üniversitesi), Demokrat Parti Döneminde Rekabetçi Otoriterlik: Kuruluş, Pekişme ve Bir Çözümleme Çerçevesi

Bu bildiriyle, Türkiye’de çok partili siyasal hayatın erken döneminde Demokrat Parti (DP) iktidarının (1950-1960) otoriterleşme sürecini inceleyen bir çözümleme çerçevesi öneriyorum. Bu bağlamda, tarih ve karşılaştırmalı siyaset bilimi disiplinlerinin kavram setlerini kullanarak, DP iktidarını Türkiye’nin çok partili siyasetinde ilk rekabetçi otoriterlik vakası olarak sınıflandırıyor ve otoriterleşme dinamiklerini açıklayan bir analiz sunuyorum. Kurumsal-inşacı yaklaşımı benimseyen bu perspektifle, otoriterleşmeyi 1950’den itibaren siyasi rejimin mantığına gömülü kurumsal, siyasi ve uluslararası dinamikler üzerinden tartışarak, oluşsal demokrasi (Bellin, 2000) ile seçici demokratlık (Somer, 2011) kavramları dolayısıyla DP’nin demokrasiyle ilişkisinin sınırlarına işaret ediyorum. Bu yaklaşımla, Demokratların demokrasi taahhüdünün ilkesel değil, koşullu ve değişken niteliğine dikkat çekiyorum. Siyasal rekabetin hoşgörü maliyetini yükseltmesinin, demokratik tahammülü azalttığını, baskı maliyetinin yönetilebilir hale gelmesiyle otoriterleşmenin pekişmesinin kolaylaştığını savunuyorum. Bu çözümleme çerçevesinin önermelerini iki aşamalı argüman hattı üzerinde kurguladım: İlk aşamada, Levitsky ve Way’in otoriterleşme kuramından (2010) yararlanarak süreç analizi yöntemiyle DP döneminde temel hak ve özgürlüklere, muhalefetin adil rekabet imkanlarına, basın alanına, yargı ve idari mekanizmalara yönelik müdahaleler üzerinden rekabetçi otoriterliğin kurulduğunu gösteriyorum. Böylece DP deneyimini kesintiye uğramış çoğunlukçu bir demokrasi denemesi olarak değil, seçimli rekabete izin veren fakat rekabet alanının iktidar lehine sistematik biçimde bozulduğu otoriter bir rejim dönüşümü olarak değerlendiriyorum. İkinci aşamada, otoriterleşme dinamiklerinin tartışıldığı kademeli bir çözümleme yapıyorum. İlk kademede, Dahl’ın hoşgörü ve baskı maliyetleri arasındaki ters yönlü ilişkiye dair önermesini (1971), Levitsky ve Way’in örgütsel güç, devletin zorlama kapasitesi, ekonomik kontrol, dış bağlantı ve kaldıraç kavramlarıyla birlikte kullanıyorum. Böylece, siyasi iktidarın devlet aygıtları, ekonomi/piyasa mekanizmaları ve basın/sivil toplum alanı üzerindeki denetimini otoriter kaldıraç etkisi üreten iç kapasite unsurları olarak kavramsallaştırıyorum. İkinci kademede, Guachalla vd.’nin pekişme hipotezini (2021) DP vakasına uyarlayarak, otoriterleşmenin derecesini ölçen bir çözümleme çerçevesi kurguluyorum. Üçüncü kademede ise, dış bağlantı ve kaldıraçların rejimin sürdürülmesini kolaylaştıran stratejik kaynaklara dönüşmesini tartışıyorum. Tasarladığım bildiri, DP literatürüne yeni bir rejim sınıflandırması önermesinin ötesinde, iki farklı düzeyde kuramsal ve kavramsal katkı veriyor. İlk düzeyde, Türkiye’de merkez sağ siyasal repertuarın millî iradeci, çoğunlukçu ve kurumsal denetimi sınırlayan yönlerini tarihsel DP deneyimi üzerinden inceliyorum. Bu yaklaşım, Türkiye’deki güncel rekabetçi otoriter deneyimlerin incelenmesi açısından da karşılaştırmalı imkanlar sağlıyor. İkinci düzeyde ise, Somer’in (2014) önerdiği teori geliştiren kritik vaka yaklaşımından hareketle, Türkiye vakasını ulusal ölçeğin ötesine taşıyorum. Bu düzeyde, siyasal rejimlerin otoriterleşme nedenleri, araçları, iç kapasite kaynakları ve dış destek mekanizmaları arasındaki ilişkileri ortaya koyarak, başka ülkelerdeki rekabetçi otoriterlik deneyimlerinin incelenmesinde kullanılabilecek bir analitik çerçeve sunuyorum.

İsmail Büyükkaradoğın (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Demokrat Parti'nin Kuruluşunda Duyguların Siyaseti: Mağdur ve Mazlum Bir Neslin İnşası

Siyaset bilimi literatürü uzun yıllar boyunca genel olarak siyasal davranışları, rasyonel tercih yaklaşımı çerçevesinden hareketle açıklamış, rasyonel görmediği duyguları ise siyasal alanın dışında konumlandırmıştır. Ancak son yıllarda gelişen duygu çalışmalarıyla birlikte, siyasal süreçlerin yalnızca rasyonel, kurumsal ve ideolojik olarak değil, duygular aracılığıyla da inşa edildiği öne sürülmektedir. Duyguların; iktidar ilişkilerinin kuruluşunda, insanların politik bir özne haline gelmesinde ve toplumsal meşruiyetin inşasında kurucu bir rolü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda duygular, yalnızca insanın biyolojik ve psikolojik bir özelliği olarak değil aynı zamanda siyasetin de en önemli bileşenlerinden birisi olarak ele alınmaktadır. Bu çalışma, Demokrat Parti'nin 1946-1950'li yıllarını duygu ve siyaset ilişkisi üzerinden yeniden okumayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Demokrat Parti'nin kuruluşuna ilişkin ekonomik, kurumsal ve ideolojik tartışmaların dışına çıkılarak duyguların bu dönemdeki özgün konumu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin çok partili hayata dönüş sürecinde Demokrat Parti'nin topluma hangi duygular üzerinden seslendiği sorusundan hareketle, duyguların tarihi ve siyasal alandaki işlevleri incelenmektedir. Siyasal, toplumsal ve kültürel bağlamları birlikte ele alarak, duyguların söz konusu dönemde Demokrat Parti tarafından nasıl siyasal bir araca dönüştürüldüğü ve bu doğrultuda belirli duyguların nasıl inşa edildiği çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmada Demokrat Parti, kuruluşundan iktidara kadar geçen sürede yalnızca muhalif bir siyasal hareket olarak değil, toplumda ortak bir duygu evreni kurmaya ve yeni bir siyasal aidiyet oluşturmaya çalışan bir parti olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, mevcut iktidarın vaaz ettiği duygu rejimiyle ortak bir zeminde buluşamayan kesimlerin Demokrat Parti'nin yönlendirdiği duygular ile yeni bir politik aidiyet geliştirdiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda Demokrat Parti, "tek parti" dönemini ve kısmen de Osmanlı dönemini baskı, istibdat, mağduriyet ve ıstırap gibi duygulardan hareketle yeniden yorumlarken hürriyet, ümit, saadet gibi duyguları da geleceğe ilişkin kolektif beklentilerin merkezine yerleştirmektedir. Böylece geçmiş; ıstırap, mağduriyet ve mazlumluk duygularına seslenen siyasal bir hatırlama biçimine dönüştürülürken, gelecek ise ümit, saadet ve hürriyet duyguları bağlamından hareketle yeniden inşa edilmeye ve duygusal olarak yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Demokrat Parti'nin eski yönetimle kültürel ve siyasal olarak sorunlu olan bütün kesimleri yatay bir eksenle birleştiren muhalefet stratejisi, dışlanmışlık temelli bir kültürel ve siyasal duygulanım biçimini ortaya çıkartmaktadır. Böylece mazlumluk, mağduriyet ve ıstırap duyguları siyasal olarak kurulurken aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi de zalim olarak konumlandırılmaktadır. Nitekim mazlumluğu hissetmek aynı zamanda zalimin tanınmasını ve bilinmesini de gerektirmektedir. Bu bağlamda gazete yazıları, seçim konuşmaları, arşiv belgeleri, Demokrat Parti kongre tutanakları, parti yayınları ve çeşitli hatıratlar üzerinden yapılan inceleme, Demokrat Parti'nin siyasal meşruiyetinin kaynağının bu duygu kümelerinin karşıtlığı üzerine inşa edildiğini göstermektedir.

*Hüseyin Sert (Bağımsız Araştırmacı), Fatin Rüştü Zorlu'nun Başka Bir Öyküsü Mümkün Mü?
Bir Diplomatik Profil*

Türkiye, tam bir ay sonra yapılacak seçimleri beklerken, 15 Eylül 1961 sabahına iki idamla uyandı. Birbiriyle konuşmadığı bilinen iki sabık bakan Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan, ebedi yolculuklarına art arda çıktı. 27 Mayıs 1960 darbesine kadar Zorlu neredeyse otuz yıldır kesintisiz olarak kamu hizmetinin içerisindeydi. Bu sürenin yirmi bir yılını yetenekli bir diplomat olarak, yedi yılını da popüler bir siyasetçi olarak geçirdi. Hem meslek hem de siyaset yaşamında birçok kez yaşandığı üzere, idamına da “kendi yoluyla” gitti. O tarihten bu yana bir tür siyasi aziz mertebesine yükselen Zorlu hakkında yapılan tüm çalışmalar da birer “hatırasına saygı” ritüeli olarak kaldı. Nesnel bir değerlendirmenin sonucunda da yadsınamayacak mesleki nitelikleri olmasına rağmen, araştırmacılar Zorlu’nun öyküsünü yazarken bir methiyeden öteye geçen bir ufuk sunmadılar. Diplomatik ve siyasi yaşamını anlatan kitapların isimleri, hakkındaki bilimsel araştırmaların “bulguları” da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu çalışmada, Türkiye’nin dış politika yaklaşımlarını ve diplomatik pratiklerini kısmen de olsa yeniden tanımlayan bir dönemin belirleyici figürlerinden biri olan bu isim hakkında soğukkanlı bir değerlendirme yapılması amaçlanıyor. Zorlu meslek yaşamı boyunca çok erken yaşlarda çok önemli görevlerle “dekore” edildi. Cumhuriyet Hariciyesi’ne sınavla alınan ilk beş kişiden biriydi. Kuşağının birçok üyesi gibi mesleki becerilerini diplomatik mücadele alanlarında edinmiş, Montrö’ye giden Türk delegasyonunun en genç üyelerinden biri olarak kendisine yer bulmuştu. Takip eden yıllarda da ya savaş sahalarındaki riskli görevlere gönüllü olmuş ya da diplomaside o dönemin popüler konularında kendisine yetki tanınmıştı. Diğer bir ifadeyle, Zorlu’nun başarısız bir diplomat olduğuna dair herhangi bir emare yoktu. Daha sonra bir mensubu olacağı siyasi hareketin muarızı olan isimler de Zorlu’nun mesleki niteliklerine ne yaşarken ne de idamından sonra bir eleştiri getirdi. Geçimsiz kişiliği, askeri bürokrasi mensuplarına karşı tavrı ya da Batı ittifakına koşulsuz sayılabilecek desteği eleştirilse de, kimse Fatin Rüştü Zorlu’nun uluslararası alanda Türkiye’yi temsil becerisinden yoksun bir diplomat ya da siyasetçi olduğunu iddia etmiyordu. İdam edilmiş biri olmasının haricinde, bu mesleki geçmişi de Zorlu hakkında yazılan monografilerin genel anlamıyla bir methiyeyi aşamamasına yol açtı. Bu çalışmada, bu hâkim yaklaşımın dışına çıkılacaktır. Diplomasıyı bir ülkenin diğer bir ülke ya da uluslararası kurum nezdinde yürüttüğü müzakerelerle sınırlı gören klasik yaklaşımın yerine, bir mesleki pratikler bütünü olarak diplomasinin sadece yabancı muhataplarla değil, bir diplomatın kendi bakanlığı, hükümeti ve kamuoyu ile yürüttüğü daimi bir müzakere süreci olduğu iddiasından hareket edilmektedir. Daimi olarak varlığını koruyan ve tüm muhataplarının birbirini dönüştürme eğilimi ve becerisi içerisinde olduğu bu müzakereler diploması mesleğinin sosyal yönüne işaret ederken, bir diplomatın kariyer seyrine ilişkin analizlerin de bu parametreler ışığında yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Zorlu’nun önce genç bir meslek memuru, ardından önde gelen bir diplomat ve son olarak da bir hükümet mensubu olarak ilerleyen diplomatik kariyeri de bu perspektif üzerinden eleştirel bir incelemeye tabi tutulacak; normatif önkabullerin tuzağına düşmeden Türk diploması tarihinin neredeyse otuz yılı boyunca izi olan bir aktörün kariyeri, tüm muhataplarıyla olan sosyal etkileşimlerin tahlil edildiği bir yaklaşımla ele alınacaktır.

*Gökhan Sırmalı (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Mesut Yılmaz'ın Dış Politika Vizyonu:
Türk Dış Politikasına Biyografik Bir Bakış*

Bu çalışma, Türk siyasal hayatının önemli merkez sağ siyasetçilerinden Mesut Yılmaz'ın Türk dış politikasına ilişkin yaklaşımını ve katkılarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Literatürde çoğunlukla iç siyaset ve parti rekabeti bağlamında ele alınan Mesut Yılmaz'ın dış politika anlayışı, bugüne kadar kapsamlı bir incelemeye konu olmamıştır. Çalışma, Mesut Yılmaz'ın Dışişleri Bakanlığı (1987-1990), başbakanlık dönemleri (1991, 1996, 1997-1999) ve aktif siyaset sonrasındaki görüşlerini birlikte değerlendirerek bütüncül bir analiz sunmayı hedeflemektedir. Araştırmanın temel argümanı, Mesut Yılmaz'ın yalnızca Özal döneminin dış politika mirasını sürdüren bir siyasetçi olmadığı; aynı zamanda Avrupa Birliği üyelik süreci, ekonomik diplomasi, bölgesel iş birliği ve çok yönlü dış politika anlayışının kurumsallaşmasına katkı sağlayan önemli bir aktör olduğudur. Bu bağlamda çalışma, Avrupa Birliği politikaları, Balkanlar ve Kafkasya'ya yönelik bölgesel açılımlar, Türkiye'nin değişen güvenlik politikaları ve ekonomik dış politika araçlarının kullanımına odaklanmaktadır. Ayrıca Mesut Yılmaz'ın aktif siyasetten ayrıldıktan sonraki dönemde Türk dış politikasına ilişkin değerlendirmeleri de analiz edilerek düşünsel süreklilik ve değişim unsurları ortaya konulacaktır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada; parlamento tutanakları, hükümet programları, basın açıklamaları, söyleşiler ve döneme ilişkin ikincil literatür kaynakları doküman analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışmanın, Türk dış politikası literatüründe görece ihmal edilmiş bir siyasi aktörün dış politika vizyonunu ortaya koyarak Özal sonrası Türk dış politikasının dönüşümüne ilişkin tartışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Panel 72 (15.00-16.30, Amfi XVI)

Türk Dış Politikasında Orta Güç Stratejileri

Panel Başkanı: S. Barış Gülmez (KIMEP Üniversitesi)

Taha Kalaycı (Çukurova Üniversitesi) ve Orçun Demir (TOBB ETÜ), Orta Güç Tuzağı: Türk Dış Politikasında Yapısal Kısıtlar (2016–2026)

Bu çalışma Türkiye'nin 2016–2026 yılları arasında izlediği dış politikayı, Türkiye'nin orta ölçekli bir güç olmasından kaynaklanan yapısal kısıtlamalar çerçevesinde analiz etmektedir. Araştırma "Orta Güç Tuzağı (Middle Power Trap)" olarak adlandırdığımız yeni kavram üzerinde şekillenmektedir. Bu kavrama göre orta ölçekli güçler, büyük güçlerin peşine takılamayacak kadar etkili, ancak bağımsız ve otonom bir dış politika izleyemeyecek kadar sınırlı bir kapasiteye sahiptir. Bununla birlikte, orta büyüklükteki güçler gücünü artırma eğiliminde olduğu için dış politika davranışında büyük güçlerle karşı karşıya gelebilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin ne büyük bir güç ne de küçük bir güç olabilecek yapısal kapasiteye sahip olmasından kaynaklanan ve dış politikadaki bağımsızlık hedefini kısıtlayan bir ikilem yaratmaktadır. Türkiye'nin geleneksel Batı ittifakından kopmadan, ancak tümüyle de bu ittifakı merkeze almadan bir stratejik özerklik kurma arayışı, Türk dış politikası literatüründe önemli bir yere sahiptir. Araştırma, bu yapısal ikilemi 2016–2026 döneminde Türkiye'nin çeşitli dış politika alanlarındaki davranışları üzerinden incelemektedir. Bu bağlamda Suriye iç savaşındaki sınır ötesi askeri operasyonlar, S-400 krizi ve ABD ile yaşanan gerginlik, Rusya-Ukrayna

savaşında izlenen denge politikası ve Körfez ülkeleriyle normalleşme süreci gibi vakalara da yer verilmektedir. Bu vakalardan biri olan Doğu Akdeniz politikası, söz konusu ikilemin somutlaştığı önemli bir örnek teşkil etmektedir. 2010’lu yıllardan itibaren bölgedeki hidrokarbon keşifleri, Doğu Akdeniz’i rekabetin yoğunlaştığı yeni bir enerji alanına dönüştürmüştür. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Avrupa Birliği, İsrail ve Mısır’la birlikte geliştirdiği Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EMGF) gibi iş birliği mekanizmalarından Türkiye’nin dışlanması, Ankara açısından bölgesel etkinlik sorunlarını gündeme getirmiştir. Bu dışlanma, Türkiye’nin enerji güvenliği ve deniz yetki alanları politikalarını doğrudan etkilemiştir. Türkiye, Mavi Vatan doktrini, deniz kuvvetlerinin caydırıcı olarak kullanımı ve 2019 Libya Deniz Yetki Alanı Mutabakatı gibi adımlarla karşılık vermiştir. Ancak bu politikalar, Türkiye’ye beklenen stratejik özerkliği kazandırmamış, aksine AB ile karşı karşıya getirmiştir. Bu durumu açıklamak için geliştirilen Orta Güç Tuzağı kavramı, Türkiye’nin dış politikasının belirli koşullar altında kısıtlandığını ileri sürmektedir. Türkiye, ABD, Rusya ve AB gibi büyük güçlerin rekabet alanında manevra yaparken bu aktörlerle uyum ya da farklılaşma arasında sıkışmaktadır. Ayrıca, enerjide Rusya’ya, ticarete AB’ye olan bağımlılık, Türkiye’nin dış politika davranışlarını kısıtlamaktadır. Araştırma bu koşullar altında Türkiye’nin stratejik özerklik arayışının kısıtlandığını iddia etmektedir. Çalışma yöntem olarak, nitel vaka analizi yaklaşımı benimsemektedir. 2016–2026 yılları arasında Türkiye’nin dış politikasına ilişkin resmi söylemleri, diplomatik ilişkileri, güvenlik ve enerji politikaları incelenecektir. Ön bulgular, Türkiye’nin dış politikasında özerklik arayışının süreklilik gösterdiğini ancak Orta Güç Tuzağı’nın kısıtlamaları nedeniyle bu özerkliğin çoğunlukla söylemsel ve geçici olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak araştırma, Türkiye örneği üzerinden Orta Güç Tuzağı kavramını ampirik olarak inceleyerek, orta güçlerin otonom dış politika arayışları ile sistemik kısıtlamalar arasındaki ikilemlerini açıklamada yeni bir analitik çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Bu çerçeve, yalnızca Türkiye’nin dış politikasını değil, benzer yapısal kısıtlamalar yaşayan diğer orta güçlerin dış politika davranışlarını anlamak açısından da teorik bir katkı sunmaktadır.

*Bezen Coşkun (Necmettin Erbakan Üniversitesi), Uluslararası Arabuluculuk Ekosisteminde
Orta Güçler: Türkiye ve Umman Örneği*

Özerdem, uluslararası sistemdeki arabuluculuk yaklaşımlarında jeopolitik ağırlık, diplomatik statü veya kurumsal yetkinin yerini çatışan taraflarca güvenilen bir konumun aldığını vurgulamaktadır. Yeni dönemde uluslararası sistemde çatışan tarafların güvendikleri arabulucuları tercih ettiği gözlemlenmektedir. Özerdem bu tercihi “barış diplomasisinin işleyişinde yapısal bir dönüşüm” olarak değerlendirmektedir. Bu çalışma, Özerdem gibi barış çalışmaları uzmanlarının akademik gözlemlerinden, “güvenilir arabulucu”nun önemi üzerine giderek artan literatürden ve arabuluculuk ile çatışma çözümü ekosisteminde orta güçlerin rolünün genişlemesinden ilham almaktadır. Bu çalışmada, uluslararası sistemde tarafsız arabulucular olarak kendilerini kanıtlamış iki orta güç –Türkiye ve Umman– karşılaştırma amacıyla seçilmiştir. 2010’lu yıllardan bu yana Türkiye, Orta Doğu ve Afrika’daki çatışmalarda arabuluculuk yapmaya çalışan öncü ülkeler arasında yer almaktadır. Türk dış politika yapıcıları, Türkiye’yi güvenilir bir arabulucu olarak sunmaktadır. 2010 sonrası dönemde Ankara, arabuluculuk çabalarını ve arabuluculuk diplomasisini kademeli olarak kurumsallaştırmıştır.

Türkiye, 2010 yılında Batı ile İran arasındaki nükleer müzakerelerde arabuluculuk yapmış, Somali ile Somaliland arasında Ankara Bildirisi'ni başlatmış, 2017'de Katar ile Suudi Arabistan arasında, 2021'de Sudan ile Etiyopya arasında ve 2024'te Etiyopya ile Somaliland arasında arabuluculuk girişimlerinde bulunmuştur. Türkiye, Ukrayna ile Rusya arasındaki Karadeniz Tahıl Koridoru için yapılan arabuluculuk çabalarında da yer almıştır. Türkiye kendini bölgesel bir arabulucu olarak konumlandırırken, Umman da Orta Doğu'da popüler bir arabulucu ve kolaylaştırıcı olarak öne çıkmıştır. Umman, son ABD-İran görüşmelerine katılımıyla bölgede tarafsız, sağduyulu ve güvenilir bir arabulucu olarak öne çıkmıştır. Bu çalışma, Umman ve Türkiye'nin arabuluculuk girişimlerine ilişkin resmi belgeler, açıklamalar ve akademik literatürün incelenmesine dayanan nitel bir politika analizi olarak tasarlanmıştır. Uluslararası ilişkilerde arabuluculuk teorisinin kısa bir incelemesinin ardından, iki devletin arabuluculuk çabaları analiz edilmektedir. Çalışmanın amacı, uluslararası uyuşmazlık çözümünde yaşanan mevcut yapısal dönüşümü anlamaktır. Spesifik olarak, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır: Çatışan tarafların arabulucu olarak orta güçleri tercih etmelerinin ardındaki nedenler nelerdir? Uzun süredir devam eden çatışmalarla dolu bir bölgedeki orta güçler, uyuşmazlıkların arabuluculuğunda ne ölçüde başarılı sonuçlar elde etmektedir?

Feyza Kavi Şimşek (Kocaeli Üniversitesi), Normatif Yaklaşımlar Çerçevesinde Türk Dış Politikasında Kalkınma Yardımları: Bir Dönemselleştirme Girişimi (1923-2023)

Bu çalışma, Türk dış politikasında kalkınma yardımlarının oynadığı rolün tarihsel arka planını incelemektedir. Kuramsal zeminini İnşacı Uluslararası İlişkiler teorisinde bulan bu çalışmada, Türkiye'nin kalkınma yardımlarına dair tercihlerinin, norm ve kimlik kavramlarından nasıl etkilendiği incelenmektedir. Bu kapsamda 1923-2023 döneminde Türk dış politikasının geliştirdiği normatif boyutun, kalkınma yardımları aldığı ve sağladığı ülke tercihlerini nasıl etkilediği ele alınmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, 1923-1985 döneminde Türkiye'nin kalkınma yardımı alan bir ülke olarak ortaya çıkması incelenmiştir. Türk dış politikası, Erken Cumhuriyet döneminde "tam bağımsızlık" ilkesi ve özerklik arayışlarıyla şekillenmiştir. Bu dönemde, yeni kurulan bir ülke olarak kalkınma atılımı başlatmış olan Türkiye ağırlıklı olarak, Kurtuluş Savaşı döneminde kendisini siyasi ve ekonomik anlamda destekleyen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden (SSCB) kalkınma yardımları kabul etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda ise Türkiye, "hür dünyaya" dahil olma motivasyonu ile hareket ederek, SSCB'den yönelen tehdit algısının da etkisiyle, hızla Batı bloğuna yaklaşmıştır. Batıcı ve liberal değerler ile Batı bloğu içerisinde sosyalleşen Türkiye bu yıllarda, blok siyasetine angaje olarak ağırlıklı olarak ABD ve Batı ülkelerinden kalkınma yardımı kabul etmiştir. Buna mukabil Türk dış politikasında "tam bağımsızlık" ilkesi ve özerklik eğilimlerinin ağır bastığı 1960'lı ve 1970'li yıllarda ise Türkiye'nin, SSCB ve Üçüncü Dünya ülkeleri ile kalkınma iş birliği içerisine girdiği görülmektedir. Özetle 1923-1985 yılları arasındaki dönem, Türkiye'nin kalkınma yardımları kabul ettiği bağışçı ülkelerin, kimliksel ve normatif konjonktüre bağlı olarak değişimini incelemektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınacak olan 1985-2003 yılları arasındaki dönem, Türkiye'nin kalkınma yardımı sağlayan, bağışçı bir ülkeye dönüşüm yıllarıdır. Türkiye'nin yardım sağlamaya başlaması, Sahra altı Afrika ülkelerine yönelik olarak 10 milyon ABD Doları tutarındaki yardım paketini uygulamaya koymasıyla 1985 yılında gerçekleşmiştir.

Bu dönemde SSCB'nin dağılmasıyla 1990'ların başında, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da pek çok bağımsız devletin ortaya çıkması, "model ülke" söylemiyle önem kazanan Türkiye'nin bağışçı bir aktör kimliği kazanması açısından önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Kalkınmacılık normatif çerçevesi içerisinde, hem Batılı bir ülke hem de bölge ile kültürel bağlara sahip olan bir ülke olarak Türkiye, bu ülkelerin küresel ekonomik sisteme entegrasyonunu hızlandıracak bir aktör olarak önem kazanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünün odaklandığı 2003-2010 dönemi, Türkiye'nin kalkınma yardımlarının yükselişe geçtiği yıllardır. Bu yıllarda duraklamaya giren Avrupa Birliği (AB) tam üyelik müzakerelerinin etkisiyle, Türk dış politikasındaki özerklik girişimleri normatif bir yeniden yapılanmaya yol açmıştır. Bu doğrultuda bölgesel ilişkilere öncelik verilirken, Yeni Osmanlılık normatif çerçevesi önem kazanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünün incelediği 2010-2015 dönemi, Türkiye'nin kalkınma yardımlarının uluslararası görünürlük kazandığı ve bağışçı ülke statüsünün kalıcılık kazandığı yıllardır. Bu dönemde Arap Ayaklanmalarının (2010) ve Somali'deki kuraklık kaynaklı insani krizin (2011-2012) etkisiyle özellikle 2012'den itibaren kalkınma yardımları dahilinde bir alt kategori olan insani yardımlar büyük artış göstermiştir. 2010-2015 yılları arasındaki dönem, Türk dış politikasında insani konuların ve insani yardımların ön plana çıktığı; İnsaniyetçilik normunun, eylemsel ve söylemsel olarak ağırlığını arttırdığı bir dönem olmuştur. Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ele alınan 2015-2023 dönemi, Türk dış politikasında sert güç enstrümanlarının ön plana çıkmasına karşın kalkınma yardımlarının artmaya devam ettiği yılları kapsamaktadır. Bu yıllarda Türk dış politikasında yumuşak ve sert güç enstrümanlarının dengelendiği gözlemlenmektedir. 2015 sonrasındaki dönemde Türkiye, bir yandan güvenlik kaygılarını gidermek amacıyla askeri adımlar atarken diğer yandan bu güvenlikçi politikanın meşruiyetini sağlamak amacıyla; askerileşme dinamiği ile Kalkınmacılık, Yeni Osmanlılık ve İnsaniyetçilik yaklaşımları üzerine inşa edilen normatif düzlem arasında yeni bir sentez oluşturmuştur.